

NOU

Norges offentlige utredninger

2010:6

Pensjonslovene og folketrygdreformen I

Utredning nr. 23 fra Banklovkommissjonen

Norges offentlige utredninger 2010

Seriens redaksjon:
Departementenes servicesenter
Informasjonsforvaltning

1. Medvirkning og medbestemmelse i arbeidslivet.
Arbeidsdepartementet.
2. Håndhevelse av offentlige anskaffelser.
Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.
3. Drap i Norge i perioden 2004–2009.
Helse- og omsorgsdepartementet.
4. Grunlaget for inntektsoppgjørene 2010.
Arbeidsdepartementet.
5. Aktiv deltakelse, likeverd og inkludering.
Arbeidsdepartementet.
6. Pensjonslovene og folketrygdreformen I.
Finansdepartementet.

NOU

Norges offentlige utredninger **2010:6**

Pensjonslovene og folketrygdreformen I

Utredning nr. 23 fra Banklovkommissjonen

Utredning fra Banklovkommissjonen oppnevnt ved kongelig resolusjon 6. april 1990.
Avgitt til Finansdepartementet 5. mai 2010.

ISSN 0333-2306
ISBN 978-82-583-1056-0

Lobo Media AS

Til Finansdepartementet

Banklovkommisjonen legger med dette frem sin Utredning nr. 23, NOU 2010: 6 Pensjonslovene og folketrygdreformen I, med utkast til endringer i foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven, lov om obligatorisk tjenstepensjon og lov om individuell pensjonsordning.

Ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) ble det vedtatt nye regler for opptjening og beregning av alderspensjon i folketrygden. Finansdepartementet har i brev av 7. juli 2009 bedt Banklovkommisjonen utrede og foreslå endringer i pensjonslovene for å tilpasse disse til de endringer som er vedtatt i folketrygdloven hva gjelder alderspensjon, samt til ny AFP-ordning i privat sektor. Finansdepartementet ba om at Banklovkommisjonen avgir sin utredning innen 30. april 2010. I mandatet åpner imidlertid departementet for at Banklovkommisjonens vurderinger av det samlede saksområdet kan fordeles på to utredninger.

Banklovkommisjonen har funnet det hensiktsmessig å dele sitt arbeide med tilpasningene av pensjonslovene til ny alderspensjon i folketrygden i to utredninger. I denne første utredningen fremlegges forslag til endringer i pensjonslovene som innebærer at det innføres fleksibelt uttak av alderspensjon i private tjenstepensjonsordninger. For ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger innebærer endringene i folketrygden at en opprettholdelse av pensjonsproduktene slik de er utformet i dag, ikke er mulig. Det har ikke vært mulig innenfor tidsfristene for denne utredningen å foreta en gjennomgang av hvordan forsikringsbaserte tjenstepensjonsordninger basert på de ulike elementene fra eksisterende ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger, kan utformes i fremtiden. Banklovkommisjonen foreslår derfor i denne utredningen endringer i foretakspensjonsloven som innebærer en overgangsordning for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger som tillater en videreføring av eksisterende ordninger ved siden av de nye reglene i folketrygdloven som trer i kraft 1. januar 2011 og inntil det foreligger en endelig avklaring av tilpasning av foretakspensjonsloven til ny folketrygd (Banklovkommisjonens arbeid del II).

Utkastet til endringer i innskuddspensjonsloven, lov om individuelle pensjonsordninger og lov om obligatorisk tjenstepensjon for øvrig, følger opp anmodningen i mandatet om at endringene i pensjonslovene i hensiktsmessig grad skal utformes slik at det følger opp hovedprinsippene i den vedtatte folketrygden.

Banklovkommisjonens forslag er enstemmig.

Oslo, 16. april 2010

Erling Selvig
leder

Olav Breck	Ottar Dalsøren	Sverre Dyrhaug
Anne Nesheim Egeberg	Kjersti Elvestad	Eystein Gjelsvik
Arnhild Dordi Gjønnnes	Jacob Hanssen	Øivind Fegth Knutsen
Anne-Lise Løfsgaard	Øystein Løining	Per Melsom
Solveig Nordkvist	Astrid Nyberget	Erik Orskaug
Erling G. Rikheim	Egil Rokhaug	Marius Ryel
Rolf A. Skomsvold	Tove Storrødvann	Liv Synnøve Taraldsrud
Hilde J. Vihovde	Bente Øverli	

Lise Ljungmann Haugen
(hovedsekretær)

Jørgen Keiserud

Kari Lærum

Innhold

0	Sammendrag	7			
0.1	Sammendrag.....	7			
0.1.1	Innledning.....	7			
0.1.2	Opplegget for arbeidet.....	7			
0.1.3	Banklovkomisjonens vurderinger og forslag.....	8			
0.2	Summary.....	10			
0.2.1	Introduction.....	10			
0.2.2	The structure of the work.....	11			
0.2.3	The Banking Law Commission's consideration and proposals.....	12			
0.3	Banklovkomisjonens sammensetning.....	14			
1	Innledning	16			
1.1	Banklovkomisjonens mandat og arbeid.....	16			
1.1.1	Banklovkomisjonens mandat.....	16			
1.1.2	Banklovkomisjonens arbeid.....	18			
Del I	Utgangspunkter	19			
2	Endringer i folketrygden og ny avtalefestet pensjon	21			
2.1	Ny alderspensjon i folketrygden.....	21			
2.1.1	Opptjening. Pensjonsbeholdning.....	21			
2.1.2	Fleksibelt uttak av alderspensjon.....	22			
2.1.3	Beregning av årlig pensjon. Delingstall.....	22			
2.1.4	Regulering av pensjoner under utbetaling.....	23			
2.1.5	Innfasing av de nye bestemmelsene.....	23			
2.1.6	Ytelsenes størrelse i gammel og ny folketrygd.....	24			
2.2	Kort om uførepensjon og forslag til ny uførepensjonsordning i folketrygden.....	28			
2.2.1	Gjeldende uføreytelser i folketrygden.....	28			
2.2.2	Forslag til ny uføreordning i folketrygden.....	28			
2.2.3	Modell for uføreytelser.....	29			
2.2.4	Overgang fra uføreytelse til alderspensjon.....	30			
2.2.5	Overgangsregler.....	31			
2.3	Ny ordning med avtalefestet pensjon (AFP) i privat sektor.....	32			
2.3.1	Kort beskrivelse av dagens AFP-ordning.....	32			
2.3.2	Ny AFP-ordning knyttet opp til Folketrygden.....	33			
			2.4	Alderspensjon i offentlige tjenestepensjonsordninger og tilpasning til den nye folketrygden.....	35
			3	Pensjonslovene i privat sektor	38
			3.1	Tjenestepensjonsordninger i privat sektor.....	38
			3.1.1	Innledning.....	38
			3.1.2	Utbredelse.....	38
			3.1.3	Innskuddspensjonsordninger.....	39
			3.1.4	Foretakspensjonsordninger.....	42
			3.1.5	Ordninger med engangsbetalt alderspensjon.....	45
			3.1.6	Muligheter for parallelle ordninger eller kombinerte pensjonsordninger.....	46
			3.1.7	Muligheter for fellespensjonskasse og fellesordning.....	47
			3.1.8	Uføre- og etterlattedekninger for medlemmer av tjenestepensjonsordning.....	47
			3.2	Utredning om brede pensjonsordninger (NOU 2009: 13).....	49
			3.2.1	Generelt.....	49
			3.2.2	Bakgrunnen for NOU 2009: 13.....	49
			3.2.3	Utvalgets vurdering av brede pensjonsordninger.....	49
			3.2.4	Forslag til ny modell for brede pensjonsordninger.....	50
			3.2.5	Høringsreaksjoner på utredningen.....	51
			3.3	Individuelle pensjonsordninger.....	52
			3.3.1	Forholdet til tjenestepensjonsordningene og folketrygden.....	52
			3.3.2	Kort historikk.....	52
			3.3.3	Lov om individuell pensjonsordning.....	53
			4	Den nye folketrygdens betydning for pensjonslovene	54
			4.1	Behovet for tilpasning av pensjonslovene.....	54
			4.2	Rammene for tilpasningen.....	55
			4.3	Virkningene av endringene i folketrygden for innskuddspensjon.....	55
			4.4	Virkningene av endringene i folketrygden for foretakspensjon.....	58
			4.4.1	Ytelsesbaserte pensjonsordninger.....	58
			4.4.2	Forholdsmessighet og samordning med folketrygden.....	59
			4.4.3	Samordning i opptjeningstiden.....	60
			4.4.4	Lineær årlig opptjening av pensjon.....	60
			4.4.5	Mobilitet i arbeidsmarkedet. Fripoliser.....	61

4.4.6	Lønnsutvikling og oppregulering av opptjent pensjon	62	6.4	Ikrafttredelse og overgangsregler	83
4.4.7	Pensjonsalderen som beregnings- tidspunkt	62	6.5	Merknader til de enkelte bestemmelsene	83
4.4.8	Oppsummering	63	6.6	Utkast til endringer i innskuddspensjonsloven.....	94
4.5	Virkningene av endringene i folketrygden for individuelle pensjonsordninger	63	7	 Lov om individuell pensjonsordning.....	99
5	 Opplegget for Banklov- kommisjonens arbeid	65	7.1	Hovedpunkter i tilpasningen	99
5.1	Oppdeling av Banklovkommisjonens arbeid	65	7.2	Ikrafttredelse og overgangsregler	99
5.2	Arbeidet del I – forslag som kan gjennomføres før 1. januar 2011	66	7.3	Merknader til de enkelte bestemmelsene	100
5.2.1	Tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon.....	66	7.4	Utkast til endringer i lov om individuell pensjonsordning	103
5.2.2	Overgangsordning for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger	67	8	 Foretakspensjonsloven.....	107
5.2.3	Tilpasning av innskuddspensjonsloven til ny folketrygd	69	8.1	Hovedpunkter i tilpasningen av en overgangsordning til ny folketrygd	107
5.2.4	Tilpasning av lov om individuell pensjonsordning.....	70	8.1.1	Tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon.....	107
5.2.5	Tilpasning av lov om obligatorisk tjenestepensjon.....	70	8.1.2	Omregning ved fleksibelt uttak av alderspensjon.....	108
5.2.6	Særlig om forholdet til AFP	71	8.1.3	Konkurransetsetting av utstedelsen av fripoliser	111
5.3	Arbeidet del II – nye ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjeneste- pensjonsordninger	72	8.2	Ikrafttredelse og overgangsregler	113
Del II	 Tilpasninger i pensjonslovene	75	8.3	Merknader til de enkelte bestemmelsene	113
6	 Innskuddspensjonsloven	77	8.4	Utkast til endringer i foretaks- pensjonsloven.....	127
6.1	Hovedpunkter i tilpasningen.....	77	9	 Økonomiske og administrative konsekvenser	134
6.2	Beregning av innskudd	79	9.1	Innledning.....	134
6.3	Medlemskapsbestemmelsene og kostnadsansvar	80	9.2	Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige.....	134
6.3.1	Gjeldende regelverk om administra- sjonskostnader knyttet til pensjons- kapitalbevis	80	9.3	Økonomiske og administrative konsekvenser for pensjonsinnretningene.....	135
6.3.2	Administrasjon av innskudds- pensjonsordning og forvaltningen av pensjonskapitalen.....	81	9.4	Økonomiske og administrative konsekvenser for foretak, arbeidstakere og kunder.....	135
6.3.3	Kostnadene ved utstedelse av pensjonskapitalbevis	81	Vedlegg		
6.3.4	Administrasjons- og forvaltnings- kostnader knyttet til utstedte pensjonskapitalbevis	81	1	Utkast til ny lovtekst med overstreket gammel lovtekst	136
6.3.5	Mulig justering av kostnadsreglene om pensjonskapitalbevis	82	2	Tabeller utarbeidet av Norwegian Insurance Partner AS	216
			3	Banklovkommisjonens tidligere utredninger.....	223

Kapittel 0

Sammendrag

0.1 Sammendrag

0.1.1 Innledning

Banklovkommissjonens Utredning nr. 23 Pensjonslovene og folketrygdreformen I inneholder forslag til tilpasning av innskuddspensjonsloven, foretakspensjonsloven, lov om individuell pensjonsordning og lov om obligatorisk tjenstepensjon til ny alderspensjon i folketrygden.

Ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) ble det vedtatt nye regler for opptjening og beregning av alderspensjon i folketrygden. Det ble også fastsatt nye regler om fleksibelt uttak av alderspensjon. I brev av 7. juli 2009 ba Finansdepartementet om at Banklovkommissjonen skulle utrede og foreslå endringer i pensjonslovene for å tilpasse disse til endringene i folketrygdloven. Finansdepartementet ba om at Banklovkommissjonens utredning avgis innen utgangen av april 2010. Mandatet er gjengitt i utredningens kapittel 1. I brev av 22. januar 2010 har Finansdepartementet også bedt Banklovkommissjonen vurdere problemstillinger knyttet til konkurranseutsetting av retten til å utstede fripoliser og pensjonskapitalbevis. Departementet har bedt om at Banklovkommissjonen, om det er tidsmessig mulig, behandler denne saken i utredningen som avgis senest 30. april 2010.

For å få et best mulig grunnlag for sin behandling og vurdering av hvordan pensjonslovene best kan tilpasses den nye folketrygden, har *Banklovkommissjonen* overlatt det forberedende arbeidet til en arbeidsgruppe bestående av blant annet deltakere fra de store pensjonsinnretningene, Finansnæringens Fellesorganisasjon, Arbeidsdepartementet, Finansforbundet, Landsorganisasjonen, Akademikerne, Unio, Næringslivets Hovedorganisasjon og forsikringsmegler innenfor livsforsikring.

Banklovkommissjonens sekretariat har i tillegg underveis i arbeidet avholdt to informasjonsmøter om det pågående arbeidet i Banklovkommissjonen. Inviterte til disse møtene har vært næringsorganisasjoner og pensjonsinnretninger som har tegnet pensjonsordninger i det norske markedet og som ikke har vært representert i arbeidsgruppen. Etter

oppfordring fra Banklovkommissjonens sekretariat har disse også levert innspill til Banklovkommissjonen underveis i arbeidet utenom informasjonsmøtene.

0.1.2 Opplegget for arbeidet

Endringene i folketrygdloven og ny AFP-ordning er beskrevet nærmere i utredningens kapittel 2. Her er det også gitt en nærmere beskrivelse av hvordan de offentlige tjenstepensjonsordningene tilpasses ny folketrygd. I kapittel 3 har *Banklovkommissjonen* gitt en beskrivelse av pensjonslovene i privat sektor og de særskilte egenskaper som kjennetegner de enkelte typer pensjonsordninger i forhold til hverandre. *Banklovkommissjonen* har videre gått nærmere inn på enkeltelementene i pensjonsordningene og hvordan disse eventuelt er tilknyttet eller samordnet med gjeldende bestemmelser i folketrygden.

Banklovkommissjonen konkluderer i kapittel 4 og 5 med at tilpasningen til ny folketrygd i innskuddspensjonsloven vil kreve en del endringer, men at løsningene ikke vil være særlig kompliserte. Det samme gjelder for lov om individuell pensjonsordning. For lov om obligatorisk tjenstepensjon er det kun behov for noen mindre justeringer i loven. For ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger er bildet et helt annet. *Banklovkommissjonen* legger til grunn at det vil være langt vanskeligere å tilpasse de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene og foretakspensjonsloven til den nye folketrygdloven enn det som er tilfelle for innskuddspensjonsordningene. Dette skyldes at utformingene av pensjonsplanene, premieberegningen og pensjonsytelsene i de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene i dag er nært koblet til beregningen av den alderspensjonen som den enkelte arbeidstaker vil motta fra folketrygden. Endringene i folketrygden medfører at alderspensjonen fra folketrygden blir en variabel størrelse beroende på en rekke valg fra arbeidstakernes side. Disse forholdene gjør det svært vanskelig å skulle videreføre ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger slik de er utformet i dag. Tilpasningen

av ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenestepensjonsordninger til den nye folketrygden krever vurderinger som går lenger enn en rent lovmessig tilpasning til de nye bestemmelsene i folketrygden. *Banklovkommisjonen* legger til grunn at det i dette arbeidet bør ses på, og vurderes, en rekke ulike modeller for utforming av ytelsesbaserte og forsikringsbaserte ordninger tilpasset ny folketrygd, der elementene fra dagens ytelsesbaserte foretakspensjonsordning inngår i større eller mindre grad. Hybridmodellen som er beskrevet i NOU 2009: 13 Brede pensjonsordninger og som er nevnt i Banklovkommisjonens mandat, er én av modellene som er aktuelle å se på i en slik analyse.

Finansdepartementet har i mandatet åpnet for at Banklovkommisjonens vurdering av det samlede saksområdet, om hensiktsmessig, kan deles i to utredninger. *Banklovkommisjonen* konkluderer med at en slik todeling av arbeidet vil gi det beste resultatet på sikt. I denne utredningen (arbeidet del I) fremmes det derfor utkast til lovendringer i pensjonslovene som innebærer en nødvendig tilpasning av lovene til ikrafttredelse av reglene i ny alderspensjon i folketrygdloven 1. januar 2011. Det er utarbeidet utkast til endringer i pensjonslovene som innebærer en tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år. Det er videre utarbeidet utkast til endringer i innskuddspensjonsloven, lov om individuell pensjonsordning og lov om obligatorisk tjenstepensjon slik at disse tilpasses øvrige hovedprinsipper i den nye alderspensjonen i folketrygden. For de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene etableres det en overgangsordning som innebærer en tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon, men at dagens beregningsregler for øvrig videreføres som i dag. Dette medfører at eksisterende ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger kan videreføres inntil det er foretatt en gjennomgang og avklaring av hvordan ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenstepensjonsordninger i privat sektor bør tilpasses den nye folketrygden i framtiden (arbeidet del II).

0.1.3 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag

Reglene for ny alderspensjon i folketrygden innebærer en fleksibilitet for arbeidstaker med hensyn til uttakstidspunktet for alderspensjonen. Alderspensjon vil normalt kunne tas ut fra vedkommende fyller 62 år. Det innføres også fleksibilitet med hensyn til pensjonsgrad og mulighet til å ta ut pensjon samtidig med at man fortsetter i arbeid og opptjener rett til pensjon.

I pensjonslovene i dag ligger det allerede fleksibilitet med hensyn til pensjonsgrad. Arbeidstaker kan velge å utsette uttaket av alderspensjon helt eller delvis. *Banklovkommisjonen* legger til grunn at denne fleksibiliteten bør opprettholdes samtidig som det åpnes for at arbeidstaker kan ta ut alderspensjon fra fylte 62 år. Utkastet til endringer i pensjonslovene innebærer langt på vei at det innføres den samme fleksibilitet for arbeidstaker som i folketrygden, men det er foreslått forenklinger og begrensninger i arbeidstakers og kunders valgmuligheter der disse ikke vurderes å være sentrale for vedkommendes totale pensjonstilpasning og for styrking av arbeidslinjen. Av kostnadshensyn og et ønske om å begrense behovet for administrative ressurser, er det foreslått begrensninger i arbeidstakers rett til å gjøre endringer i uttaket etter oppstartet uttak av alderspensjonen.

Det er lagt til grunn at foretaket ikke skal kunne kreve at arbeidstakere tar ut alderspensjon fra folketrygden samtidig med et uttak av alderspensjon fra pensjonsordningen. Det er videre lagt til grunn at foretaket ikke kan kreve at arbeidstakeren ikke er i arbeid for å kunne kreve uttak av pensjon. Når det gjelder uttak av alderspensjon fra innskuddspensjonsordning eller foretakspensjonsordning i de tilfeller hvor arbeidstakere mottar uførepensjon, er det foreslått begrensninger i lovene som innebærer at arbeidstaker ikke skal kunne ta ut en samlet pensjon som overstiger en pensjonsgrad på 100 prosent.

Når det gjelder minstekravene til utbetalingstid ved opphørende pensjoner, opprettholdes kravet i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven til minst ti års utbetalingstid. Ved tidlig uttak av pensjon må imidlertid pensjonen uansett løpe fram til 77 år.

Innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon medfører at pensjonsalder ikke lenger vil utgjøre et klart skjæringstidspunkt og utgangspunkt for beregninger av tidsfrister og lignende i pensjonslovene. *Banklovkommisjonen* foreslår at pensjonsalder i disse tilfeller erstattes med 67 år. Det understrekes at dette ikke er uttrykk for en oppfatning om at 67 år er, og bør være, det foretrukne tidspunktet for uttak av alderspensjon også etter innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Dette er kun en praktisk løsning som innebærer små endringer i forhold til dagens regler og beregninger i pensjonsinnretningene.

I den nye folketrygden er det innført levealdersjustering som ved bruk av forholdstall (for arbeidstakere med opptjening etter folketrygdloven kapittel 19) og delingstall for arbeidstakere med opptjening etter loven kapittel 20. Formålet

med bruken av forholdstall og delingstall er blant annet å justere alderspensjonen i forhold til utviklingen i leveralder over tid og sikre at alderspensjonen er nøytral i forhold til ulike uttakstidspunkt i perioden 62 til 75 år. *Banklovkommisjonen* kan som utgangspunkt ikke se at det er behov for, eller grunnlag for, å innføre forholdstall eller delingstall for innskuddspensjonsordninger eller ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger. Ved beregning av ytelsene, vil pensjonsinnretningene bygge på tariffen hvor det er gjort forutsetninger om gjenstående levetid. Forsikringsproduktene er allerede i dag produkter basert på dødelighets- og overlevelsrisiko. Denne risikoen påvirkes ikke av endringene i folketrygden. Under enhver omstendighet vil imidlertid dette spørsmålet måtte behandles under arbeidet del II.

Når det gjelder spørsmålet om hvilken betydning ny AFP-ordning bør ha i forhold til pensjonslovene, har *Banklovkommisjonen* kommet til at den beste løsningen vil være ikke å ta hensyn til AFP-ordningen ved tilpasningene av pensjonslovene til ny folketrygd. Dette blant annet fordi det vil være en god del arbeidstakere som ikke er dekket av en AFP-ordning eller som ved tidspunktet for uttak av alderspensjon ikke vil ha opparbeidet seg rett til AFP.

I kapittel 6 i utredningen har *Banklovkommisjonen* beskrevet de konkrete forslagene til endringer i innskuddspensjonsloven nærmere. Utkastet til endringer i loven er tatt inn i slutten av kapitlet. Det samme gjelder merknader til de enkelte bestemmelsene.

Banklovkommisjonen har forsøkt å gjennomføre alle nødvendige endringer i innskuddspensjonsloven i denne utredningen med tanke på at flere runder med endringer ikke er praktisk verken for pensjonsinnretningene, foretakene eller kundene. Dette har det imidlertid ikke vært mulig å gjennomføre fullt ut. *Banklovkommisjonen* er bedt om å vurdere blant annet knekkpunkt og maksimale innskuddssatser i innskuddspensjonsordninger som følge av ny folketrygd. *Banklovkommisjonen* ser at en samkjøring av knekkpunktene for beregning av maksimale innskudd i innskuddspensjonsloven og grensen for opptjening på 7,1 ganger grunnbeløpet i ny folketrygd, vil være en fordel på sikt. Knekkpunktet henger imidlertid nær sammen med de forskriftsfastsatte maksimalgrensene for innskudd, og det bør ikke skje en endring av knekkpunktet uten at det samtidig skjer en endring av de maksimale innskuddssatsene. Markedssituasjonen er i dag slik at det er et press for omdanning av ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger til innskuddspensjonsordninger. En heving av de maksimale inn-

skuddsatsene for innskuddspensjonsordninger kan etter *Banklovkommisjonens* vurdering bidra til at flere foretak velger en slik omdanning uten at det samtidig er klarlagt hvordan ytelsesbaserte og forsikringsbaserte pensjonsordninger vil se ut i framtiden. *Banklovkommisjonen* mener derfor at det er viktig at en heving av de maksimale innskuddsatsene og endring av knekkpunkt samordnes med en avklaring av hvordan ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenestepensjonsordninger bør se ut i framtiden, dvs. i del II av Banklovkommisjonens arbeid.

Når det gjelder de konkrete forslagene til tilpasninger i innskuddspensjonsloven til ny folketrygd utover innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, foreslår *Banklovkommisjonen* at det skal innbetales innskudd for arbeidstakere i en innskuddspensjonsordning så lenge vedkommende er i arbeid. Dette gjelder selv om vedkommende skulle fortsette å arbeide etter fylte 75 år. Når arbeidstaker slutter i foretaket, skal det i en innskuddspensjonsordning utstedes pensjonskapitalbevis uansett om arbeidstaker slutter med straks begynnende rett til alderspensjon eller uten å ha en slik rett. Det foreslås en klargjøring og en justering av kostnadsansvaret knyttet til administrasjon og forvaltning av pensjonskapitalbevis.

Innskuddspensjonsloven § 7-3 fastsetter i dag at det i regelverket for pensjonsordningen skal fastsettes om pensjonskapitalen skal utbetales ved spareavtale eller konverteres til pensjonsforsikring ved uttaket av pensjon. Dette har blant annet betydning for forholdet mellom innskuddenes størrelse for kvinner og menn. *Banklovkommisjonen* foreslår at dette prinsippet opprettholdes, men mener at det kan ha enkelte uheldige konsekvenser for den enkelte arbeidstaker at foretaket på forhånd har fastsatt om kapitalen skal konverteres til forsikring ved utbetaling eller forbli en pensjonsspareavtale. Det foreslås derfor at arbeidstakeren, uavhengig av hva som er fastsatt i regelverket for pensjonsordningen, på tidspunktet for uttak av pensjon skal kunne bestemme om pensjonskapitalen skal utbetales i form av pensjonsforsikringsavtale eller pensjonsspareavtale.

De konkrete forslag til endringer i lov om individuell pensjonsordning er nærmere beskrevet i utredningen kapittel 7. Tilpasningen til ny folketrygd for individuell pensjonsordning begrenser seg i all hovedsak til en innføring av rett til fleksibelt uttak av alderspensjon som følge av at ordningen med individuell pensjon utover bruken av pensjonsalder, stort sett er bygget opp uavhengig av, og uten tilknytning til, folketrygden. Utkastet til endringer i loven og merknader til de enkelte bestemmelser er inntatt til slutt i kapittel 7.

I utredningen kapittel 8 er de konkrete forslagene til en overgangsordning for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger ved endringer i foretakspensjonsloven nærmere beskrevet. En ytelsesbasert foretakspensjonsordning krever at det fastsettes et beregningsmessig skjæringstidspunkt for når premiereserven for den enkelte arbeidstaker skal være fullt oppbygget for å dekke pensjonsplansen ytelser. *Banklovkommisjonen* foreslår at det innføres et begrep, «opptjeningsalder» i foretakspensjonsloven, for å erstatte en forhåndsfastsett pensjonsalder i beregningsmessig sammenheng. Opptjeningsalderen skal fastsettes i regelverket for pensjonsordningen og kan være 67 år eller høyere. Ut over dette opprettholdes gjeldende regler for beregning av premien og opptjent pensjon. Dette innebærer at gjeldende regler om beregnet folketrygd i foretakspensjonsloven § 5-5 opprettholdes på grunnlag av gjeldende folketrygdlov. Når arbeidstakeren velger å ta ut sin alderspensjon, skal ytelsene omregnes til alderen på uttakstidspunktet basert på premiereserven som foreligger på dette tidspunktet.

Banklovkommisjonen foreslår regler som sikrer en arbeidstaker videre opptjening av alderspensjon ved arbeid ut over den fastsatte opptjeningsalderen og fram til uttaket av alderspensjon, eller fram til 75 år.

Banklovkommisjonen er bedt om å vurdere konkurranseutsetting av utstedelse av fripoliser og pensjonskapitalbevis. Hensikten med konkurranseutsettingen er at foretakene kan spare kostnader ved at det blir konkurranse om nivået på administrasjonsreserven som skal tilknyttes fripolisen. Et annet ønske kunne være at foretakene skal kunne bruke sin forhandlingsstilling til å kunne oppnå lavere kostnader og bedre vilkår for forvaltning og administrasjon av fripolisene for arbeidstakere som fratrer stillingen. *Banklovkommisjonen* har vært usikker på hvordan dette kan løses på best mulig måte. Ved en gjennomgang av hvordan de ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenestepensjonsordninger bør utformes i framtiden (arbeidet del II), vil det være et spørsmål om systemet med utstedelse av fripoliser slik vi ser det i dag, fortsatt vil være aktuelt. Dersom det foreslås større endringer i dette systemet, vil spørsmålet om konkurranseutsetting av utstedelse av fripoliser kun være av tidsbegrenset interesse. *Banklovkommisjonen* er derfor kommet til at spørsmålet om konkurranseutsetting av utstedelse av fripoliser bør vurderes i sammenheng med arbeidets del II.

I forhold til fripoliser har imidlertid *Banklovkommisjonen* foreslått at fripoliser skal omfatte en andel av tilleggsavsetningene i pensjonsordnin-

gen. I dag omfatter fripolisen kun premiereserve og administrasjonsreserve, selv om kapitalen som knyttes til fripolisen vil ha generert en andel av tilleggsavsetningene i pensjonsordningen. Ved tildeling av en andel av tilleggsavsetningene vil overskuddstildelingen knyttet til fripolisene kunne økes.

Utkastet til endringer i loven og merknader til de enkelte bestemmelser er inntatt til slutt i kapittel 8.

Banklovkommisjonen foreslår at endringene i pensjonslovene trer i kraft 1. januar 2011. Siden tidsrommet mellom vedtakelse av endringene i pensjonslovene og ikrafttredelse i så tilfelle vil bli svært begrenset, foreslås det for foretakspensjonsordninger og innskuddspensjonsordninger at pensjonsinnretningene skal kunne foreta utbetalinger av pensjon i samsvar med reglene om fleksibelt uttak av alderspensjon senest med virkning fra og med 1. juni 2011. Det foreslås en overgangsregel for arbeidstakere som slutter i foretaket med AFP etter gjeldende regler med hensyn til rett til å fortsette å være medlem av pensjonsordningen. *Banklovkommisjonen* har ikke sett behov for overgangsregler utover dette.

0.2 Summary

0.2.1 Introduction

The Banking Law Commission's Report No. 23, «The Pension Acts and the National Insurance Reform I», includes proposals for adaptation of the Defined-Contribution Pensions Act, the Defined-Benefit Pensions Act, the Act on Individual Pension Schemes and the Act on Mandatory Occupational Pension to the new old-age pension in the National Insurance scheme.

Act No. 32 of 5 June 2009 on Amendments to the National Insurance Act (New Old-Age Pension) introduced new rules for earning and calculation of old-age pension in the National Insurance scheme. New rules for flexible drawing of old-age pension have also been promulgated. In its *letter of 7 July 2009* the Ministry of Finance asked the Banking Law Commission to report on and propose amendments to the pension acts so as to adapt these to the changes in the National Insurance Act. The Ministry of Finance asked the Banking Law Commission to make its report by the end of April 2010. The terms of reference are reproduced in Chapter 1 of the report. In its *letter of 22 January 2010* the Ministry of Finance also asked the Banking Law Commission to consider problems related to competitive outsourcing of the right to issue paid-up

policies and pension capital certificates. The Ministry has asked the Banking Law Commission, if it is possible given the time available, to consider this case in the report made no later than 30 April 2010.

In order to achieve the best possible basis for its consideration and evaluation of how the pension acts can best be adapted to the new National Insurance scheme, the *Banking Law Commission* has entrusted the preparatory work to a working party consisting of, inter alia, members of the big pension schemes. Finance Norway (*FNO*), the Ministry of Labour, the Finance Sector Union of Norway (*Finansforbundet*), the Norwegian Confederation of Trade Unions (*LO*), the Federation of Norwegian Professional Associations (*Akademi-kerne*), Unio, the Confederation of Norwegian Enterprise (*NHO*) and life assurance brokers.

During the work, the Banking Law Commission's secretariat has in addition held two information meetings about the ongoing work of the Banking Law Commission. The invitees have been business organisations and pension funds who have subscribed to pension schemes on the Norwegian markets but who were not represented in the working party. At the request of the Banking Law Commission's secretariat, these have also submitted input to the Banking Law Commission along the way but outside the information meetings.

0.2.2 The structure of the work

The amendments to the National Insurance Act and new Contractual Early Retirement (*AFP*) scheme are described in greater detail in Chapter 2 of the report. That chapter also provides a more detailed description of how the public service pension schemes are adapted to the new National Insurance scheme. In Chapter 3 the *Banking Law Commission* provides a description of the pension acts in the private sector and the special qualities that characterise the individual types of pension schemes in relation to one another. The *Banking Law Commission* has furthermore considered the individual elements of the pension schemes and whether and how these are connected to or coordinated with applicable provisions of the National Insurance scheme.

In Chapters 4 and 5 the *Banking Law Commission* concludes that the adaptation to the new National Insurance system in the Defined-Contribution Pensions Act will demand some changes, but that the solutions will not be particularly complicated. The same applies to the Act on Individual Pension Schemes. For the Act on Mandatory Occupational

Pension, there is only a need for some minor adjustments. For defined-benefits pension schemes the picture is quite different. The *Banking Law Commission* finds that it would be much more difficult to adapt the defined-benefits pension schemes and the Defined-Benefit Pensions Act to the new National Insurance Act than is the case for the defined-contribution pension schemes. This is due to the fact that the design of the pension plans, the premium calculation and the pension benefits in the defined-benefits pension schemes are currently closely connected to the calculation of the old-age pension that the individual employee will receive from the National Insurance scheme. The changes to the National Insurance scheme mean that the old-age pension from the National Insurance system will become a variable figure dependent on a number of choices on the part of the employees. These facts make it very difficult to continue defined-benefit company pension schemes as they are structured today. The adaptation of defined-benefits and insurance-based service pension schemes to the new National Insurance scheme demands consideration that goes further than a pure statutory adaptation to the new provisions of the National Insurance scheme. The *Banking Law Commission* finds that in this work a number of different models for defined-benefits and insurance-based schemes adapted to the new National Insurance scheme, in which the elements from the present defined-benefits pension schemes are included to a greater or lesser degree, should be looked at and evaluated. The hybrid model described in NOU 2009: 13, «Broad pension schemes» and mentioned in the Banking Law Commission's terms of reference is one of the models that are worth looking at in such an analysis.

In the terms of reference the Ministry of Finance has consented to the Banking Law Commission's evaluation of the total case area being made in two reports, if found expedient. The *Banking Law Commission* concludes that, all things considered, such a twofold division of the work would yield the best result. Part I of this work will therefore promote draft statutory amendments to the pension acts that involve a necessary adaptation of the Acts to the entry into force of the rules on new old-age pensions in the National Insurance Act of 1 January 2011. Draft amendments to the pension acts have been prepared that involve an adaptation to flexible drawing of old-age pension from the age of 62. In addition, draft amendments to the Defined-Contribution Pensions Act, the Individual Pension Schemes Act and the Mandatory Occupational Pensions Act have been prepared, so that these

can be adapted to the other main principles of the new old-age pension in the National Insurance scheme. For the defined-benefits company pension schemes, a transitional arrangement is established that involves an adaptation to flexible drawing of old-age pension, but the present calculation rules being otherwise continued as today. This means that existing defined-benefits company pension schemes can be continued until a review and clarification has been made regarding how defined-benefits and insurance-based service pension schemes in the private sector should be adapted to the new National Insurance system in the future (Part II).

0.2.3 The Banking Law Commission's consideration and proposals

The rules for new old-age pension in the National Insurance system involve flexibility for the employee with regard to the drawing date for the old-age pension. The old-age pension will normally be taken out from the person's 62nd birthday. Flexibility is also introduced with regard to pension level and the opportunity to withdraw pension at the same time as one remains in work and earns the right to pension.

Today's pension acts already contain flexibility with regard to pension level. The employee can then choose to postpone the drawing of his old-age pension, wholly or in part. *The Banking Law Commission* finds that this flexibility should be maintained, at the same time as the employee should be allowed to draw his old-age pension from his 62nd birthday. The draft amendments to the pension acts mean that much the same flexibility is introduced for employees as in the National Insurance scheme, but simplifications and restrictions in the employee's and customer's freedom of choice is proposed where these are not considered vital to the individual's total pension adaptation and to the strengthening of the «work-before-welfare» policy. For costs reasons and a wish to limit the need for administrative resources, it is proposed to restrict the employee's right to make changes to the disbursement time and the pension level after commencement of drawing of the old-age pension.

It has been decided that the undertaking shall not be able to demand that employees draw their old-age pension from the National Insurance scheme at the same time as they draw their old-age pension from the pension scheme. It has also been decided that the undertaking cannot demand that the employee is no longer in work before he can demand to draw his pension. As regards drawing

of old-age pension from a defined-contribution pension scheme or company pension scheme in those cases where employees receive disability pension, restrictions are proposed in the Acts that mean that an employee shall not be able to draw a total pension that exceeds a pension level of 100 percent.

As regards the minimum requirements for disbursement time of terminating pensions, the requirement of the Defined-Benefit Pensions Act and the Defined-Contribution Pensions Act of at least ten years' disbursement is maintained. In the case of drawing of an early pension, however, the pension must in any case run to the age of 77.

The introduction of flexible drawing of old-age pensions means that pensionable age will no longer constitute a clear cut-off point and point of departure for calculation of deadlines and so forth in the pension acts. *The Banking Law Commission* proposes that in these cases, pensionable age be replaced by the age of 67. It is emphasised that this does not constitute an expression of an opinion that 67 is, and ought to be, the preferred date for drawing of an old-age pension also after the introduction of flexible drawing of old-age pension. This is merely a practical solution that involves small changes in relation to present-day rules and calculations in the pension schemes.

The new National Insurance scheme introduces actuarial adjustments such as use of proportionate figures (for employees with pension earning under the National Insurance Acts Chapter 19) and division figures for employees with pension earning under Chapter 20 of the Act. The purpose of the use of proportionate figures and division figures is to adjust the old-age pension in the same ratio as the trends in life expectancy over time and to ensure that the old-age pension is neutral in relation to various drawing dates in the period from 62 to 75 years. *The Banking Law Commission* cannot see that there is any need for, or basis for, the introduction of proportionate figures and division figures for defined-contribution pension schemes or defined-benefit pension schemes. In the calculation of the benefits, the pension schemes will employ tariffs that make assumptions on remaining life expectancy. Even today, the insurance products are based on mortality and survival risk. This risk is not affected by the changes to the National Insurance system.

As regards the question of what significance the new AFP scheme ought to have in relation to the pension acts, *the Banking Law Commission* has concluded that the best solution would not to take account of the AFP scheme in the adaptation of the pension acts to the new National Insurance

scheme, inter alia because there will be a good many employees who are not covered by an AFP scheme or who at the time for drawing of old-age pension will not have earned the right to an AFP.

In Chapter 6 of the report *the Banking Law Commission* describes the concrete proposals for amendments to the Defined-Contribution Pensions Act in greater detail. The draft amendments to the Act are included at the end of the chapter. The same applies to comments on the individual provisions.

The Banking Law Commission has endeavoured to implement all the necessary amendments to the Defined-Contribution Pensions Act in this report for the reason that several rounds of amendments are not practical for the pension schemes, the undertakings or the customers. It has not, however, proved possible to implement this in full. The Banking Law Commission has been asked to evaluate inter alia the breaking-point of maximum contribution rates in defined-contribution pension schemes in consequence of the new National Insurance scheme. *The Banking Law Commission* sees that coordination of the breaking-points for the calculation of maximum contributions in the Defined-Contribution Pensions Act, and the earning limit of 7.1 times the baseline figure in the new National Insurance system, will in the long run be an advantage. The breaking-point, however, is closely linked to the maximum limits, stipulated in statutory regulations, for contributions, and the breaking-point ought not to be changed unless together with a change to the maximum contribution rates. The current market situation is such that there is pressure for conversion of defined-benefits pension schemes into defined-contribution pension schemes. A raising of the maximum contribution rates for defined-contribution pension schemes can, in *the Banking Law Commission's* opinion lead to more undertakings choosing such a conversion without there being at the same time a clarification of what defined-benefits and insurance-based pension schemes will look like in the future. *The Banking Law Commission* therefore considers that it is important that raising of the maximum contribution rates and change in the breaking-point be coordinated with how defined-benefits and insurance-based service pension schemes ought to look in the future, that is, in Part II of the Banking Law Commission's work.

As regards the specific proposals for adaptations in the Defined-Contribution Pensions Act to the new National Insurance system over and above the introduction of flexible drawing of old-age pension, *the Banking Law Commission* proposes that

contributions for employees in a defined-contribution pension schemes shall be paid as long as they are in work. This applies even if the person concerned should continue to work after reaching the age of 75. When an employee leaves the undertaking, in a defined-contribution pension scheme pension capital certificates shall be issued, regardless of whether an employee quits work with an immediately commencing right to old-age pension or without having such a right. A clarification and an adjustment of the costs liability related to administration and management of pension capital certificates is proposed.

Section 7-3 of the Defined-Contribution Pensions Act currently stipulates that it be laid down in the regulatory system for the pension scheme whether the pension capital is to be paid out as a savings agreement or be converted to pension insurance with drawing of pension. This is significant inter alia for the ratio between the contributions of women and men. *The Banking Law Commission* proposes that this principle be maintained, but considers that it may have some undesirable consequences for the individual employee that the undertaking has in advance determined that the capital is to be converted into an insurance policy on disbursement or will remain a pension savings agreement. It is therefore proposed that the employee, regardless of what is laid down in the regulatory system for the pension scheme, shall at the time of drawing of pension be able to decide whether the pension capital is to be disbursed in the form of a pension insurance or a pension savings agreement.

The concrete proposals for amendments to the Individual Pension Schemes Act are described in greater detail in Chapter 7 of the report. The adaptation to the new National Insurance scheme for individual pension schemes is limited mainly to an introduction of a right to flexible drawing of old-age pension in consequence of the fact that the scheme for individual pension over and above use of pensionable age, is by and large structured independently of, and without connection to, the National Insurance system. The draft amendments and comments on the individual provisions are to be found at the end of Chapter 7.

Chapter 8 of the report provides a more detailed description of the specific proposals for a transitional arrangement for defined-benefits pension schemes in relation to amendments to the Defined-Benefit Pensions Act. A defined-benefits pension scheme demands that a calculation-related cut-off point be stipulated for when the premium reserve for the individual employee is to be fully built-up so

as to cover the benefits of the pension scheme. *The Banking Law Commission* proposes that a term, «earning age», be introduced into the Defined-Benefit Pensions Act, in order to create an advance-stipulated pensionable age in a calculation context. The earning age shall be stipulated in the regulatory system for the pension scheme and may be 67 years or higher. Over and above this, current rules for calculation of the premium and earned pension are to be maintained. This means that the current rules on calculated national insurance in Section 5-5 of the Defined-Benefit Pensions Act are to be maintained on the basis of the current National Insurance Act. When the employee chooses to draw his old-age pension, the benefits shall be converted to the age at the date of drawing, on the basis of the premium reserve that exists at that date.

The Banking Law Commission proposes rules that secure an employee further earning of old-age pension by work over and above the stipulated earning age and until the drawing of the old-age pension, or up to the age of 75 years.

The Banking Law Commission has been asked to consider competitive outsourcing of the issue of paid-up policies and pension capital certificates. The purpose of competitive outsourcing is that the undertakings can save costs in that there is competition regarding the level of administration reserve to be associated with the paid-up policy. Another desideratum might be that the undertakings can use their negotiating position to achieve lower costs and better terms for management and administration of the paid-up policies for employees who leave their posts. *The Banking Law Commission* has been unsure how this can be resolved in the optimum manner. A review of how the defined-benefits and insurance-based occupational pension schemes should be designed in the future (Part II of the work) will generate questions whether the system of issue of paid-up policies as we see it today, will still be relevant. If major changes are proposed in this system, the question of competitive outsourcing of the issue of paid-up policies will be of interest only for a limited period. *The Banking Law Commission* has therefore concluded that the question of competitive outsourcing of the issue of paid-up policies should be considered in connection with Part II of the work.

The Banking Law Commission has, however, proposed that the paid-up policy embrace a share of the supplementary provisions in the pension scheme. Today the paid-up policy covers only the premium reserve and administration reserve, even if the capital related to the paid-up policy will have

generated a share of the supplementary provisions in the pension scheme. If a share of the supplementary provisions can be allocated, the surplus allocation related to the paid-up policies can be increased.

The draft statutory amendment and comments on the individual provisions will be found at the end of Chapter 8.

The Banking Law Commission proposes that the amendments to the pension acts enter into force on 1 January 2011. Since the gap between the passing of the amendments in the pension acts and entry into force will then be very short, it is proposed for the defined-benefit pension schemes and defined-contribution pension schemes that the pension schemes be allowed to continue disbursement of pensions in accordance with the rules on flexible drawing of old-age pension with effect from and including 1 June 2011 at the latest. A transitional rule is proposed for employees who leave their jobs in the undertaking with AFP under current rules with regard to the right to continue to be a member of the pension scheme. *The Banking Law Commission* has not seen any need for transitional rules over and above this.

0.3 Banklovkommisjonens sammensetning

Banklovkommisjonen har ved avgivelsen av denne utredning følgende 24 medlemmer:

- Professor dr. juris Erling Selvig, leder (Universitetet i Oslo)
- Juridisk direktør Olav Breck (Sparebankforeningen i Norge)
- Banksjef Ottar Dalsøren (Sparebanken Sogn og Fjordane/Finansforbundet)
- Direktør Sverre Dyrhaug (Finansnæringens Fellesorganisasjon)
- Rådgiver Anne Nesheim Egeberg (Forbrukerrådet)
- Seksjonssjef Kjersti Elvestad (Finanstilsynet)
- Økonomisk rådgiver Eystein Gjelsvik (Landsorganisasjonen i Norge)
- Advokat Arnhild Dordi Gjønnes (Næringslivets Hovedorganisasjon)
- Avdelingsdirektør Jacob Hanssen (Arbeidsdepartementet)
- Konsulent Øivind Fegth Knutsen, Bærum
- Administrerende direktør Anne-Lise Løfsgaard (Finansieringsselskapenes forening)

- Avdelingsdirektør Øystein Løining
(Finansdepartementet)
- Direktør Per Melsom, Oslo
- Autorisert regnskapsfører Solveig Nordkvist
(Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon)
- Seniorrådgiver Astrid Nyberget
(Konkurransetilsynet)
- Sjeføkonom Erik Orskaug
(Hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede)
- Avdelingsdirektør Erling G. Rikheim
(Finansdepartementet)
- Seniorrådgiver Egil Rokhaug
(Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet)
- Direktør Marius Ryel
(Norges Bank)
- Generalsekretær Rolf A. Skomsvold
(Pensjonskasseforeningen)
- Generalsekretær Tove Storrødvann
(Akademikerne)
- Sorenskriver Liv Synnøve Taraldsrud
(Eiker, Modum og Sigdal tingrett)
- Advokat Hilde J. Vihovde
(DnB NOR ASA)
- Seksjonssjef Bente Øverli
(Forbrukerombudet)

Ved *brev av 30. september 2009* fra Finansdepartementet ble seniorrådgiver Egil Rokhaug oppnevnt som medlem i Banklovkommisjonen. På samme tidspunkt ble tidligere medlem seniorrådgiver Per Anders Stalheim fritatt for vervet som medlem i Banklovkommisjonen.

I *brev av 25. august 2009* åpner Finansdepartementet for å oppnevne representanter fra flere arbeidstakerorganisasjoner som medlemmer av Banklovkommisjonen mens kommisjonen utreder endringer i lovreglene for private tjenstepensjoner mv. Akademikerne er representert ved generalsekretær Tove Storrødvann. Hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede (Unio) er representert ved sjeføkonom Erik Orskaug. I tillegg oppnevnte Finansdepartementet seniorrådgiver Jacob Hanssen fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet (nå Arbeidsdepartementet) som medlem av Banklovkommisjonen. Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) er allerede representert i kommisjonen.

Sekretariatet har, ved utarbeidelsen av denne utredningen, bestått av:

- Seniorrådgiver Lise Ljungmann Haugen, hovedsekretær.
- Juridisk rådgiver Jørgen Keiserud.
- Bankrådgiver Kari Lærum.

Kapittel 1 Innledning

1.1 Banklovkommisjonens mandat og arbeid

1.1.1 Banklovkommisjonens mandat

Finansdepartementet har i *brev av 7. juli 2009* bedt Banklovkommisjonen utrede og foreslå endringer i pensjonslovene for å tilpasse disse til de endringer som er vedtatt i folketrygdloven hva gjelder alderspensjon, samt til ny AFP-ordning. Det er lagt til grunn at pensjonslovene i denne sammenheng omfatter foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven, lov om obligatorisk tjenstepensjon, og evt. lov om individuell pensjonsordning.

I mandatet beskriver departementet Banklovkommisjonens oppdrag på følgende måte:

«Departementet ber Banklovkommisjonen utrede og foreslå endringer i lov om foretakspensjon, i lov om innskuddspensjon og i lov om obligatorisk tjenstepensjon, ev. også i lovgivningen om individuell pensjonsordning, for å tilpasse disse lovene til de endringer som er vedtatt i folketrygden, jf. lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon), og ny AFP-ordning. Det legges til grunn at regelverket i hensiktsmessig grad utformes slik at det følger opp hovedprinsippene i den vedtatte folketrygden.

Departementet ber om at Banklovkommisjonen tar med følgende i sin utredning:

Alleårsopptjening

En vurdering av hvorvidt opptjening av pensjon i alle yrkesaktive år (alleårsopptjening) bør innføres som et generelt opptjeningsprinsipp i tjenstepensjonsordningene i privat sektor.

En vurdering av om gjeldende sluttlønnbaserte ordninger bør avvikles med rimelige overgangsordninger for eksisterende ordninger, ev. om slike ordninger skal kunne videreføres, f. eks. for eksisterende medlemmer, dersom alleårsopptjening innføres som et generelt opptjeningsprinsipp, til erstatning for bl.a. sluttlønnsprinsippet slik dette nå praktiseres. Ev. hvordan sluttlønnbaserte ordninger kan videreføres sammen med den vedtatte folketrygden.

Delingstall (levealdersjustering)

En vurdering av om det er hensyn som tilsier at delingstall skal innføres i tjenstepensjonsordningene i privat sektor, og om det er gjennomførbart å innføre delingstall, og i tilfelle hvordan.

Fleksibel pensjonsalder

En vurdering av om og ev. hvordan fleksibel pensjonsalder fra 62 år bør innføres i de private tjenstepensjonslovene. Både i forhold til hel eller delvis uttak av alderspensjon fra nevnte aldersgrense.

Sentrale problemstillinger for den nærmere vurdering av løsninger vil etter departementets syn være:

- Hvordan en skal omregne årlig alderspensjon for uttak i ulike aldre, herunder om retten til, eller vilkårene for, uttak bør påvirkes av den seleksjonsproblematikk som kan oppstå ved fleksibelt uttak.
- Om det bør innføres ulike regler for opptjening av alderspensjon før og etter fylte 62 år.

Beregnet folketrygd i lov om foretakspensjon

En vurdering av og utkast til endringer i bestemmelsen om beregnet folketrygd i lov om foretakspensjon, samt en vurdering av om knekkpunkter, maksimale innskuddssatser m.v. i innskuddspensjonsloven bør endres.

Ved utforming av forslag bes Banklovkommisjonen om å bygge videre på de grunnleggende prinsipper som ivaretar hensyn til likebehandling av, og forholdmessighet mellom, ansatte når tjenstepensjonene ses sammen med folketrygd beregnet etter regler som vedtatt i lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygden (ny alderspensjon), jf. også de vurderinger som framkommer i NOU 2009: 13 om Brede pensjonsordninger kapittel 9.

Nytt opptjeningsystem

En vurdering av og utkast til lovregler om opptjening av alderspensjon etter en såkalt "hybridordning" som beskrevet i NOU 2009: 13 om Brede pensjonsordninger avsnitt 7.3.4, jf. at et slikt opptjeningsprinsipp etter utvalgets vurdering er godt tilpasset opptjeningsprinsippene for ny alderspensjon i folketrygden.

Alderspensjonens varighet

En vurdering av om minstekravet i pensjonslovene til alderspensjonens varighet bør økes, gjøres livsvarig eller om det alternativt bør stilles krav om at alderspensjon minst må utbetales fram til medlemmet har fylt 77 år, uavhengig av når uttaket av alderspensjon tar til.

Regulering av løpende pensjoner

En vurdering av reglene om regulering av løpende pensjoner (pensjoner under utbetaling), jf. finansministerens brev til Stortinget 8. februar 2008 (Svar på spørsmål 568 til skriftlig besvarelse fra stortingsrepresentanten Erna Solberg). Kommisjonen bes for øvrig legge opp til at reguleringen av løpende pensjoner følger opp det nye reguleringsprinsippet som er vedtatt for folketrygden og som vil legges til grunn også for offentlige tjenestepensjoner.

Overgangsordninger

Banklovkommisjonen bes vurdere i hvilken utstrekning nytt regelverk skal gjelde pensjon som er opptjent før endringene gis ikrafttredelse, og foreslå en hensiktsmessig tidsfrist for tilpassing av eksisterende ordninger til nytt regelverk.

Banklovkommisjonen bes også vurdere hvor lang tid selskapene bør få til å legge om sine systemer.

3. Arbeid og frist mv.

Finansdepartementet har som nevnt over sendt NOU 2009: 13 på høring med frist 11. september 2009. NOU 2009: 13 inneholder vurderinger som berører Banklovkommisjonens arbeid. Departementet vil oversende relevante høringsmerknader til Banklovkommisjonen etter hvert som de mottas.

Banklovkommisjonen skal i sitt arbeid følge utredningsinstruksen, herunder gi en tilstrekkelig oversikt over økonomiske og administrative konsekvenser. Slik det er anført som hovedregel for offentlige utredninger, skal minst ett forslag baseres på uendret ressursbruk innen vedkommende område. Banklovkommisjonens forslag til endringer i de skattebegunstigede tjenestepensjonsordningene i privat sektor bør i utgangspunktet være provenynøytrale for det offentlige.

Det bes om at Banklovkommisjonen avgir en utredning innen 30. april 2010. For å sikre framdrift på nødvendige tilpasninger til ny alderspensjon i folketrygden, kan Banklovkommisjonens vurderinger av det samlede saksområde nevnt ovenfor etter foreleggelse for Finansdepartementet fordeles – dersom det er hensiktsmessig - på to utredninger. Innhold og framdrift i den første utredningen skal i tilfelle tilpasses med sikte på at nødvendige lovendrings

ger for å tilpasse pensjonsordningene til fleksibel pensjonsalder, endret beregning av folketrygden og økte krav til utbetalingsperiodens lengde, samt nødvendige overgangsregler, kan settes i kraft 1. januar 2011.»

I brev av 22. januar 2010 til Banklovkommisjonen oversender Finansdepartementet korrespondanse med Kredittilsynet (nå Finanstilsynet) og Silver Pensjonsforsikring AS vedrørende konkurranseutsetting av retten til å utstede fripoliser og pensjonskapitalbevis. Finansdepartementet skriver følgende i brevet:

«1.

Det følger av lov om foretakspensjon § 4-7 annet ledd at en fripolise skal utstedes av livsforsikringsselskapet som har tegnet forsikringen. Pensjonskasser kan iht. foretakspensjonsloven § 4-8 første ledd utkontraktere utstedelsen av fripoliser til livsforsikringsselskap. Departementet sendte 1. juli 2008 forslag til tiltak for å bedre konkurransen i markedet for fripoliser og pensjonskapitalbevis på høring. I høringsnotatet punkt 4.4. ba departementet om høringsinstansenes syn på om retten til utstede fripoliser og pensjonskapitalbevis burde konkurranseutsettes. Høringsinstansene var delt i synet på om dette forslaget burde fremmes. Enkelte høringsinstanser tok opp problemstillinger som ikke var drøftet i høringsnotatet, bl.a. knyttet til kursreserver og avsetning knyttet til administrasjonsreserve. Departementet vurderte det derfor slik at konsekvensene av lovforslaget ikke var tilstrekkelig utredet, og fremmet ikke forslag om å oppheve eneretten til å utstede fripoliser og pensjonskapitalbevis i Ot.prp. nr. 72 (2008-2009).

2.

Silver anfører i brev og notat 1. september 2009 at det er sterk markedskonsentrasjon i det kollektive pensjonsmarkedet, og at det vil kunne bli konkurransevridning til fordel for Storebrand, Vital og Nordea Liv hvis den foreslåtte konkurranseutsettingen av retten til å utstede fripoliser og pensjonskapitalbevis ikke gjennomføres. Videre blir det hevdet at de innvendinger som har fremkommet i flere høringsuttalelser mot konkurranseutsetting ikke kan tillegges avgjørende vekt, og Silver søker å tilbakevise disse innvendingene i notat av 1. september 2009.

3.

Kredittilsynet skriver i brev 2. desember 2009 at tilsynet ikke kan se at det er fremkommet momenter i brevet og notatet fra Silver 1. september 2009 som gir grunnlag for nye vurderinger i retning av å endre gjeldende regelverk når det gjelder retten til utstedelse av fripoliser og

pensjonskapitalbevis. Kredittilsynet antar at spørsmålet vil bli tatt opp til behandling i forbindelse med Banklovkomisjonens arbeid med endring av pensjonslovgivningene.

4.

Silver skriver i brev 12. januar 2010 til departementet, at de registrer at Kredittilsynet i brev 2. desember 2009 går i mot tilsynets forslag i høringsbrev 29. oktober 2007. Etter Silvers syn vil det være både i arbeidsgivernes, deres ansatte og samfunnets interesse at eneretten til å utstede fripoliser og pensjonskapitalbevis oppheves. Silver viser til at flere pensjonskasser har utkontraktert utstedelse av fripoliser til livsforsikringsselskap, og at det er flere tiårs praksis på at dette fungerer tilfredsstillende.

5.

Departementet ber Banklovkomisjonen i forbindelse med arbeidet med utarbeidelse av utkast til nye lovregler om alderspensjon i tjenstepensjonsordningene som følge av lovendringer i folketrygdloven (ny alderspensjon), jf. oppdrag til departementet 7. juli 2009, vurdere om det bør innføres lovregler om konkurranseutsetting av retten til å utstede fripoliser og pensjonskapitalbevis. Det er viktig at det etableres effektiv konkurranse i fripolisemarkedet. Departementet ber Banklovkomisjonen, hvis det er tidsmessig er mulig, å behandle denne saken i den utredningen som skal avgis senest 30. april 2010.»

1.1.2 Banklovkomisjonens arbeid

Banklovkomisjonen startet opp arbeidet med utredningen i august 2009. Som følge av utredningens

betydning for foretak og arbeidstakere i privat sektor, ble det oppnevnt medlemmer i Banklovkomisjonen fra Akademikerne og Unio. Det ble også oppnevnt et medlem fra Arbeidsdepartementet. Disse medlemmene er oppnevnt særskilt for dette oppdraget og har ikke deltatt i Banklovkomisjonens øvrige arbeid. Disse medlemmene kommer derfor i tillegg til Banklovkomisjonens 21 faste medlemmer.

For å få best mulig grunnlag for sin behandling og vurdering av hvordan pensjonslovene best mulig kan tilpasses til den nye alderspensjonen i folketrygden innenfor de tidsrammer som Finansdepartementet har satt, har *Banklovkomisjonen* overlatt det forberedende arbeidet til en arbeidsgruppe bestående av blant annet representanter fra store pensjonsinstitusjoner, Finansnæringens Fellesorganisasjon, Finansforbundet, Landsorganisasjonen, Akademikerne, Unio, Næringslivets Hovedorganisasjon, Arbeidsdepartementet og forsikringsmegler innenfor livsforsikring. Arbeidsgruppen har vært svært viktig for progresjonen i arbeidet.

Banklovkomisjonens sekretariat har underveis i arbeidet i tillegg valgt å avholde to informasjonsmøter om det pågående arbeidet. Inviterte til disse møtene har blant annet vært Pensjonskasseforeningen, Verdipapirfondenes forening og pensjonsinnretninger som har tegnet tjenstepensjonsordninger eller overtatt fripoliser og pensjonskapitalbevis utgått fra slike, i det norske markedet, og som ikke har vært representert i arbeidsgruppen. Etter oppfordring fra Banklovkomisjonens sekretariat har disse også levert innspill til Banklovkomisjonen underveis i arbeidet utenom informasjonsmøtene.

Del I
Utgangspunkter

Kapittel 2

Endringer i folketrygden og ny avtalefestet pensjon

2.1 Ny alderspensjon i folketrygden

Ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) er det vedtatt nye regler for opptjening og beregning av alderspensjon i folketrygden. Sentrale elementer i denne sammenheng er en ny opptjeningsmodell, fleksibelt uttak av alderspensjon, levealdersjustering og nye regler for regulering av pensjoner.

De nye reglene om opptjening av alderspensjon i folketrygden trådte i kraft 1. januar 2010 og er inntatt i folketrygdloven kapittel 20. Det nye regelverket gjelder fullt ut for opptjening av alderspensjon i folketrygden for alle personer født etter 1962, og forholdmessig for personer født i perioden 1954-1962. Fleksibel alderspensjon og levealdersjustering innføres for nye alderspensjonister fra 1. januar 2011, mens regler for regulering av pensjoner under opptjening og utbetaling innføres for alle alderspensjonister fra 1. januar 2011.

En viktig endring i de nye reglene om alderspensjon i folketrygden er at skillet mellom grunnpensjon og tilleggspensjon erstattes av et system bestående av en inntektspensjon som ytes til alle som tjener opp pensjonsrettigheter i form av en pensjonsbeholdning og en garantipensjon som sikrer et minste inntektsnivå for personer uten, eller med lav tidligere inntekt, jf. folketrygdloven § 20-3.

Nye regler om uførepensjon er ennå ikke fastsatt. Lovproposisjon om dette er forventet fremlagt i løpet av 2010. I Prop. 82 L (2009-2010) Endring i folketrygdloven mv. (Pensjonsreformen – tilpasninger i reglene for alderspensjon til mottakere av dagens uførepensjon) er det fastsatt midlertidige regler for dagens uførepensjons forhold til den nye alderspensjonen som skal gjelde til nye regler om uførepensjon foreligger. I lov 11. desember 2009 nr. 112 som trer i kraft 1. januar 2011, er det fastsatt at gjeldende regler om pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle videreføres inntil videre. Det samme gjelder reglene om alderspensjon til gjenlevende ektefelle.

2.1.1 Opptjening. Pensjonsbeholdning

Opptjeningen av inntektspensjon i den nye alderspensjonen i folketrygden er basert på et alleårsprinsipp og ikke, som hittil, på pensjonsgivende inntekt i de tjue beste opptjeningsårene. Pensjonsgivende inntekt fastsettes for hvert kalenderår fra en person er 13 år til fylte 75 år (loven § 3-15). Etter § 20-5 er den årlige pensjonsopptjeningen begrenset oppad til 18,1 prosent av et beløp tilsvarende 7,1 ganger grunnbeløpet i folketrygden (grunnbeløpet (G) = kr 72 881 pr 1. mai 2009). I tillegg kommer pensjonsopptjening på grunnlag av første gangstjeneste, mottak av dagpenger eller omsorgsarbeid.

Summen av årlig pensjonsopptjening til enhver tid utgjør den enkeltes *pensjonsbeholdning* (§ 20-4). Etter § 20-21 skal pensjonsgivende inntekt for tiden før 1. januar 2010 legges til grunn som pensjonsbeholdningen pr. 1. januar 2010. Videre skal pensjonsbeholdningen årlig reguleres i samsvar med lønnsveksten, jf. §§ 20-4 tredje og fjerde ledd og 20-18 første ledd.

Pensjonsbeholdningen er et sentralt begrep i den nye folketrygden, både fordi det gir uttrykk for opptjent rett til pensjon og fordi pensjonsbeholdningen på tidspunktet for uttak av pensjon (pensjoneringstidspunktet) utgjør grunnlaget for beregningen av livslang, årlig pensjonsytelse (§ 20-3). Årlig ytelse beregnes ved at pensjonsbeholdningen deles med et delingstall (et fastsatt antall år) som i hovedsak reflekterer den enkeltes gjenstående levetid på pensjoneringstidspunktet, dvs. forventet utbetalingsperiode. Om delingstall, se nedenfor i avsnitt 2.1.3.

Folketrygdens alderspensjon er basert på en finansieringsordning via statsbudsjettet som kan betegnes som et såkalt «pay as you go» og system. Utbetaling av pensjonsytelser utgiftsføres i det år utbetaling foretas. Systemet er ikke fondsbasert, dvs. sikret ved et kapitalgrunnlag som tilsvarer nåverdien av samlede opptjente pensjonsrettigheter på et gitt tidspunkt, og som senere belastes ved utbetaling av pensjonsytelser. I loven brukes pensjonsbeholdning som en regnskapsmessig fastsatt størrelse som et generelt uttrykk for folketryg-

dens fremtidige forpliktelse til å utbetale alderspensjon.

2.1.2 Fleksibelt uttak av alderspensjon

I den nye folketrygden kan alderspensjonen tas ut fra det tidspunktet den enkelte bestemmer fra fylte 62 år, og ikke som hittil først ved 67 år, jf. § 20-2. I tillegg til valg av tidspunkt fra 62 år, kan den enkelte velge hvor mye pensjon som vedkommende vil ta ut til enhver tid. Laveste uttaksgrad er 20 prosent deretter er det en gradering på 40, 50, 60, 80 eller 100 prosent uttak av pensjon. Det legges således til rette for å kombinere arbeid og pensjon, og det kan opptjenes nye pensjonsrettigheter selv om pensjonsuttaket er påbegynt. Grense for videre opptjening er satt til fylte 75 år (§ 3-15 tredje ledd). Pensjonsgraden som uttas kan endres underveis, men i utgangspunktet ikke mer enn én gang i året. Loven åpner for at man kan utsette uttak av alderspensjon også ut over fylte 75 år, men det gir ingen pensjonsmessig uttelling å utsette uttaket til etter 75 år (§ 20-14 tredje og fjerde ledd), se nedenfor i avsnitt 2.1.3.

En forutsetning for uttak av alderspensjon før 67 år er at pensjonen, minst vil tilsvare *garantipensjonsnivået* med full trygdetid ved 67 år. Avtalefestet pensjon skal i denne sammenheng medregnes i den grad den er livsvarig og gjenstand for regulering, se mer om avtalefestet pensjon nedenfor i avsnitt 2.3. Det vil bli tatt stilling til om også ytelser fra private tjenstepensjonsordninger skal medregnes etter at lovene for privat tjenstepensjon er tilpasset ny alderspensjon fra folketrygden.

2.1.3 Beregning av årlig pensjon. Delingstall

Alderspensjonen i folketrygden løper fra uttakstidspunktet og så lenge den enkelte lever (livsvarig ytelse). Størrelsen på den årlige ytelsen vil bli beregnet med utgangspunkt i pensjonsbeholdningen og forventet gjenstående levetid (forventet utbetalingsperiode) på uttakstidspunktet. Ved beregningen blir pensjonsbeholdningen omgjort til årlig pensjon ved at beholdningen divideres med et delingstall som i hovedsak skal reflektere det enkelte årskullets forventede gjenstående levetid på uttakstidspunktet, dvs. det antall år alderspensjon må antas å komme til utbetaling (§ 20-14 annet ledd). Det inngår også en rente/renteregulering i beregningen av delingstallet.

Fastsettelsen og bruk av delingstall har to noe ulike formål, dels justering av alderspensjonen i forhold til utviklingen i levealder over tid (*levealdersjustering*) og dels å sikre at alderspensjonen

er *nøytral i forhold til ulike uttakstidspunkt* i perioden 62 til 75 år. Dette fremgår av § 20-12 første til tredje ledd.

Delingstallene skal for det første sikre at det skjer *levealdersjustering* av alderspensjonen ved at størrelsen på den enkeltes årlige pensjon ved et gitt uttakstidspunkt beregnes etter et delingstall fastsatt slik at det tas hensyn til endringer i befolkningens levealder beregnet ut fra forventet gjenstående levetid ved uttakstidspunktet (§ 20-12 første ledd).

Levealdersjusteringen kommer til uttrykk gjennom endring i delingstall fra ett årskull til det neste årskull for en gitt uttaksalder (§ 20-12 tredje ledd annet punktum). Utgangspunktet for beregningen er gjennomsnittet av observerte dødelighetsrater for eldre årskull de siste ti årene forut for fastsettingstidspunktet. Normalt vil delingstall for senere årskull være høyere som følge av gradvis økning av forventet levealder. Ved økende levealder medfører levealdersjusteringen at man må jobbe noe lenger for samme pensjon. Alternativt kan pensjonen tas ut tidligere og pensjonsbeholdningen må da fordeles over en lengre utbetalingsperiode og de årlige pensjonsytelser – andre forhold like – vil bli lavere. Innføringen av levealdersjustering i folketrygden er ansett som det viktigste enkelttiltaket for å gjøre pensjonssystemet økonomisk bærekraftig på sikt. Ved levealdersjustering oppnås at folketrygdens utgifter blir om lag upåvirket av endringer i levealderen.

Forventet gjenstående levetid og dermed utbetalingsperiodens lengde vil også variere med den enkeltes alder ved uttak av alderspensjon. For hvert årskull fastsettes det delingstall for uttak av pensjon ved de ulike aldre i perioden fra fylte 62 til 75 år (§ 20-12 fjerde ledd). Delingstallene for et årskull vil derfor reduseres med høyere alder for uttak av pensjon, og gi en tilsvarende økning i årlige pensjonsytelser. Reduksjonen i delingstallet vil imidlertid ikke kunne settes lik ett år for hvert år som en person utsetter uttaket av alderspensjon. Dette som følge av at forventet levealder er høyere for en 67-åring enn for en 62-åring. Reduksjonen i delingstallet som følge av utsatt uttak av alderspensjon etter fylte 62 år vil således være litt mindre enn det som svarer til ett år.

For det annet skal delingstall sikre at årlig alderspensjon er *nøytral i forhold til uttakstidspunkt* for personer i et gitt årskull. Dette innebærer at forventet nåverdi av samlede pensjonsutbetalinger til en person skal være uavhengig av alder på uttakstidspunktet (§ 20-12 annet ledd). Ved fastsettelsen av delingstall kommer prinsippet om *nøytralitet til uttrykk gjennom forskjeller i delingstall*

Tabell 2.1 Prognose for delingstall for årskull 1954 til 1999 fastsatt av Arbeids- og velferdsdirektoratet, publisert 1. mars 2010

Uttaksalder:	Årskull:									
År	1954	1959	1964	1969	1974	1979	1984	1989	1994	1999
62	19,01	19,48	20,00	20,53	21,06	21,60	22,13	22,67	23,20	23,72
63	18,19	18,67	19,18	19,71	20,25	20,78	21,32	21,85	22,38	22,91
64	17,38	17,85	18,37	18,90	19,43	19,96	20,50	21,04	21,57	22,09
65	16,57	17,04	17,55	18,08	18,61	19,14	19,68	20,22	20,75	21,27
66	15,76	16,23	16,74	17,26	17,79	18,32	18,86	19,39	19,93	20,45
67	14,96	15,42	15,93	16,45	16,97	17,50	18,04	18,57	19,10	19,52
68	14,16	14,62	15,12	15,63	16,15	16,68	17,22	17,75	18,28	18,70
69	13,37	13,82	14,38	14,89	15,41	15,93	16,39	16,92	17,45	17,87
70	12,59	13,02	13,51	14,02	14,53	15,05	15,57	16,10	16,62	17,04
71	11,81	12,23	12,72	13,21	13,72	14,24	14,76	15,28	15,80	16,21
72	11,04	11,46	11,93	12,42	12,92	13,43	13,94	14,46	14,97	15,39
73	10,28	10,69	11,15	11,63	12,12	12,62	13,13	13,64	14,15	14,56
74	9,54	9,93	10,38	10,85	11,34	11,83	12,33	12,83	13,33	13,74
75	8,81	9,19	9,63	10,09	10,56	11,04	11,53	12,02	12,52	12,92

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratets nettsider

ved ulike uttakstidspunkt innen hvert årskull (§ 20-12 tredje ledd tredje punktum). Årlig pensjon blir høyere jo lenger den enkelte venter med å ta ut alderspensjon fordi pensjonsbeholdningen da må fordeles over et mindre antall av år.

Gjennomføringen av levealdersjustering og nøytralitet for alderspensjon medfører at det for ett og samme årskull ved fylte 61 år må fastsettes et sett delingstall som skal gjelde ved ulike tidspunkt for uttak av alderspensjon i perioden 62 til 75 år (§ 20-12 fjerde ledd). Delingstallet for uttak ved en bestemt alder, for eksempel 66 år, vil reflektere både forventet gjenstående levetid ved 66 år og en nåverdiberegning av de samlede pensjonsutbetalinger ved 66 år.

Delingstallene skal fastsettes av Arbeids- og Velferdsdirektoratet (NAV) med endelig virkning for hvert årskull i det året årskullet fyller 61 år og blir beregnet på bakgrunn av forventet gjenstående levetid ved ulike tidspunkter for uttak av alderspensjon for de enkelte personer som inngår i årskullet (§ 20-13 første og annet ledd). Delingstallene er felles for menn og kvinner, og således kjønnsnøytrale. Dette selv om kvinner statistisk sett har en lengre levetid enn menn.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har fastsatt prognoser for delingstall for årskullene 1954 til 2000. Disse er publisert på direktoratets nettsider. I tabell 2.1 er det tatt inn et utdrag av disse prognosene.

Prognosene blir utarbeidet for å gi en indikasjon om hva pensjonen kan bli for de årskullene der endelig forholdstall og delingstall ennå ikke er fastsatt.

2.1.4 Regulering av pensjoner under utbetaling

Pensjonsbeholdningen skal som nevnt ovenfor reguleres med lønnsveksten (§ 20-18 første ledd). Når det gjelder pensjoner under utbetaling i den nye folketrygden, skal disse reguleres i samsvar med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent (§ 20-18 annet ledd), noe som over tid forventes å gi en regulering tilsvarende et gjennomsnitt av pris- og lønnsveksten. Ved å velge en regulering basert på reallønnsveksten fratrukket en fast faktor, vil både delingstall og regulering baseres på de samme forutsetninger og man slipper da å gjøre forutsetninger om lønnsveksten i beregningen av delingstallet.

For personer med garantipensjon skal satsene reguleres i samsvar med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjusteringen, men likevel slik at reguleringen ikke blir lavere enn for inntektspensjon.

2.1.5 Innfasing av de nye bestemmelsene

Ved innfasingen av de nye reglene for alderspensjon i folketrygden er befolkningen blitt delt inn i tre kategorier.

Loven om endringer i folketrygden, herunder nye opptjeningsregler, trådte i kraft 1. januar 2010, mens fleksibel alderspensjon og levealdersjustering vil innføres for nye alderspensjonister fra 1. januar 2011. Ny regler for regulering av pensjoner under opptjening og utbetaling vil innføres for alle alderspensjonister fra 1. januar 2011. De nye reglene for alderspensjon i folketrygdloven kapittel 20 gjelder i sin helhet bare for personer født etter 1962. For denne gruppen legges tidligere pensjonsopptjening i folketrygden til grunn ved fastsettelse av en pensjonsbeholdning pr. 1. januar 2010 (folketrygdloven § 20-21).

For personer født før 1963 vil dagens opptjeningsbestemmelser i folketrygdloven kapittel 3 og 19 fortsatt komme til anvendelse. I forhold til uttak av pensjon er imidlertid en del av de nye endringene gitt anvendelse også for denne gruppen. Det fremgår av lovvedtaket avsnitt II tredje ledd at endringene i loven kapittel 19 gis virkning fra 1. januar 2011.

Personer født i 1953 blir det siste årskullet som får beregnet hele sin alderspensjon etter dagens opptjeningsregler, mens 1963-kullet blir det første som fullt ut omfattes av nye opptjeningsregler. For personer født mellom 1954 og 1962 skal det imidlertid fra 1. januar 2011 skje en gradvis innfasing av de nye bestemmelsene om opptjening av pensjon i lovens kapittel 20 (§§ 19-15 og 20-19). For personer født i 1954 vil 9/10 av alderspensjonen beregnes etter reglene i kapittel 19 og 1/10 etter reglene i kapittel 20. For hvert årskull etter dette vil andelen av pensjon som beregnes og utbetales etter reglene i kapittel 19 reduseres med 1/10. For personer født i 1962 vil således 1/10 av pensjonen beregnes og utbetales etter bestemmelsene i kapittel 19 og 9/10 etter bestemmelsene i kapittel 20.

Fra 1. januar 2011 vil det som i dag utgjør grunnpensjon og tilleggspensjon etter folketrygdloven kapittel 19, utgjøre basispensjonen. Basispensjonen er opptjente rettigheter før levealdersjustering.

Andre viktige endringer som er foretatt i folketrygdloven kapittel 19, omfatter:

- rett til fleksibelt uttak av alderspensjon fra fylte 62 år basert på opptjent basispensjon på uttakstidspunktet (§ 19-4). Alderspensjonen kan tas ut i form av graderte ytelser, og uttakstidspunktet kan utsettes (§ 19-10),
- levealdersjustering av alderspensjon, samt nøytralt uttak i forhold til uttaksalder, sikres ved at basispensjonen divideres med et forholdstall (§ 19-6 første til tredje ledd), basert på forutsetningen om at forholdstallet for årskullet 1943 settes til 1. For senere årskull med lengre forventet

gitt uttakstidspunkt være noe høyere,

- forholdstall fastsettes for årskullene fra 1943 til 1962 med endelig virkning for hvert årskull ved fylte 61 år på bakgrunn av forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet, og skal sikre at nåverdien av samlede pensjonsutbetalinger skal være uavhengig av uttakstidspunkt mellom 62 til 75 år (§§ 19-6 og 19-7 første og annet ledd),
- levealdersjusteringen skal fases inn gradvis etter regler i § 19-7 tredje ledd, og
- årlig regulering av basispensjon under opptjening tilsvarende endringer i G (§ 19-14 første ledd), og årlig regulering av pensjoner under utbetaling i samsvar med lønnsveksten fratrukket 0,75 prosent (§ 19-14 annet ledd).

Reglene i §§ 19-6 og 19-7 om fastsettelse av forholdstall for å sikre levealdersjustering av alderspensjonen, samt nøytralitet i forhold til alder ved uttak av pensjon, er i hovedsak basert på de samme prinsipper som reglene om fastsettelse av delingstall i §§ 20-12 og 20-13. Som følge av at levealdersjusteringen skal innføres gradvis, inneholder imidlertid § 19-7 tredje ledd regler om en viss skjerming mot virkningene av levealdersjusteringen for årskullene 1943 til 1949, og en gradvis reduksjon av skjermingen for årskullene 1950 til 1958. Dessuten knytter forholdstallet seg til opptjent årlig basispensjon på uttakstidspunktet (§ 19-5), mens delingstallet knytter seg til samlet opptjent pensjonsbeholdning etter de nye reglene (§ 20-4), jf. tabellene 5.3, 5.5, 5.7 og 5.8 i Ot.prp. nr. 37 (2008-2009) side 71-75. Disse forhold er bakgrunnen for at loven skiller begrepsmessig mellom «forholdstall» som benyttes ved levealdersjustering av årlig basispensjon opptjent etter hittil gjeldende regler, og «delingstall» som benyttes om levealdersjustering av pensjonsbeholdningen opptjent til enhver tid etter de nye reglene i alderspensjon i folketrygden etter folketrygdloven kapittel 20.

2.1.6 Ytelsenes størrelse i gammel og ny folketrygd

I Ot.prp. nr. 37 (2008-2009) Om lov om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) side 37, har Arbeidsdepartementet lagt til grunn at forslaget til ny alderspensjon innfrir Stortingets krav om at personer med jevn inntekt mellom 2 og 4 G i 40 år ikke skal ha lavere pensjon enn i dag. Personer med jevn inntekt mellom 4 og 5 G i henholdsvis 40 og 43 år skal ha lik eller høyere pensjon enn i dag. Pensjonsnivået i dagens folketrygd er det samme ved

40 og 43 opptjeningsår siden en ikke tjener opp pensjonsrettigheter utover 40 år.

Når det gjelder grupper med høyere lønn, viser departementet i Ot.prp. nr. 37 (2008-2009) side 36, til at det i dagens alderspensjon i folketrygden gis pensjonsopptjening helt opp til inntekt på 12 G, men at bare en tredjedel av inntekt mellom 6 og 12 G regnes med. Dette innebærer at pensjonsopptjening for midlere og høyere inntekter i realiteten er begrenset også i dag. Opptjening fra første krone og en opptjeningsprosent på 18,1 vil gi høyere kompensasjon enn i dag for personer med lave inntekter og få opptjeningsår fordi alle med pensjonsopptjening får noe igjen i tillegg til grunnsikringen. Departementet viser videre til at en pensjonsopptjening på 18,1 prosent av pensjonsgivende inntekt vil gi en høyere marginal pensjonsopptjening sammenliknet med dagens folketrygd. Departementet legger til grunn at for jevne inntektsprofiler vil alle

med inntekt opptil 11 G komme bedre ut med 40 års opptjening. Med 41 års opptjening vil også personer med en inntekt på 12 G få tilnærmet lik pensjon i de to opptjeningsmodellene. Selv om opptjeningstaket settes til 7,1 G, vil personer med høyere inntekter likevel kunne komme bedre ut med det foreslåtte pensjonssystemet enn det de gjør i dag. I disse beregningene er det forutsatt et uttak fra 67 år og det er sett bort fra betydningen som levealdersjusteringen etter hvert vil få.

Når det gjelder betydningen av å utsette uttakstidspunktet i forhold til ett uttak ved 62 år, legger Arbeidsdepartementet i Ot.prp. nr. 37 (2008-2009) side 82 til grunn at for en person født i 1963 som opptjener hele sin pensjon etter den nye folketrygden, vil et års utsatt uttakstid isolert sett bety en økning av pensjonsnivået med om lag fem prosent. Effekten av ett års utsatt uttak øker med alderen, ettersom ett år da betyr relativt mer i forhold til for-

Tabell 2.2 Beregninger av alderspensjon fra folketrygden med levealdersjustering ved fleksibelt uttak 62 til 75 år. Årskull 1943-1953 (gammel folketrygd med forholdstall)

Årskull 1943-1953 (får gammel folketrygd)	
Født	1949
Lønn	500 000
Pensjonsgrunnlag	500 000
Lønnsvekst	0,0 %
Grunnpensjon	0,85
Grunnbeløp	72 881
Ant. år opptjening ved 62 år	40
Uavkortet pensjon ved 67 år	236 347 47,3 %

Pensjon fra år	Lønn	Årlig pensjon		Endring	
		i kroner	i pst.	i kroner	i pst.
62	500 000	179 051	35,8	(57 296)	-24,2
63	500 000	187 428	37,5	(48 919)	-20,7
64	500 000	196 465	39,3	(39 882)	-16,9
65	500 000	206 417	41,3	(29 930)	-12,7
66	500 000	217 231	43,4	(19 116)	-8,1
67	500 000	229 463	45,9	(6 884)	-2,9
68	500 000	242 656	48,5	6 309	2,7
69	500 000	257 740	51,5	21 392	9,1
70	500 000	274 503	54,9	38 156	16,1
71	500 000	293 235	58,6	56 888	24,1
72	500 000	314 292	62,9	77 944	33,0
73	500 000	338 122	67,6	101 775	43,1
74	500 000	365 863	73,2	129 515	54,8
75	500 000	397 222	79,4	160 875	68,1

ventet gjenstående levetid. Ved å utsette uttaket fra 62 til 67 år, øker årlig pensjon med om lag 26 prosent. Dersom levetiden øker og man tar hensyn til dette gjennom levealdersjustering, vil forskjellen i årlig pensjon for senere årskull mellom uttak ved 62 år og 67 år, bety relativt mindre i forhold til den samlede forventede tiden som pensjonist. Departementet legger videre til grunn at ved utsatt uttak vil en normalt tjene opp ytterligere pensjonsrettigheter gjennom arbeid. Denne opptjeningseffekten kommer da i tillegg til uttaksaldereffekten, og bidrar også til å øke årlig pensjon. For en gitt uttaksalder vil ett års økt pensjonsopptjening typisk gi om lag 2,5 prosent høyere årlig pensjon, for eksempel for en person med 40 års opptjeningsår med jevn inntekt.

Pensjonsnivået den enkelte arbeidstaker vil kunne oppnå fra den nye folketrygden, sett i forhold til dagens ordning, vil således avhenge helt av tidspunktet for uttak av pensjon ved at pensjonsbeholdningen skal fordeles over flere år om man tar ut pensjon tidlig (pensjoneringsalderseffekten), fordelten av fortsatt opptjening i de årene man blir stående i arbeid (opptjeningseffekten) og leveraldersjusteringen. Levealdersjusteringen vil først slå inn for fullt for de som opptjener hele sin pensjon i henhold til de nye reglene i folketrygden, det vil si fra og med 1963-kullet.

Norwegian Insurance Partner AS har utarbeidet beregninger for *Banklovkommisjonen* over hva ny alderspensjon fra folketrygden kan bli når det tas hensyn til levealdersjustering av fleksibelt uttak

Tabell 2.3 Beregninger av alderspensjon fra folketrygden med levealdersjustering ved fleksibelt uttak 62 til 75 år. Årskull 1954-1962 (vekting gammel og ny folketrygd med forholdstall og delingstall)

Årskull 1954-1962 (vekting gammel og ny folketrygd med forholdstall og delingstall)			
Født		1960	
Grunnbeløp		72 881	
Lønn		500 000	
Pensjonsgrunnlag dagens regler (maks 12G)		500 000	
Pensjonsgrunnlag nye regler (maks 7,1 G)		500 000	
Lønnsvekst		0,0 %	
Opptjeningsprosent		18,1	
Ant. år opptjening ved 62 år		40	
Andel av ytelse med forholdstall		30 %	
Andel av ytelse med delingstall		70 %	
Folketrygd ved 67 år etter dagens modell		225 900	45,2 %

Pensjon fra år	Lønn	Årlig pensjon		Endring	
		i kroner	i pst.	i kroner	i pst.
62	500 000	173 166	34,6	(89 238)	-34,0
63	500 000	184 118	36,8	(78 285)	-29,8
64	500 000	195 952	39,2	(66 451)	-25,3
65	500 000	208 997	41,8	(53 406)	-20,4
66	500 000	223 246	44,6	(39 158)	-14,9
67	500 000	238 982	47,8	(23 422)	-8,9
68	500 000	256 317	51,3	(6 087)	-2,3
69	500 000	275 740	55,1	13 337	5,1
70	500 000	297 204	59,4	34 801	13,3
71	500 000	321 343	64,3	58 939	22,5
72	500 000	348 543	69,7	86 139	32,8
73	500 000	379 301	75,9	116 898	44,5
74	500 000	414 461	82,9	152 058	57,9
75	500 000	454 338	90,9	191 935	73,1

Kilde: Norwegian Insurance Partner AS

fra 62 år til 75 år for de som opptjener hele sin pensjon etter gammel folketrygd, for de som opptjener sin pensjon etter både gammel folketrygd og ny folketrygd og for de som opptjener all pensjon etter ny folketrygd. Inntekten er satt til 500 000 kroner. Det er i tabellene 2.2, 2.3 og 2.4 forutsatt at man har full opptjening i gammel folketrygd ved 62 år, hvor full opptjening er lik 40 år. Det er ikke tatt hensyn til videre opptjening ut over 40 år ved senere uttak av alderspensjon. For ny folketrygd er det lagt til grunn at man vil ha en opptjeningstid på 40 år ved fylte 62 år for å kunne sammenligne tallene. Det er ikke lagt inn noe lønnsvekst i beregningene. Dette er de samme forutsetningene som Arbeidsdepartementet la til grunn ved sine beregninger i Ot.prp. nr. 37 (2008-2009). Norwegian Insurance Partners tabeller med støttetabeller er tatt i sin helhet i vedlegg 2. Der er det også tatt inn tabeller for inntekt på 400 000 kroner.

Tabell 2.2 viser beregningene for årskull født 1943 til 1953. Disse mottar en alderspensjon fra folketrygden som i sin helhet er opptjent etter gammel folketrygd, dvs. etter bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 19.

Tabell 2.3 viser beregningene for årskull født 1954 til 1962. Disse mottar en alderspensjon fra folketrygden som delvis er opptjent i gammel ordning og delvis opptjent i den nye ordningen.

I tabell 2.4 er det tatt inn beregninger for hva folketrygden vil gi i alderspensjon for årskull født i 1963 til 1973 hensyntatt levealdersjustering og ved fleksibelt uttak fra 62 år til 75 år. Det vil si for de som opptjener hele pensjonen etter reglene i den nye folketrygden.

Tabellene viser hvor stor betydning levealdersjusteringen etter hvert vil få og hvor stor betydning det vil ha på årlig pensjon at man utsetter uttaket av alderspensjon med ett eller flere år.

Tabell 2.4 Beregninger av alderspensjon fra folketrygden med levealdersjustering ved fleksibelt uttak 62 til 75 år. Årskull 1963 til 1973 (opptjening i ny folketrygd)

Eksempel 1963-1973 (ny folketrygd med delingstall)

Født	1963	
Grunnbeløp	72 881	
Lønn	500 000	
Pensjonsgrunnlag dagens regler (maks 12G)	500 000	
Pensjonsgrunnlag nye regler (maks 7,1 G)	500 000	
Lønnsvekst	0,0 %	
Opptjeningsprosent	18,1	
Ant. år opptjening ved 67 år	45	
Folketrygd ved 67 år etter dagens modell (grunnp. 0,85G)	225 032	45,0 %

Pensjon fra år	Lønn	G	Pensjonsgrunnlag	Ant. år opptjening	Pensjonsbeholdning	Årlig pensjon		Endring	
						i kroner	i pst.	i kroner	i pst.
62	500 000	72 881	500 000	40	3 620 000	181 910	36,4	(75 355)	-29,3
63	500 000	72 881	500 000	41	3 710 500	194 369	38,9	(62 896)	-24,4
64	500 000	72 881	500 000	42	3 801 000	208 046	41,6	(49 219)	-19,1
65	500 000	72 881	500 000	43	3 891 500	223 009	44,6	(34 256)	-13,3
66	500 000	72 881	500 000	44	3 982 000	239 303	47,9	(17 962)	-7,0
67	500 000	72 881	500 000	45	4 072 500	257 265	51,5	-	0,0
68	500 000	72 881	500 000	46	4 163 000	277 164	55,4	19 899	7,7
69	500 000	72 881	500 000	47	4 253 500	299 331	59,9	42 067	16,4
70	500 000	72 881	500 000	48	4 344 000	323 937	64,8	66 673	25,9
71	500 000	72 881	500 000	49	4 434 500	351 387	70,3	94 122	36,6
72	500 000	72 881	500 000	50	4 525 000	382 179	76,4	124 914	48,6
73	500 000	72 881	500 000	51	4 615 500	417 315	83,5	160 050	62,2
74	500 000	72 881	500 000	52	4 706 000	457 337	91,5	200 073	77,8
75	500 000	72 881	500 000	53	4 796 500	502 778	100,6	245 513	95,4

Kilde: Norwegian Insurance Partner AS

2.2 Kort om uførepensjon og forslag til ny uførepensjonsordning i folketrygden

2.2.1 Gjeldende uføreytelser i folketrygden

Uføreytelsene fra folketrygden har inntil nylig vært delt i tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon. De fleste som mottar uføreytelser har først mottatt sykepenger som følge av sykmelding i ett års tid. Det normale har vært at det deretter gjennomføres en periode med rehabilitering og/eller attføring der vedkommende mottar rehabiliteringspenger eller attføringspenger. Dersom behandlings- eller attføringstiltak ikke medfører at vedkommende kommer tilbake i arbeid, kan det innvilges uføreytelser i form av tidsbegrenset uførestønad eller varig uførepensjon.

Den tidsbegrensede uførestønaden ble beregnet på samme måte som korttidsytelsene, rehabiliteringspenger og attføringspenger, mens uførepensjonen er knyttet opp til regelverket for beregning av alderspensjon.

Ved lov 19. desember 2008 nr. 106 er det vedtatt endringer i folketrygdloven kapittel 11 som innebærer at rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad slås sammen til en ny tidsbegrenset inntektssikringsordning (arbeidsavklaringspenger) som utgjør 66 prosent av tidligere inntekt med en minsteytelse på 1,97 G (bare inntekt inntil 6 G medregnes i inntektsgrunnlaget). Minsteytelsen er noe høyere for unge uføre. Inntektsgrunnlaget utgjør pensjonsgivende inntekt året før den nedsatte arbeidsevnen ble redusert med minst halvparten. Gjennomsnittet av inntekten de tre siste kalenderår kan anvendes dersom dette gir høyere grunnlag. Det ytes barnetillegg, og ytelsen er den samme uavhengig av sivilstand. Ytelsen skatlegges som lønnsinntekt. Disse endringene trådte i kraft 1. mars 2010.

Uførepensjonen er regulert i folketrygdloven kapittel 12. Varig uførepensjon gis når det ikke antas at stønadmottakeren har mulighet til å komme tilbake i arbeid eller vil kunne øke arbeidsinnsatsen vesentlig. Inngangsvilkårene for tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon er de samme. Arbeids-/inntektsevne må være varig nedsatt med minst 50 prosent på grunn av sykdom, skade eller lyte. Praktiseringen av varighetskravet er imidlertid noe forskjellig avhengig av hvilken ytelse det er snakk om, slik at kravet til varighet praktiseres noe strengere ved søknad om varig uførepensjon. Det kreves at søkeren har gjennomgått hensiktsmessig behandling og yrkesrettet attføring. Uføreytelsene kan innvilges i tidsrommet 18 til 67 år. Barne-

tillegg og/eller ektefelle tillegg er behovsprøvd ved uførepensjon.

Når det er gått ett år etter mottak av uføreytelse, kan mottakeren årlig ha en inntekt på opptil grunnbeløpet uten at det skjer avkorting i uføreytelsen. Når det gjelder opptjening til alderspensjon, får uførepensjonister godskrevet pensjonspoeng på grunnlag av inntekten som ble lagt til grunn ved beregningen av uførepensjonen.

Den varige uførepensjonen beregnes på grunnlag av opptjente og framskrevne pensjonspoeng til og med det året personen fyller 66 år, jf. folketrygdloven §§ 3-17 flg. Ved fastsetting av årlige pensjonspoeng ses det bort fra inntekt over tolv ganger grunnbeløpet, og for inntekt mellom seks og tolv ganger grunnbeløpet medregnes bare 1/3 av inntekten.

På samme måte som dagens alderspensjon, består uførepensjon av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg. Dette innebærer blant annet at sivilstand påvirker pensjonens størrelse i motsetning til ved folketrygdens korttidsytelser.

Både mottakere av uførepensjon og alderspensjon har skattefordeler som ikke gjelder for trygdeytelser som skattebehandles som arbeidsinntekt. Gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for uførepensjon er mellom 50 og 60 prosent av inntektsgrunnlaget før skatt. Som for alderspensjon er kompensasjonsgraden høyere for lave inntekter enn for høye. Dette innebærer at det i uførepensjon som i alderspensjon, er lagt inn elementer av omfordeling. Summen av uføreytelse og arbeidsinntekt kan ikke overstige inntektsnivået før uførheten. Ved arbeidsinntekt graderes uførepensjonen i intervaller på fem prosent. Uførepensjonen utbetales fram til fylte 67 år med mindre man på et tidligere tidspunkt skulle få arbeidsevnen tilbake. Ved 67 år går uførepensjonister over på alderspensjon.

I dag mottar elleve prosent av befolkningen i alderen 18 til 67 år en uføreytelse viser tall fra Arbeids- og velferdsdirektoratet¹. Om lag halvparten av de som går over på alderspensjon ved fylte 67 år kommer fra uføreordningene.

2.2.2 Forslag til ny uføreordning i folketrygden

Uførepensjonsutvalget overleverte sin utredning NOU 2007: 4 Ny uførestønad og ny alderspensjon til uføre, til Arbeids- og inkluderingsdepartementet 16. mai 2007. Etter opprinnelig plan skulle proposisjon om temaet avgis i løpet av høsten 2009.

¹ <http://www.nav.no/209658.cms>

Arbeidsdepartementet har nå sagt at proposisjonen vil komme i løpet av 2010.

Ny uførestønad kan derfor ikke tre i kraft samtidig med fleksibel alderspensjon fra 2011. Som nevnt ovenfor i avsnitt 2.1 har Arbeidsdepartementet i Prop. 82 L (2009-2010) Endring i folketrygdloven mv. (Pensjonsreformen – tilpasninger i reglene for alderspensjon til mottakere av dagens uførepensjon) derfor foreslått tilpasninger i reglene for alderspensjon til uføre som skal gjelde fra fleksibel alderspensjon trer i kraft 1. januar 2011 og fram til ny uførestønad innføres. Det er ikke foreslått endringer i dagens uførepensjon eller i uførepensjonistenes opptjening til alderspensjon.

Dette innebærer blant annet at uførepensjonen skal løpe fram til 67 år, selv om reglene om ny fleksibel alderspensjon innebærer at alderspensjon kan tas ut fra 62 år. Det er foreslått at personer med gradert uførepensjon skal kunne benytte seg av muligheten til å ta ut delvis alderspensjon før 67 år, men slik at samlet pensjonsgrad ikke overstiger 100 prosent. Ved fylte 67 år opphører uførepensjonen, og uføre omfattes av regelverket for alderspensjon i folketrygden. For personer som kombinerer gradert uførepensjon med gradert alderspensjon, er det foreslått at eventuelle rettigheter etter avdød ektefelle medregnes i den graderte uførepensjonen. Fra 67 år, når uførepensjonen opphører, regnes rettighetene med i alderspensjonen. Særfordelene ved yrkesskade gis i alderspensjonen fra 67 år og tilpasses teknisk reglene for fleksibel alderspensjon. Det er varslet en vurdering av spørsmålet om levealdersjustering av uføres alderspensjon i proposisjonen om ny uførestønad og ny alderspensjon til uføre som kommer i 2010, og det er derfor ikke foreslått særregler om dette i Prop. 82 L (2009-2010). Videre er det foreslått hvordan personer som mottar dagens uførepensjon skal tjene opp rettigheter etter de nye opptjeningsreglene for alderspensjon.

Uførepensjonsutvalget har utredet to spørsmål med nær sammenheng, nemlig utforming av uføreytelser i folketrygden som sådan (se nedenfor i avsnitt 2.2.3), samt utforming av alderspensjonen og oppstarten av denne for de som har mottatt uføreytelser (se nedenfor i avsnitt 2.2.4). I forhold til tjenstepensjonsordningene og en innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon i disse, er det særlig den siste problemstillingen som er interessant.

Når det gjelder forholdet til tjenstepensjonsordningene, uttaler uførepensjonsutvalget på side 176 i utredningen følgende:

«Utvalget legger videre til grunn at reglene for fleksibelt uttak av alderspensjonen fra offentlige tjenstepensjonsordninger og fra de tjenstepensjonsordningene i privat sektor som omfattes av pensjonslovene vil bli utformet slik at de ikke motvirker insentivene i folketrygden. Samlet alderspensjon fra folketrygden og fra tjenstepensjonsordningene vil dermed øke desto senere alderspensjon tas ut. Det må også for tjenstepensjonsordningene fastsettes regler for hvor lenge uførepensjonister skal fortsette å opparbeide rett til alderspensjon (premiefritak) og for når uførepensjonister skal gå over på alderspensjon. Det er her naturlig å bygge på de reglene som fastlegges for folketrygden, slik at systemet samlet virker godt og der en både tar hensyn til at den enkelte skal sikres en akseptabel økonomi i alderdommen og til de kostnadene som ordningen gir virksomhetene.»

Uførepensjonsutvalget har ikke gått nærmere inn på og vurdert særfordelene som folketrygdens regler om yrkesskade gir de som mottar uføreytelser.

2.2.3 Modell for uføreytelser

Siden den tidsbegrensede uførestønaden nå inngår i den nye tidsbegrensede inntektssikringsordningen (arbeidsavklaringspenger), gjelder uførepensjonsutvalgets forslag det som til nå har vært betegnet som uførepensjon.

Uførepensjonsutvalget foreslår at de medisinske inngangsvilkårene for uføreytelser opprettholdes, men ikke strammes inn i forhold til hva som gjelder i dag. Dette innebærer at medisinsk uførehet er nødvendig, men ikke tilstrekkelig for å få en uføreytelse. Arbeids- og velferdsdirektoratet skal gjøre en selvstendig vurdering av søkers helseproblemer og arbeidsevne. Behandlende lege skal kun beskrive de medisinske forhold og om det er medisinske forhold som hindrer søkeren i å være i arbeid eller på yrkesrettede tiltak. Det skal ikke lenger være legens oppgave å vurdere graden av arbeidsevne.

Uførepensjonsutvalget legger til grunn at en uføreytelse først skal innvilges når alle muligheter for arbeid og aktivitet er utprøvd gjennom tiltak og tilrettelegging. Utvalget mener det ikke er behov for å skjerpe dagens attføringsvilkår, dvs. at det skal for den enkelte person gjennomføres et hensiktsmessig attføringsopplegg. Flertallet i utvalget mener det bør vurderes å senke kravet til omfang av nedsatt inntektsevne (uføregraden) for å få uføreytelse. Flertallet legger til grunn at dersom kompensasjonsgraden i uføreordningen settes til

66 prosent av beregningsgrunnlaget (se nedenfor) vil den enkelte som har en uføregrad på minst 50 prosent måtte bære 1/3 av inntektstapet selv. Ut fra dette kan det vurderes om det bør være en nedre grense i uføreordningen på 1/3, dvs. en uføregrad på 33,3 prosent. Flertallet mener at dette kan bidra til at flere utnytter arbeidsevnen i inntektsgivende arbeid. Mindretallet mener at inngangsvilkåret basert på redusert inntektsevne ikke bør senkes. De forventer at flere ville få en uføreytelse om kravet til redusert inntektsevne senkes til 33,3 prosent.

Uførepensjonsutvalget mener at det ikke bør innføres noe generelt krav til revurdering av ned-satt arbeidsevne en tid etter mottatt uføreytelse. Dette vil ikke være hensiktsmessig. En slik revurdering bør etter utvalgets oppfatning bero på alder, diagnose og antatt sannsynlighet for at personen vil kunne komme tilbake til arbeid. Hovedtyngden av innsats bør i stedet rettes mot de som står i fare for å falle ut av arbeid, dvs. før uføreytelse er innvilget.

Uførepensjonsutvalget har drøftet om framtidig uføreytelse skal beregnes som dagens korttidsytelser (innteksterstatningsmodell) eller med samme utgangspunkt som ny beregningsmodell for alderspensjon (pensjonsmodellen).

Uførepensjonsutvalget mener at beregningen av uføreytelsen bør frikobles fra beregningen av alderspensjonen, slik at alle ytelser til personer i yrkesaktiv alder i hovedsak beregnes etter de samme prinsipper. Det vil si på bakgrunn av inntekten i perioden rett før uføretidspunktet. Uføreordningen kan da rendyrkes som en separat ordning som skal erstatte tapt arbeidsinntekt fram til overgangen til alderspensjon. Dette vil etter utvalgets oppfatning skape en enklere uføreordning enn om uføreytelsens størrelse skal kobles til alderspensjonen.

Utvalgets flertall har på denne bakgrunn kommet til at uføreytelsen til nye mottakere bør beregnes som 66 prosent av tidligere inntekt. Tidligere inntekt er lik den gjennomsnittlige inntekten i de tre beste av de fem siste inntektsårene før uføretidspunktet. Dette tidsrommet er lengre enn det som gjelder for den tidsbegrensede inntektssikringsordningen (arbeidsavklaringspenger), men utvalget mener at dette er riktig som følge av at uføreytelsen normalt vil løpe over lengre tid. Utvalget mener videre at en slik beregningsmodell vil gjøre det lettere for den enkelte stønadsmottaker å se de inntektsmessige konsekvensene av å vende tilbake til arbeid.

I inntektsgrunnlaget medregnes kun inntekt opp til 6 G. Uføreytelsen foreslås ikke lenger gra-

dert i forhold til sivilstand, og utvalgets flertall foreslår at det ytes et barnetillegg for barn opp til 18 år som man har forsørgeransvar for uten at det skjer en behovsprøving av dette. Minsteytelsen foreslås satt til om lag 2,1 G, noe høyere for unge uføre. Dette er noe høyere enn for arbeidsavklaringspenger, der minsteytelsen er satt til 1,97 G.

Uføreytelsen skal ikke, som i dag, beskattes som pensjon, men som arbeidsinntekt. Sett i sammenheng med høyere generelt bruttonivå på ytelsen, og høyere minstenivå, gir dette om lag samme ytelse etter skatt som dagens uførepensjon.

Utover et fribeløp på 0,2 G foreslår flertallet i utvalget at uføreytelsen skal avkortes forholdsmessig ved arbeidsinntekt.

Uførepensjonsutvalget foreslår at den nye uføreytelsen gis betegnelsen uførestønad.

2.2.4 Overgang fra uføreytelse til alderspensjon

Uførepensjonsutvalget har lagt til grunn at personer som mottar uførestønad, skal tjene opp rett til alderspensjon på grunnlag av 1,35 prosent av pensjonsgivende inntekt, på samme måte som yrkesaktive personer. Pensjonsgivende inntekt skal settes lik det inntektsgrunnlaget som legges til grunn ved utmålingen av uførestønaden. Det vil si de tre beste av de fem siste inntektsårene før uføretidspunktet.

Uførepensjonsutvalget er delt i synet på hvilken modell som bør velges for overgang fra uførestønad til alderspensjon som følge av innføringen av fleksibel alderspensjon. Utvalget har vurdert tre alternative modeller. Den første er «modell 67» der overgangen fra uførestønad til alderspensjon skal skje ved 67 år på samme måte som i dag. Dersom alderspensjon skal tas ut ved 67 år og man også skal opptjene rett til alderspensjon like lenge, vil dette kunne innebære en høyere alderspensjon enn ved en videreføring av dagens system. Utvalget legger til grunn at for å oppnå det ønskede gjennomsnittlige nivået på alderspensjon for personer som har mottatt uførestønad (dagens nivå), må man i «modell 67» redusere opptjeningen i en periode før 67 år. Dersom gjennomsnittlig alderspensjon til uføre skal bli som ved en videreføring av dagens folketrygd, må opptjeningen stoppe litt etter fylte 63 år. Utvalget mener at en slik stansing av opptjeningen er å foretrekke framfor en mulig løsning med knekkpunkt der man får redusert opptjening etter en viss alder.

Den andre modellen som uførepensjonsutvalget har vurdert, går på at overgangen fra uførestønad til alderspensjon skal skje ved 66 år, «modell

66». Ved en overgang ved 66 år vil gjennomsnittlig alderspensjon til personer som har mottatt uførestønad bli om lag den samme som ved en videreføring av dagens folketrygd ifølge de beregninger som utvalget har lagt til grunn. En slik modell vil kreve at det etableres en garantiordning som sikrer personer som blir uføre og har lav eller ingen opptjening av rettigheter til alderspensjon, en minsteveltelse fra 66 til 67 år, det vil si til vedkommende kan få minsteveltelsen i alderspensjonssystemet.

Den siste modellen som utvalget har vurdert, innebærer en overgang fra uførestønad til alderspensjon ved 62 år, «modell 62». En pensjonsalder ved 62 år vil imidlertid innebære at den gjennomsnittlige alderspensjonen til personer som har mottatt uførestønad blir vesentlig lavere enn det som følger av en videreføring av dagens system. Utvalget legger til grunn at for å kompensere for dette, kan det gis et uføretillegg til alderspensjonen som reduserer effekten av manglende opptjening av rett til alderspensjon i perioden etter fylte 62 år og det tidlige uttaket av alderspensjon. Et slikt uføretillegg må utbetales som et livsvarig tillegg til den ordinære alderspensjonen fra folketrygden. På samme måte som ved «modell 66», må det etableres en garantiordning som sikrer personer som blir uføre og har lav eller ingen opptjening av rettigheter til alderspensjon, en minsteveltelse fra 62 til 67 år, det vil si til vedkommende kan få minsteveltelsen i alderspensjonssystemet.

Utvalget i sin helhet har ansett «modell 66» som en lite hensiktsmessig løsning, som følge av at man da må innføre en 66-årsgrense i tillegg til den nedre grense for alderspensjon på 62 år og aldersgrensen for rett til uavkortet garantipensjon på 67 år. Utvalget har derfor bare gjort en nærmere vurdering av «modell 67» og «modell 62». Når det gjelder hvilke av disse modellene som skal anbefales, har utvalget delt seg i et flertall og et mindretall. Flertallet, 8 av 13 medlemmer, mener at «modell 62» er å foretrekke. «Modell 62» er etter deres vurdering bedre tilpasset logikken i det nye alderspensjonssystemet i folketrygden. Med en aldersgrense på 62 år legges den sentrale aldersgrensen i det nye pensjonssystemet til grunn også for de som mottar uførestønad, og de samme opptjeningsreglene vil gjelde for ulike aldersgrupper. Modellen vil innebære en liten inntektsnedgang ved 62 år som følge av overgangen fra uførestønad til alderspensjon. I «modell 67» vil denne inntektsnedgangen som følge av overgangen til alderspensjon ved 67 år bli langt større. Utvalgets flertall mener det vil være lettere å tilpasse seg den mindre nedgangen som skjer ved 62 år, særlig med bakgrunn i at uførestønaden for mange vil måtte anses som lav allerede. Ved en inntektsreduksjon

ved 62 år, vil reduksjonen komme samtidig med at det åpnes for fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden. Pensjonsgapet vil da reduseres og presset mot uføreordningen fra personer som alternativt kunne tatt ut selvvalgt tidligpensjon fra fylte 62 år, vil dempes.

Mindretallet anbefaler at «modell 67» velges. Mindretallet kan ikke se at en overgang til alderspensjon ved 62 år vil kunne redusere utfordringene knyttet til pensjonsgapet i vesentlig grad. «Modell 67» vil gi noe bedre insentiver til å stå i arbeid etter 62 år enn «modell 62». I «modell 67» vil videre alle stå ovenfor det samme alderspensjonsregelverket hva gjelder beregning av alderspensjonsytelsen når alderspensjonen skal begynne å løpe. Man unngår således et særskilt uføretillegg for en gruppe alderspensjonister.

Valg av «modell 62» reiser spørsmål om hva som skal skje med de som blir uføre i perioden mellom 62 år og 67 år og som fortsatt er i jobb på uføretidspunktet. Utvalget legger til grunn at også de som blir uføre i denne perioden skal ha rett til et uføretillegg på alderspensjonen, men dette vil bli mindre jo høyere alderen er på uføretidspunktet. Utvalget legger også til grunn at personer som fortsatt er i arbeid samtidig som de helt eller delvis tar ut alderspensjon fra folketrygden, skal ha rett til kompensasjon av inntektsbortfall som følge av uførhet.

Uførepensjonsutvalget gjorde ingen vurdering av retten til opptjening i forhold til den nye AFP-ordningen i privat sektor, der AFP skal gis som et livsvarig tillegg til alderspensjonen. Utvalget foreslo imidlertid at man ikke skal kunne motta AFP og uførestønad samtidig. I ny AFP i privat sektor er dette ivaretatt ved at personer som mottar uførepensjon etter fylte 62 år ikke får rett til AFP, se nærmere nedenfor i avsnitt 2.3.2.

2.2.5 Overgangsregler

Utvalget har lagt til grunn at ny uførestønad vil gi om lag samme gjennomsnittlige uføreytelser etter skatt som dagens system. Enkelt personer kan imidlertid komme bedre eller dårligere ut i forhold til hva vedkommende hadde gjort ved en individuell beregning etter det gamle systemet.

Etter en samlet vurdering har utvalget kommet til at følgende overgangsregler bør gjelde for varige uføre:

- Årskull født i 1950 eller tidligere får uførepensjon beregnet etter dagens regler uavhengig av om de blir uføre før eller etter 2010.
- Alle nye uføre som er født i 1951 eller senere får den nye uføreytelsen dersom de blir uføre etter 2010.

- Årskull født i 1951 eller senere får konvertert dagens uførepensjon til en bruttoytelse som gir tilsvarende nettoytelse som dagens system ved at det fastsettes et fiktivt inntektsgrunnlag som er tilpasset skattereglene for 2010.
- Ytelsen blir konvertert etter sivilstand pr. 1. januar 2010. Barnetillegg og ektefelle tillegg holdes utenfor konverteringen, og beholdes som separate ytelser.
- Dersom gifte/samboende minstepensjonister som har fått konvertert sin ytelse pr. 1. januar 2010 endrer sivilstand, vil disse være garantert minsteytelsen i den nye uførestønaden.
- Personer med hvilende pensjonsrett får fastsatt et fiktivt inntektsgrunnlag som sikrer dem den samme nettoytelsen som de hadde tidligere.

Ikrafttredelsen og overgangsreglene for de nye bestemmelsene om alderspensjon i folketrygden har blitt noe forsinket i forhold til det uføreutvalget forutså. Skjæringspunktet mellom 1950 og 1951-årskullet samsvarte med Pensjonskommisjonens skille mellom de årskullene som fullt ut omfattes av dagens opptjeningsregler og de som omfattes helt eller delvis av nye opptjeningsregler for alderspensjon. Etter vedtaket om ny alderspensjon i mai 2009, tilsvarende dette skillet mellom 1953- og 1954-kullet, og vil derfor måtte påregnes forskjøvet noen år, dersom de samme løsninger som foreslått av utvalget velges som endelig løsning. Uførepensjonsutvalget antok for øvrig at ny uførestønad skulle tre i kraft samtidig med iverksettelsen av fleksibel alderspensjon, som er forskjøvet fra 2010 til 1. januar 2011. Av Prop. 82 L (2009-2010) fremgår det imidlertid at ny uførestønad ikke vil tre i kraft fra 2011.

2.3 Ny ordning med avtalefestet pensjon (AFP) i privat sektor

I tariffoppgjøret mellom LO og NHO for privat sektor våren 2008 ble det avtalt å etablere en helt ny ordning for avtalefestet pensjon (AFP). Den nye ordningen ble også avtalt innført innen flere andre tariffområder i privat sektor. Den nye ordningen er svært forskjellig fra dagens AFP-ordning i privat sektor.

2.3.1 Kort beskrivelse av dagens AFP-ordning

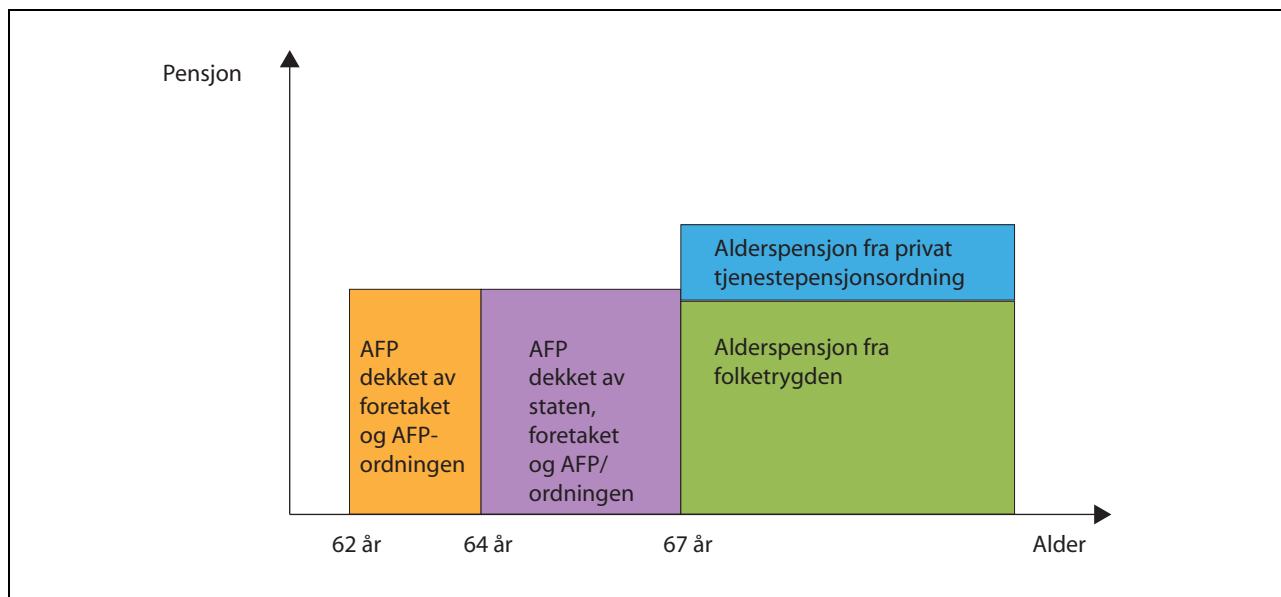
En nærmere beskrivelse av dagens AFP-ordning er blant annet gitt av Hippe-utvalget i NOU 2009: 13 Brede pensjonsordninger side 25. For privat sektor

kom AFP første gang inn som en del av inntektsoppgjøret for 1988. Formålet var å gi et mer verdig alternativ for avgang fra arbeidslivet når man nærmet seg pensjonsalder. I praksis ble uførhet og sykemelding brukt for mange arbeidstakere i denne aldersgruppen som ikke klarte å stå i arbeid fram til 67 år.

I dag er det tre forskjellige AFP-ordninger innenfor privat sektor for ulike grupper arbeidstakere. Den største ordningen er Fellesordningen for AFP som er administrativt knyttet til Felleskontoret for LO/NHO-ordningene. Denne ordningen er basert på avtaler mellom LO og NHO, og likende avtaler med en rekke andre arbeidsgiverorganisasjoner og arbeidstakerorganisasjoner som parter, blant annet Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon (HSH) og Yrkesorganisasjonenes sentralforbund (YS). Videre er det en ordning som omfatter medlemsforetak i arbeidsgiverforeningen Spekter (tidligere NAVO), også benevnt som «Spekter-foretak». Disse består i stor grad av fristilte statlige foretak. Det er også en AFP-ordning i finansnæringen. Sett fra arbeidstakers ståsted, er disse ordningene forholdsvis like med unntak av finansieringen.

AFP-ordningene i privat sektor gir arbeidstakerne på visse vilkår en adgang til å gå av med pensjon før pensjonsalderen i folketrygden. Pensjonen svarer i hovedsak til folketrygdens uførepensjon, samt et eget tillegg. AFP-ordningene gir mulighet for å gå av med avtalefestet pensjon fra fylte 62 år og utbetaling av pensjon skjer fram til arbeidstakere fyller 67 år da alderspensjonen fra folketrygden overtar.

Etter lov 23. desember 1988 nr. 110 om statstilskott til ordninger med avtalefestet pensjon, dekker staten 40 prosent av pensjonsutgiftene for 64-, 65- og 66-åringer i privat sektor eksklusive eventuelle vedtektsfestede AFP-tillegg. Videre medregnes det fremtidige poengår i folketrygden etter uttak av pensjon, slik det gjøres for uførepensjonister i folketrygden. De øvrige kostnadene ved AFP-ordningen dekkes av arbeidsgiver, enten enkeltvis eller i fellesskap. Det vil si at arbeidsgiver dekker AFP-utbetalinger for 62- og 63-åringer i sin helhet og 60 prosent av pensjonsutgiftene for 64-, 65- og 66-åringene samt evt. vedtektsfestede årlige AFP-tillegg (11 400 kroner pr. år skattefritt i LO/NHO-ordningen og 20 400 kroner pr. år i ordningene i Spekter og finansnæringen). Videre har skatteloven bestemmelser om at AFP-pensjonistene beskattes etter skattebegrensningsregelen for pensjonister, betaler trygdeavgift med lav sats av pensjonen og får minstefradrag for AFP etter reglene for pensjon. AFP-pensjonister omfattes ikke av særfradrag for alder eller uførhet.



Figur 2.1 Illustrasjon over folketrygd og pensjonsordninger for ansatte i privat sektor ved full opptjening

Gjeldende AFP-ordninger fungerer således helt løsrevet fra folketrygden. Avtalefestet pensjon erstatter arbeidsinntekt eller uførepensjon for arbeidstakere i perioden fra 62 år til 67 år. Etter fylte 67 år, vil alderspensjonen i folketrygden komme inn. AFP bortfaller da i sin helhet. Dersom en arbeidstaker blir stående i sin stilling fram til fylte 67 år, vil vedkommende ikke ha noen rett til utbetalinger fra AFP-ordningen. I figur 2.1 er det inntatt en skisse som illustrerer forholdet mellom dagens AFP-ordninger i privat sektor, gjeldende alderspensjon fra folketrygden og alderspensjonen i tjenstepensjonsordninger i privat sektor.

AFP-ordningene har heller ingen tilknytning til tjenstepensjonsordningene i privat sektor (se figur 2.1). Alderspensjonen fra tjenstepensjonsordningene kommer til utbetaling fra fylte 67 år og supplerer alderspensjonen fra folketrygden. Utbetaling av AFP og alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen vil således ikke skje innenfor samme tidsrom.

2.3.2 Ny AFP-ordning knyttet opp til Folketrygden

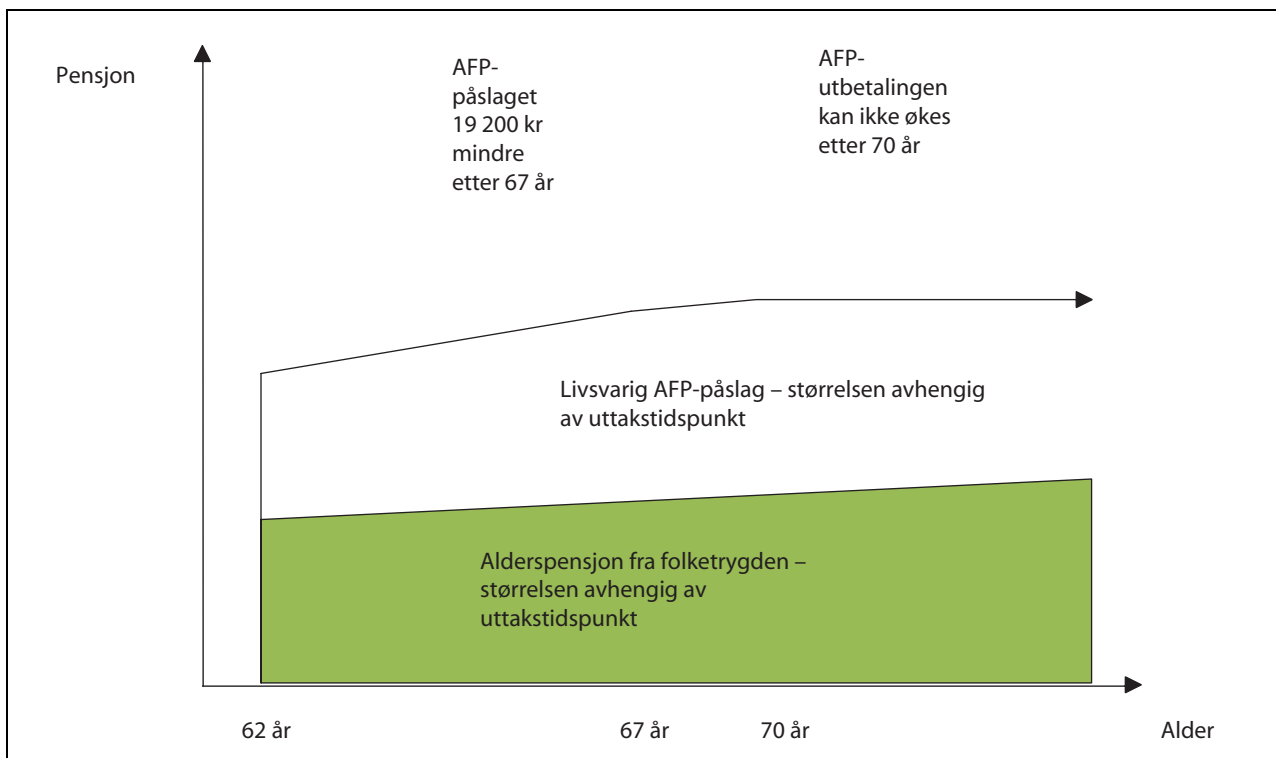
Under lønnsoppgjøret for privat sektor i 2008 inngikk LO og NHO en avtale om en ny AFP-ordning tilpasset den nye folketrygden. Innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden innebærer at de fleste, også andre enn de som faller inn under AFP-ordningen, kan ta ut alderspensjon fra fylte 62 år. Mye av førtidspensjoneringen overtas derfor av folketrygden, men uttak av alderspen-

sjon før 67 år medfører en lavere pensjonsbeholdning og dermed en lavere årlig pensjon fra folketrygden som følge av at pensjonsbeholdningen skal fordeles over flere år ved uttak av alderspensjon i perioden 62 til 67 år.

I den nye AFP-ordningen utbetales AFP som et livsvarig påslag til alderspensjonen fra folketrygden til alle som på tidspunktet for uttak av pensjonen oppfyller vilkårene for rett til AFP. Uttak av ny AFP kan skje fleksibelt fra fylte 62 år, men må tas ut sammen med folketrygden. I motsetning til tidligere, vil AFP også kunne tas ut av arbeidstakere som velger å bli i stillingen.

AFP-pensjonen vil som den nye alderspensjonen fra folketrygden, bli høyere jo senere arbeidstaker velger å ta ut pensjonen som følge av at det vil bli færre år å fordele en utbetaling på. Imidlertid vil ikke årlige AFP-utbetalinger kunne økes etter fylte 70 år. Ny AFP vil, i likhet med alderspensjonen fra folketrygden, kunne kombineres med arbeidsinntekt uten avkortning. De årlige utbetalinger av AFP-pensjon fordeles ikke jevnt før og etter fylte 67 år. Tas ny AFP ut før fylte 67 år, vil den årlige utbetaling før fylte 67 år bli 19 200 kroner høyere enn etter fylte 67 år (to-nivå prinsipp).

For å ha rett til å ta ut AFP, må arbeidstakeren på uttakstidspunktet ha og i inntektsåret forut for uttakstidspunktet ha hatt, et inntektsnivå som overstiger grunnbeløpet i folketrygden. Videre må arbeidstakeren på uttakstidspunktet være ansatt og reell arbeidstaker, i et tariffbundet foretak med AFP-dekning. Dette hovedkravet som fremgår av AFP-tilskottsloven, vil bli supplert i vedtektene for



Figur 2.2 Illustrasjon over ny alderspensjon i folketrygden og ny AFP-ordning for ansatte i privat sektor ved full opptjening av rett til AFP

ordningen. I likhet med hva som kreves etter dagens AFP-ordning, vil det blant annet bli stilt krav om at arbeidstakeren har vært ansatt og reell arbeidstaker i foretak tilsluttet ordningen sammenhengende i de siste tre årene for uttak. Det godtas likevel at arbeidstakeren i til sammen 26 uker, har brudd i sin yrkesdeltakelse i denne treårsperioden. Ved sykdom kan bruddet være opptil 52 uker uten at arbeidstakeren mister retten til å ta ut AFP. For å ha rett til AFP kan ikke arbeidstakeren ha mottatt uførepensjon etter fylte 62 år. Med hensyn til sistnevnte er det gitt en overgangsregel for årskullene 1944 til 1948, som innebærer at det ses bort fra perioder med uførepensjon før 2011.

Arbeidstakeren må dessuten ved fylte 62 år ha vært omfattet av AFP-ordningen i minst syv av de siste ni årene. For årskullene født i årene 1944-1954 er det lempligere krav til ansiennitet. For å kunne få godskrevet et ansiennitetsår, kreves det blant annet at arbeidsforholdet i det tilsluttede foretaket er arbeidstakerens hovedbeskjeftigelse og har gitt arbeidstakeren en pensjonsgivende inntekt som er høyere enn arbeidstakerens øvrige inntekter fra arbeid eller virksomhet.

Beregningsgrunnlaget for størrelsen av AFP er i hovedsak som for alderspensjon i folketrygden. Pensjonen beregnes ut fra årlig pensjonsgivende inntekt opp til en øvre grense på 7,1 G. Siste år som

teller med er det året arbeidstakeren fyller 61 år, mens opptjeningen i folketrygden kan løpe fram til 75 år. AFP-pensjon utgjør 0,314 prosent av årlig pensjonsgivende inntekt opp til 7,1 G. AFP skal levealdersjusteres på samme måte som alderspensjonen fra folketrygden og årlig reguleres på samme måte, dvs. med lønnsvekst fratrukket 0,75 prosent.

Figur 2.2 forsøker å skissere hvordan forholdet mellom ny alderspensjon i folketrygden og den nye AFP-ordningen vil være på ulike uttakstidspunkt etter fylte 62 år.

Den nye ordningen skal etableres som en fellesordning for privat sektor og administrativt tilordnet Felleskontoret for LO/NHO-ordningene med en enhetlig finansieringsløsning for å sikre tap av rettigheter for arbeidstakere som skifter tarifftilknytning innen privat sektor. Staten skal dekke en tredjedel av de løpende utbetalingene av avtalefestet pensjon, mens arbeidsgiver skal dekke resten. Arbeidsgivernes andel vil bli finansiert gjennom en premie som utgjør en fastsatt prosent av lønn til ansatte i de foretakene som er tilsluttet AFP-ordningen. Dette skal innbetales til Fellesordningen for AFP. Den nye AFP-ordningen skal fonderes. Fonderingen skal, sammen med foretakenes kollektive plikt til fortsatt premiebetaling i tilfelle avtalenes opphør, sikre utbetaling av AFP-pensjon.

Det følger av lov 19. februar 2010 nr. 5 om tilskott til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskottsloven) at alle som er født i 1944 og som tilstår AFP med virkningstidspunkt fra og med 1. januar 2011, skal omfattes av den nye AFP-ordningen. Arbeidstakere født i november 1948 eller tidligere og som tar ut AFP med virkningstidspunkt senest 1. desember 2010 omfattes av gjeldende ordning.

I AFP-tilskottsloven ligger det også en skjermingseffekt for virkningen av innføringen av levealdersjustering for en del årskull. For de som er født i årene 1944-1962 ytes det derfor et kompensasjonstillegg som varierer for de ulike årskullene.

Partene i privat sektor varslet i avtalen i lønnsoppgjøret 2008 at de vil vurdere overgangen til ny AFP-ordning og behovet for endringer i ytelsenes størrelse senest i 2017.

Som beskrivelsen ovenfor viser, vil den nye AFP-ordningen ha nær tilknytning til, og sammenheng med, folketrygden. Prinsipielt vil ordningen utgjøre et livsvarig tillegg til alderspensjonene i folketrygden for de arbeidstakere som er omfattet av AFP-ordningen. I realiteten vil den nye AFP-ordningen fremstå som et tillegg til, og forbedring av, alderspensjonen fra folketrygden finansiert av arbeidsgiverne og staten for de arbeidstakergruppene som dekkes av en slik ordning.

Selv om ny AFP er et tillegg til alderspensjon i folketrygden, har ny AFP beholdt viktige elementer av tidligpensjon. For å kunne ta ut alderspensjon i folketrygden før fylte 67 år krever folketrygden at opptjeningen er tilstrekkelig til at alderspensjonen fra 67 år minst vil tilsvare minste pensjonsnivå. Ved vurdering av pensjonsbeholdningens størrelse bestemmes det i folketrygdloven at det også skal tas hensyn til verdien av AFP-rettigheten. Det er derfor mange som ikke ville hatt rettslig adgang til å ta ut alderspensjon fra folketrygden fra fylte 62 år eller fra et annet tidspunkt før fylte 67 år, dersom de ikke også hadde hatt rett til AFP. Også for mange personer som har opptjening i folketrygden som alene er tilstrekkelig for å ta ut alderspensjon i folketrygden før 67 år, vil AFP kunne representere et tillegg som gjør tidligpensjonering til et økonomisk reelt alternativ.

Når det gjelder hvilken påvirkning og betydning den nye AFP-ordningen kan ha for tjenestepensjonsordningene, er det et spørsmål om den nye AFP-ordningen vil kunne ha annen relevans i forhold til tjenestepensjonsordningene enn hva som var tilfelle tidligere. Dette som følge av at AFP som et livsvarig påslag til folketrygden, vil komme til utbetaling samtidig med alderspensjonen fra tjenestepensjonsordningen. Foretakspen-

sjonsloven bygger på prinsippet om at samlet pensjon skal fastsettes ut fra en samordning av folketrygd og tjenestepensjon, dvs. at det ved fastsettelse av ytelsene i tjenestepensjonsordningen tas hensyn til beregnet folketrygd. Det er imidlertid vesentlig å være klar over at AFP er en pensjonsordning uten opptjening i vanlig forstand. Dersom arbeidstakeren slutter i et tariffbundet foretak i privat sektor med AFP-dekning, vil han ikke få med seg noen opptjening i form av fripoliser, pensjonskapitalbevis eller lignende. Langvarig sykdom i slutten av karrieren eller andre begivenheter, kan også føre til at arbeidstakeren ikke kvalifiserer for AFP. Den manglende opptjening i AFP-ordningen gjør det vanskelig å ta hensyn til AFP-ytelsene ved utforming av ytelsene etter tjenestepensjonsordningene. Det er neppe mulig å legge vekt på AFP i forhold til et samordningsprinsipp ved vurdering av tjenestepensjonsordningene, dvs. et prinsipp om at de totale pensjonsutbetalingene fra folketrygden, AFP og tjenestepensjonsordningen skal ha betydning for størrelsen på pensjonen fra tjenestepensjonsordningen. Alternativet vil være å gå over til et system der utbetalingen fra tjenestepensjonsordningene ses isolert uavhengig AFP eller uavhengig av alle andre pensjonsutbetalinger.

2.4 Alderspensjon i offentlige tjenestepensjonsordninger og tilpasning til den nye folketrygden

Tjenestepensjonsordningene i offentlig sektor atskiller seg på en del områder vesentlig fra de private tjenestepensjonsordningene.

For statlige ansatte følger det av lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse at de ansatte har en rett og en plikt til å være medlem av Statens pensjonskasse. For enkelte yrkesgrupper, som for eksempel apotekansatte og sykepleiere, følger denne retten og plikten av egne lover. Disse gruppene har egne pensjonsordninger som administreres av Statens pensjonskasse og Kommunal Landspensjonskasse (KLP). For ansatte i kommunal sektor følger retten og plikten til å være medlem av kommunal pensjonsordning av tariffavtale. Lovfestingen og tariffestingen av retten og plikten til å være medlem av offentlig pensjonsordning, innebærer at alle statlige og kommunalt ansatte med en stillingsprosent som betyr at de arbeider 14 timer eller mer i uken er omfattet av offentlig tjenestepensjonsordning. (Lærere er medlem av Statens pensjonskasse når de er tilsatt i minst 35 prosents stilling).

Pensjonsordningene i Statens pensjonskasse finansieres over statsbudsjettet og er ikke fondert slik som tjenstepensjonsordningene i privat sektor. Kommunale pensjonsordninger er enten plassert i egen pensjonskasse etablert av kommunen eller i et livsforsikringsselskap. Dette innebærer at disse ordningene er fondert.

Kravene til de offentlige pensjonsordningene i lov om Statens pensjonskasse og tariffavtalene som er inngått, er svært like. I tillegg er det inngått en rekke avtaler mellom Statens pensjonskasse og andre pensjonsleverandører av offentlige tjenstepensjoner (overføringsavtaler) som også medfører at pensjonsproduktet i stor grad er likt for de som omfattes av en offentlig tjenstepensjonsordning, uavhengig av hvilken ordning de er medlem av. Dette innebærer blant annet at det er siste offentlige tjenstepensjonsordning som vedkommende har vært medlem av, som skal utbetale pensjon for all den tjenestetiden vedkommende har hatt i offentlig pensjonsordning. Utbetalingen fra siste pensjonsordning skjer således som om all tjenestetid er opptjent i denne ordningen. Overføringsavtalene inneholder regler om hvordan disse kostnadene i ettertid skal fordeles mellom de offentlige pensjonsordningene som vedkommende har vært medlem av.

De offentlige tjenstepensjonsordningene sikrer medlemmene alderspensjon, uføreytelser og etterlatteytelser. Som ved ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger beregnes medlemmenes rettigheter ut fra et sluttlønnsprinsipp. De offentlige pensjonsordningene er bruttoordninger, noe som blant annet innebærer at medlemmenes pensjonsrettigheter fastsettes ut fra lønn ved nådd pensjonsalder og inklusive faktisk utbetalt folketrygd. Den enkelte mottar pensjon fra folketrygden uavkortet, mens tjenstepensjonsordningene gjør samordningsfradrag for ytelsene fra folketrygden. Samordningen bestemmes av lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser.

Det beregnes først en brutto alderspensjon, som ved full opptjeningstid, normalt 30 år, utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget (vanligvis sluttlønnen), opp til en inntekt på 12 G. Ved kortere tjenestetid enn 30 år og når gjennomsnittlig deltidsprosent er lavere enn 100 prosent, reduseres pensjonen forholdsmessig.

Bruttopenjonen reduseres (samordnes) deretter med alderspensjon fra folketrygden. Som hovedregel skal det gjøres fradrag i tjenstepensjonen for hele tilleggspensjonen/særtillegget. For folketrygdens grunnpensjon er fradraget 75 prosent av grunnbeløpet (G). Systemet innebærer at pensjonisten er garantert en samlet pensjon på

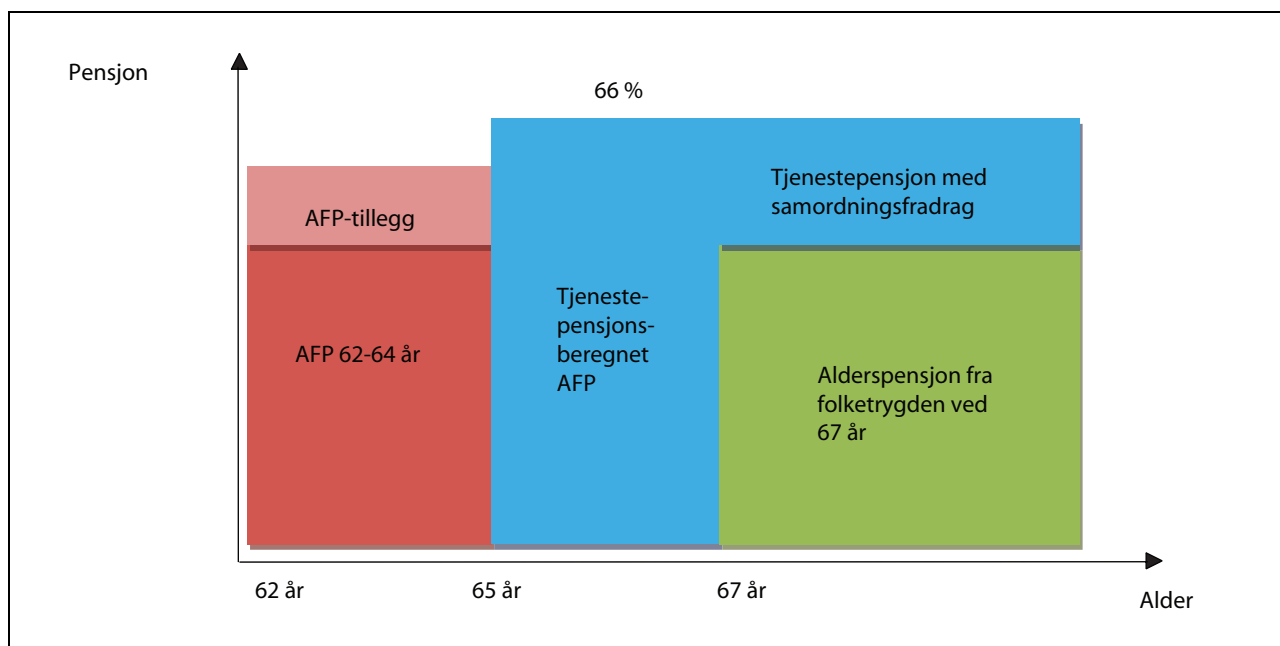
minst 66 prosent av sluttlønnen (bruttogarantien) ved full opptjeningstid. Effekten av samordningen med folketrygden og de reglene som denne samordningen er basert på, innebærer i realiteten at arbeidstakerne får en pensjon som er høyere enn 66 prosent.

I foretakspensjonsordningene i privat sektor er det beregnet folketrygd som kommer til fradrag i opptjeningen av rett til alderspensjon. I de offentlige pensjonsordningene går derimot de faktiske folketrygdtytelsene som til enhver tid blir utbetalt til fradrag i ytelsene fra pensjonsordningen. En reduksjon i ytelsene fra folketrygden vil dermed innebære at den offentlige arbeidsgiveren må dekke en større del av den samlede alderspensjonen.

Den ordinære aldersgrensen for medlemmer av de offentlige tjenstepensjonsordningene er 70 år. De aller fleste har denne aldersgrensen, men de kan likevel fratrukke seg alderspensjon fra 67 år under forutsetning av at de også tar ut alderspensjon fra folketrygden. En del arbeidstakere har lavere aldersgrense (såkalt særaldersgrense), som kan være 65, 63 eller 60 år. De kan fratrukke seg alderspensjon inntil tre år før aldersgrense dersom summen av alder og tjenestetid er 85 år (85-årsregelen). Dermed er i praksis pensjonsalderen i de offentlige tjenstepensjonsordningene den samme som i de private tjenstepensjonsordningene. Som følge av at de ansatte i stat og kommune gjennom tariffavtale også er dekket av AFP-ordning fra 62 år, har ikke lenger 85-årsregelen den samme betydningen som tidligere, se figur 2.3.

AFP i offentlig sektor fra 62 til 65 år består av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller et særtillegg som beregnes etter reglene i folketrygdloven. Ved beregningen medregnes pensjonspoeng som for folketrygdens uførepensjon, dvs. til og med det 66. året. I tillegg utbetales det et skattepliktig AFP-tillegg på 20 400 kroner pr år. Det er en øvre begrensning i pensjonsnivået på 70 prosent av tidligere inntekt. Fra 65 år beregnes AFP som en alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen, det vil si at pensjonen utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget, normalt sluttlønnen, ved full opptjeningstid. Dersom en folketrygdberegnet AFP gir en høyere ytelse, har pensjonisten krav på dette beløpet i AFP også etter 65 år. For de kommunalt ansatte dekkes alle AFP-kostnadene av arbeidsgiver. For statlige ansatte dekkes AFP i hovedsak løpende over statsbudsjettet.

Ved lønnsoppgjøret våren 2009 for statlig sektor ble det inngått avtale mellom LO Stat, YS Stat, UNIO, Akademikerne og Norges Farmaceutiske Forening på den ene side og Staten v/Fornyings-



Figur 2.3 Illustrasjon over folketrygd og pensjonsordninger for offentlig ansatte ved full opptjening

Kilde: Rapport fra OfTP-utvalget

og administrasjonsdepartementet om tilpasning av tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor til pensjonsreformen. Avtalen innebærer at dagens offentlige tjenestepensjon (bruttoordningen) og AFP i offentlig sektor skal videreføres, men tilpasses innføringen av fleksibel alderspensjon i folketrygden. Videre skal det innføres levealdersjustering av offentlige tjenestepensjoner og nye regler for regulering av pensjon. Det ble videre avtalt at personer som velger å ta ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år ikke i tillegg kan ta ut folketrygd eller tjenestepensjonsberegnet AFP. Forståelsen av enkelte deler i denne avtalen har vært gjenstand for uenighet mellom partene i ettertid. Det vises til Prop. 107 L (2009-2010).

Dette innebærer at alderspensjonen fra offentlige tjenestepensjonsordninger skal levealdersjusteres og reguleres etter nye regler på samme måte og fra samme tidspunkt som alderspensjonen fra folketrygden. En innføring av levealdersjustering i de offentlige bruttoordningene er nødvendig for at levealdersjusteringen i folketrygden skal få de virkningene som lovgiver har ønsket. Dersom de offentlige pensjonsordningene ikke hadde blitt underlagt levealdersjustering samtidig med at bruttoprinsippet hadde vært opprettholdt, ville de

offentlige tjenestepensjonsordningene ha kompensert for reduksjonen i folketrygden som følge av levealdersjusteringen. Pensjonsnivået hadde da blitt det samme for den enkelte arbeidstaker og man ville mistet incentivet til å stå lengre i arbeid.

Arbeidsdepartementet fremmet 26. mars 2010 et lovforslag som følger opp avtalen som partene i offentlig sektor inngikk i tariffoppgjøret i 2009. I tråd med avtalen og Stortingets vedtak i 2005 innebærer lovforslaget at offentlig tjenestepensjon levealdersjusteres på samme måte og fra samme tidspunkt som alderspensjon i folketrygden. I tråd med avtalen er det også foreslått å innføre en individuell garanti som sikrer at alle som er født i 1958 og tidligere, får 66 prosent av sluttlønn, selv om levealdersjusteringen skulle tilsi at pensjonen ble lavere. Det foreslås videre at løpende offentlig tjenestepensjon og AFP reguleres årlig i tråd med lønnsveksten fratrukket 0,75 prosent, på samme måte som alderspensjon i folketrygden og AFP i privat sektor.

Lovforslaget gjelder statlig ansatte. I samsvar med statsministerens brev av 4. juni 2009 til Riksmeklingsmannen forutsettes det at hovedtrekkene i endringene blir gjort gjeldende også for offentlig tjenestepensjon i kommunal sektor.

Kapittel 3

Pensjonslovene i privat sektor

3.1 Tjenestepensjonsordninger i privat sektor

3.1.1 Innledning

I privat sektor har det tradisjonelt vært opp til den enkelte arbeidsgiver å avgjøre om det skal etableres en tjenestepensjonsordning for foretakets ansatte som sikrer disse alderspensjon, utover det som følger av folketrygdens system, og eventuelt andre pensjonsytelser i form av uførepensjon og etterlattepensjon. Det har vært stor variasjon mellom ulike foretak med hensyn til om foretaket har etablert tjenestepensjonsordning for sine ansatte, hva slags type ordning dette har vært og hvilke pensjonsnivå disse har sikret de ansatte. Et visst minstekrav til slike ordninger har imidlertid vært stilt gjennom skatteregler for hva som skal til for at det skal kunne oppnås en skattegunstig behandling av tjenestepensjonsordninger.

Lov 21. desember 2005 nr. 124 om obligatorisk tjenestepensjon trådte i kraft 1. januar 2006 og innebar en plikt for alle foretak til å etablere en tjenestepensjonsordning for sine ansatte. En obligatorisk tjenestepensjonsordning kan etableres i form av (eller som en kombinasjon av):

- innskuddspensjonsordning etter lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) med eller uten forsikringselement i form av risikodekninger eller en garantert avkastning (heretter kalt innskuddspensjonsordning),
- ytelsesbasert foretakspensjonsordning etter lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon (foretakspensjonsloven), (heretter kalt foretakspensjonsordning), og
- innskuddsbasert engangsbetalt alderspensjonsordning etter foretakspensjonsloven (heretter kalt engangsbetalt alderspensjon).

Lov om obligatorisk tjenestepensjon krever at pensjonsordningen skal sikre et visst minimum av oppsparing til alderspensjon eller alderspensjonsytelse samt innskuddsfritak eller premiefritak ved uførhet. Utover minstekravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon, følger de nærmere kravene til

utformingen av slike ordninger av innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven. En tjenestepensjonsordning etablert i samsvar med innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven gir grunnlag for en skattegunstig behandling blant annet ved å gi arbeidsgiver skattefradrag for premie- og innskuddsinnbetalinger.

3.1.2 Utbredelse

I NOU 2009: 13 Brede pensjonsordninger er det innhentet en del informasjon vedrørende utbredelsen av de ulike pensjonsordningene i Norge. Av kapittel 4 i denne utredningen fremgår det at før lov om obligatorisk tjenestepensjon trådte i kraft (2006), var over 600 000 arbeidstakere uten tjenestepensjonsordning, dvs. at omtrent halvparten av arbeidstakerne i privat sektor var omfattet av en tjenestepensjonsordning. Dette var i hovedsak foretakspensjonsordninger som følge av at de ytelsesbaserte tjenestepensjonsordningene tradisjonelt har vært dominerende i det norske markedet. Først ved innskuddspensjonsloven som trådte i kraft 1. januar 2001, ble det åpnet for skattebegunstigede innskuddspensjonsordninger, se nedenfor i avsnitt 3.1.3. Tall fra Finansnæringens Fellesorganisasjon (FNO) viser at selv etter 2001 var etableringen av innskuddspensjonsordninger begrenset. I 2003 var det om lag 43 000 arbeidstakere som var omfattet av en innskuddspensjonsordning. I 2005 var tallet 120 000 arbeidstakere, hvorav 50 000 av disse tidligere hadde hatt en ytelsesbasert ordning.

Tallene etter innføringen av lov om obligatorisk tjenestepensjon i 2006 viser at flertallet av foretak som etablerte tjenestepensjonsordninger etter dette tidspunktet, valgte innskuddspensjonsordning. Antallet aktive medlemmer i innskuddspensjonsordninger har økt fra 120 000 i 2005 til over 800 000 ved utgangen av 2008. Dette viser tall fra FNO, samt fra andre pensjonsleverandører som ikke er tilsluttet FNO, eller som rapporterer til FNO. Antall aktive medlemmer i de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene er i samme tidsrom redusert fra 510 000 til i underkant av 470 000.

Når det gjelder pensjonskapitalen, er imidlertid de samlede forsikringsfond knyttet til ytelsesbaserte tjenstepensjonsordninger fortsatt langt større enn pensjonskapitalen knyttet til innskuddsbaserte ordninger. Dette skyldes selvfølgelig at innbetalingene til innskuddsordningene og kapitaloppbyggingen i disse, har pågått over et langt kortere tidsrom enn i de ytelsesbaserte ordningene. De årlige premieinnbetalingene til ytelsesordningene er også høyere enn de innskudd som innbetales til innskuddsordninger. Samlet forsikringsfond i de ytelsesbaserte ordningene var ved utgangen av 2008 på i underkant av 350 milliarder kroner, mens kapitalen i innskuddsordninger var i overkant av 20 milliarder kroner på samme tidspunkt.

Dersom man ser på tendensen hva gjelder alderssammensetningen på aktive medlemmer av innskuddspensjonsordninger og foretakspensjonsordninger, viser disse etter det *Banklovkommisjonen* erfarer ut fra opplysninger fra FNO, at medlemsbestanden for de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene er forholdsvis jevnt fordelt på alder. Det er forholdsvis få medlemmer i begynnelsen av 20-årene, som følge av at mange trer inn i arbeidslivet på et senere tidspunkt, og det er en nedgang av medlemmer etter passerte 65 år som følge av økt uførhet når man nærmere seg pensjonsalder. For innskuddspensjonsordningene er bildet et annet. Her er majoriteten av medlemmene unge eller i midten av sin yrkesmessige karriere. Dette skyldes flere faktorer. Vesentlig er at innskuddspensjonsordningene er etablert i løpet av de siste 10 årene og at lov om obligatorisk tjenstepensjon medførte at mange foretak som ikke hadde hatt pensjonsordning tidligere, har valgt å etablere innskuddspensjonsordninger.

I NOU 2009: 13 fremgår det videre at det i de senere årene har vært en økt tendens i form av omdanning av ytelsesordninger til innskuddsbaserte ordninger. Omdanning motsatte vei, fra innskuddsbaserte ordninger til ytelsesordninger, skjer derimot sjelden. Det foreligger ikke presise data over omfanget av omdanning fra ytelsesordning til innskuddsordning, men fra FNO har *Banklovkommisjonen* fått opplyst at ca. 3 000 ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger har blitt omdannet til innskuddspensjonsordninger siden 2002. I perioden 2006 til 2009 er tallet ca. 2 400. Dette omfatter ca. 61 000 arbeidstakere. Næringen forventer at denne omdanningstendensen vil fortsette, blant annet som følge av finanskrise og foretakenes behov for å endre regnskapskostnadene.

3.1.3 Innskuddspensjonsordninger

3.1.3.1 Generelt

Innskuddspensjonsordningene er utformet særlig med henblikk på alderspensjon. I NOU 2005: 15 Obligatorisk tjenstepensjon avsnitt 3.4 har Banklovkommisjonen gitt en nærmere oversikt over innskuddspensjonsordningene. En innskuddspensjonsordning etter innskuddspensjonsloven kan enten etableres med et forsikringselement i form av risikodekninger eller en garantert avkastning, eller som en ren (kollektiv) pensjonsspareavtale uten forsikringselement.

Forsikringselement i form av risikodekninger kan for eksempel være uføre- og/eller etterlattepensjon i samsvar med bestemmelsene i foretakspensjonsloven kapittel 6 og 7 eller andre typer uføre- og etterlatte dekninger. For at en innskuddspensjonsordning skal kunne etableres i et livsforsikringsselskap, må pensjonsordningen inneholde et visst forsikringselement, for eksempel i form av innskuddsfritak ved uførhet eller annen biometrisk risiko eller garantert avkastning på den pensjonskapital som er knyttet til pensjonsordningen. Dette er lagt til grunn av Finansdepartementet i Ot.prp. nr. 74 (2003-2004). Innskuddspensjonsordning med forsikringselement kan også etableres i pensjonskasse. Innskuddspensjonsordninger i form av pensjonsspareavtale kan etableres i pensjonskasse, innskuddspensjonsforetak, bank eller forvaltningsforetak for verdipapirfond, jf. innskuddspensjonsloven § 2-2.

3.1.3.2 Innskudd og innskuddsplan

Kjennetegnet ved en innskuddspensjonsordning er at det skal fastsettes en innskuddsplan for ordningen som angir hvor stort årlig innskudd arbeidsgiver skal innbetale for arbeidstakerne, normalt en bestemt prosent av de enkelte arbeidstakers lønn i innskuddsåret, jf. innskuddspensjonsloven § 5-1, jf. §§ 5-3 og 5-4. Innskuddsplanen vil inngå i regelverket for pensjonsordningen. Ved en lønnsforhøyelse vil årsinnskuddet dermed øke i beløp, men arbeidsgiver plikter ikke å betale tilleggsinnskudd som følge av at innskuddet for tidligere tjenestear har vært lavere. Dette innebærer at det i innskuddspensjonsordning vil skje en «alleårsopptjening» for arbeidstakerne. Hvilken pensjonskapital som den enkelte arbeidstaker vil opp tjene, og dermed størrelsen på alderspensjonen, vil bero på størrelsen på det innskuddet som er betalt hvert år, antall år det er innbetalt innskudd for arbeidstakeren (tjenestetid) og ikke minst av hvilken avkastning som er tilført pensjonskapitalen år

om annet. Det er derfor arbeidstakerne og ikke arbeidsgiver som bærer risikoen for hvor stor avkastning pensjonsinnretningen oppnår ved forvaltning av innskuddspensjonskapitalen til enhver tid.

Når det gjelder innskuddets størrelse, fremgår det av forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 3-2 at innskuddet for et medlem av en innskuddspensjonsordning hvert enkelt år ikke kan overstige 22 prosent av G (for ordninger hvor innskuddet er fastsatt som et bestemt beløp). For ordninger hvor innskuddet er fastsatt som en prosent av inntekt, kan ikke innskuddet overstige 5 prosent av den del av medlemmets lønn som ligger mellom 1 G og 6 G, og 8 prosent av den delen av lønnen som ligger mellom 6 G og 12 G. Det skal ikke betales innskudd for lønn under 1 G og lønn over 12 G.

Av innskuddspensjonsloven § 5-2 følger det at pensjonsinnskuddene etter innskuddsplanen ikke kan utgjøre en større del av lønn for høytlønte enn for lavtlønte, men innskuddet kan for lønn ut over 6 G være inntil to ganger høyere enn for lønn opp til 6 G. For innskuddspensjonsordninger hvor regelverket fastsetter at pensjonskapitalen ved oppnådd pensjonsalder skal konverteres til forsikring, er dette forholdsmessighetsprinsippet modifisert ved at det i loven er fastsatt at innskuddet skal være høyere for kvinner enn for menn. Dette som en følge av at kvinner i gjennomsnittet har en lengre levetid enn menn. Et høyere innskudd for kvinner skal sikre menn og kvinner en lik årlig pensjon ved konvertering til forsikring.

3.1.3.3 Kapitalforvaltning

Pensjonskapitalen skal fonderes og sikres i pensjonsinnretningen i samsvar med de virksomhetsregler som til enhver tid gjelder for den enkelte type pensjonsinnretning. Pensjonskapitalen knyttet til innskuddspensjonsordninger kan forvaltes på ulike måter. For det første kan pensjonskapitalen inngå i pensjonsleverandørens felles forvaltning, jf. innskuddspensjonsloven § 3-2. Dette innebærer at pensjonsinnretningen har påtatt seg risikoen for at avkastningen minst blir like stor som forutsatt i avtalen med kundene, og kapitalforvaltningen må skje i samsvar med de generelle kapitalforvaltningsregler som pensjonsinnretningen er underlagt. Langt vanligere for innskuddspensjonsordninger er at det er inngått avtaler om forvaltning av pensjonskapitalen i én eller flere særskilte investeringsporteføljer som innebærer en rett for foretaket og – til dels – medlemmene til å ha

bestemmende innflytelse over hvordan porteføljen til enhver tid skal være sammensatt (investeringsvalg). I innskuddspensjonsloven §§ 3-2a flg. skilles det mellom kollektivt investeringsvalg hvor investeringsvalget tilligger foretaket (arbeidsgiver), og individuelt investeringsvalg der den enkelte arbeidstaker har en egen pensjonskonto og kan bestemme hvordan midlene skal plasseres. Ordningen er i begge tilfeller at kapitalforvaltningen skjer på arbeidstakernes risiko når ikke annet er avtalt. I disse tilfellene skal også all kapitalavkastning normalt tilføres pensjonskapitalen. Avkastning og tap ved forvaltningen av investeringsportefølje(e) tilordnes den enkelte portefølje og, i tilfelle av kollektiv investeringsportefølje, fordeles mellom medlemmene etter opptjent pensjonskapital.

Ved kollektiv investeringsportefølje åpner innskuddspensjonsloven § 3-2a tredje ledd for at porteføljen kan deles i ulike delporteføljer. Utskillingen i forskjellige delporteføljer skal skje i forhold til medlemmenes alder og antall år igjen til pensjonsalder. Dersom ikke annet er fastsatt i regelverket for pensjonsordningen, har foretaket en plikt til å inngå avtale med pensjonsinnretningen om at opptjent pensjonskapital for alle medlemmer med sju år eller mindre igjen til pensjonsalder, skal forvaltes som en egen investeringsportefølje. Denne bestemmelsen er begrunnet i at et fall i porteføljens verdi de siste årene før pensjonsalder kan få store konsekvenser for hvilken pensjon som kommer til utbetaling.

Ved individuelt investeringsvalg etter innskuddspensjonsloven § 3-3, opprettes det en egen alderspensjonskonto for hver arbeidstaker. Hver pensjonskonto tilordnes en egen investeringsportefølje som arbeidstakeren (kontohaveren) kan bestemme sammensetningen av innenfor rammer som er fastsatt i regelverket for pensjonsordningen. Avkastningen på investeringsporteføljen tilføres pensjonskontoen, samtidig som arbeidstakeren må bære risikoen for at verdien av investeringsporteføljen kan bli redusert. Både i tilknytning til kollektive investeringsporteføljer og individuelt investeringsvalg åpner innskuddspensjonsloven for at det kan tegnes særskilt avtale om avkastningsgaranti med pensjonsinnretningen, forutsatt at pensjonsinnretningen har adgang til å stille slik garanti innenfor sitt virksomhetsområde. Foretaket eller arbeidstaker kan på denne måten redusere sin risiko knyttet til kapitalforvaltningen av pensjonskapitalen. Pensjonsinnretningen vil og skal kreve særskilt godtgjørelse for å stille en slik avkastningsgaranti, jf. innskuddspensjonsloven § 3-4 femte ledd.

3.1.3.4 *Kostnader*

Dersom arbeidstakerne har individuelt investeringsvalg, vil kostnadene bli høyere enn ved kollektivt investeringsvalg. Innskuddspensjonsloven inneholder ingen bestemmelser om hvem som skal bære kostnadene ved administrering av pensjonsordningene. Av lov om obligatorisk tjenestepensjon § 4 tredje ledd følger det imidlertid at kostnadene ved administrasjon av pensjonsordningen skal dekkes av foretaket i tillegg til innskuddet. Ved individuelt investeringsvalg skal imidlertid kostnader knyttet til *endring* av investeringsporteføljen dekkes av kontohaveren.

3.1.3.5 *Utbetaling av alderspensjon*

Ved oppnådd pensjonsalder vil som nevnt ovenfor i dette avsnittet, den samlede pensjonskapitalen for den enkelte arbeidstaker bero på innskuddenes størrelse de enkelte år, arbeidstakers tjenestetid og ikke minst hvilken avkastning som pensjonskapitalen er blitt tilført år om annet. Summen av dette vil avgjøre hva arbeidstakeren vil få utbetalt i alderspensjon hvert år. Ved oppnådd pensjonsalder på 67 år skal det i henhold til hva som er fastsatt i innskuddspensjonsordningens regelverk, utstedes et pensjonskapitalbevis som konverteres enten til pensjonsspareavtale med utbetaling av årlige ytelser (annuiteter) i minst ti år, eller til pensjonsforsikring basert på forutsetninger om dødelighet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse, med årlige ytelser over en utbetalingsperiode på minst ti år. Ved konvertering til pensjonsforsikring kan også ytelsene gjøres livsvarige.

Pensjonens løpetid kan settes kortere enn ti år dersom samlet årlig pensjon ikke kommer opp på et nivå på om lag tjue prosent av G, jf. innskuddspensjonsloven § 7-3 tredje ledd. Det er også satt en øvre grense for størrelsen av de årlige ytelser. I henhold til innskuddspensjonsloven § 7-3 fjerde ledd, kan ikke årlig utbetalt alderspensjon overstige differansen mellom 10,2 G (tilsvarer 100 prosent av lønn opp til 6 G og 70 prosent av lønn over 6 G, jf. foretakspensjonsloven § 5-13) og beregnet folketrygd for lønnsgrunnlag lik 12 G. Beregnet folketrygd er nærmere definert i foretakspensjonsloven § 5-5 første ledd, se nedenfor. Dersom alderspensjonen er opphørende, medfører en begrensning av utbetaling som følge av dette øvre tak, at utbetalingsperioden forlenges.

Dersom medlemmet skulle dø før oppnådd pensjonsalder, fastsetter innskuddspensjonsloven § 7-4 at pensjonskapitalen til et medlem av en pen-

sjonsspareavtale skal benyttes til barnepensjon og ektefellepensjon. Dersom medlemmet ikke etterlater seg barn eller ektefelle med rett til etterlattepensjon, skal kapitalen utbetales som et engangsbetrag til dødsboet.

Innskuddspensjonsloven har ingen regler om regulering av pensjonskapital under utbetaling. En slik regulering vil bero på eventuell avkastning som pensjonskapitalen tilføres i den perioden som alderspensjonen utbetales.

3.1.3.6 *Opphør før oppnådd pensjonsalder*

Dersom arbeidstakeren slutter i foretaket før fylte 67 år, følger det av innskuddspensjonsloven §§ 6-1 og 6-2 at vedkommende beholder retten til pensjonskapitalen så sant vedkommende har lengre tjenestetid enn tolv måneder. Pensjonsinnretningen skal utstede et pensjonskapitalbevis pålydende den pensjonskapitalen som er opptjent, inkludert avkastning, på fratredelsestidspunktet. Pensjonskapitalbeviset vil utgjøre et eget rettsforhold mellom pensjonsinnretningen og den fratrådte arbeidstakeren, og ikke lenger utgjøre en del av innskuddspensjonsordningen. Dette innebærer at kontohaveren vil måtte dekke kostnadene ved administrasjon og forvaltning av pensjonskapitalen. Pensjonskapitalbeviset vil bli forvaltet som en egen investeringsportefølje. Pensjonskapitalbeviset, og tilknyttet pensjonskapital, vil kunne flyttes til en annen innskuddspensjonsordning eller til en individuell pensjonsavtale i samme eller annen pensjonsinnretning, jf. innskuddspensjonsloven § 6-3.

Dersom kontoinnehaveren har flere pensjonskapitalbevis i samme pensjonsinnretning, kan vedkommende kreve at disse slås sammen og at et nytt pensjonskapitalbevis utstedes.

3.1.3.7 *Regnskapsføring*

I en innskuddspensjonsordning vil foretakets forpliktelser og risiko kun være knyttet til det årlige innskuddet som foretaket etter innskuddsplanen har forpliktet seg til å tilføre pensjonsordningen hvert år. Etter årsoppgjøret står foretaket uten videre regnskapsmessige pensjonsforpliktelser så lenge årets innskudd er betalt. Foretaket vil ikke ha påtatt seg noen framtidige reguleringsforpliktelser som i henhold til regnskapsreglene skal belastes regnskapet med nåverdi. Innskuddspensjonsordningene medfører således ikke som følge av regnskapsreglene, noen skjulte belastninger og kostnader for foretakene rent regnskapsmessig.

3.1.4 Foretakspensjonsordninger

3.1.4.1 Generelt

Som i en innskuddspensjonsordning, skal en foretakspensjonsordning sikre medlemmene alderspensjon. En foretakspensjonsordning kan imidlertid også sikre medlemmene uførepensjon og/eller etterlattepensjon, selv om dette ikke er et krav. Slike tilleggssytelser er langt mer vanlig i foretakspensjonsordninger enn i innskuddspensjonsordninger. I NOU 2005: 15 Obligatorisk tjenstepensjon avsnitt 3.2 er det gitt en nærmere oversikt over foretakepensjonsordningene. Også i NOU 2009: 13 Brede pensjonsordninger avsnitt 3.4.1 er det gitt en beskrivelse av ytelsesbaserte tjenstepensjonsordninger.

En foretakspensjonsordning er en forsikringsordning og må enten etableres i et livsforsikringselskap eller en pensjonskasse. Foretakspensjonsordningen kjennetegnes ved at det er størrelsen på den årlige framtidige alderspensjonen, forutsatt fullt opptjent tjenestetid, som angis i foretakspensjonsordningens pensjonsplan. Fullt opptjent tjenestetid skal være minst 30 år, men ikke høyere enn 40 år. Etter foretakspensjonsloven § 5-2 kan alderspensjonen fastsettes enten som et beløp ut fra lønn og beregnet folketrygd (se nedenfor i dette avsnitt), som en bestemt del av medlemmets lønn eller som et bestemt beløp for hvert medlem, ikke høyere enn G. De samlede pensjonsytelsene fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd skal ikke utgjøre en større prosentandel av lønnen for medlemmer med høyere lønn enn for medlemmer med lavere lønn, og ytelsene skal fastsettes slik at forholdet mellom de enkelte medlemmers samlede pensjonsytelser blir rimelig ut fra lønn og tjenestetid i foretaket, jf. foretakspensjonsloven § 5-3.

Arbeidstakers rettigheter defineres således av den angitte ytelsen i pensjonsplanen, og arbeidsgivers kostnader vil bero på hva pensjonsinnretningen krever i premie for å sikre arbeidstakers opptjente rett for framtiden. Sentrale fellestrekk for ytelsesbaserte tjenstepensjonsordninger, som foretakspensjonsordningen, er i hovedsak:

- pensjonsinnretningens kostnader knyttet til pensjonsordningen dekkes av innbetaling av årets premie fra foretaket som har pensjonsordningen i pensjonsinnretningen, eventuelt med bidrag i form av en egenandel fra arbeidstakeren,
- pensjonsinnretningens forpliktelser bestemmes på grunnlag av de rettigheter for medlemmene som de innbetalte premier og innskudd til enhver tid gir grunnlag for, beregnet ut fra lønnsnivå og tjenestetid. Rettighetene fremgår av regelverket for pensjonsordningen,

- pensjonsordningene er fondsbaserte, dvs. at pensjonsinnretningens forpliktelser til enhver tid skal nåverdieregnes og komme til uttrykk i en tilsvarende avsetning i de forsikringsmessige avsetninger som gjeldspost. Avsetningskravet beregnes ut fra pensjonsinnretningens forpliktelser overfor de forsikrede til enhver tid. På aktivasisden skal pensjonsinnretningen til enhver tid ha eiendeler betryggende plassert som minst tilsvarer forsikringsfondets størrelse, og
- pensjonsordningen etablerer et trepartsforhold, hvor den nærmere utformingen av pensjonsordningen avtales mellom pensjonsinnretningen og foretaket, mens rettigheter og ytelser i hovedsak tilkommer arbeidstakerne som de forsikrede.

3.1.4.2 Premiereserve og premiefastsettelse

Siden arbeidstakernes pensjonsrettigheter defineres av en framtidig pensjonsytelse, er pensjonsinnretningens beregning av nåverdien av hva det koster å sikre denne forpliktelsen, helt avgjørende for hva foretaket må betale i årlig premie for at pensjonsinnretningen skal overta risikoen for denne forpliktelsen. Premien skal være tilstrekkelig til å bygge opp en premiereserve som skal dekke nåverdien av de alderspensjonsrettigheter som arbeidstaker har opptjent på ethvert tidspunkt. Premien skal videre dekke kostnader knyttet til eventuelle risikodekninger som omfattes av ordningen og kostnader ved administrasjon av ordningen og forvaltning av kapitalen knyttet til pensjonsordningen.

Det vanlige for foretakspensjonsordningene har hittil vært at pensjonsplanen fastsetter alderspensjonsytelsen som en prosentandel av sluttlønn inkludert beregnet folketrygd. Det øvre taket for de samlede pensjonsytelsene fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd, er i foretakspensjonsloven § 5-7 satt til 100 prosent av lønn mellom 1 G og 6 G, og 70 prosent av lønn mellom 6 G og 12 G.

At pensjonsordningen angir alderspensjonen inkludert beregnet folketrygd, innebærer ikke at foretakspensjonsordningen garanterer at det kommer til utbetaling en samlet alderspensjon, inkludert folketrygd som nøyaktig svarer til den prosentandel som er angitt i pensjonsplanen. «Beregnet folketrygd» er en beregningsenhet basert på en standardisert og sjablongmessig beregning av den grunnpensjon og tilleggspensjon i folketrygden som arbeidstakeren opptjener etter de folketrygdreglene som gjelder, jf. foretakspensjonsloven § 5-5. «Beregnet folketrygd» bygger på en bransjestandard utarbeidet av FNO. Denne bran-

sjestandarden anvendes av livsforsikringsselskaperne samt en del av pensjonskassene. En del pensjonskasser har i stedet anvendt en «beregnet folketrygd» som er ytterligere forenklet i forhold til faktisk folketrygd enn det som er tilfelle for bransjestandarden.

Til forskjell fra den faktiske opptjeningen av rettigheter i folketrygden, vil det ved beregnet folketrygd legges til grunn et fast lønnsnivå for hele den yrkesaktive perioden. Videre vil man bare medregne lønn som inngår i pensjonsgrunnlaget i henhold til foretakspensjonsloven § 5-4, mens den faktiske folketrygden vil være basert på all pensjongivende inntekt. I «beregnet folketrygd» forutsettes det også at den enkelte arbeidstaker vil oppnå en medlemstid i folketrygden på 40 år som vil gi rett til full alderspensjon fra folketrygden. Endelig er det foretaket som velger om det i den beregnede folketrygden skal legges til grunn en grunnpensjon på 1 G eller $\frac{3}{4}$ G for samtlige medlemmer, uavhengig av om de er gift eller ikke. Den faktiske ytelsen fra folketrygden ved oppnådd pensjonsalder vil som følge av disse forhold som regel avvike fra den beregnede folketrygden i større eller mindre grad, og den samlede pensjonen kan dermed avvike fra pensjonsplanens tilsktede ytelsesnivå.

Skjer det endringer i folketrygden, har ikke foretaket noen automatisk plikt til å kompensere for disse endringene i forhold til allerede opptjente rettigheter. Dersom endringene i folketrygden får konsekvenser for forholdsmessighetsprinsippet i foretakspensjonsloven § 5-3, har myndighetene lagt til grunn at pensjonsordningens pensjonsplan må endres for framtidig opptjening av pensjonsrettigheter. I 1992 ble folketrygdloven endret slik at knekkpunktet ved 8 G ble opphevet. Dette innebar en reduksjon i folketrygden for lønn mellom 6 G og 8 G. I brev av 22. april 2004 har Finansdepartementet lagt til grunn at det er de til enhver tid gjeldende regler i folketrygdloven som skal legges til grunn for beregningen av tilleggspensjon. Endringen innebar derfor at man fikk «beregnet folketrygd» basert på nye folketrygdregler etter 1992 og på gamle regler før 1992. De som ble medlemmer av en foretakspensjonsordning før 1992 kan således ha opptjening av pensjonsrettigheter basert på både gamle folketrygdregler før 1992 og nye regler etter 1992.

Arbeidstakerens premiereserve skal bygges opp lineært i samsvar med opptjeningen av retten til alderspensjon. Med lineær opptjening menes at dersom arbeidstakeren har 40 år igjen til pensjonsalder, vil medlemmet opptjene $\frac{1}{40}$ av den fremtidige pensjon hvert år så lenge vedkommende er

ansatt i foretaket. Om full tjenestetid er satt til 30 år eller 40 år spiller her ingen rolle, utover at brøken ikke kan settes høyere enn $\frac{1}{30}$. Har vedkommende 37 år igjen til pensjonsalder, vil vedkommende opptjene $\frac{1}{37}$ del av full tjenestepensjon hvert år dersom full tjenestetid er satt til 30 år, og $\frac{1}{40}$ del av full tjenestepensjon om full tjenestetid er satt til 40 år. Opptjeningen innebærer at pensjonsordningen skal besitte midler tilsvarende den forsikringstekniske premiereserven for samtlige opptjente pensjonsrettigheter, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-15. Premiereserven vil for den enkelte arbeidstaker fremkomme som en kontantverdi av den opptjente andelen av fremtidig pensjon. Beregningen av kontantverdien baseres på forsikredes pensjonsgrunnlag, kjønn og alder, samt garanterte elementer fra pensjonsinnretningen i form av en beregningsrente og et dødelighetsgrunnlag. Beregningsrenten tar hensyn til den beregnede avkastningen som premiereserven vil bli tilført før den kommer til utbetaling. Jo høyere denne renten settes, jo lavere premiereserve er det behov for å bygge opp i form av innbetalinger fra foretaket. Det er derfor i forsikringsvirksomhetslovgivningen satt maksimalsatser for hvor høy rente pensjonsinnretningene kan anvende i sine beregninger, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-16. Beregningen av dødelighet innebærer at det legges til grunn at enkelte medlemmer av pensjonsordningene vil dø før pensjonen kommer til utbetaling eller om en alderspensjonist lever kortere enn det man har lagt til grunn som forventet levealder. Den oppbygde premiereserven vil dermed frigjøres til fordel for forsikringskollektivet. Dersom den oppnådde avkastning ikke svarer til de beregninger som pensjonsinnretningen har lagt til grunn eller dødeligheten blir lavere, må pensjonsinnretningen selv dekke dette underskuddet. Hvis avkastningen er høyere enn det som er lagt til grunn, tilfaller overskuddet pensjonsordningen som et bidrag til finansiering av fremtidig premie.

Den nødvendige premiereserve for å dekke arbeidstakerens opptjente pensjonsrettigheter, skal bygges opp ved innbetaling av årlig premie fra foretaket. Den årlige premien kan deles inn i en normalpremie og en reguleringspremie. Normalpremien vil utgjøre hva det koster å sikre nåverdien av andelen av fremtidig pensjon som arbeidstakerne opptjener på grunnlag av lønn det året premien innbetales. I normalpremien er det tatt hensyn til nåverdien av fremtidig forrentning med en beregningsrente, samt en teoretisk dødelighetsarv (fradrag) etter kontraktens dødelighetsgrunnlag.

Som følge av at pensjonsrettighetene opptjenes som en andel av sluttlønnen ved oppnådd pensjons-

alder, vil premiereserven ikke bare bygges opp i forhold til den løpende opptjening, men allerede opptjente rettigheter må også bygges opp til årets lønnsnivå i samsvar med lønnsstigningen. Denne oppbygningen skjer ved såkalt reguleringspremie. Jo lengre en arbeidstaker har vært i pensjonsordningen og jo eldre vedkommende blir, jo større andel av den samlede årspremien vil reguleringspremien utgjøre.

Premien skal også omfatte en årlig administrasjonspremie for forvaltning av pensjonsordningens midler, administrasjon av pensjonsordningen og oppbygging av administrasjonsreserve for de aktive medlemmene.

3.1.4.3 Forvaltning av premiereserven

Det vanlige for foretakspensjonsordningene har vært at kapitalen tilknyttet pensjonsordningene har blitt forvaltet som en del av forsikringsselskapets eller pensjonskassens kollektivportefølje i samsvar med de kapitalforvaltningsreglene som gjelder for livsforsikringsselskaper og pensjonskasser, jf. forsikringsvirksomhetsloven §§ 6-6 og 9-8. Dette innebærer at det vil være pensjonsinnretningen som har risikoen for at avkastningen blir like stor som, eller større enn, beregningsrenten som er lagt til grunn i beregningsgrunnlaget.

Foretakspensjonsloven § 11-1 åpner imidlertid for at kapitalen i foretakspensjonsordninger kan forvaltes som egen investeringsportefølje med investeringsvalg for forsikringstakeren (foretaket). Foretaket vil da kunne bestemme sammensetningen av porteføljen til enhver tid innenfor de rammer som er avtalt med pensjonsinnretningen. Normalt vil foretaket kunne velge mellom en del standardporteføljer som pensjonsinnretningen har utarbeidet.

Risikoen for avkastningsresultatet, dvs. at oppnådd avkastning hvert år er minst like stor som forutsatt i beregningsgrunnlaget, ligger da hos foretaket når ikke annet er avtalt. Dette kommer til uttrykk i foretakspensjonsloven § 11-1 fjerde ledd som pålegger foretaket å innbetale differansen mellom avkastningen som er forutsatt i beregningsgrunnlaget og det oppnådde resultatet, dersom resultatet ikke når opp i den beregningsrente som ligger til grunn for premieinnbetalingen. Slik innbetaling er påkrevd for at arbeidstakernes rett til pensjon skal være fondssikret fullt ut til enhver tid. Dersom foretaket i et år ikke er i stand til å dekke denne differansen, vil pensjonsinnretningen ha et subsidiært ansvar overfor de forsikrede arbeidstakerne og må selv dekke det beløp som foretaket skulle ha innbetalt.

Avkastning som overstiger det som er forutsatt i beregningsgrunnlag, skal i henhold til foretakspensjonsloven § 11-1 tredje ledd overføres til premiefondet eller pensjonistenes overskuddsfond.

Det er etablert enkelte ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger med investeringsvalg.

3.1.4.4 Utbetaling av pensjon

Alderspensjonen i foretakspensjonsordninger kommer til utbetaling ved 67 år med mindre det foreligger en lavere særaldersgrense. Pensjonsplanen skal fastsette om alderspensjonen skal komme til utbetaling i minst ti år eller som livsvarig ytelse.

Dersom medlemmet skulle dø før oppnådd pensjonsalder, vil den opparbeidede premiereserven komme forsikringskollektivet til gode. Det vil ikke skje en utbetaling til barn eller ektefelle med mindre foretakspensjonsordningen omfatter etterlatteytelser.

Pensjoner under utbetaling reguleres i henhold til § 5-10 ved at overskudd på premiereserve knyttes til pensjoner under utbetaling, hvert år overføres til pensjonistenes overskuddsfond. Fondets midler anvendes til å dekke engangspremie for tillegg til alderspensjoner, og eventuelt uførepensjoner og etterlattepensjoner, under utbetaling. Det årlige tillegget kan ikke overstige den prosentvise økningen i G. Dersom overskuddet ikke er tilstrekkelig til å foreta en slik regulering, vil ikke foretaket være forpliktet til å tilføre pensjonsordningen midler for å dekke en regulering, men foretaket kan velge å gjøre dette.

3.1.4.5 Opphør før oppnådd pensjonsalder

Dersom arbeidstakeren slutter i foretaket før oppnådd pensjonsalder, skal pensjonsinnretningen utstede en fripolise som sikrer medlemmet rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve, jf. foretakspensjonsloven § 4-7. Fripolisen vil være en forsikring som det ikke skal innbetales ytterligere premier for. Den vil være et avtaleforhold mellom pensjonsinnretningen og fripoliseinnehaveren og ikke være tilknyttet pensjonsordningen. Hvis pensjonsinnretningen er en pensjonskasse som ikke har konsesjon til å utstede fripoliser, skal denne ha inngått en utløsningsavtale med et livsforsikringsselskap som påtar seg ansvaret med å utstede fripoliser.

Midlene knyttet til en fripolise kan overføres til et annet livsforsikringsselskap ved en annen foretakspensjonsordning eller som en individuell kontrakt. En overføring til en annen foretakspensjonsordning krever imidlertid at det i denne ordningen

er åpnet for medregning av tidligere opptjente pensjonsrettigheter i andre foretakspensjonsordninger. I dag er det ikke vanlig at foretakspensjonsordningene åpner for slik medregning (se rett nedenfor i dette avsnittet). Foretakspensjonsloven åpner for at fripoliseinnehaver kan kreve at flere fripoliser fra samme pensjonsinnretning slås sammen. Dersom fripolisene som slås sammen gir ulike rettigheter, skal det foretas en omregning av alderspensjonen på grunnlag av premiereservene på omregningstidspunktet, jf. foretakspensjonsloven § 4-15.

Dersom en arbeidstaker i en foretakspensjonsordning har opptjent tjenestetid og fått utstedt fripolise i en annen foretakspensjonsordning i et tidligere arbeidsforhold, åpner foretakspensjonsloven §§ 4-11 flg. for at det kan skje en medregning av den tidligere tjenestetiden i den nye foretakspensjonsordningen. Dette skal i så fall fastsettes i pensjonsordningens pensjonsplan. For arbeidstaker vil dette kunne være en stor fordel ved at det muliggjør opptjening av full tjenestetid i den nye pensjonsordningen. I dag er det stort sett ingen foretakspensjonsordninger som åpner for slik medregning, fordi endringene i reglene for medregning i 2001 blant annet gjorde det frivillig for det enkelte foretak å bestemme om det skal skje medregning. Kostnadene ved medregning etter ikrafttredelsen av foretakspensjonsloven vurderes som for store til at foretakene velger å ha medregning. Reguleringspremien knyttet til en ansatt med medregnet tidligere tjenestetid vil bli langt høyere enn om slik medregning ikke skjer.

3.1.4.6 Regnskapsføring

Foretakspensjonsordninger skal etter norske og internasjonale regler regnskapsføres som ytelsesbaserte pensjonsordninger for de foretak som avlegger regnskap, jf. lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap mv. (regnskapsloven). Norsk Regnskapsstiftelse har lagt til grunn at disse reglene innebærer at foretak etter internasjonale regnskapsstandarder og norsk regnskapsstandard ved ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger, har en plikt til å regnskapsføre nåverdien av framtidige pensjonsforpliktelser og ikke bare kostnader i form av årlig premie. Dette begrunnes blant annet i at foretakene vil ha en forpliktelse til å videreføre pensjonsordningen så lenge virksomheten opprettholdes. Et annet syn på regnskapsreglene er gitt i NOU 2009: 13 Brede pensjonsordninger avsnitt 7.3.5.

Når man på denne måten setter kostnadene ved en pensjonsordning lik det foretaket kostnadsfører

i regnskapet, vil kostnadene langt overstige det som foretaket må betale i årlig premie til pensjonsinnretningen for å opprettholde foretakspensjonsordningen. Kostnadene som må regnskapsføres fra år til år, vil også kunne variere som følge av at de samlede bruttopensjonsforpliktelsene skal baseres på forventet sluttlønn og ikke lønnen på regnskapstidspunktet. Videre anvendes det ikke en fast rentesats ved neddiskontering av de framtidige pensjonsforpliktelsene til nåverdi, i stedet anvendes regnskapsdagens rentenivå som er gjenstand for ikke ubetydelige svingninger. Kravet til regnskapsføring av nåverdien av de fremtidige pensjonsforpliktelsene medfører normalt en ekstra forskuttert kapitalkostnad for foretakene med foretakspensjonsordninger. Tilsvarende kostnad og risiko vil ikke foretak med innskuddspensjonsordning eller engangsbetalt alderspensjonsordning ha, da foretaket i disse tilfellene står uten videre regnskapsmessige pensjonsforpliktelser etter at årets premie er betalt.

Disse kravene til regnskapsføring av nåverdien av framtidige pensjonsforpliktelser har vært, og er, kritisert. Reglene er til vurdering i Finansdepartementet og Finanstilsynet, men en endelig avklaring foreligger ikke.

3.1.5 Ordninger med engangsbetalt alderspensjon

Engangsbetalte alderspensjonsordninger etter foretakspensjonsloven er innskuddsbaserte pensjonsordninger, og på samme måte som innskuddspensjonsordningene er de utformet særlig med henblikk på alderspensjon. Det kan imidlertid være tilknyttet uførepensjon og/eller etterlatteytelser til ordningene etter reglene i foretakspensjonsloven kapittel 7 og 8.

Innskuddet i en engangsbetalt alderspensjonsordning skal fastsettes i en innskuddspremieplan utformet etter reglene i innskuddspensjonsloven om innskuddsplan, jf. foretakspensjonsloven §§ 5-2 fjerde ledd og 9-6. Ut over bestemmelsene om innskudd i innskuddspensjonsloven kapittel 5, fastsetter foretakspensjonsloven § 9-8 at det for engangsbetalt alderspensjon kan anvendes ulike prosentsetser for lønn inntil 6 G og 12 G ved fastsettelse av innskuddspremie for den enkelte arbeidstaker i pensjonsordningen. Foretakets årlige innskudd vil normalt være fastsatt i prosent av lønn, og en lønnsforhøyelse vil bare få betydning for størrelsen på framtidige innskudd. Kostnader etter beregningsgrunnlaget skal dekkes i tillegg til innskuddspremien, jf. foretakspensjonsloven § 9-6 tredje ledd.

Det årlige innskuddet skal sammen med avkastningen ved forvaltningen av pensjonskapitalen (premiereserven), benyttes som engangspremie for tillegg til allerede opptjente pensjonsrettigheter. Opptjent pensjon vil derfor utgjøre summen av de pensjonsrettigheter som arbeidstakeren har ervervet ved de årlige innbetalte innskudd og de forhøyelser av opptjente rettigheter som tilført avkastning har gitt grunnlag for. Engangsbetalt alderspensjon vil fremstå som en akkumulert serie med engangsbetalte forsikringer. Siden innskuddet anvendes til kjøp av forsikrede pensjonsrettigheter, kan engangsbetalte alderspensjonsordninger bare etableres i livsforsikringsselskap eller pensjonskasser.

Hovedreglene for engangsbetalte alderspensjonsordninger med investeringsvalg for arbeidstakerne vil være at all avkastning skal tilføres pensjonskapitalen, og arbeidstakerne vil ha risikoen for avkastningsresultatet. Reglene for investeringsvalg er de samme som for innskuddspensjon. Dersom en slik pensjonsordning skulle etableres uten investeringsvalg, kan det i medhold av foretakspensjonsloven § 9-7 fastsettes at premiereserven skal tilføres en del av overskuddet eller annen avkastning som tilføres pensjonsordningen. Slike regler er foreløpig ikke fastsatt av Finansdepartementet.

Størrelsen på pensjonsytelsen som vil komme til utbetaling for den enkelte arbeidstaker, vil bero på antall og størrelse av årlige innskudd og avkastningen av pensjonskapitalen oppnådd ved forvaltning i årene fram til pensjonsalder. Pensjonen kommer til utbetaling ved 67 år og i minst ti år, evt. som en livsvarig ytelse. Verken foretaket eller pensjonsinnretningen vil ha noen plikt til å regulere pensjoner under utbetaling. Eventuell avkastning på premiereserven vil anvendes til å kjøpe tillegg til pensjonsytelsene.

Dersom arbeidsforholdet opphører før oppnådd pensjonsalder, skal det utstedes en fripolise i samsvar med foretakspensjonslovens bestemmelser.

Ordninger med engangsbetalt alderspensjon regnskapsføres på samme måte som innskuddspensjonsordninger. Det vil si at foretaket etter årsoppgjøret ikke har regnskapsmessige pensjonsforpliktelser i forhold til den pensjonsopptjening som har skjedd for inneværende år forutsatt at innskuddspremien er fullt betalt.

Adgangen til å etablere engangsbetalte alderspensjonsordninger har hittil vært benyttet i begrenset grad.

3.1.6 Muligheter for parallelle ordninger eller kombinerte pensjonsordninger

Det normale er at et foretak bare kan ha én tjenestepensjonsordning som skal dekke alle de ansatte. Foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven åpner imidlertid for at et foretak kan ha to tjenestepensjonsordninger i form av parallelle eller kombinerte pensjonsordninger¹.

Parallelle pensjonsordninger innebærer at et foretak kan ha både en foretakspensjonsordning og en innskuddspensjonsordning eller engangsbetalt alderspensjonsordning, jf. foretakspensjonsloven §§ 2-9 flg. og innskuddspensjonsloven §§ 2-10 flg. Arbeidstakerne skal enten være medlem av foretakspensjonsordningen eller den innskuddsbaserte pensjonsordningen. Det er den enkelte arbeidstaker eller arbeidstakerorganisasjon som skal velge hvilken av ordningene som vedkommende skal være medlem av. De to pensjonsordningene skal utformes slik at ytelsene står i et rimelig forhold til hverandre og slik at urimelig forskjellsbehandling av arbeidstakerne unngås.

Også ved kombinerte pensjonsordninger vil foretaket både ha en foretakspensjonsordning og en innskuddspensjonsordning eller engangsbetalt alderspensjonsordning, jf. foretakspensjonsloven §§ 2-12 flg. og innskuddspensjonsloven § 2-13. Her skal imidlertid ikke arbeidstakerne velge om de skal være medlem av den ene eller den andre pensjonsordningen, men arbeidstakerne skal være medlem av begge ordninger.

Foretakspensjonsordningen vil her ligge i bunn og sikre alle arbeidstakerne en «grunnpensjon» utover folketrygdens alderspensjon. Den innskuddsbaserte ordningen vil utgjøre et tillegg til ytelsene i foretakspensjonsordningen for de samme medlemmene.

Tanken med kombinerte pensjonsordninger er at det skal være mulig for foretakene å kombinere fordelene med foretakspensjonsordningene og de innskuddsbaserte ordningene både i forhold til risiko og kostnader for foretaket og i forhold til risiko for arbeidstakerne.

Adgangen til å etablere parallelle og kombinerte pensjonsordninger har hittil vært benyttet i begrenset grad.

¹ Et foretak kan også ha to pensjonsordninger i de tilfeller hvor den ene pensjonsordningen er lukket og det er etablert en ny pensjonsordning som skal erstatte den gamle. I de fleste tilfeller er det en ytelsesordning som lukkes og den nye ordningen er en innskuddspensjonsordning. Slike tilfeller reguleres ikke av reglene om parallelle eller kombinerte pensjonsordninger, men av foretakspensjonsloven § 15-6.

3.1.7 Muligheter for fellespensjonskasse og fellesordning

Tradisjonelt har det vært opp til det enkelte foretak å opprette og administrere en pensjonsordning for sine ansatte. Kun i foretak med konserntilknytning eller konsernlignende tilknytning, har lovgivningen åpnet for felles pensjonsordning for flere foretak eller felles administrasjon av foretakenes pensjonsordninger.

I de senere år har forsikringsvirksomhetslovgivningen i større grad åpnet for samarbeid mellom ulike uavhengige foretak med tanke på etablering og administrasjon av pensjonsordninger. Dette for å åpne for muligheter til stordriftsfordeler og større konkurranse i pensjonsmarkedet.

I 2007 ble reglene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 7 om pensjonskasser endret slik at det ble åpnet for at to eller flere uavhengige foretak kan inngå avtale om å ha sine pensjonsordninger i samme pensjonskasse (fellespensjonskasse), jf. forsikringsvirksomhetsloven § 7-2 tredje ledd. I en fellespensjonskasse vil således hvert enkelt foretak ha sin egen pensjonsordning, men dette vil være én av flere pensjonsordninger som pensjonskassen administrerer. Til forskjell fra et livsforsikringsselskap vil ikke en fellespensjonskasse kunne tilby sine tjenester i et åpent marked. En fellespensjonskasse vil bare kunne tilby sine produkter til de foretak som etter pensjonskassens vedtekter omfattes av pensjonskassen, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 7-4. Kredittilsynet (nå Finanstilsynet) skal ha mottatt en søknad om etablering av fellespensjonskasse.

Bestemmelsene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 10A åpner for at det i livsforsikringsselskaper eller fellespensjonskasser kan etableres fellesordning for premieberegning for foretakspensjonsordninger for to eller flere uavhengige foretak. En fellesordning for premieberegning vil innebære at det foretas en risikoberegning og premieberegning på grunnlag av samtlige arbeidstakere som inngår i fellesordningen, noe som blant annet innebærer at man ser bort fra ulikheter i arbeidstakernes kjønn og alder når premien fordeles mellom foretakene som inngår i fellesordningen. Det kan dermed oppnås en større grad av risikoutjevning enn det som er mulig dersom hvert enkelt foretak etablerer en pensjonsordning for seg. Risikoutjevningen innebærer også at premien for foretakene i større eller mindre grad vil kunne framstå som alders- og kjønnsnøytral. Rettighetene og pliktene knyttet til pensjonsordningen vil fortsatt påligge det enkelte foretak gjennom egen kontoføring, og ytelsesnivået for alderspensjon vil kunne variere

mellom de enkelte foretakenes ordninger, men beregningsrenten skal være den samme og risikovurderingen, vil som nevnt, basere seg på hele fellesskapet.

Hensikten med å åpne for fellesordninger for premieberegning var at flere foretak skulle kunne gå sammen for å bedre sin forhandlingsposisjon i forhold til pensjonsinnretningene, og å kunne oppnå en større grad av risikoutjevning og stordriftfordeler enn det et enkelt foretak kan klare i markedet. Avtaler om fellesordning kunne tenkes å skje i regi av bransjeorganisasjoner og lignende. *Banklovkommisjonen* er ikke kjent med at det hittil har blitt etablert fellesordninger i markedet.

3.1.8 Uføre- og etterlattedekninger for medlemmer av tjenstepensjonsordning

Ved utforming av innskuddspensjonsordning eller en foretakspensjonsordning står foretaket i utgangspunktet fritt med tanke på om de ønsker at pensjonsordningene også skal sikre arbeidstakerne uføreytelser ved tapt eller redusert arbeidsevne i tillegg til alderspensjon.

I lov om obligatorisk tjenstepensjon § 4 er det fastsatt at pensjonsordningen skal omfatte innskudds- eller premiefritak ved uførhet. Dette er en forsikringsytelse som sikrer arbeidstakere videre opptjening av rett til alderspensjon dersom vedkommende blir ufør. Innskudds-/premfritaket innebærer at forsikringsselskapet som har tegnet denne risikoen fortsetter å betale inn innskudd eller premie i henhold til innskudds- eller pensjonsplanen i tjenstepensjonsordningen og etter graden av arbeidsuførhet, fram til medlemmet når pensjonsalder eller får tilbake sin arbeidsevne. Foretaket betaler særskilt risikopremie for at forsikringsselskapet skal overta denne risikoen. Retten til innskudds- eller premiefritak skal inntre i det uføregraden overstiger 20 prosent. Så lenge arbeidstakeren er sykmeldt, vil foretaket fortsatt betale vanlig innskudd og premie for vedkommende, men idet vedkommende går over til arbeidsavklaringspenger (tidligere rehabiliteringspenger eller attføringspenger), vil innskudds- eller premiefritaket begynne å løpe.

Verken innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven er blitt revidert etter at lov om obligatorisk tjenstepensjon innførte en plikt til å tegne forsikring av premie-/innskuddsfritak ved uførhet. I bestemmelsene i innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven fremstår derfor denne tilleggsdekningen som frivillig for alle og ikke bare for frilansere og selvstendig nærings-

drivende og lignende som etter lov om obligatorisk tjenestepensjon ikke har plikt til å etablere tjenestepensjonsordning.

I tillegg til premie-/innskuddsfritaket, kan foretaket etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven velge at tjenestepensjonsordningen også skal omfatte en uføreytelse som normalt innebærer at arbeidstakeren sikres en løpende inntekt som ufør på samme nivå som alderspensjonen. Uføreytelse og etterlattedekning kan også sikre arbeidstakeren et engangsbeløp som kommer til utbetaling når uførheten oppstår eller når arbeidstaker dør. Mange foretak har slike ordninger, og flere har erstattet uføre- og etterlattepensjonsforsikringer med denne type ytelser. Det er stort sett foretak som har eller har hatt ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger som sikrer arbeidstakerne uføre- og/eller etterlattepensjon i form av løpende ytelser. Det store flertallet av nye foretak som har tegnet innskuddspensjonsordninger etter at lov om obligatorisk tjenestepensjon trådte i kraft, antas ikke å ha slike ytelser.

Uføreytelsen er en forsikringsytelse som må avtales med et forsikringsselskap. Uføreytelsen i private tjenestepensjonsordninger er nærmere regulert i foretakspensjonsloven kapittel 6, jf. innskuddspensjonsloven § 2-4. Den kan enten tegnes som en årlig risikoytelse eller som en ytelse som gir rett til fripolise. En årlig risikoytelse innebærer at foretaket innbetaler en årlig risikopremie som dekker uførhet som oppstår innenfor det kalenderår som premien gjelder. Oppstår uførheten på et senere tidspunkt for eksempel etter at arbeidstakeren har sluttet i foretaket, vil vedkommende ikke ha krav på uførepensjon. For å ha krav på uførepensjon er man således avhengig av at foretaket betaler risikopremien hvert år samt at man er medlem av pensjonsordningen på det tidspunktet uførheten oppstår.

Ved en uføreytelse som gir rett til fripolise, vil man fortsatt være avhengig av at foretaket betaler premie, men slutter man i foretaket vil man få med seg en fripolise som omfatter rett til uførepensjon som man har opparbeidet seg gjennom medlemstiden i pensjonsordningen. Skulle vedkommende bli ufør på et senere tidspunkt, vil han fortsatt i disse tilfellene ha rett til en uførepensjon. Uførepensjon med rett til fripolise er en mer kostbar ytelse for foretaket enn en årlig risikoytelse.

Foretaket kan i regelverket for pensjonsordningen fastsette at en uføregrad på 20 prosent eller mer skal gi rett til uførepensjon. Den høyeste ufø-

regraden som kan kreves er 50 prosent, det vil si det samme kravet som til uføreytelse fra folketrygden etter gjeldende regler. I foretakspensjonsloven § 6-1 annet ledd er det i dag fastsatt at «uførepensjonen begynner å løpe fra det tidspunkt rett til utbetaling av syke-, rehabiliterings- eller attføringspenge fra folketrygden opphører.» Ved lov 19. desember 2008 nr. 106 er imidlertid denne bestemmelsen endret til at «uførepensjonen begynner å løpe 12 måneder etter at inntektsevnen ble redusert.» Lovendringen trådte i kraft 1. mars 2010. Det er gitt ytterligere regler om dette i forskrift 1. desember 2000 nr. 1212 til lov av 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon.

Ved fastsettelse av uføregraden følger det av foretakspensjonsloven § 6-2 at uføregraden etter folketrygden skal anvendes der uføregraden er 50 prosent eller mer. Ved lavere uføregrad skal fastsettelsen skje etter folketrygdens regler på den måten som pensjonsordningens regelverk angir.

Uførepensjonen skal svare til den alderspensjon som vedkommende ville ha rett til etter pensjonsordningens regelverk. Dette innebærer at man legger til grunn lønnen som vedkommende hadde på det tidspunktet uførheten oppsto og en tjenestetid beregnet fram til pensjonsalder, normalt 67 år. For innskuddspensjonsordninger må størrelsen på uførepensjonen fastsettes i en særskilt ytelsesplan, jf. innskuddspensjonsloven § 2-5.

Ved årlige risikoytelser foretas det en sikring av de mulige ytelsene gjennom de generelle risikoavsetningene i forsikringsselskapet. Full oppkapitalisering i forhold til den enkelte pensjonsmottaker skjer når uføretilfellet har oppstått. Ved uføreytelse med rett til fripolise, skjer det en viss oppbygging av reserve for den enkelte arbeidstaker ved opptjening av rettighetene. Inntreffer et uføretilfelle, oppkapitaliseres ytelsen fullt ut ved overføring fra de generelle risikoavsetningene i selskapet.

Uførepensjon under utbetaling reguleres i samsvar med det som gjelder for alderspensjon i foretakspensjonsordninger, jf. foretakspensjonsloven § 5-10 annet ledd (se ovenfor 3.1.4.5).

I forarbeidene til innskuddspensjonsloven, Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold side 50 flg. la departementet til grunn at foretaket kan velge å tegne forsikringer som dekker medlemmenes uførerisiko uten tilknytning til pensjonsordningen, i stedet for å tegne deknninger i samsvar med foretakspensjonsloven kapittel 6.

3.2 Utredning om brede pensjonsordninger (NOU 2009: 13)

3.2.1 Generelt

I Banklovkommisjonens mandat av 7. juli 2009 om tilpasning av alderspensjon i tjenestepensjonsordningene etter lovendringer i folketrygden henviser Finansdepartementet til det arbeidet som er gjort i NOU 2009: 13 Brede pensjonsordninger i flere omganger (se ovenfor kapittel 1).

Det vises til at det i NOU 2009: 13 blant annet er drøftet enkeltspørsmål om hvordan tjenestepensjonsordninger i privat sektor kan tilpasses ny alderspensjon i folketrygden. Finansdepartementet har i høringsbrevet knyttet til NOU 2009: 13 lagt til grunn at de forslag og innspill som er fremkommet i utredningen vil bli fulgt opp i mandatet til Banklovkommisjonen. Dette er bakgrunnen for at Finansdepartementet blant annet ber Banklovkommisjonen om å foreta en vurdering av, og utkast til, lovregler om opptjening av alderspensjon etter en såkalt «hybridordning» som er beskrevet i NOU 2009: 13 Brede pensjonsordninger avsnitt 7.3.4.

NOU 2009: 13 ble avgitt 5. juni 2009. Utredningen ble deretter sendt på høring. Finansdepartementet har løpende oversendt innkomne høringsmerknader til Banklovkommisjonen. Høringsfristen er nå utløpt, se nedenfor avsnitt 3.2.5.

3.2.2 Bakgrunnen for NOU 2009: 13

I St.meld. nr. 5 (2006-2007) Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden la regjeringen til grunn at de ville vurdere bredere pensjonsordninger som kan forvaltes i samarbeid med arbeidslivets parter. Videre er det i Soria Moria-erklæringen uttalt at regjeringen vil legge til rette for ikke-kommersielle tjenestepensjonsordninger, med best mulig tilbud til arbeidstakere og bedrifter. I mandat av 27. juni 2008 ble utvalget, ledet av Jon M. Hippe (Hippe-utvalget), bedt om å kartlegge private tjenestepensjonsordninger i Norge og i de øvrige nordiske land, og hvordan tjenestepensjons-systemene virker sammen med landets folketrygd eller tilsvarende offentlige trygdesystem. Når det gjelder denne kartleggingen, vises det til utredningens del I.

Hippe-utvalget ble videre bedt om å vurdere ulike alternativer for å organisere et system for tjenestepensjonsordninger som fremmer:

- bedre innflytelse for arbeidslivets parter,
- økt bruk av kjønns- og aldersnøytrale premier,
- enklere skifte av stilling/arbeidsgiver uten ulempe for pensjonsopptjeningen,

- lavere kostnader,
- sikkerheten for pensjonsmidlene må ivaretas, og
- de nåværende økonomiske rammene skal legges til grunn.

3.2.3 Utvalgets vurdering av brede pensjonsordninger

I utredningens del II foretar Hippe-utvalget innledningsvis en analyse av hva som er å anse som brede pensjonsordninger. Det legges til grunn at pensjonsordninger kan være brede ved at ordningene er utformet langs to dimensjoner. For det første kan bredde vurderes ut fra leveranseforholdene til pensjonsordninger. Bredden vil i disse tilfellene henspille på hvor mange arbeidstakere og foretak som omfattes ved at drift og leveranse av pensjonsordningene er organisert på tvers av uavhengige foretak (tverrgående leveranse). Den nye AFP-ordningen, fellespensjonskasse og fellesordning for premieberegning etter forsikringsvirksomhetsloven er eksempler på slik bredde. Utvalget legger til grunn at det uten endringer i dagens lovverk, kan organiseres bredere pensjonsordninger på tvers av uavhengige foretak i form av fellespensjonskasser, fellesordninger og innkjøpsfelleskap. Utvalget legger videre til grunn at nye regler for medregning eller håndtering av kostnader knyttet til fripoliser, kan gjøre det mer attraktivt å bytte jobb hvis opptjente pensjonsrettigheter kan videreføres enklere og i større grad. Hippe-utvalget gir på side 70 uttrykk for at det bør ses nærmere på om foretak kan få mulighet å tilby nyansatte å flytte fripoliser direkte over i ny tjenestepensjonsordning, uten å måtte betale administrasjonsreserver.

For det andre kan bredde knytte seg til utformingen av pensjonsproduktet, for eksempel til fastsettelse av alderspensjonsytelsene i en pensjonsordning. Bredde henspiller da på i hvilken grad ulike pensjonsprodukter er harmonisert eller standardisert i forhold til andre produkter i andre pensjonsordninger. En slik harmonisering kan bidra til, og forenkle, mobilitet innenfor og mellom de ulike pensjonsordningene. Dette kan oppnås blant annet gjennom regulering i lov eller tariffavtale. Hippe-utvalget mener at bedre innflytelse for arbeidslivets parter i utgangspunktet vil måtte innebære at foretakene får mindre innflytelse over foretakets pensjonsordning. En bedret innflytelse for arbeidstakerne generelt kan oppnås gjennom retten og plikten til drøfting. Utvalget har ikke vurdert de samlede virkningene for foretak, arbeidstakere og pensjonsleverandører av en eventuell

strukturell omlegging i retning av tariffavtalefesting av pensjonsordninger.

På bakgrunn av innføringen av ny alderspensjon i folketrygden, og den sterke overgangen fra ytelsesbaserte til innskuddsbaserte ordninger i privat sektor, har Hippe-utvalget drøftet mulighetene for å åpne for nye, ytelsesliknende produkter som i større grad kan samspille med de øvrige elementene i pensjonssystemet, og som samtidig kan være mer attraktive for både foretak og arbeidstakere enn dagens ytelsesbaserte tjenstepensjoner. Utvalgets konklusjoner med hensyn til en ny produktmodell er beskrevet nedenfor i avsnitt 3.2.4.

3.2.4 Forslag til ny modell for brede pensjonsordninger

Hippe-utvalget legger til grunn på side 73 i utredningen at nye ytelsesliknende produkter vil innebære bortfall av sluttlønnsprinsippet, et harmonisert og mobilitetsnøytralt system for opptjening av pensjonsrettigheter, samt en fordeling og håndtering av risiko som aktørene og partene i arbeidslivet «kan leve med».

Hippe-utvalget legger videre til grunn at det innenfor dagens lovverk i prinsippet er mulig å konstruere et bredt spekter av produkter. Et alternativ er blant annet økt bruk av engangsbetalt alderspensjon etter foretakspensjonsloven. Ved engangsbetalt alderspensjon unngår man blant annet sluttlønnspromatikk. Utvalget har likevel funnet det formålstjenelig å vurdere nye produktmuligheter som kan fremstå som alternativer til dagens hovedprodukter og som balanserer uforutsigbarhet og risiko for foretak og arbeidstakere. Fordi disse alternativene kombinerer egenskaper fra dagens ytelsesbaserte og innskuddsbaserte ordninger, omtales de som hybridordninger. Utvalget mener at en slik ordning kan samspille med de øvrige elementene i pensjonssystemet og være et mer attraktivt alternativ for både foretak og arbeidstakere enn dagens ytelsesbaserte tjenstepensjoner.

Mulige hovedtrekk i en hybridmodell som ble vurdert av Hippe-utvalget var blant annet at:

- pensjonen som kommer til utbetaling, beregnes på grunnlag av hele lønnsforløpet arbeidstakeren har opplevd som medlem av ordningen (alleårsprinsipp),
- pensjonsløftet angis som en prosent av årets lønn i årlig fremtidig pensjon fra 62 år, og det ses bort fra lønnsutvikling,
- årets pensjonsopptjening sikres gjennom innbetaling av årets premie som er lik den forsikringstekniske kontantverdien av årets pen-

sjonsløfte (inkl. beregningsrente, kjønn, alder og andre forutsetninger),

- de samlede pensjonsrettighetene reguleres hvert år med den gjennomsnittlige lønnsveksten. Det forutsettes at avkastningen på pensjonsordningens midler er god nok til å bekoste reguleringen (noe som krever en avkastning ut over beregningsrenten). Foretaket har ikke plikt til å tilføre ytterligere midler for å dekke en eventuell underregulering som følge av for liten avkastning,
- utvalget forutsetter at hybridordningen kan regnskapsføres som en innskuddspensjonsordning som følge av at foretaket ikke må dekke en underfinansiering. (Skulle foretaket påta seg hele eller noe av reguleringsrisikoen, vil ordningen måtte regnskapsføres som en ytelsesordning), og
- hybridordningen bør kunne tas inn i foretakspensjonsloven.

Hippe-utvalget ser at en beregningsrente på null eller én prosent kan være bedre tilpasset hybride tjenstepensjonsordninger, siden reguleringsrisikoen i forhold til lønnsutvikling er lagt til arbeidstaker eller er delt mellom arbeidstaker og foretak, og det vil avhenge av det løpende overskuddet om lønnsutviklingen kan følges.

To av medlemmene i utvalget har kommet med en særmerknad til dette forslaget. Medlemmene fra Unio og Akademikerne mener at en hybrid tjenstepensjonsordning som legger all risiko over på arbeidstakerne er lite egnet for en forhandlet bred tjenstepensjonsordning. Omdanningen fra en tradisjonell netto ytelsesordning til en hybridordning vil gjøre det mulig for arbeidsgiver å «bli kvitt» sluttlønnrisikoen knyttet til reguleringsansvaret for lønnsvekst ut over gjennomsnittlig lønnsvekst. De er bekymret for at nettoordningene med innføring av hybrid tjenstepensjonsordning vil bli angrepet fra to sider. For det første fra de arbeidsgivere som ønsker omdanning til innskuddsordning, og dernest fra arbeidsgivere som mener at det er å gå for langt å omdanne til innskuddsordning, men som finner omdanning til hybridordning mer akseptabel. Resultatet kan bli en økt omdanning i forhold til i dag.

Kjønns- og aldersnøytrale premier

Hippe-utvalget ble bedt om å vurdere tiltak for å øke bruken av kjønns- og aldersnøytrale premier. Utvalget henviser i denne sammenheng til de mekanismer og muligheter som allerede foreligger i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 10A for

å utjevne premien i forhold til kjønn og alder. Utover dette foreslår de kun at det bør vurderes om minstekravet til utbetalingstid i pensjonslovene ved opphørende alderspensjon bør økes til 15 år eller frem til 77 år som følge av at alderspensjonen i den nye folketrygden kan tas ut fra 62 år.

Mobilitet i arbeidslivet

Hippe-utvalget ble også bedt om å vurdere tiltak som fremmer mobiliteten i arbeidslivet. Utvalget legger til grunn at det ikke synes å være en sterk sammenheng mellom virkninger på pensjonsrettigheter fra mobilitet, og den faktiske mobiliteten i arbeidsmarkedet. Det er i hovedsak andre forhold som er avgjørende for om arbeidstaker skifter jobb. Det kan imidlertid med rimelighet anføres at mobilitetsvirkninger på pensjonsrettighetene har større betydning etter hvert som man nærmer seg pensjonsalder. Virkningene vil også kunne gjøre seg mer gjeldende etter hvert som kunnskapene om virkningene øker.

Utvalget mener at en hybridmodell kan fremme samspillet mellom pensjonsordninger etablert etter modellen, og samspillet mellom ordninger etablert etter modellen og ordninger etter innskuddspensjonsloven og engangsbetalt alderspensjon. Utvalget mener at å åpne for en form for «medregning» der pensjonskapitalbevis og fripoliser i større grad kan knyttes til kollektive tjenestepensjonsordninger kan være gunstig for arbeidstakermobiliteten.

Lavere kostnader

I mandatet ble Hippe-utvalget videre bedt om å se på forhold som kan fremme lavere kostnader knyttet til tjenestepensjonsordninger. Utvalget har slitt med å skaffe kostnadsdata for ytelsesordninger. Det legges til grunn at det er store variasjoner i administrasjonskostnader mellom leverandørene, men det ser ut til å være klare elementer av stordriftsfordeler. Videre kan etablering av frivillige innkjøpsfelleskap for foretakene være en god strategi for å oppnå bedre betingelser i pensjonsmarkedet. Stordriftsfordeler kan videre lettere oppnås når produkter og administrasjon forenkles og standardiseres. Både foretak og andre aktører har innenfor dagens regelverk stort handlingsrom til å innrette seg slik at reduserte priser og kostnader knyttet til tjenestepensjonsordninger kan realiseres.

Sikkerhet for pensjonsmidlene

Hippe-utvalget legger til grunn at gjeldende virksomhetsregler gir tilstrekkelig sikkerhet for pen-

sjonsmidlene. De ser således ikke behov for tiltak utover dette som skal fremme sikkerheten ytterligere.

Overgangsregler

Hippe-utvalget viser til at i folketrygden er det gitt overgangsregler for de som er født fra og med 1954 til og med 1962 ved at de nye opptjeningsreglene innføres gradvis. Dette tilsier at det bør vurderes overgangsregler for tjenestepensjonsordninger i privat sektor. Dette gjelder blant annet mulighet for parallelle ordninger i et foretak basert på ulike aldersgrupper. Siden eldre arbeidstakere med lang tjenestetid og forventninger om ytterligere lønnsvekst fram til pensjonsalder, kan komme relativt lite gunstig ut dersom foretaket legger om fra en sluttlønnbasert ytelsesordning, kan det være behov for å vurdere om foretaket skal gis adgang til å fastsette høyere innskudd for denne gruppen ved en omdanning.

3.2.5 Høringsreaksjoner på utredningen

Høringsfristen for kommentarer til Hippe-utvalgets utredning har løpt ut og det har kommet en del reaksjoner på utredningen. De viktigste reaksjonene på utvalgets forslag kan oppsummeres på følgende måte.

De fleste høringsinstansene stiller seg positive til en nærmere utredning av, og innføring av, hybridordning. Flere arbeidstakerorganisasjoner er imidlertid redde for at innføring av hybridordninger kan skape ytterligere press på de ytelsesbaserte tjenestepensjonsordningene basert på sluttlønn. Disse organisasjonene mener at de sluttlønnbaserte ordningene fortsatt er å foretrekke. Også FNO gir uttrykk for at det er viktig å opprettholde de ytelsesbaserte ordningene basert på sluttlønn.

Det er uenighet om hvordan regnskapsføringen av en hybridordning skal skje. Utvalget mener at det er mulig å regnskapsføre en slik ordning hvor arbeidsgiver ikke påtar seg risiko for regulering av lønn i forhold til opptjente rettigheter, som en innskuddspensjonsordning. Revisorforeningen er ikke enig i dette så lenge premien fastsettes direkte på grunnlag av en forsikringsteknisk beregning.

De fleste høringsinstansene er enige i at maksimalsatsene for innskudd i innskuddspensjonsloven må økes. Det samme gjelder økning av minste utbetalingstid for opphørende alderspensjon til 15 år, eller fylte 77 år. Her er det kun Arbeidsgiverforeningen Spekter som ikke ønsker en slik økning.

De fleste er også enig i at det er behov for enklere regler for medregning av allerede opptjente pensjonsrettigheter.

Det er sterk uenighet mellom høringsinstansene om det er hensiktsmessig å tariffeste pensjonsspørsmål i større grad enn hva som er tilfelle i dag. Arbeidstakerorganisasjonene er mer positive til dette enn arbeidsgiverforeningene.

3.3 Individuelle pensjonsordninger

3.3.1 Forholdet til tjenstepensjonsordningene og folketrygden

Som beskrivelsen i kapittel 2 og ovenfor i kapittel 3 viser, er det norske pensjonssystemet basert på flere hovedelementer. Det første hovedelementet er folketrygden som ligger i bunnen og utgjør en basis for eventuelt andre pensjonsordninger. Det andre elementet i pensjonssystemet er tjenstepensjonsordninger som etableres i tilknytning til arbeidsforhold i det offentlige eller det private. For privat sektor fremgår det av lov om obligatorisk tjenstepensjon at arbeidstakerne skal sikres en minste opptjening til alderspensjon i form av innskuddspensjonsordning eller foretakspensjonsordning. Om det skal etableres en innskuddspensjonsordning eller foretakspensjonsordning, er det foretaket som bestemmer. I tjenstepensjonsordningene kan det i regelverket for ordningen fastsettes at den enkelte arbeidstaker skal innbetale et medlemsinnskudd til pensjonsordningen. Det er fastsatt maksimale satser for hvor stort dette innskuddet kan være. Kravet til medlemsinnskudd er videre kollektivt i den forstand at det ikke er opp til den enkelte arbeidstaker å velge om han vil betale medlemsinnskudd eller ikke. Dersom det fastsettes i regelverket at slikt innskudd skal betales, må alle medlemmer være med på dette. Verken foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven åpner for at det i dag kan skje individuell tilleggsparing i tilknytning til pensjonsordningene.

Det siste elementet i pensjonssystemet er individuelle pensjonsordninger som den enkelte etablerer for å sikre seg inntekter når de går av ved pensjonsalder eller taper arbeidsinntekt som følge av uførhet. Dette er sparing som skjer uavhengig av arbeidstilknytning og som innebærer en ytterligere standardsikring av inntekt etter pensjonsalder utover folketrygden og tjenstepensjonsordning tilknyttet arbeidsforhold. Individuell oppsparring til alderspensjon kan skje på en rekke ulike måter, men som følge av skattereglene har dette i betydelig grad skjedd gjennom individuelle pen-

sjonsavtaler, individuelle livrenter eller andre typer pensjonsforsikringer. Den skattemessige reguleringen av individuell tilleggsparing til alderspensjon har variert en god del. Individuelle pensjonsordninger er i dag regulert i lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning. Utkast til loven ble utarbeidet av Banklovkommissjonen i Utredning nr. 18, NOU 2007: 17 Individuell pensjonsordning.

3.3.2 Kort historikk

Regulering av og skattestimulering av egen pensjonssparing strekker seg langt tilbake i tid. Ved kongelig resolusjon 28. juni 1968 ble det etablert regler om egen pensjonsforsikring (EPES). Dette var pensjonsforsikringsavtaler som kunne etableres i livsforsikringsselskaper og som kunne sikre alderspensjon med rentegaranti, etterlattepensjon og uførepensjon. Reglene av 1968 ble erstattet av forskrift 4. desember 1992 nr. 886 om egen pensjonsforsikring etter skatteloven. Denne ordningen ble avvirket fra og med året 1998 da ordningen med individuelle pensjonsavtaler ble etablert ved forskrift 25. september 1997 nr. 1023 om individuelle pensjonsavtaler etter skatteloven. IPA-forskriften og andre forskrifter ble fra 1. januar 2000 erstattet av en samleforskrift til skatteloven av 19. november 1999 nr. 1158 der den tidligere IPA-forskriftens bestemmelser ble tatt inn i § 6-47 Trygdes tilskudd til forsikrings- og pensjonsordninger.

I 2006 vedtok Stortinget at skattefavoriseringen av nye innskudd til IPA-kontrakter skulle avvikles fra og med 12. mai 2006. Begrunnelsen for avviklingen av skattefavoriseringen var blant annet innføringen av obligatorisk tjenstepensjon som sikrer de aller fleste en mulighet for supplerende oppsparring til pensjonsalder som er skattebegunstiget. I forbindelse med behandlingen av pensjonsreformen på Stortinget ble inngått et forlik mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre 21. mars 2007 som blant annet innebar at regjeringen skulle fremme et forslag om ny ordning med skattestimulerte individuelle pensjonsavtaler med virkning fra 2008.

Dette var bakgrunnen for at Banklovkommissjonen i mai 2007 fikk i oppdrag å utarbeide et utkast til lovgivning om en ny ordning med individuelle pensjonsavtaler. Dette resulterte i lov om individuell pensjonsordning.

For en nærmere beskrivelse av historikken knyttet til individuell sikring av alderspensjon vises det til Banklovkommissjonens utredning nr. 18, NOU 2007: 17.

3.3.3 Lov om individuell pensjonsordning

Lov om individuell pensjonsordning gir alle personer over 18 år rett til å inngå avtale om individuell pensjonsavtale uavhengig av arbeidstilknytning. Individuelle pensjonsavtaler kan inngås i form av innskuddspensjonsavtale eller pensjonsforsikringsavtale, jf. loven § 1-1.

Størrelsene på innskudd eller premie, og vederlag for administrasjon av pensjonsavtalen, kan ikke overstige 15 000 kroner pr. år, jf. loven § 1-3. Dette var lagt til grunn i forliket i Stortinget 21. mars 2007. For tidligere ordninger med individuell pensjonssparing lå grensen for innskudd og premie som kunne komme til skattemessig fradrag på 40 000 kroner.

Den individuelle pensjonsavtalen etter lov om individuell pensjonsordning må gi kunden rett til alderspensjon, men kan også omfatte forsikringer som dekker innskuddsfritak eller premiefritak ved uførhet, rett til uførepensjon eller andre uføreytelser, etterlattepensjon og barnepensjon. Pensjonskapitalen kan underlegges investeringsvalg ved forvaltning i egen investeringsportefølje, jf. §§ 2-1 og 3-1.

Pensjonsalderen er satt til 67 år med mindre høyere pensjonsalder avtales. Dette er i samsvar med det som gjelder i innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven. For at kunden skal kunne tilpasse utbetalingen til individuelle behov, åpner imidlertid loven for at kunden kan kreve utbetaling av alderspensjonen før nådd pensjonsalder i en del situasjoner. Dette gjelder blant annet fra fylte 62 år om kunden ikke mottar lønn og ved inntrådt uførhet som gir rett til uføreytelser fra folketrygden, jf. loven §§ 2-4 og 3-3.

Alderspensjonen skal utbetales i et fastsatt antall år fra avtalt pensjonsalder og til fylte 77 år eller senere, jf. §§ 2-7 og 3-3. For forsikringer kan det også avtales livsvarig ytelse. Dersom årlig pensjonsytelse blir mindre enn 20 prosent av grunnbeløpet, kan ytelsesperioden kortes ned til det antall år som gir en årlig pensjonsytelse på om lag 20 prosent av grunnbeløpet.

Dersom kunden dør før pensjonskapitalen i en innskuddspensjonsavtale er kommet til utbetaling, skal denne utbetales til de etterlatte i form av etterlattepensjon eller til dødsboet, jf. § 2-8. Ved pensjonsforsikringsavtale vil gjenstående pensjonskapital gå til forsikringskollektivet.

Ved utarbeidelsen av lovutkastet la *Banklovkommisjonen* stor vekt på å se på i hvilken grad det var mulig å samordne pensjonsrettighetene i individuelle pensjonsordninger med andre individuelle pensjonsrettigheter, herunder rettigheter utgått fra tjenestepensjonsordninger i form av pensjonskapitalbevis eller fripoliser. Dette for å kunne åpne for en effektivisering av forvaltningen og administrasjonen av de samlede pensjonsrettighetene. Dette har gitt seg utslag i flere bestemmelser i loven om rett til sammenslåing, se blant annet §§ 2-6 annet og tredje ledd, 3-10 og 5-4. Av samme grunn foreslo *Banklovkommisjonen* at en individuell pensjonsspareavtale kan knyttes til kollektiv tjenestepensjonsordning. Nærmere regler om dette er fastsatt i kapittel 4 i loven. Selv om muligheten til å tilknytte individuell pensjonsspareavtale til kollektiv tjenestepensjonsordning ble godt mottatt av markedet, er det ikke blitt etablert slike ordninger. Pensjonsinnsretningene opplyser at dette i stor grad skyldes beskatningsreglene, der fradraget i spareperioden er lavere enn beskatningen ved utbetalingen.

Kapittel 4

Den nye folketrygdens betydning for pensjonslovene

4.1 Behovet for tilpasning av pensjonslovene

Det umiddelbare behovet for tilpasning av innskudds- og foretakspensjonslovene til endringene i folketrygden beror på i hvilken utstrekning retten til alderspensjon i innskudds- og foretakspensjonsordninger er knyttet opp mot hittil gjeldende regler om arbeidstakernes rett til alderspensjon fra folketrygden. På områder hvor slik tilknytning foreligger, vil endringer i folketrygdloven kunne innebære brudd med de forutsetninger som ligger til grunn for bestemmelsene om alderspensjon i pensjonslovene, eller for øvrig få virkninger for tjenstepensjonsordningenes virkemåte. Det kan derved oppstå problemer som vanskelig kan håndteres uten ved endringer i pensjonslovene. Det er imidlertid i pensjonslovene bygget inn en ikke ubetydelig grad av fleksibilitet for foretakene til å foreta valg i utformingen av regelverket for pensjonsordningen, det være seg innskuddspensjonsordning eller foretakspensjonsordning. Pensjonslovene er bygget opp som rammelovgivning, og innenfor disse rammene kan foretakene foreta en rekke valg hva gjelder opptjening, pensjonsnivå og utbetaling av ytelsene. En del spørsmål hva gjelder tilpasningen av tjenstepensjonsordninger i privat sektor til ny alderspensjon i folketrygden kan derfor skje ved endringer i regelverket for de enkelte pensjonsordningen med innskuddspensjon eller med ytelsesbasert foretakspensjon, uten at det er behov for å foreta lovendringer. Foretakspensjonsloven omfatter også en tredje type pensjonsordning – *årlig engangsbetalt foretakspensjon*, men det er etablert svært få slike pensjonsordninger hittil og forsikringsselskapene opplyser at det er et produkt som i dag ikke selges. Bemerkningene nedenfor gjelder derfor pensjonsordninger med innskuddspensjon og med ytelsesbasert foretakspensjon.

Pensjonslovene har på enkelte områder lik tilknytning til regelverket i folketrygden. Felles for innskudds- og foretakspensjonslovene og for de to typer av tjenstepensjonsordninger, er at tjenstepensjonen skal utgjøre et tillegg til alderspensjonen fra folketrygden til enhver tid. Felles for retten til alderspensjon er også at pensjonsalderen ikke

kan settes lavere enn 67 år med mindre det er fastsatt særskilte særaldersgrenser i forskrift. Pensjonsalderen er således den samme som i folketrygden. Videre skal alderspensjonen utbetales i minst 10 år, dvs. til fylte 77 år.

Når det for øvrig gjelder tilknytningen til regelverket for folketrygden, er det imidlertid betydelige forskjeller. Dette skyldes at ytelsesbasert tjenstepensjon i sin tid (1968) ble utformet nærmest som et arbeidsgiverfinansiert, men skattegunstig supplement til folketrygden, og at det først vel 30 år senere ble åpnet for et alternativ – tjenstepensjonsordninger med innskuddspensjon. Regelverket for folketrygden og de prinsipper dette bygger på, ble derfor tillagt langt større betydning ved utformingen av foretakspensjonsloven enn under det etterfølgende arbeidet med helt ny lovgivning om innskuddspensjon. Ulikhetene mellom pensjonsordninger med innskuddspensjon og med ytelsesbasert foretakspensjon gjelder første og fremst:

- regler om opptjening av pensjon,
- nivået på årlig innbetaling til pensjonsordningen, beregnet i prosent av lønn,
- prinsipper for beregningen av størrelsen av den pensjonsytelse som skal utbetales ved nådd pensjonsalder,
- ulik praksis når det gjelder utformingen av regelverket for tjenstepensjonsordningen, og
- virkningen av at en arbeidstaker dør før pensjon kommer til utbetaling eller mens pensjon utbetales.

Ulikhetene har i stor grad også sammenheng med at ytelsesbasert foretakspensjon er utformet som et livsforsikringsprodukt, mens dette ikke er tilfellet for innskuddspensjon som er et rent spareprodukt. Et annet forhold, som for øvrig ikke har direkte betydning her, er at pensjonsordninger med ytelsesbasert foretakspensjon – foruten alderspensjon – vanligvis også gir rett til uførepensjon og til dels også pensjon til etterlatte. Innskuddspensjon derimot er ren alderspensjon, som i tilfelle må påbygges med tilsvarende eller andre uføre- og etterlattedekninger (innskuddspensjonsloven § 2-5).

Individuelle pensjonsordninger er regulert ved lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning. Loven er av særlig interesse her fordi lovens regler om alderspensjon basert på individuell innskuddspensjon og individuell ytelsesbasert pensjonsforsikring, ble forsøkt tilpasset en del av de endringer i folketrygden som senere er blitt gjennomført. Forslaget til ny alderspensjon i folketrygden var den gang fremlagt, men ennå ikke vedtatt. Lov om individuell pensjonsordning adresserer således mange av de spørsmål som også oppstår når lovgivningen om kollektive pensjonsordninger med innskuddspensjon (pensjonssparing) og ytelsesbasert pensjonsforsikring nå skal tilpasses det nye regelverket for alderspensjon i folketrygden. Dette selv om begrepsbruken er blitt noe annerledes i den nye alderspensjonen i folketrygden enn det man forutså på det tidspunktet lov om individuell pensjonsordning ble utarbeidet. Lov om individuell pensjonsordning avklarer også langt på vei prinsipper for sammenslåing av fripoliser, pensjonskapitalbevis og andre individuelle pensjonsrettigheter som springer ut fra kollektive pensjonsordninger. Uavhengig av disse forhold skal også denne loven gjennomgå med sikte på full tilpasning til endringene i folketrygdloven.

Lov 21. desember 2005 nr. 124 om *obligatorisk tjenestepensjon* pålegger arbeidsgiver en plikt til å ha pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven som sikrer arbeidstakerne alderspensjon i samsvar med minstekrav fastsatt i loven. Dette innebærer for det første, at endringer i pensjonslovene som følge av tilpasningen til det nye regelverket for folketrygden, vil kunne få virkninger på for eksempel arbeidsgivers plikter eller arbeidstakernes rettigheter etter lov om obligatorisk tjenestepensjons bestemmelser. For det annet er lov om obligatorisk tjenestepensjon utformet i så nær tilknytning til pensjonslovene, at det også av denne grunn vil foreligge behov for å foreta en lovteknisk gjennomgang av lov om obligatorisk tjenestepensjon i lys av endringene i folketrygden eller i pensjonslovene.

De endringer i folketrygden som hittil er vedtatt, gjelder reglene om alderspensjon. Det er ennå ikke foretatt noen avklaring av hvordan framtidens uførepensjon eller eventuelle særaldersgrenser skal se ut. Som påpekt ovenfor i avsnitt 2.1, tar Arbeidsdepartementet sikte på å avgi en proposisjon om uførepensjon i folketrygden i løpet av 2010. Det er ved avgivelse av denne utredningen fortsatt uklart om særaldersgrenser for ulike yrkesgrupper i folketrygden vil bli opprettholdt og eventuelt når det kommer en slik avklaring. *Banklovkommisjonen* foreslår derfor ikke endringer i de

bestemmelsene i pensjonslovene som angår uføre- og etterlattedekninger. Det gjøres heller ikke endringer i de bestemmelsene i pensjonslovene som gir adgang til fastsettelse av særaldersgrenser i forskrift.

4.2 Rammene for tilpasningen

En kollektiv tjenestepensjonsordning er etablert av arbeidsgiveren (foretaket) etter avtale med en pensjonsinnretning. Det dreier seg likevel om et trepartsforhold hvor også arbeidstakerne i foretaket har rettigheter både i forhold til foretaket og pensjonsinnretningen. Dette trepartsforholdet er nærmere beskrevet i Banklovkommisjonens utredning nr. 7, NOU 2001: 24 Ny livsforsikringslovgivning side 38.

Rettsforholdene knyttet til etableringen og eksistensen av en tjenestepensjonsordning er i alle tilfelle av kontraktsrettlig art. Dette setter grenser for i hvilken utstrekning det kan gjennomføres ny lovgivning eller endring av pensjonsordningenes regelverk med virkning for allerede ervervede rettigheter for arbeidstakerne eller som vil innebære en økning eller endring av noen av partenes forpliktelser.

I Finansdepartementets oppdrag til Banklovkommisjonen av 7. juli 2009 er det gitt en del føringer og rammer for Banklovkommisjonens arbeid og utredning. Det vises til avsnitt 1.1.1 ovenfor der Banklovkommisjonens mandat er gjengitt. Finansdepartementet har blant annet i sitt brev av 7. juli 2009 har lagt til grunn at Banklovkommisjonens forslag i hensiktsmessig grad skal utformes slik at det følger opp hovedprinsippene i folketrygden og at forslagene i utgangspunktet bør være proveny-nøytrale for det offentlige.

4.3 Virkningene av endringene i folketrygden for innskuddspensjon

Som det fremgår ovenfor i avsnitt 3.1.3, er pensjonsordninger med innskuddspensjon basert på opptjening av rett til alderspensjon i samsvar med et alleårsprinsipp tilsvarende det som er lagt til grunn for den nye folketrygden, jf. innskuddspensjonsloven § 5-1. Rett til pensjon opptjenes ved at det alle år i yrkesaktiv periode frem til pensjonsalder (67 år) skal innbetales et årlig innskudd for hver arbeidstaker i pensjonsordningen. Det er ikke fastsatt noe alminnelig krav om minstekrav til tjenestetid for retten til alderspensjon. Opptjent pensjon på et gitt tidspunkt tilsvarer summen av alle

årlige innskudd med tillegg av årlig avkastning av de til enhver tid innbetalte midler, dvs. den enkelte arbeidstakers pensjonskapital, jf. § 3-5. Størrelsen av opptjent pensjon – pensjonskapitalen – vil selv sagt øke med det antall år en arbeidstaker har vært yrkesaktiv, men opptjent pensjon – og den etterfølgende beregning av årlige pensjonsytelser – er for øvrig ikke knyttet til tjenestetidens lengde.

I samsvar med dette åpner innskuddspensjonsloven § 4-5 også for at eldre arbeidstakere kan fortsette opptjeningen av pensjon ved arbeid i foretaket ut over vanlig pensjonsalder på 67 år. Det er uklart om arbeidstakere som begynner i et foretak etter nådd pensjonsalder, har rett til medlemskap i pensjonsordningen etter loven § 4-2 første ledd.

Endringene i folketrygden vil i liten grad påvirke disse reglene om opptjening av innskuddspensjon, men når man ser på den nærmere utformingen av innskuddene som kan gjøres i regelverket for den enkelte pensjonsordning, er det imidlertid enkelte forhold som må vurderes i forhold til den nye folketrygden.

Innskuddspensjonsordninger skal ha en innskuddsplan som er fastsatt av foretaket, og som fastsetter de årlige innskudd for arbeidstakerne, enten i form av et bestemt årlig beløp eller – og det er det normale – i prosent av den enkeltes lønn til enhver tid, jf. § 5-1. Det årlige pensjonsinnskudd vil således i beløp øke med økt lønn fra år til annet, men det årlige innskuddet målt i prosent av lønn vil normalt alltid være bestemt av proSENTsatsene i innskuddsplanen. Det kan imidlertid fastsettes i innskuddsplanen at samtlige innskudd i et enkelt år kan være 25 prosent høyere eller lavere enn fastsatt i planen.

Innskuddsprosentsen skal fastsettes av foretaket, men må oppfylle minstekravet på to prosent i loven om obligatorisk tjenestepensjon § 4. Innskuddspensjonsloven bygger på et forholdsmessighetsprinsipp knyttet til innskuddsproSENTens størrelse. Hovedregelen er at pensjonsinnskudd etter innskuddsplanen ikke skal utgjøre en større prosent av lønn for høytlønnede enn for lavtlønnede. Foretaket har likevel adgang til å fastsette at innskudd for lønn ut over 6 G kan være inntil to ganger høyere enn for lønn opp til 6 G, jf. loven § 5-2. Det skal imidlertid ikke svares innskudd for lønn over 12 G.

Reglene om opptjening i den nye folketrygden bygger ikke på et skille mellom lønn opp til 6 G og lønn ut over 6 G. Opptjeningen av alderspensjon er i stedet basert på all lønn opp til 7,1 G. Det kan derfor reises spørsmål om loven § 5-2 første ledd bør endres og skillet i stedet bør knyttes til lønn under 7,1 G og lønn over 7,1 G. En slik endring vil even-

tuelt aktualisere spørsmål om overgangsregler for personer som er født i 1962 eller tidligere, og som helt eller delvis opptjener alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19, se avsnitt 2.1.5 ovenfor.

Med hjemmel i innskuddspensjonsloven § 5-4 har Finansdepartementet fastsatt maksimumsgrenser for årlig innskudd i prosent av lønn for lønn inntil 6 G og lønn over 6 G. ProSENTsatsen for lønn fra 1 G til 6 G er fem prosent og åtte prosent for lønn mellom 6 og 12 G. Det er reist spørsmål om disse maksimalsatsene bør heves. Det understrekes i denne sammenheng at det her dreier seg om regler fastsatt ved forskrift etter loven § 5-4, og at lovendring således ikke er påkrevd for at departementet skal kunne endre reglene. Finansdepartementet har imidlertid bedt Banklovkommisjonen om å vurdere dette spørsmålet.

Har arbeidstakeren i yrkesaktiv periode hatt stilling i flere foretak, skal det for pensjonskapitalen opptjent ved fratreden i det enkelte foretak utstedes et særskilt pensjonskapitalbevis, jf. § 6-2. Pensjonskapitalen etter et pensjonskapitalbevis vil deretter være undergitt forvaltning inntil nådd pensjonsalder, og vil årlig bli tilført avkastning. Når arbeidstakeren når pensjonsalder vil opptjent rett til pensjon tilsvare summen av pensjonskapitalen knyttet til pensjonskapitalbevisene fra samtlige ansettelsesforhold. Loven §§ 6-3 og 6-4 har regler om flytting og sammenslåing av pensjonskapitalbevis, og dette åpner for at all opptjent pensjonskapital som en arbeidstaker har, kan samles i én pensjonsinnretning og ett pensjonskapitalbevis. Administrasjonskostnader og kostnader knyttet til forvaltning av rettigheter med tilhørende pensjonskapital som utgår fra en pensjonsordning ved arbeidstakers fratreden før nådd pensjonsalder, er med på å redusere de pensjonsytelsene som kan komme til utbetaling ved nådd pensjonsalder. *Banklovkommisjonen* ser det som viktig at disse holdes så lave som mulig og vil derfor vurdere muligheter for sammenslåing av opptjente pensjonsrettigheter, det være seg fra innskuddspensjonsordning, foretakspensjonsordning eller individuell pensjonsordning. Sammenslåing og felles forvaltning av pensjonskapital opptjent innenfor forskjellige pensjonsordninger, vil kunne bidra til en effektivisering av forvaltning og administrasjon. Det vil også bidra til å gi den enkelte oversikt over sine pensjonsrettigheter. Pensjonsrettigheter utgått fra ulike pensjonsordninger inneholder imidlertid ulike elementer, og dette fører til at det må vurderes i de enkelte tilfeller om sammenslåing er mulig og eventuelt på hvilke vilkår sammenslåing kan skje.

Ved nådd pensjonsalder skal arbeidstaker som er medlem av en innskuddspensjonsordning

motta pensjonskapitalbevis for opptjent pensjonskapital i foretaket som gir rett til straks begynnende alderspensjon, jf. § 7-2. Pensjonskapitalbeviset – og pensjonskapitalbevis fra tidligere ansettelsesforhold – kan deretter kreves konvertert til årlig pensjonsytelser, fastsatt ut fra størrelsen av pensjonskapitalen og utbetalingsperiodens lengde. I utbetalingstiden skal pensjonskapitalen forvaltes enten i henhold til pensjonsspareavtale eller pensjonsforsikringsavtale, avhengig av hva som er fastsatt i regelverket for pensjonsordningen, jf. § 7-3. I begge tilfeller skal årlige pensjonsytelser løpe i minst 10 år, og det er fastsatt detaljerte regler om beregningen, jf. § 7-3 annet og tredje ledd.

Opptjening av alderspensjon i folketrygden opphører nå ved fylte 75 år og ikke som tidligere ved fylte 69 år, se ovenfor avsnitt 2.1.1. Begrunnelsen er nært knyttet til bruk av forholdstall og delingstall ved beregningen av den årlige folketrygdytelse. *Banklovkommisjonen* legger til grunn at det ikke vil være aktuelt å innføre forholdstall eller delingstall i forhold til innskuddspensjon, blant annet fordi en slik begrensning av årlige ytelser vil aktualisere spørsmål om disponering av eventuelt gjenværende pensjonskapital. Det bør likevel avklares om en tilsvarende 75 års grense for opptjening av pensjon skal inntas i innskuddspensjonsloven. For øvrig er det en del spørsmål vedrørende eldre arbeidstakere som er løst i innskuddspensjonsloven § 4-5, men loven gir ikke noe klart svar på spørsmålet om medlemskap i pensjonsordningen for personer som blir ansatt i et foretak etter fylte 67 år.

Virkningene av endringene i folketrygdloven vil, i forhold til innskuddspensjonsordninger og innskuddspensjonsloven, først og fremst være en følge av innføringen av rett til fleksibelt uttak av alderspensjon, fleksibel pensjonsgrad og oppheving av pensjonsalder på 67 år. *Banklovkommisjonen* legger til grunn at reglene i innskuddspensjonsloven om uttak av alderspensjon må knyttes opp til folketrygdens nye regler, dvs. uttak av pensjon tidligst ved fylt 62 år. Retten til fleksibelt uttak av alderspensjon er et av hovedprinsippene i den nye folketrygden og dermed et av de prinsippene som det i mandatet legges til grunn at *Banklovkommisjonen* vil følge opp i sitt arbeid med tilpasningen av pensjonslovene til nye folketrygd, se ovenfor avsnitt 1.1.1. Reglene om pensjonsalder i innskuddspensjonsloven må derfor endres slik at tidspunktet for konvertering av pensjonskapitalen bestemmes av pensjoningstidspunktet for den enkelte arbeidstaker og muliggjør samtidig uttak av folketrygd og innskuddspensjon.

Ved uttak av alderspensjon i en innskuddspensjonsordning skal det skje en konvertering til spareavtale eller pensjonsforsikring etter § 7-3 første ledd bokstav b). Om utbetaling skal skje ved spareavtale eller konvertering til forsikring skal være forhåndsfastsatt i regelverket for pensjonsordningen, dvs. dette kan da ikke bestemmes av den enkelte arbeidstaker på pensjoningstidspunktet. For pensjonsforsikring skal regelverket også fastsette bestemmelser om utbetalingsperiode og utbetalingsprofil, noe som vanskelig lar seg forene med fleksibiliteten i folketrygdsystemet. Dette opplegget vil nok også ellers skape problemer for arbeidstakere som velger å fortsette sitt arbeid og først tar ut pensjon på et forholdsvis sent tidspunkt. Ved konvertering til pensjonsforsikring vil pensjonsinnretningens beregningsgrunnlag bli lagt til grunn, og høy alder kan da skape forsikringsmessige problemer. Konvertering til pensjonsforsikring innebærer dessuten at det etableres et fast kontraktsforhold med en pensjonsinnretning, og ytterligere fleksibilitet forutsetter i tilfelle omregning av ytelser, blant annet hensett til endret risiko, mulig seleksjonsfare mv. Det kan etter dette reises spørsmål om ikke reglene i loven § 7-3 i det minste bør modifiseres slik at reglene ikke skal gjelde hvis den enkelte arbeidstakeren ved konvertering av pensjonskapitalen bestemmer en annen konverteringsmåte enn fastsatt i regelverket.

Fleksibelt uttak av alderspensjon gjør det påkrevd å utarbeide nye regler om minste utbetalingstid for opphørende pensjoner, særlig med henblikk på tilfelle med tidliguttak av pensjon.

Innskuddspensjonsloven § 7-2 gir adgang til å utsette uttak av pensjon dersom arbeidstakeren er i arbeid etter pensjonsalderen, men gir ikke adgang til gradert uttak av pensjon slik som de nye reglene for folketrygden. Det vil kunne være aktuelt å tilpasse reglene til folketrygdreglene slik at det åpnes for en større grad av delvis uttak av pensjon. En stor grad av fleksibilitet hva gjelder uttak av pensjon har imidlertid en kostnadsøkende side som må balanseres opp mot behovet for fleksibilitet.

Årlig pensjonsytelse i innskuddspensjonsordninger beregnes ut fra samlet pensjonskapital ved nådd pensjonsalder og uavhengig av hvilken alderspensjon som samtidig utbetales eller beregnes utbetalt fra folketrygden. Årlig utbetalt ytelse skal likevel ikke overstige differansen mellom 10,2 G og beregnet alderspensjon fra folketrygden etter reglene i foretakspensjonsloven § 5-5, jf. § 7-3 fjerde ledd. I så fall skal årlig ytelse begrenses og utbetalingsperioden forlenges inntil all pensjonskapital er utbetalt, jf. § 7-5 femte ledd. Maksimal

prosentene for innskudd fastsatt av Finansdepartementet gjør at denne bestemmelsen neppe vil få selvstendig betydning med mindre pensjonskapitalen er blitt vesentlig høyere enn ventet ut fra nivået på årlige innskudd, for eksempel fordi det under arbeidstakerens yrkesaktive periode er oppnådd en særlig høy avkastning ved forvaltningen av pensjonskapitalen i en egen investeringsportefølje. Det bør vurderes om det er behov for å opprettholde en slik maksimumsgrense for årlig ytelse. Dette er en bestemmelse knyttet direkte til de prinsipper om samordning av tjenestepensjon, folketrygd og forholdsmessighet i samlede pensjonsytelser, og som ligger til grunn for ytelsesbasert foretakspensjon. Grunnlaget for, og anvendelsen av, dette prinsippet om beregnet folketrygd påvirkes vesentlig av prinsippene i ny folketrygd om alleårsopptjening, fleksibel pensjoneringsalder, ny AFP og adgangen til å kombinere arbeidsinntekt og pensjon.

De tidligere bestemmelser om fradrag i folketrygdens tilleggspensjon som følge av arbeidsinntekt er opphevet, og alderspensjon i folketrygden kan nå kreves utbetalt helt eller delvis selv om arbeidstakeren er i lønnet arbeid. Det må avklares om adgangen til kombinasjon av pensjon og lønn også skal gjelde i forhold til utbetaling av innskuddspensjon. I så fall må loven § 7-2 annet ledd endres. Loven § 7-2 annet ledd, som tar sikte på kombinasjon av arbeid og pensjon, gir en arbeidstaker rett til å kreve at utbetaling av pensjon ikke skal skje i samme utstrekning som lønn mottas.

Ny opptjening av pensjonskapital ved lønnet arbeid etter uttak av pensjon kan tillegges pensjonskapital, men aktualiserer spørsmål om omberegning av årlig pensjon, samt endring av pensjoneringsgrad og ytelse. Innskuddspensjonslovens egne regler om opptjening av pensjon ved fortsatt lønnet arbeid i foretaket vil kunne anvendes også etter at pensjon er tatt ut etter fylte 62 år, jf. reglene om opptjening av pensjon ved arbeid og lønn etter pensjoneringstidspunktet, se loven § 4-5. Innskudd vil i tilfelle legges til pensjonskapitalen til enhver tid, men loven har ikke regler om endret pensjonsgrad, ytelse eller utbetalingsperiode. Definisjonen av medlemskap i § 1-2 bokstav k må også gjennomgås.

Banklovkommisjonen legger videre til grunn at enkelte bestemmelser i innskuddspensjonsloven må gjennomgås med henblikk på rent lovtekniske endringer. Dette gjelder blant annet plikten for foretaket til å tegne forsikring av innskuddsfritak ved uførhet etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. Innskuddspensjonsloven er ikke blitt oppdatert etter ikrafttredelsen av lov om obligatorisk tje-

nestepensjon og reflekterer derfor ikke at dette skal være en obligatorisk del av pensjonsordningen. Det er videre et spørsmål hvordan forsikring av innskuddsfritak ved uførhet skal forholde seg til innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon hva gjelder varighet. I dag løper innskuddsfritaket fram til pensjonsalder ved 67 år.

Det må også gjøres en vurdering av reglene i innskuddspensjonsloven som gjelder medlemmer som førtidspensjoneres og mottar AFP. Den nye AFP-ordningen er utformet som et livsvarig tillegg til folketrygden, se ovenfor avsnitt 2.3. Det er derfor et spørsmål om arbeidstakere som omfattes av AFP-ordning skal være medlem av innskuddspensjonsordning.

Banklovkommisjonen legger til grunn at virkningene av endringene i folketrygden for innskuddspensjon vil kreve en del endringer i innskuddspensjonsloven, men løsningene vil ikke være særlig kompliserte. Endringene vil videre utløse et begrenset behov for overgangsregler.

4.4 Virkningene av endringene i folketrygden for foretakspensjon

4.4.1 Ytelsesbaserte pensjonsordninger

Ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger er etablert ved kollektiv pensjonsforsikring, basert på en forhåndsfastsatt pensjonsplan som angir «vilkårene for og omfanget av pensjonsytelsene» (loven § 2-3), se ovenfor avsnitt 3.1.4. Pensjonsplanen skal således inneholde regler for fastsettelse og beregning av alderspensjonsytelsene. Disse reglene må imidlertid utformes i samsvar med de rammer og konkrete krav som er fastsatt i bestemmelsene i foretakspensjonsloven, jf. loven § 2-1 fjerde ledd.

I pensjonsplanen kan alderspensjonsytelsen fastsettes på tre forskjellige måter i henhold til foretakspensjonsloven § 5-1 første ledd, hvorav to alternativer er av interesse i denne sammenheng. Alderspensjonen kan fastsettes enten til «et beløp fastsatt ut fra lønn og beregnet folketrygd» eller til «en bestemt del av medlemmets lønn, beregnet etter regler angitt i regelverket». Uavhengig av hvilket av disse alternativene som legges til grunn for den enkelte pensjonsordning, er lovens regel at opptjent pensjon beregnes ut fra arbeidstakernes lønn og tjenestetid til enhver tid, se § 5-4 første ledd, jf. § 5-6 første ledd, og § 4-2 første ledd. Den pensjonsytelse som kommer til utbetaling ved nådd pensjonsalder, blir således normalt beregnet etter reglene i pensjonsplanen ut fra lønn og tjenestetid på dette tidspunkt. I loven § 5-6 første ledd åpnes det imidlertid for at det i pensjons-

planen kan fastsettes ulike unntak fra hovedregelen om at arbeidstakernes lønn til enhver tid skal legges til grunn ved beregningene, men unntakene kan ikke omfatte lønnsendringer som følger av den alminnelige lønnsutvikling i foretaket.

Også pensjonsordninger med ytelsesbasert foretakspensjon skal gi årlige pensjonsytelser som prinsipielt utgjør et tillegg til, og utbetales uavhengig av, alderspensjon fra folketrygden til enhver tid, jf. § 2-1 første ledd. Likevel er det på viktige områder en nær sammenheng mellom – på den ene side – reglene i foretakspensjonsloven og regelverket og forsikringsvilkårene for den enkelte foretakspensjonsordning og – på den annen side – regelverket om alderspensjon i folketrygdloven. Når det gjelder enkelthetene, vil det i praksis likevel være en del forskjeller mellom regelverk og forsikringsvilkår for de enkelte pensjonsordninger som følge av at det på viktige områder er innebygget atskillig fleksibilitet i reglene i foretakspensjonsloven. Eksempelvis kan således nivået på alderspensjonsytelsene og lengden av utbetalingstiden variere en god del.

4.4.2 Forholdsmessighet og samordning med folketrygden

Sammenhengen mellom ytelsesbasert foretakspensjon og folketrygden kommer generelt til uttrykk i prinsippet om forholdsmessighet i foretakspensjonsloven § 5-3. Dette krever at pensjonsplanen for en foretakspensjonsordning skal utformes slik at forholdet mellom de enkelte medlemmers samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og folketrygden blir rimelig ut fra lønn og tjenestetid, og at samlet alderspensjon ikke skal utgjøre en større prosent av lønn for medlemmer med høyere lønn enn for medlemmer med lavere lønn. Kravet om forholdsmessighet er her knyttet direkte til samlet årlig pensjon ved nådd pensjonsalder og ikke – som i innskuddspensjonsloven § 5-2 – til de årlige pensjonstilskudd i prosent av lønn. Folketrygdens regelverk får dermed direkte betydning for utformingen av pensjonsplanens regler om beregningen av størrelsen av alderspensjoner i ytelsesbaserte pensjonsordninger – og dermed også for beregningen av foretakenes årlige pensjonskostnader. Dette må sees i sammenheng med at det er knyttet skattefordeler også til pensjonsordninger med foretakspensjon.

Til grunn for foretakspensjonsloven ligger således en alminnelig forutsetning om samordning av den enkelte arbeidstakers rett til alderspensjon etter pensjonsplanen for en ytelsesbasert pensjonsordning og arbeidstakerens rett til alderspensjo-

nen i folketrygden. Til bruk ved utformingen av pensjonsplaner gir foretakspensjonsloven regler både om hvilket lønnsnivå som skal legges til grunn ved beregningen av de enkelte arbeidstakers alderspensjon fra pensjonsordningen, jf. §§ 5-4 og 5-6, og om beregningen for hver arbeidstaker av antatt alderspensjon fra folketrygd ved nådd pensjonsalder. Videre er det i § 5-7 fastsatt grenser for størrelse av en arbeidstakers årlige pensjon knyttet til summen av alderspensjonen som utbetales fra pensjonsordningen og beregnet alderspensjon fra folketrygden. Om faktisk utbetalt alderspensjon fra folketrygden er høyere eller lavere enn beregnet, er imidlertid uten betydning i denne sammenheng. Alderspensjonen utbetalt fra folketrygden vil ofte ligge noe høyere enn beregnet folketrygd.

Selv om beregningen av samlet pensjon er knyttet til beregnet folketrygd og ikke faktisk utbetalt folketrygd, oppstår det atskillige spørsmål ved en overgang til ny alderspensjon i folketrygden og forholdet til de nye folketrygdreglene. Alderspensjonen i den nye folketrygden vil være langt mer variabel enn etter dagens regler. Dette som følge av at alle inntektsår vil telle ved opptjeningen av pensjon, og uttakstidspunktet vil være helt avgjørende for hvor stor den årlige pensjonen vil bli. I tillegg vil levealdersjusteringen etter hvert ha stor betydning for pensjonens størrelse. Det vil by på atskillige utfordringer å etablere en «beregnet folketrygd» basert på en standardisert beregning for alle arbeidstakere på bakgrunn av de nye reglene om alderspensjon i folketrygdloven. Det må også påregnes at en slik standardisert beregning i så tilfelle vil innebære langt større avvik fra den faktiske pensjon som kommer til utbetaling, enn hva som er tilfelle i dag. Dette vil svekke et forholdsmessighetskrav basert på samlet pensjon og således gripe inn i et sentralt element i de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene.

Bestemmelsene i foretakspensjonsloven §§ 5-3 til 5-7 som skal sikre forholdsmessighet og samordning i forhold til den enkelte arbeidstakers alderspensjon fra pensjonsordningen og fra folketrygden, gjelder uavhengig av om alderspensjonen fra pensjonsordningen er fastsatt som «et beløp fastsatt ut fra lønn og beregnet folketrygd» eller som «en bestemt del av medlemmets lønn» som beregnes etter reglene i pensjonsplanen, jf. loven § 5-1. Forutsetningen om samordning med folketrygden kommer imidlertid mest direkte til uttrykk dersom alderspensjonen fra pensjonsordningen fastsettes etter det første alternativet, dvs. som «et beløp fastsatt ut fra lønn og beregnet folketrygd». I praksis blir også dette alternativet nor-

malt lagt til grunn for pensjonsordninger som omfattes av foretakspensjonsloven.

Dette alternativet innebærer at kravet om samordning gjennomføres ved den årlige tjenstepensjon etter pensjonsplanen – som tillegg til alderspensjon fra folketrygden – og blir fastsatt slik at den enkelte arbeidstakers årlig tjenstepensjon og antatte alderspensjon fra folketrygden («beregnet folketrygd») til sammen stort sett vil tilsvare en fastsatt prosent av arbeidstakerens lønn ved nådd pensjonsalder, normalt i området 60-70 prosent av lønn. Ved beregningen av alderspensjon fra folketrygden skilles det mellom lønn opp til 6 G og lønn i området 6 G til 12 G, med den følge at alderspensjonens kompensasjonsgrad i forhold til lønn synker vesentlig ved stigende lønnsnivå, jf. NOU 2005: 15 Obligatorisk tjenstepensjon side 86 tabell 9.1. I samsvar med dette blir det ved utformingen av pensjonsplanens regler om beregning av tjenstepensjonsytelsene derfor ofte benyttet ulike proSENTsatter for lønn opp til 6 G og for lønn i området 6 til 12 G, men disse er i så fall fastsatt slik at målsetning for det samlede pensjonsnivå i forhold til arbeidstakerens lønn likevel oppnås.

Som påpekt ovenfor i avsnitt 4.3, bygger ikke reglene om opptjening i den nye folketrygden på å skille mellom lønn opp til 6 G og lønn ut over 6 G. Opptjeningen av alderspensjon er i stedet basert på all lønn opp til 7,1 G. For lønn utover dette skjer det ingen opptjening i den nye folketrygden. På samme måte som for innskuddspensjonsordninger, er det derfor et spørsmål om foretakspensjonsloven § 5-7 bør endres slik at skillet i stedet bør knyttes til lønn under 7,1 G og lønn over 7,1 G.

I forhold til prinsippene om forholdsmessighet og samordning er det uten betydning om en arbeidstaker mottar Avtalefestet pensjon (AFP). Dette skyldes at hittil gjeldende AFP-ordning forutsetter at utbetalingen av AFP-ytelser opphører når arbeidstakeren får rett til alderspensjon fra folketrygden og pensjonsordningen ved nådd pensjonsalder, det vil si ved fylte 67 år. Ved ny AFP-ordning som innebærer et livsvarig tillegg til folketrygden, vil situasjonen bli en annen. Forholdet til AFP vil derfor måtte vurderes ved en tilpasning av foretakspensjonsloven til ny folketrygd.

4.4.3 Samordning i opptjeningstiden

Målet med samordningen er at den årlige tjenstepensjon som kommer til utbetaling ved nådd pensjonsalder, skal være tilpasset størrelsen av den alderspensjon som da utbetales av folketrygden. Samtidig bygger foretakspensjonsloven på prinsippet om årlig opptjening av pensjon frem til nådd

pensjonsalder, og loven krever dessuten at pensjonsordningens kapital til enhver tid skal være så stor at den rett til pensjon medlemmene har opptjent, vil være forsvarlig sikret, jf. § 9-1. Prinsippet om samordning med folketrygden må derfor også legges til grunn i hele opptjeningsperioden ved beregningen både av den rett til pensjon en arbeidstaker har opptjent i det enkelte år, og av det årlige tilskudd til pensjonsordningen (årlig premie) som trengs til å sikre opptjent pensjon i det enkelte år. Årlig opptjening må derfor beregnes ut fra lønnsnivået, tjenestetiden og beregnet folketrygd i hvert enkelte år.

I opptjeningstiden er det imidlertid ikke mulig å forutberegne ut fra opptjeningsreglene i folketrygden, hva den enkeltes alderspensjon fra folketrygden vil utgjøre ved nådd pensjonsalder. I gjeldende folketrygd er i og for seg alle opptjeningsår tellende, men størrelsen av årlig alderspensjon beregnes ut fra de 20 beste årene ved nådd pensjonsalder (folketrygden §§ 3-10 og 3-11), og rett til full pensjon krever minst 40 års opptjeningstid (folketrygdloven § 3-8). Samordningen med folketrygden blir derfor gjennomført årlig ved at arbeidstakerens lønnsnivå til en hver tid legges til grunn for beregnet folketrygd for hele perioden frem til nådd pensjonsalder, og det forsettes også at arbeidstakeren da vil ha full opptjeningstid i folketrygden, se ovenfor i avsnitt 3.1.4. Det tas også hensyn til endring i folketrygdens grunnbeløp fra år til annet. Det er imidlertid ikke gitt at disse forutsetninger holder stikk, og i så fall vil det bli en viss forskjell på beregnet alderspensjon og den alderspensjon som kommer til utbetaling fra folketrygden. Dette er likevel uten betydning for beregningen av størrelsen av tjenstepensjonsytelsen ved nådd pensjonsalder.

Dersom beregnet folketrygd som legges til grunn i opptjeningstiden, i realiteten vil avvike fra faktisk utbetalt folketrygd i vesentlig grad som følge av de nye folketrygdreglene, er det et spørsmål om det er riktig å opprettholde målsetningen om at alderspensjon som kommer til utbetaling fra foretakspensjonsordningen, skal være tilpasset størrelsen på den alderspensjon som kommer til utbetaling fra folketrygden.

4.4.4 Lineær årlig opptjening av pensjon

Beregningen av årlig opptjent pensjon i en ytelsesbasert foretakspensjonsordning må baseres på prinsippet om lineær årlig opptjening for at opptjent pensjon ved nådd pensjonsalder og den pensjonsytelse som da skal utbetales, skal være i samsvar med lønn og tjenestetid på dette tidspunkt.

Prinsippet om linearitet får vesentlig betydning for hvor stor del av retten til full pensjon som årlig opptjenes av den enkelte arbeidstaker, og medfører dessuten at årlig premie gradvis øker vesentlig i den siste del av arbeidstakerens yrkesaktive periode, se ovenfor i avsnitt 3.1.4.2.

Bakgrunnen for prinsippet om lineær årlig opptjening av pensjon, er at rett til full pensjon etter pensjonsplanen for pensjonsordningen er betinget av at arbeidstakeren som medlem av pensjonsordningen, oppfyller kravet til tjenestetid ved nådd pensjonsalder. Minstekravet til tjenestetiden kan ikke settes lavere enn 30 år eller høyere enn 40 år, jf. § 4-3, og normalt er minstekravet 30 år. Om kravet til tjenestetid for rett til full pensjon er oppfylt, beror på lengden av den enkelte arbeidstakers tjenestetid, det vil si tiden fra arbeidstakeren ble opptatt som medlem i pensjonsordningen og til arbeidstakeren har nådd pensjonsalderen på 67 år, jf. § 4-2 første ledd annet punktum. En arbeidstaker har imidlertid ikke rett til mer enn full pensjon eller høyere pensjon av den grunn at tjenestetiden ved nådd pensjonsalder er lengre enn minstekravet på 30 år.

Disse forhold blir bestemmende for beregningen av hvor stor del av retten til full pensjon som en arbeidstaker vil opptjene hvert år. Ved beregningen tas det – i samsvar med prinsippet om lineær opptjening – utgangspunkt i lengden i år av den tjenestetid en arbeidstaker vil oppnå dersom arbeidstakeren arbeider i foretaket i tiden fra opptak som medlem i pensjonsordningen og helt til arbeidstakeren når pensjonsalder på 67 år, likevel ikke mindre enn en tjenestetid på 30 år. Poenget er at den enkelte arbeidstaker i løpet av de år denne tjenestetiden utgjør, til sammen skal ha opptjent rett til full pensjon (100 prosent) i pensjonsordningen. Opptjening av full pensjon må derfor fordeles i like deler over det antall år forventet tjenestetid ved nådd pensjonsalder vil utgjøre. Hvor stor del av rett til full pensjon som opptjenes årlig, vil derfor kunne bli forskjellig for den enkelte arbeidstaker, avhengig av alder ved opptak som medlem av pensjonsordningen. Opptjeningen for en arbeidstaker som er 27 år ved opptak, vil derfor hvert år være 1/40 av full pensjon, mens en arbeidstaker som er 37 år ved opptak, hvert år vil tjene opp 1/30. Begge vil imidlertid ha opptjent full pensjon bare dersom de ved nådd pensjonsalder har arbeidet henholdsvis 40 eller 30 år i foretaket. Dette er altså en forutsetning for rett til full pensjon og for å unngå at pensjonsytelsen bli forholdsmessig avkortet. En arbeidstaker som årlig opptjener 1/40 av full pensjon, men slutter i foretaket etter 35 år, det vil si 5 år før pensjonsalderen, vil således bare ha opptjent

og ha rett til pensjon 35/40 av full pensjon etter pensjonsplanen, ganske enkelt fordi foretaket ikke har betalt premie for mer enn 35 år.

Ved beregningen av årets premie for de enkelte arbeidstakere, må det selvsagt også tas utgangspunkt i hvor stor del av retten til full pensjon som årlig opptjenes av den enkelte arbeidstaker, jf. loven § 9-2. Pensjonskostnaden (årlig premie) for de enkelte arbeidstakere kan derfor variere en god del, også målt i prosent av lønn. Dette viser for øvrig at kravet til forholdsmessighet mellom arbeidstakernes pensjonsytelser i loven § 5-3 (se ovenfor i avsnitt 4.4.1), først og fremst er knyttet til lønnsforskjellene mellom arbeidstakerne, og at kravet ikke generelt innebærer at størrelsen av pensjonsytelser også må stå i et rimelig forhold til hvor lenge de enkelte arbeidstakere faktisk har vært ansatt og arbeidet i foretaket. Alle arbeidstakere som ved nådd pensjonsalder oppfyller minstekravet til tjenestetid og som fortsatt jobber i foretaket, får rett til full tjenestepensjon uavhengig av lengden av faktisk tjenestetid. Dette er viktig å ta med seg ved en vurdering av hvordan forholdsmessighetskravet bør utformes i ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger etter endring av folketrygden.

4.4.5 Mobilitet i arbeidsmarkedet. Fripoliser

Opplegget i foretakspensjonsloven passer best for arbeidstakere som i sin yrkesaktive periode er ansatt i ett og samme foretak, og de ytelsesbaserte tjenestepensjonsordningene ble i sin tid utformet med nettopp dette for øyet. Mobiliteten i arbeidsmarkedet i våre dager medfører imidlertid at de fleste arbeidstakere har vært ansatt i mer enn ett foretak, og dermed at de har vært medlem i kortere eller lengre tid i ulike pensjonsordninger, også pensjonsordninger som ikke er ytelsesbaserte. Dette skaper ugreie i forhold til ytelsesbasert foretakspensjon, som bygger på prinsippet om lineær opptjening slik at pensjonsytelsene kan fastsettes ut fra lønn og tjenestetid ved nådd pensjonsalder. Stillingsskifter gjør at det ikke er så mange arbeidstakere som vil oppfylle minstekravet til tjenestetid i den pensjonsordning de er medlem av ved nådd pensjonsalder. Tjenestetid fra tidligere ansettelsesforhold tas da ikke med i beregningen fordi ordningen med medregning av tjenestetid i loven §§ 4-11 flg. sjelden brukes.

En arbeidstaker som har arbeidet i flere foretak, vil imidlertid normalt ha opptjent rett til pensjon i hver av de pensjonsordningene arbeidstakeren har vært medlem av. I så fall må opptjent pensjon beregnes særskilt for hvert ansettelsesforhold

og i henhold til reglene for hver av pensjonsordningene. For ytelsesbasert foretakspensjon er regelen at en arbeidstaker som slutter i sin stilling i et foretak, har krav på en fripolise som sikrer den rett til pensjon med tilhørende premiereserve, som arbeidstakeren ut fra lønn og tjenestetid ved fratreden har opptjent ved sitt arbeid i foretaket, jf. § 4-7. Opptjent pensjon i innskuddspensjonsordning sikres derimot ved pensjonskapitalbevis (se ovenfor i avsnitt 4.3.1). Ved nådd pensjonsalder vil arbeidstakeren på denne måte ha opptjent pensjon i løpet av sin yrkesaktive periode, tilsvarende summen av de årlige ytelser som pensjonsrettigheter opptjent over årene i ulike ansettelsesforhold og pensjonsordninger gir grunnlag for. Utbetalt årlig pensjon vil imidlertid som regel bli en del lavere enn full pensjon i den foretakspensjonsordning arbeidstakeren sist var medlem av. Dette gjelder selv om arbeidstakeren har flyttet sine fripoliser til samme pensjonsinnretning, og benyttet adgangen etter loven § 4-15 til å slå sammen sine fripoliser. Dette skyldes blant annet manglende innbetaling av reguleringspremie, se avsnittet nedenfor. Med denne realiteten som bakgrunn, er det et spørsmål om det er riktig at forholdsmessighetskravet knytter seg til samlet pensjonsytelse.

4.4.6 Lønnsutvikling og oppregulering av opptjent pensjon

I opptjeningstiden vil en arbeidstakers lønn ved nådd pensjonsalder normalt ikke være kjent. Regelen er derfor at opptjent pensjon i et år skal beregnes ut fra arbeidstakerens lønn og tjenestetid til enhver tid, jf. loven § 4-2 første ledd. Er lønnen økt i løpet av året, beregnes således opptjent pensjon som om arbeidstakeren har hatt den nye og høyere lønnen i hele tjenestetiden, se § 5-4 første ledd, jf. § 5-6 første ledd. Dette medfører en tilsvarende oppregulering av samlet opptjent pensjon. Årets premie etter loven § 9-2 må derfor dekke ikke bare den vanlige årlige opptjening av pensjon. I tillegg kommer kostnaden ved den oppregulering av rett til pensjon opptjent i tidligere år som følger av at lønnsnivået til en hver tid – inkludert årets lønnsøkning – normalt legges til grunn ved beregningen av opptjent pensjon ut fra samlet tjenestetid på beregningstidspunktet. Dette medfører at den del av årets premie som følger av lønnsøkning, gjennomgående stiger med tjenestetiden, og kan – målt i prosent av lønn – øke vesentlig særlig i den siste del av en arbeidstakers yrkesaktive periode, jf. beregninger inntatt i Banklovkommisjonens utredning nr. 13, NOU 2005: 15 Obligatorisk tjenestepensjon side 188 (figur 1.26 og tabell 1.3b).

Disse særtrekk ved pensjonsordninger med ytelsesbasert foretakspensjon er en følge av prinsippet om lineær opptjening av pensjon, jf. § 4-2, og av kravet i loven § 9-1 om at pensjonsordningens premiereserve til enhver tid skal svare til de da opptjente pensjonsrettigheter. Ved lønnsøkning vil en arbeidstakers pensjonsrettigheter øke som følge av at opptjent rett til pensjon skal beregnes ut fra størrelsen av lønnen til enhver tid. I år hvor lønnsnivået øker som følge av lønnsutviklingen, må derfor pensjonsrettigheter opptjent ved tidligere års tjenestetid omberegnes og oppreguleres i samsvar med det nye lønnsnivået. Premiereserven bygd opp ved foretakets premieinnbetalinger i de tidligere årene er imidlertid da ikke lenger tilstrekkelig til å sikre de opptjente pensjonsrettigheter, og foretaket må også innbetale en «reguleringspremie» – en engangspremie – for at samlet premiereserve igjen skal gi full dekning for den rett til pensjon arbeidstakerne har opptjent etter pensjonsplanen, jf. også forsikringsvirksomhetsloven § 10-5 annet ledd. Den del av årets premie for den enkelte arbeidstaker som er reguleringspremie, vil derfor øke med lengden av arbeidstakerens tjenestetid, og vil – ved vanlig lønnsutvikling – i de siste 8-10 år før en arbeidstaker når pensjonsalder på 67 år, utgjøre mer enn halvdel av årets premie, se NOU 2005: 15 side 188 tabell 1.3b). Reguleringspremien er med på å bidra til at kostnadene for foretakene knyttet til en ytelsesbasert foretakspensjonsordning oppleves som uberegnelige. Det er derfor et press i markedet for omdanning av ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger til innskuddspensjonsordninger, se avsnitt 3.1.2 ovenfor.

4.4.7 Pensjonsalderen som beregnings-tidspunkt

Etter foretakspensjonsloven § 5-1 kan pensjonsalderen ikke settes lavere enn 67 år, og den vanlige pensjonsalderen er derfor i samsvar med folketrygdens pensjonsalder. Pensjonsalderen er av meget stor betydning i pensjonsordninger med ytelsesbasert foretakspensjon. Som nevnt ovenfor medfører prinsippet om samordning at både tjenestepensjonen fra pensjonsordningen og antatt alderspensjon fra folketrygden må beregnes ut fra forholdene ved nådd pensjonsalder. Dessuten medfører prinsippet om lineær opptjening av pensjon at den del av rett til pensjon fra pensjonsordningen som en arbeidstaker opptjener årlig, beregnes med tjenestetid og antatt alderspensjon fra folketrygden ved nådd pensjonsalder (se ovenfor i avsnitt 4.4.2). Dette er også bestemmende ved beregningen av foretakets årlige pensjonskostna-

der og for hvordan de samlede pensjonskostnader ved å sikre en arbeidstakers rett til pensjon ved nådd pensjonsalder, blir periodisert i form av årlig premie i opptjeningsperioden frem til pensjonsalderen.

Dette opplegget forutsetter at arbeidstakerens rett til full pensjon fra pensjonsordningen, beregnet ut fra lønn og tjenestetid, skal være fullfinansiert når pensjonsalderen nås. En arbeidstaker som ved nådd pensjonsalder ikke fyller minstekravet til tjenestetid, kan imidlertid fortsette opptjening av pensjon ved arbeid etter nådd pensjonsalder. På den annen side kan arbeidstakere som oppfyller minstekravet til tjenestetid, men likevel forsetter arbeidet i foretaket etter nådd pensjonsalder, ikke kreve pensjon utbetalt i den utstrekning det betales lønn for arbeidet, jf. § 5-1 tredje ledd. Ved slik utsettelse av pensjonsutbetalingen får arbeidstakeren en fordel ved at årlige pensjonsytelser – etter omberegning ut fra nytt utbetalingstidspunkt – blir noe høyere enn de ellers ville ha vært, jf. § 4-5 annet ledd. Tilsvarende gjelder også ved arbeid i annet foretak etter nådd pensjonsalder, jf. § 4-5 tredje ledd.

Ytelsesbasert foretakspensjon er et forsikringsprodukt som det er knyttet dødelighetsrisiko til. Dør en arbeidstaker før nådd pensjonsalder, faller derfor retten til alderspensjon bort. Dødeligheten varierer med alder og kjønn, noe den risikotariffen som benyttes tar hensyn til. Også etter nådd pensjonsalder er det knyttet dødelighetsrisiko til alderspensjon. Uavhengig av om regelen er at alderspensjon skal utbetales i et bestemt antall år eller som livslang alderspensjon, stopper utbetalingen ved pensjonistens død.

Ved ytelsesbasert foretakspensjon blir derfor dødeligheten for personer som når pensjonsalderen, av vesentlig betydning for utbetalingsperiodens lengde og dermed de samlede pensjonsutbetalinger til de enkelte pensjonister. Det fremgår av loven § 5-1 første ledd at pensjonsordningen vil gi rett til livslang alderspensjon med mindre det i regelverket for pensjonsordningen er fastsatt at alderspensjonen i alle tilfelle skal opphøre eller pensjonsytelsen settes ned etter 10 år fra pensjonsalderen eller senere. Det er således karakteristisk for ytelsesbasert foretakspensjon at pensjonsinnretninger har overtatt, og får betalt for, den levealderisiko som følger bestemmelsene om opphør av pensjonsutbetalingen i regelverket for den enkelte pensjonsordning. Ved beregningen av de årlige premier som foretaket skal betale, må derfor pensjonsinnretningen – med utgangspunkt i regelverkets bestemmelser om utbetalingsperiodens lengde og dødsrisikotariff – legge til grunn realis-

tiske forventninger med hensyn til forventet dødelighet og levealder for personer etter pensjonsalderen. Ved at det er tatt hensyn til gjenstående levetid i premieberegningens grunnlaget som er basert på pensjonsinnretningens tariffer, vil det ikke være grunnlag for eller behov for å foreta en levealderjustering for ytelsene som kommer til utbetaling, slik de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene er utformet i dag. Etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-4 har for øvrig pensjonsinnretningen adgang til å endre sine pristariffer med virkning for fremtidig opptjening av pensjon, blant annet herunder som følge av ny levealderstatistikk.

Ved en innføring av rett til fleksibelt uttak av alderspensjon som følge av tilpasning til ny folketrygd, vil pensjonsalderen falle bort som et forhåndsfastsatt skjæringstidspunkt for beregning av når premiereserven skal være fullt oppbygget for å dekke retten til alderspensjon og utgangspunktet for risikovurderingen i forhold til dødelighet før utbetaling av pensjon er foretatt. En opprettholdelse av dagens beregningsprinsipper i foretakspensjonsloven er derfor helt avhengig av at man finner nye måter å fastsette ett eller flere beregningsmessige skjæringstidspunkt.

4.4.8 Oppsummering

Siden foretakspensjonen på en rekke områder bygger på, og er samordnet med, gjeldende folketrygd er det langt vanskeligere å tilpasse foretakspensjonsordningene til den nye folketrygden enn det som er tilfelle for innskuddsbaserte ordninger.

4.5 Virkningene av endringene i folketrygden for individuelle pensjonsordninger

Det fremgår ovenfor i avsnitt 3.3.3 at individuelle pensjonsordninger etter lov om individuell pensjonsordning kan etableres som individuell pensjonsspareavtale eller individuell pensjonsforsikringsavtale. Individuelle pensjonsspareavtaler er nærmere regulert i lovens kapittel 2 og individuelle pensjonsforsikringer i kapittel 3.

Det er særlig innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon som vil medføre et behov for endringer i lov om individuell pensjonsordning. Både hva gjelder begrepsbruk som følge av bortfallet av pensjonsalder som fast skjæringstidspunkt og en åpning for fleksibelt uttak av pensjon fra 62 år. I kapittel 3 om pensjonsforsikringsavtaler oppstår det enkelte forsikringstekniske utfordringer som følge av bortfallet av en fast pensjonsalder. Imidler-

tid er virkningene av endringene i folketrygden langt mer beskjedne for individuelle pensjonsforsikringer enn hva som er tilfelle for de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene, fordi de forsikringstekniske beregningene knyttet til individuelle pensjonsforsikringsavtaler ikke er basert på en samlet pensjon, inkludert beregninger av folketrygdens alderspensjon. Individuelle pensjonsforsikringsavtaler er rene nettoytelser basert på den premie som kunden har betalt inn i samsvar med avtalen.

Selv om pensjonsalderen i lov om individuell pensjonsordning er satt til 67 år eller en høyere alder om dette avtales, er det i loven åpnet for at kunden kan kreve tidligere utbetaling av alderspensjonen i tilfelle en del situasjoner skulle oppstå. Dette gjelder blant annet om kunden fra fylte 62 år mister arbeidsinntekten. Ved innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år for alle, vil det ikke lenger være behov for slike bestemmelser. Loven kan derfor forenkles noe på enkelte områder.

Kapittel 5

Opplegget for Banklovkommissjonens arbeid

5.1 Oppdeling av Banklovkommissjonens arbeid

Banklovkommissjonens gjennomgang av mulige virkninger av endringene i folketrygden på pensjonslovene ovenfor i kapittel 4, viser at virkningene av endringene er svært forskjellig for innskuddsbaserte pensjonsordninger og ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger.

Banklovkommissjonen konkluderer i avsnitt 4.3 med at tilpasningen til ny folketrygd i innskuddspensjonsloven vil kreve en del endringer, men at løsningene ikke vil være særlig kompliserte. I dette ligger at løsningene verken vil være kompliserte å finne eller kompliserte rent lovteknisk eller praktisk å gjennomføre. Det vil heller ikke være behov for omfattende overgangsregler i forhold til allerede etablerte innskuddspensjonsordninger og allerede opptjente pensjonsrettigheter i disse ordningene. Ordninger med engangsbetalt alderspensjon etter foretakspensjonsloven er også innskuddsbaserte pensjonsordninger. Heller ikke for disse vil tilpasningen av lovbestemmelsene til ny folketrygd by på særlig kompliserte problemer. Løsningene vil i de aller fleste tilfeller også kunne være de samme som for innskuddspensjonsordninger etter innskuddspensjonsloven.

For de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene er bildet et helt annet. *Banklovkommissjonen* legger ovenfor i avsnitt 4.4.8 til grunn at det vil være langt vanskeligere å tilpasse de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene og foretakspensjonsloven til den nye folketrygden enn det som er tilfelle for innskuddspensjonsordningene. Utformingen av pensjonsplanene, premieberegningen og pensjonsytelsene i de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene er i dag, som gjennomgangen ovenfor i avsnitt 4.4 viser, nært koblet til beregningen av den alderspensjonen som den enkelte arbeidstaker vil motta fra folketrygden. Overgangen til et alleårsprinsipp for opptjening og mulighet for fleksibelt uttak av alderspensjon, herunder rett til uttak av pensjon samtidig med videre opptjening av rett til pensjon, gjør at alderspensjonen i folketrygden blir en variabel størrelse beroende på en rekke valg fra arbeidstakerens side. En slik varia-

bel størrelse er det ikke mulig å bruke som grunnlag for forsikringsteknisk beregning av premier og ytelser. Variablene i den nye alderspensjonen i folketrygden gjør det også vanskelig å skulle videreføre en beregnet folketrygd slik den brukes i dag ved angivelse av arbeidstakernes rettigheter i pensjonsplanen og ved beregning av premier og ytelser.

Endringene i folketrygden gjør det svært vanskelig å skulle videreføre ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger slik de er utformet i dag. En vurdering av hvordan de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene best kan tilpasses den nye folketrygden, krever en gjennomgang av de ulike ytelsesbaserte og forsikringsbaserte elementene i ordningene. Det må foretas en analyse og vurdering av hvilke elementer som det er mulig å videreføre og hvilke mulige tilpasninger til den nye folketrygden som finnes for de enkelte elementer. Det må også vurderes hvilke elementer som kan kombineres i en og samme pensjonsordning. For eksempel må det vurderes om, og eventuelt hvordan, det kan være mulig å videreføre pensjonsordninger basert på et sluttlønnsprinsipp i samsvar med de hovedprinsipper som er lagt til grunn for ny folketrygd (særlig alleårsprinsippet). Dette arbeidet vil kreve vurderinger som går lengre enn en rent lovmessig tilpasning til nye bestemmelsene i folketrygdloven. *Banklovkommissjonen* legger til grunn at det bør ses på, og vurderes, en rekke ulike modeller for utforming av ytelsesbaserte og forsikringsbaserte ordninger tilpasset ny folketrygd, der elementene fra dagens ordning inngår i større eller mindre grad. Hybridmodellen som er beskrevet i NOU 2009: 13 og som er nevnt i Banklovkommissjonens mandat, er en av de modellene som er aktuelle å se på i en slik analyse.

Skal en slik analyse og gjennomgang gjøres på en skikkelig måte, krever dette langt mer tiden enn de rammer som er fastsatt i mandatet av 7. juli 2009 for tilpasning av pensjonslovgivningen slik at endringene kan tre i kraft 1. januar 2011 samtidig med ny folketrygd.

Finansdepartementet har imidlertid i mandatet åpnet for at Banklovkommissjonens vurderin-

ger av det samlede saksområdet, om hensiktsmessig, kan fordeles på to utredninger. *Banklovkommisjonen* har konkludert med at en slik todeling av arbeidet vil gi det beste resultatet på sikt. Dette vil gi tid og mulighet for kommunikasjon og samarbeid med interesseorganisasjoner for arbeidstakere og foretak, samt pensjonsinnretningene underveis. Dette er etter *Banklovkommisjonens* vurdering helt avgjørende for å komme fram til et godt resultat. Det gir videre en mulighet for en hensiktsmessig oppdeling av arbeidet innad i *Banklovkommisjonen*. *Banklovkommisjonen* vil peke på at selv om man hadde klart å finne fram til og foreslå, regulering av mulige løsninger for den framtidige tilpasningen av de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene til ny folketrygd innen fristen som er satt i mandatet, og dette var blitt vedtatt som lov innen 1. januar 2011, ville ikke pensjonsinnretningene hatt tid og mulighet til å tilpasse sine produkter til den nye lovgivningen innen denne fristen. Det legges til grunn at pensjonsinnretningene sett som en gruppe, vil ha behov for en periode på rundt to år etter vedtakelse av lov, til å tilpasse produkter og datasystemer til den nye lovgivningen.

Banklovkommisjonen velger derfor i denne utredningen å fremme utkast til lovendringer i pensjonslovene som innebærer en nødvendig tilpasning av lovene til ikrafttredelsen av reglene om ny alderspensjon i folketrygdloven 1. januar 2011, se nedenfor i avsnitt 5.2. De nødvendige tilpasningene innebærer at det er mulig å videreføre alle etablerte pensjonsordninger etter innføringen av ny folketrygd. Nye pensjonsordninger kan også etableres. Dette innebærer at det for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger foreslås endringer i foretakspensjonsloven som etablerer en overgangsordning for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger som baseres på dagens beregningsregler, se nærmere om dette nedenfor i avsnitt 5.2.2.

Etter denne utredningen vil *Banklovkommisjonen* arbeide videre med hvordan ytelsesbaserte og forsikringsbaserte pensjonsordninger kan tilpasses til ny folketrygd i framtiden, se nedenfor i avsnitt 5.3.

Oppdelingen av *Banklovkommisjonens* gjennomgang av pensjonslovene med tanke på tilpasning til ny folketrygd i to utredninger, har vært drøftet med Finansdepartementet underveis i arbeidet. Finansdepartementet ikke hatt bemerkninger til det valgte opplegget for *Banklovkommisjonens* arbeid.

5.2 Arbeidet del I – forslag som kan gjennomføres før 1. januar 2011

5.2.1 Tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon

Ovenfor i avsnitt 4.3 legger *Banklovkommisjonen* til grunn at et av hovedprinsippene i den nye folketrygden er retten til fleksibelt uttak av alderspensjon for den enkelte. Retten til fleksibelt uttak av alderspensjon innebærer blant annet:

- rett til å bestemme når alderspensjonen skal tas ut mellom fylte 62 og 75 år,
- rett til å kombinere uttak av alderspensjon og arbeid,
- rett til opptjening av pensjon i den grad man mottar lønn ved siden av uttak av alderspensjon,
- rett til å utsette eller bare ta ut deler av pensjonen, og
- forholdet til minste utbetalingstid.

Det vil si at det både omfatter en fleksibilitet med hensyn til når den enkelte ønsker å ta ut pensjon (pensjoneringstidspunkt), men også en betydelig grad av fleksibilitet med hensyn til om man ønsker å ta ut hele eller deler av pensjonen (pensjonsgrad). Resultatet er en høy grad av valgfrihet og fleksibilitet for den enkelte til å fordele og tilpasse størrelsen på alderspensjonen på folketrygden, ut fra de behov vedkommende har. Det er også en stor grad av frihet til å gjøre endringer i uttaket, herunder stanse oppstartet uttak av pensjon. Siden ytelsene fra tjenestepensjonsordningene er sentrale for at den enkelte skal kunne opprettholde et inntektsnivå som pensjonist som står i forhold til inntekten i yrkesaktiv periode, bør en arbeidstaker etter *Banklovkommisjonens* oppfatning, kunne ta ut alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen fra samme tidspunkt som i folketrygden. Det er videre et mål ved utformingen av fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden ved siden av innføringen av levealdersjustering, at man skal styrke arbeidslinjen slik at folk har insentiv til å bli stående lenger i arbeid. Hvor det er mulig, bør utformingen av bestemmelsene i pensjonslovene være med å styrke denne arbeidslinjen, blant annet ved å sikre opptjening i pensjonsordningene om man fortsetter å jobbe utover det tidspunktet man kan ta ut alderspensjon og utover det som i dag er ansett som vanlig pensjonsalder, og ved rett til uttak av pensjon samtidig med arbeid.

De fleste virkningene av fleksibelt uttak påkriver endring i bestemmelsene i pensjonslovene, som er krav begrunnet i at pensjonsordningene er

skattemessig begunstiget. Samtidig endres imidlertid kontraktsforholdet som følge av at pensjonsinnretningen må utbetale pensjoner på andre tidspunkt enn forutsatt i avtalen med foretaket. For innskuddspensjonsordningene innebærer dette kun en forskyvning i tidspunktet for utbetaling av pensjonskapitalen. For forsikringsordninger medfører dette mer vidtgående virkninger for grunnlaget for selskapets forpliktelser. Dette drøftes særskilt under virkninger for foretakspensjonsloven, se nedenfor avsnitt 5.2.2.

Banklovkommisjonen har drøftet om det for den enkelte arbeidstaker vil ligge en tilstrekkelig fleksibilitet i uttaket av alderspensjon i folketrygden alene, slik at det i pensjonslovene fortsatt bør opereres med fast pensjonsalder. Dette vil på flere områder kunne gi enklere bestemmelser og enklere pensjonsordninger. Det vil også være lettere å formidle vilkårene for uttak av pensjon til arbeidstakerne. Det ligger imidlertid allerede i dag i pensjonslovene en viss grad av fleksibilitet for den enkelte arbeidstaker til å utsette eller bare ta ut deler av pensjonen etter nådd pensjonsalder. Denne fleksibiliteten bør etter *Banklovkommisjonens* vurdering ikke begrenses, idet disse mulighetene er med på å styrke arbeidslinjen. Videre er det slik at for en del lavtlønnede, særlige kvinner med deltidsarbeid, vil den opptjente pensjonsbeholdningen i folketrygden være for liten til at de har mulighet for å ta ut og leve på en alderspensjon fra folketrygden alene fra 62 år. En adgang til å ta ut alderspensjon fra tjenestepensjonsordningene fra samme tidspunkt, vil kunne innebære at disse gruppene får en reell mulighet til å ta ut tidlig alderspensjon som andre grupper i samfunnet.

Banklovkommisjonen foreslår derfor endringer i alle pensjonslovene som innebærer en tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 til 75 år. Mulighetene for individuelle valg og tilpasninger hva gjelder uttaket av alderspensjon for den enkelte, er stor i folketrygden. På en del områder vil en oppfølging av denne fleksibiliteten i alle henseender i pensjonslovene, kreve en økt administrasjon hos pensjonsinnretningene og dermed øke kostnadene. Dette gjelder særlig endringer etter at uttaket av alderspensjonen har startet. Det er derfor i utkastene til endringer i pensjonslovene foreslått forenklinger og begrensninger i arbeidstakers eller kundes valgmuligheter, der disse ikke er sentrale for vedkommendes totale pensjonstilpasning og for styrking av arbeidslinjen. Dette gjelder for eksempel ved uttak av pensjon på grunnlag av pensjonskapitalbevis eller fripoliser utgått fra tjenestepensjonsordninger og adgang til endringer av uttak. *Banklovkommisjonen* har imidlertid heller

ikke ønsket å begrense fleksibilitet som allerede ligger i lovene i dag.

I samtlige lover på pensjonsområdet anvendes i dag pensjonsalderen på 67 år som skjæringstidspunkt og utgangspunkt for beregninger av tidsfrister og lignende. Det vises til beskrivelsen av de forskjellige lovene ovenfor i kapittel 3. En innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon medfører at «pensjonsalder» ikke lenger vil utgjøre et klart skjæringstidspunkt. Det er imidlertid nødvendig å opprettholde et forhåndsfastsatt skjæringstidspunkt og utgangspunkt for en lang rekke beregninger i pensjonslovene. *Banklovkommisjonen* foreslår i disse tilfellene at «pensjonsalder» i gjeldende lovverk erstattes med «67 år». *Banklovkommisjonen* understreker at forslagene i disse tilfellene ikke er noe uttrykk for en oppfatning fra *Banklovkommisjonens* side om at 67 år er, og bør være, det foretrukne tidspunkt for uttak av alderspensjon, også etter innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Dette er kun et uttrykk for at det i pensjonslovene er nødvendig å fastsette et fast skjæringstidspunkt i en god del tilfeller. Et skjæringstidspunkt ved 67 år er praktisk som følge av at det ikke vil innebærer realitetsendringer i forhold til gjeldende rett, og dermed ikke endringer i forhold til de bestemmelser som allerede er avtalt i regelverket for etablerte pensjonsordninger.

5.2.2 Overgangsordning for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger

I påvente av ferdigstilling av en gjennomgang og vurdering av hvordan ytelsesbaserte og foretaksbaserte pensjonsordninger kan utformes, foreslås det endringer i foretakspensjonsloven som innebærer at det etableres en overgangsordning. Overgangsordningen vil innebære at det foretas en tilpasning i foretakspensjonsloven til innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, mens endringer utover dette utstår inntil man har foretatt den fullstendige gjennomgangen. Dette innebærer at det innføres en rett til uttak av alderspensjon fra 62 år i eksisterende foretakspensjonsordninger og det foreslås regler for omregning av pensjonsytelsene avhengig av fra hvilket tidspunkt som den enkelte velger å ta ut alderspensjon. Det gjøres videre tilpasninger i loven som gjør det mulig å sikre opptjening av alderspensjon for arbeidstakere som velger å fortsette i sin stilling fram til 75 år.

Pensjonsinnretningenes forpliktelser i ytelsesbaserte pensjonsordninger er basert på beregninger knyttet til utbetalingstidspunktet 67 år. Innføringen av fleksibelt uttak vil derfor innebære et inngrep i kontraktsforholdet. Et slikt inngrep kan

ikke innføres ved lov uten at det samtidig treffes tiltak som innebærer at pensjonsinnretningens reelle ansvar ikke vil bli større enn det som følger av eksisterende kontraktsforhold. Dette innebærer at selskapets forpliktelser må reduseres i samsvar med virkningene av tidliguttak av alderspensjon, det vil si uttak i perioden 62 til 67 år. Pensjonsinnretningens forpliktelser må derfor omregnes på grunnlag av den tidsforskyvning som tidliguttaket innebærer.

Omfanget av pensjonsinnretningens forpliktelser på et gitt tidspunkt reflekteres i den premiereserve som er knyttet til den rett til pensjon som tidliguttaket gjelder. Det må derfor foretas ny beregning av pensjonsytelsen med utgangspunkt i arbeidstakers premiereserve på uttakstidspunktet, som tar hensyn til både tidsforskyvning og den risikoendring som tidsforskyvningen medfører. Tidliguttaket innebærer derfor at pensjonsytelsen vil bli vesentlig lavere ved uttak ved 62 år enn ved uttak ved 67 år, både fordi det da ikke innbetales premie i årene fram til 67 år, fordi det skjer endring av nåverdi som følge av tidlig utbetaling og endringer i den risiko som ligger til grunn hva gjelder død og overlevelse som knytter seg til pensjonsinnretningens forpliktelse. Det må derfor utformes regler om forsikringsteknisk omregning av ytelsene med utgangspunkt i premiereserven på uttakstidspunktet. *Banklovkommisjonen* mener at de regler som foreslås ivaretar de hensyn som gjelder omfanget av pensjonsinnretningens forpliktelser, se nedenfor i avsnitt 8.1.

Banklovkommisjonen foreslår at lovens bestemmelser om beregning av premier og pensjonsytelser for øvrig, opprettholdes slik de er i dag så langt dette er mulig. For foretakspensjonsordninger hvor opptjeningen av pensjonsrettigheter er basert på samlet pensjonsytelse og sluttlønn (som er det vanlige), foreslås det en videreføring av beregnet folketrygd basert på gjeldende lovbestemmelser i folketrygden. Endringene i antallet foretakspensjonsordninger og innskuddspensjonsordninger de senere år, se ovenfor i avsnitt 3.1.2, viser at det er et press for omdanning av ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger til innskuddspensjonsordninger. Dette som følge av at foretak ønsker å redusere kostnadene knyttet til tjenestepensjon. Samtidig er det en rekke foretak som i dag ikke ønsker å gjøre en slik omdanning og i stedet avventer situasjonen, da de opplever at innskuddspensjonsordninger ikke er en full god løsning for foretaket og dets arbeidstakere. *Banklovkommisjonen* har mottatt signaler som tyder på at en god del foretak nå avventer en beslutning om slik omdanning i påvente av om det vil bli etablert

muligheter i lovgivningen som vil innebære pensjonsordninger som avviker mindre fra de ytelsesbaserte pensjonsordningene enn det som er tilfelle for innskuddspensjon. Siden det ikke er mulig å gjøre en slik avklaring i denne omgang, er *Banklovkommisjonen* av den oppfatning at en overgangsordning for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger som innebærer at det ikke må foretas endringer av betydning i pensjonsplanene for eksisterende foretakspensjonsordninger, er svært viktig for ikke å skape ytterligere press eller insentiv til lovverksmotivert omdanning av ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger til innskuddspensjonsordninger. Dette gjøres best ved å opprettholde gjeldende beregningsregler for premier og pensjonsytelser.

Banklovkommisjonen kan som utgangspunkt ikke se at det er behov for, eller grunnlag for, å innføre forholdstall eller delingstall i de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene. Under enhver omstendighet vil imidlertid dette spørsmålet måtte behandles under arbeidet del II. Ved beregning av ytelsene vil pensjonsinnretningene bygge på tariff, hvor forutsetninger om gjenstående levetid er lagt inn. Ytelsesbasert foretakspensjon er således i dag et produkt basert på dødelighets- og overlevelsesrisiko. Denne risikoen som pensjonsinnretningene har påtatt seg, påvirkes ikke av endringene i folketrygden.

Fra alderspensjonister i foretakspensjonsordninger er det gitt uttrykk for et ønske om at foretakspensjonsloven endres slik at det skal foretas en årlig pliktig regulering av pensjonsytelsene på nivå med offentlige pensjonsordninger. I dag er reguleringen avhengig av at det bygges opp et tilstrekkelig overskudd som tilføres pensjonistenes overskuddsfond, eller foretaket kan på frivillig grunnlag i regelverket for pensjonsordning eller på årlig basis, forplikte seg til å gi et slikt tillegg dersom midlene i overskuddsfondet ikke er tilstrekkelig. For mange har dette gitt en lavere regulering enn de ville ha fått om det var pålagt foretakene å foreta en årlig regulering av løpende pensjoner. Dette er ikke et spørsmål om tilpasning til ny folketrygd og *Banklovkommisjonen* vil derfor ikke gå inn på dette spørsmålet i denne utredningen.

I tillegg til tilpasninger til innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og begrepsbruken i denne sammenheng, har *Banklovkommisjonen* funnet det riktig å foreslå en del rent lovtekniske endringer i foretakspensjonsloven i samsvar med bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 7 til 9 og lov om obligatorisk tjenestepensjon som er vedtatt etter ikrafttreddelsen av foretakspensjonsloven.

Når det gjelder de mer konkrete forslag til tilpasninger i foretakspensjonsloven, vises det til kapittel 8 nedenfor. Foretakspensjonsloven i sin helhet med gjeldende lovt tekst og med de lovendringer som *Banklovkommisjonen* foreslår, er inntatt i vedlegg 1.4 i denne utredningen.

5.2.3 Tilpasning av innskuddspensjonsloven til ny folketrygd

Banklovkommisjonen har søkt å gjennomføre alle nødvendige tilpasninger i innskuddspensjonsloven til den nye folketrygden så langt dette er mulig og formålstjenelig. *Banklovkommisjonen* har sett det som en fordel at tilpasningene til den nye folketrygden kommer i form av en endringslov. Det har imidlertid ikke vært mulig å gjennomføre dette fullt ut.

De maksimale grensene for hvor store innskudd som kan innbetales i en innskuddspensjonsordning for den enkelte arbeidstaker er i samsvar med innskuddspensjonsloven § 5-4 fastsatt i forskrift. I forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold har Finansdepartementet i § 3-2 fastsatt at innskuddet for et medlem av en innskuddspensjonsordning hvert enkelt år ikke kan overstige 22 prosent av G (for ordninger hvor innskuddet er fastsatt som et bestemt beløp). For ordninger hvor innskuddet er fastsatt som en prosent av inntekt, kan ikke innskuddet overstige 5 prosent av den del av medlemmets lønn som ligger mellom 1 G og 6 G, og 8 prosent av den delen av lønnen som ligger mellom 6 G og 12 G. Finansdepartementet har i mandatet bedt *Banklovkommisjonen* foreta en vurdering av blant annet om knekkpunkter, maksimale innskuddssatser mv. i innskuddspensjonsloven bør endres.

Banklovkommisjonen legger til grunn at de maksimale innskuddssatsene som er fastsatt i forskrift i dag, gjør at det ikke er praktisk mulig å oppnå et pensjonsnivå i innskuddspensjonsordningene som kan sammenlignes med det som er et forholdsvis vanlig pensjonsnivå i de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene. Det reiser etter *Banklovkommisjonens* vurdering enkelte betenkeligheter at lovgivningen på denne måten er med på å bidra til forskjeller i pensjonsnivå avhengig av hva slags type pensjonsordning man er medlem av. Dette i seg selv kan tale for en heving av de maksimale innskuddssatsene.

Som beskrevet ovenfor i avsnitt 5.2.2, er markedssituasjonen i dag slik at det er et press for omdanning av ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger til innskuddspensjonsordninger. En

heving av de maksimale innskuddssatsene for innskuddspensjonsordninger kan bidra til at flere foretak velger å foreta en slik omdanning til innskuddspensjonsordninger som til tross for en økning av de maksimale innskuddssatsene, kan utgjøre en dårligere sikring av alderspensjon enn hva arbeidstakerne har i den ytelsesbaserte foretakspensjonsordningen i dag. Dette samtidig med at det ennå ikke er avklart hvilken utforming ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenstepensjonsordninger skal kunne gis i framtiden, tilpasset den nye folketrygden. En endring av de maksimale innskuddssatsene nå kan derfor oppfattes som bidrag til at omdanning av ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger til innskuddspensjon foretas på et mangelfullt grunnlag.

Det er derfor *Banklovkommisjonens* oppfatning at det beste og mest hensiktsmessige vil være å vurdere endring av de maksimale innskuddssatsene for innskuddspensjon samtidig med vurderingen av hvordan ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenstepensjonsordninger bør se ut i framtiden. Se nærmere nedenfor i avsnitt 5.3.

Det samme gjelder en vurdering av tilpasningen av knekkpunktet i § 5-3 på lønn under og over 6 G, til grensen for opptjening i den nye folketrygden på 7,1 G. *Banklovkommisjonen* er av den oppfatning at det vil kunne være hensiktsmessig og ryddig at tjenstepensjonslovene opererer med samme knekkpunkt som grensen for opptjening av pensjon i folketrygden. Det er i og for seg ikke noe til hinder for at det foretas en slik tilpasning i innskuddspensjonsloven nå, men en endring av knekkpunktet til 7,1 G vil medføre at de som i dag har lønn over 6 G og der innskuddsplanen har høyere innskuddssats for lønn over 6 G enn under, vil få et lavere samlet innskudd for lønnen mellom 6 G og 7,1 G. En slik reduksjon i innskuddsnivå for disse arbeidstakerne kan unngås ved at foretaket hever innskuddsnivået i innskuddsplanen noe. Imidlertid vil ikke en slik heving være mulig om innskuddene i innskuddspensjonsordningen allerede er basert på de maksimale innskuddssatsene. En endring av knekkpunktet til 7,1 G i en slik situasjon vil dermed kunne medføre at enkelte grupper med arbeidstakere i enkelte innskuddspensjonsordninger kan oppleve å få et lavere innskudd enn i dag. *Banklovkommisjonen* er derfor av den oppfatning at knekkpunktet bør tilpasses den nye folketrygden samtidig med at det gjøres en vurdering av de maksimale innskuddssatsene fastsatt i henhold til innskuddspensjonsloven § 5-3.

Banklovkommisjonen har kort drøftet om det er mulig og om det burde åpnes for innskuddspensjonsordninger hvor det skjer en regulering av den

opptjente pensjonskapitalen på liknende måte som regulering av opptjent pensjon i folketrygden. Pensjonsbeholdningen i ny folketrygd skal reguleres med gjennomsnittlig reallønnsvekst. *Banklovkommisjonen* er imidlertid kommet til at en slik vurdering av nye muligheter for utforming av innskuddspensjonsordninger, bør skje samtidig og i sammenheng med vurderingen av hvordan ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenstepensjonsordninger bør tilpasses ny folketrygd i framtiden og således i del II av *Banklovkommisjonens* arbeid.

Banklovkommisjonen har også for innskuddspensjonsloven funnet det riktig å foreslå en del rent lovtekniske endringer i samsvar med bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 7 til 9 og lov om obligatorisk tjenstepensjon som er vedtatt etter ikrafttreddelsen av innskuddspensjonsloven.

Når det gjelder de konkrete forslagene til tilpasninger i innskuddspensjonsloven, vises det til kapittel 6 nedenfor. Innskuddspensjonsloven i sin helhet med gjeldende lovtekst og med de lovendringer som *Banklovkommisjonen* foreslår, er inntatt i vedlegg 1.3 i denne utredningen.

5.2.4 Tilpasning av lov om individuell pensjonsordning

Banklovkommisjonen har ved vurderingen av hvilke tilpasninger som bør gjøres i lov om individuell pensjonsordning, lagt til grunn at Banklovkommisjonens oppdrag ikke omfatter en større gjennomgang og vurdering av loven som sådan. *Banklovkommisjonen* har kun vurdert endringer som fremstår som lovteknisk nødvendig for en tilpasning til de endringer som er foreslått gjennomført i innskuddspensjonsloven. Det vil si at det gjennomføres tilpasninger til ny folketrygd så langt som det er mulig, og slik at det ikke bør være behov for å se på ytterligere endringer i lov om individuell pensjonsordning i del II av Banklovkommisjonens arbeide med å tilpasse pensjonslovene til ny folketrygd.

Denne innfallsvinkelen innebærer blant annet at Banklovkommisjonen ikke foreslår endringer i loven kapittel 5 som gjelder de gamle individuelle pensjonsavtalene etter tidligere regler før lov om individuell pensjonsordning ble vedtatt. Slike avtaler er under utfasing og en tilpasning til ny folketrygd for disse kontraktene vil bli uforholdsmessig komplisert og lite hensiktsmessig. Det er etter *Banklovkommisjonens* vurdering best for både innehavere av slike kontrakter og pensjonsinnretningene, at disse kontraktene holdes utenfor tilpasning til ny folketrygd.

Lov om individuell pensjonsordning er todelt som følge av at pensjonsordningene både kan etableres som individuell pensjonsavtale og som individuell pensjonsforsikring. Tilpasningen av den første delen i loven om individuell pensjonsavtale, som er rene spareordninger, til ny folketrygd, kan i stor grad baseres på de samme forslag til prinsipper om endring som foreslås for innskuddspensjonsloven. For individuell pensjonsforsikring er det nødvendig å foreslå særskilte tilpasninger som følge av de beregningsmessige prinsipper man baserer seg på i forsikring.

Når det gjelder de konkrete forslagene til tilpasninger i lov om individuell pensjonsordning, vises det til kapittel 7 nedenfor. Lov om individuell pensjonsordning i sin helhet med gjeldende lovtekst og med de lovendringer som *Banklovkommisjonen* foreslår, er inntatt i vedlegg 1.2 i denne utredningen.

5.2.5 Tilpasning av lov om obligatorisk tjenstepensjon

5.2.5.1 Behovet for endringer i lov om obligatorisk tjenstepensjon

Som det fremgår ovenfor i avsnitt 4.2, pålegger lov om obligatorisk tjenstepensjon arbeidsgiver en plikt til å ha pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven som sikrer arbeidstakerne alderspensjon i samsvar med minstekrav fastsatt i loven. Dette innebærer for det første, at endringer i innskuddspensjonsloven eller foretakspensjonsloven som følge av tilpasninger til den nye folketrygden, vil kunne få virkninger for arbeidsgivers plikter eller arbeidstakernes rettigheter etter lov om obligatorisk tjenstepensjon. *Banklovkommisjonen* har ved tilpasningen av innskuddspensjonsloven og ved tilpasning av bestemmelsene i foretakspensjonsloven til en overgangsordning, lagt vekt på at det ikke gjøres endringer som berører minstekravene i lov om obligatorisk tjenstepensjon.

For det annet er lov om obligatorisk tjenstepensjon utformet i så nær tilknytning til innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven, at det vil være behov for en lovteknisk gjennomgang av lov om obligatorisk tjenstepensjon i lys av de endringene som foreslås i innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven. Som påpekt ovenfor i avsnitt 5.2.1, vil en innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon, medføre blant annet en endring i begrepsbruk. Dette må også gjenspeiles i lov om obligatorisk tjenstepensjon. Et bortfall av en fast pensjonsalder får også konsekvenser for lov om

obligatorisk tjenstepensjon da pensjonsalderen er brukt flere steder i loven som utgangspunkt blant annet for å vurdere om en pensjonsordning tilfredsstillende minstekravene eller ikke. På samme måte som i innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven, har *Banklovkommisjonen* da valgt å bruke 67 år som et beregningsmessig skjæringspunkt og utgangspunkt for ulike beregninger. Når det gjelder bakgrunnen for dette valget vises det til vurderingen ovenfor i avsnitt 5.2.1.

Banklovkommisjonen understreker at mandatet forutsetter at det ikke er meningen å foreta noen større gjennomgang eller vurdering av lov om obligatorisk tjenstepensjon i denne omgang. På samme måte som ved tilpasningen av innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven, har *Banklovkommisjonen* vurdert det som viktig at det heller ikke gjøres endringer direkte i lov om obligatorisk tjenstepensjon som gjør endringer i lovens minstekrav.

Dette har medført at det foreslås endringer i lov om obligatorisk tjenstepensjon §§ 4 og 5 som *Banklovkommisjonen* oppfatter som nødvendige i forhold til en tilpasning til de endringene som er foreslått i utkastet til endringer i innskuddspensjonsloven. Utkastet til lovendringer er inntatt nedenfor i avsnitt 5.2.5.2.

Endringene i § 4 første ledd er kun en henvisningsendring som følge av endringer i innskuddspensjonsloven. Det er videre foreslått en strykning i annet punktum som innebærer en forenkling av loven uten at man gjør realitetsendringer eller tar ut noe med informasjonsverdi. I §§ 4 annet ledd og 5 annet, tredje og fjerde ledd foreslås det at bruken av pensjonsalder som skjæringstidspunkt erstattes med «67 år».

Siden de foreslåtte endringer i lov om obligatorisk tjenstepensjon er begrenset til dette, er det ikke i denne utredningen inntatt ytterligere merknader til de enkelte endringene i lov om obligatorisk tjenstepensjon som er foreslått.

5.2.5.2 Forslag til endringer i lov om obligatorisk tjenstepensjon

I lov 2005-12-21 nr 124 om obligatorisk tjenstepensjonslov skal følgende bestemmelser lyde:

I

§ 4 første og annet ledd:

(1) Oppretter et foretak en pensjonsordning med innskuddspensjon, skal foretaket etter innskuddsplanen hvert år betale innskudd til alderspensjon for medlemmene. Innskuddet skal minst

utgjøre 2 prosent av den lønn mellom 1 og 12 G som det enkelte medlem mottar fra foretaket i løpet av innskuddsåret, jf. innskuddspensjonsloven § 5-5. *Kongen kan fastsette nærmere regler om beregning av innskudd.*

(2) Det skal i regelverket for pensjonsordningen fastsettes at det for medlemmer som blir uføre, skal være innskuddsfritak under uførhet i samsvar med uføregraden dersom uføregraden er 20 prosent eller mer. Uføregraden fastsettes etter reglene i foretakspensjonsloven § 6-2. Innskuddsfritaket løper så lenge uføregraden er 20 prosent eller mer, men ikke lenger enn til medlemmet *fylder 67 år*. Foretaket skal dekke premiekostnadene ved innskuddsfritak under uførhet i tillegg til innskudd etter første ledd.

§ 5 annet, tredje og fjerde ledd:

(2) Har pensjonsplanen en utbetalingstid på 10 år *fra fylte 67 år*, skal en klart overveiende del av arbeidstakerne sikres en alderspensjon som minst tilsvarende alderspensjon fra en pensjonsordning med innskuddspensjon som oppfyller minstekravene i § 4.

(3) Har pensjonsplanen en utbetalingstid som er lenger enn 10 år *fra fylte 67 år*, skal merverdien av dette vektlegges ved avgjørelsen av om en klart overveiende del av arbeidstakerne sikres en alderspensjon som minst tilsvarende alderspensjon fra en pensjonsordning med innskuddspensjon som oppfyller minstekravene i § 4.

(4) Dersom et foretak benytter adgangen i foretakspensjonsloven § 3-9 annet ledd til å holde arbeidstakere med mindre enn 10 år igjen til *fylte 67 år* utenfor pensjonsordningen, skal foretaket for disse arbeidstakerne opprette en pensjonsordning med innskuddspensjon som oppfyller kravene i § 4.

II

1. Loven trer i kraft 1. januar 2011.

5.2.6 Særlig om forholdet til AFP

Ovenfor i avsnitt 2.3.2, er det gitt en nærmere beskrivelse av den nye AFP-ordningen tilpasset ny folketrygd. Ny AFP innebærer at arbeidstakere som arbeider i tariffbundet foretak med AFP-ordning og som oppfyller kravene til å få AFP, vil få et livsvarig påslag til alderspensjon fra folketrygden. Uttak av ny AFP kan skje fleksibelt fra fylte 62 år og kan kombineres med videre arbeid. Dette gjør at AFP-påslaget vil ha en helt annen tilknytning til folketrygdens alderspensjon og dermed til alderspensjonen fra tjenstepensjonsordningene, enn tidli-

gere. I gjeldende bestemmelser i innskuddspensjonsloven § 4-4 og foretakspensjonsloven § 3-10 er det enkelte foretak gitt frihet til å bestemme om arbeidstakere som fratrer med AFP, skal forbli medlemmer av pensjonsordning eller ikke. Dette har skapt få problemer fordi gammel AFP opphørte på det tidspunktet pensjonene fra folketrygden og tjenstepensjonsordningene kom til utbetaling.

Banklovkommisjonen har vurdert hvilken betydning den nye AFP-ordningen skal ha i forhold til pensjonslovene ved en tilpasning til folketrygden. Det vil være en god del arbeidstakere som til enhver tid ikke vil være dekket av en AFP-ordning eller som på det tidspunktet når uttak av alderspensjon er aktuelt, ikke vil ha rett til AFP-påslag som følge av for liten ansiennitet og lignende. Det første forholdet kan gjelde samtlige arbeidstakere i et foretak som følge av at dette ikke er tariffbundet, eller det kan dreie seg om enkelte arbeidstakere og arbeidstakergrupper i et foretak som ikke er dekket av AFP-ordningen.

For foretaket vil kostnadene knyttet til ny AFP fremstå som en pensjonskostnad. For arbeidstakerne som har krav på AFP-påslaget vil dette utgjøre et årlig tillegg til alderspensjonen fra folketrygden og tjenstepensjonsordningene som kan gi rom for tidligere uttak eller høyere ytelser som pensjonist. Det vil si en generell heving av pensjonsnivået. Rettigheten til AFP kan imidlertid oppfattes som noe uberegnelig, særlig så lenge det er en del år igjen fram til mulig uttak av alderspensjon, som følge av at man må arbeide i et foretak med AFP-ordning på det tidspunktet man går av med pensjon og man må på det tidspunktet ha jobbet der såpass lenge at man har opparbeidet seg rett til AFP. Vilkårene innebærer i realiteten at man kan opparbeide seg rett til AFP flere ganger gjennom karrieren, men at retten tapes igjen som følge av skifte av arbeid og arbeidsgiver. De opparbeidede rettighetene kan ikke som i tjenstepensjonsordninger, sikres i form av pensjonskapitalbevis eller fripolise.

Dersom AFP skal få betydning for utformingen av tjenstepensjonsordningene, for eksempel i forhold til fastsettelse av pensjonsnivå eller ved fastsettelse av den alderspensjon som årlig kommer til utbetaling, reiser det seg en rekke kompliserte spørsmål. Blant annet vil det reise seg en rekke problemstillinger i forhold til forholdsmessighetsprinsippet, herunder om det ved fastsettelsen av innskuddsplan og pensjonsplan skal være mulig eller plikt til å ta hensyn til om en arbeidstaker har rett til AFP på uttakstidspunktet eller ikke. Siden utbetalingstidspunktet i en tjenstepensjonsord-

ning kan ligge 30-40 år fram i tid, samtidig som det først vil være sikkert om en arbeidstaker vil få rett til AFP kort tid før eventuelt uttak av AFP og alderspensjon skjer, vil det være svært komplisert å skulle ta hensyn til dette ved fastsettelse av ytelse og lignende. Forsøk på å ta slike hensyn vil kunne få tilfeldig utslag for den enkelte arbeidstaker som kan oppleves som forskjellsbehandling mellom arbeidstakere.

Banklovkommisjonen har derfor kommet til at den beste løsningen vil være at det ikke tas hensyn til AFP-ordningen ved tilpasningen av pensjonslovene til den nye folketrygden. Dette innebærer at medlemmer som velger å slutte i foretaket og som velger å ta ut AFP uten samtidig å ta ut alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen, skal meldes ut av pensjonsordningen på samme måte som andre arbeidstakere som fratrer sin stilling uten å ta ut alderspensjon. Dersom foretaket ønsker å ta hensyn til at arbeidstakerne er dekket av en AFP-ordning, vil dette måtte skje ved at foretaket tar hensyn til dette ved fastsettelse av innskudds- eller pensjonsnivå i innskuddsplanen eller pensjonsplanen. Innskuddsplanen og pensjonsplanen må uansett tilfredsstillende kravene til forholdsmessighet i pensjonslovene og minstekravene i lov om obligatorisk tjenstepensjon. Det forholdet at tjenstepensjonsordningen kan omfatte både arbeidstakere som omfattes av en AFP-ordning og ikke, og at det ofte vil være arbeidstakere i et foretak som ikke har opparbeidet seg rett til AFP da uttak av alderspensjon skjer, vil foretaket ikke kunne kompensere for gjennom innskuddsplanen eller pensjonsplanen.

5.3 Arbeidet del II – nye ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenstepensjonsordninger

Banklovkommisjonens plan og målsetning med arbeidets del II er for det første å foreta en grundig analyse av de forsikringsbaserte og ytelsesbaserte elementene som ligger i, og kan ligge i, de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene i dag. Dette gjelder for eksempel sluttlønnsprinsippet og bruk av beregnede ytelser fra folketrygden i beregningsgrunnlag for premier og ytelser. En slik grundig analyse er avgjørende for å kunne se hvilke ulike modeller som kan være aktuelle å basere framtidige ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenstepensjonsordninger på som er tilpasset den nye folketrygden.

Banklovkommisjonen ser at det kan være en rekke modeller som kan være mulige hva gjelder

utforming av framtidens ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenstepensjonsordninger hvor ett eller flere av elementene fra dagens ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger inngår. En mulig modell som må vurderes, er hybridmodellen som er skissert i NOU 2009: 13, men det er også en rekke andre modeller som kan tenkes. En del av disse modellene vil kunne vurderes som en kombinasjon av dagens innskuddspensjonsordninger og ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger. I en slik sammenheng vil det være viktig å avklare blant annet i forhold til hver enkelt modell, hvilke regnskapsregler som vil komme til anvendelse dersom modellen skulle innarbeides i pensjonslovgivningen.

Et hovedmål ved arbeidet må være å sørge for at foretakspensjonsloven er tilstrekkelig fleksibelt utformet slik at den ikke utelukker ønskede utformingsmodeller for framtidige tjenstepensjonsordninger. *Banklovkommisjonen* ser det ikke som kommisjonens oppgave å utpeke én bestemt modell som bør erstatte dagens ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger slik de i dag vanligvis er utformet. Foretakspensjonsloven bør opprettholdes som en rammelov, og loven bør stille krav til aktuelle forsikringsmessige og ytelsesbaserte elementer som fastsetter yttergrenser for utforming av pensjonsordningene. Ut fra slike yttergrenser kan det tenkes utformet ulike ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenstepensjonsprodukter.

Banklovkommisjonen legger til grunn at de ulike modellene for mulig utforming av ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenstepensjonsordninger i framtiden vil kunne avvike vesentlig fra dagens ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger. Det vil derfor være behov for overgangsregler som sikrer arbeidstakernes opptjening i eksisterende pensjonsordninger i forhold til en overgang til ny ytelsesbasert foretakspensjon.

Banklovkommisjonen ser det ikke som lovgivers oppgave å gi uttrykk for at en type tjenstepensjonsordning er å foretrekke framfor en annen type, i den grad begge modeller er underlagt regulering i form av pensjonslovgivning og skattemessig behandling. Så lenge man velger at lovgivningen skal utgjøre et rammeregulering som angir minstekrav til pensjonsordningene samt yttergrenser for skattemessige fordelaktig behandling, bør lovverket være nøytralt for foretakenes valg av pensjonsordning innenfor disse rammene. I dag innebærer de skattemessige grensene for hvor store innskudd som kan ytes i innskuddspensjonsordninger, at pensjonene som kommer til utbetaling i en innskuddspensjonsordning ikke vil kunne bli så høye som i en normal ytelsesbasert foretaks-

pensjonsordning (66 prosents ordning) forutsatt en normal gjennomsnittlig avkastning i oppsparringsperioden. De forskriftsfaste grensene for innskudd er som beskrevet ovenfor i avsnitt 3.1.3.2, på 5 prosent av lønn under 6 G og 8 prosent for lønn mellom 6 og 12 G. Dagens regelverk tillater således ikke i praksis at foretaket gjennom en innskuddspensjonsordning sikrer arbeidstakerne et tilsvarende pensjonsnivå som er mulig i de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene. I foretakspensjonsordningene tillates det en sikring av en samlet pensjon tilsvarende 100 prosent av lønn opp til 6 G og 70 prosent av lønn mellom 6 G og 12 G. Dersom man skulle vurdere maksimalrammene for innskudd i innskuddspensjonsordningene i henhold til innskuddspensjonsloven, i forhold til dagens situasjon og dagens ytelsesbaserte foretakspensjonsordning, skulle dette tilsi at maksimalrammene for innskudd i innskuddspensjonsordningene burde heves. Siden de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene må endres for å tilpasses den nye folketrygden i framtiden, blir imidlertid dette et galt sammenligningsgrunnlag. *Banklovkommisjonen* legger til grunn at en justering av maksimalrammene for innskudd i innskuddspensjonsordninger bør skje blant annet på grunnlag av hvordan de ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenstepensjonsordningene bør se ut i framtiden. Etter en avklaring av dette i arbeidets del II, bør det derfor skje en vurdering av maksimalrammene for innskudd i innskuddspensjonsordningene.

Banklovkommisjonen vil videre bemerke at det er, om ikke altfor lenge, ventet endringer i blant annet EU/EØS' soliditetsregler for pensjonsinnretninger. Dette vil medføre endringer i forsikringsvirksomhetslovgivningen, men vil også muligens kunne få betydning for pensjonsproduktlovgivningen.

I løpet av den tid ovennevnte arbeid vil ta, påregner *Banklovkommisjonen* av det vil komme en avklaring hva gjelder ny uførepensjon i folketrygden. Som nevnt ovenfor i avsnitt 2.2.2, påregner Arbeidsdepartementet å fremlegge en proposisjon om dette i løpet av 2010. Når en slik avklaring foreligger, vil *Banklovkommisjonen* utarbeide utkast til tilpasning av bestemmelsene om uføreytelser i pensjonslovene. Det vil her først og fremst dreie seg om bestemmelser i foretakspensjonsloven, da innskuddspensjonsloven henviser til disse hva gjelder uføreytelser for innskuddspensjonsordninger.

Det tredje temaet som *Banklovkommisjonen* legger opp til å vurdere i arbeidets del II er mulighetene for sammenslåing av fripoliserettigheter.

Som følge av ulike beregningsgrunnlag og en rekke risikoelementer som ligger tilknyttet slike forsikringsbaserte rettigheter, reiser det seg langt flere spørsmål og problemer ved sammenslåing av slike rettigheter enn det gjør ved tilsvarende sammenslåing av rettigheter utgått fra innskuddspensjonsordninger. I sistnevnte tilfeller er det i all hovedsak snakk om sammenslåing av beholdninger med kapital, og en omregning til endret uttakstidspunkt, utbetalingstid og lignende for tilpasning til et annet pensjonskapitalbevis eller innskuddspensjonsordning, vil sjelden skape de helt store problemene. *Banklovkommisjonen* ser det imidlertid som en fordel for et godt fungerende og effektivt tjenestepensjonsmarked, at det så langt som det er mulig, åpnes for en sammenslåing av forskjellige fripoliser, fripolise og pensjonskapitalbevis og fripolise og ytelsesbasert eller innskuddsbasert tjenestepensjonsordning som arbeidstakere senere blir medlem av. Antallet fripoliser er økende

som følge av økt mobiliteten i arbeidsmarkedet. En separat forvaltning av hver enkelt fripolise er ikke kostnadseffektivt. Forvaltningen kan i betydelig grad effektiviseres gjennom sammenslåing av fripoliser, sammenslåing av fripoliser og pensjonskapitalbevis og eventuelt sammenslåing med pensjonsrettigheter i innskuddspensjonsordning eller foretakspensjonsordning. Dette vil imidlertid kreve at man finner gode løsninger for omregning og hensyntagen til de forsikringsmessige forutsetninger og beregninger som ligger til grunn for utstedelse av hver enkelt fripolise.

Banklovkommisjonen vet at det er et ønske både hos arbeidstakere, foretak og pensjonsinnretningene at det skjer en gjennomgang av problemstillingene som dette reiser og en vurdering av hvordan dette best kan løses i framtiden. *Banklovkommisjonen* har derfor som mål å gjennomføre en slik vurdering i del II av arbeidet knyttet til tilpasning av pensjonslovene til ny folketrygd.

Del II
Tilpasninger i pensjonslovene

Kapittel 6

Innskuddspensjonsloven

6.1 Hovedpunkter i tilpasningen

Innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon innebærer for det første en innføring av valgfritt tidspunkt for uttak av alderspensjon. *Banklovkommissjonen* legger til grunn at tidligste mulige tidspunkt for uttak bør være fylte 62 år, det samme som i folketrygden. Ved innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon, bortfaller «pensjonsalder» slik det brukes i dag, nemlig som et forhåndsfastsatt tidspunkt da alderspensjonen vil utbetales med mindre arbeidstakeren gjør noe spesielt for å utsette utbetalingen helt eller delvis. Når arbeidstakeren bestemmer at vedkommende ønsker at pensjonskapitalen opptjent i innskuddspensjonsordningen skal komme til utbetaling, skal pensjonsinnretningen på samme måte som i dag utstede et pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende utbetaling av pensjon.

Arbeidsdepartementet har ennå ikke vurdert behovet for, og eventuelt omfanget av, særaldersgrenser for enkelte yrkesgrupper etter innføringen av retten til fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden. *Banklovkommissjonen* har valgt å utforme utkastet til endringer i innskuddspensjonsloven slik at det tas høyde for at slike særaldersgrenser fortsatt kan være aktuelt etter innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Det legges imidlertid til grunn at behovet vil være langt mindre enn i dag, når alle vil få en rett til å ta ut alderspensjon fra 62 år.

I gjeldende lov om individuell pensjonsordning § 2-5 tredje ledd, er det åpnet for at en kunde kan ta ut pensjonskapitalen i form av en uføreytelse før nådd pensjonsalder dersom vedkommende har uføreytelse fra folketrygden. *Banklovkommissjonen* har vurdert om det er grunn til, og vil være hensiktsmessig, å innføre en tilsvarende adgang i innskuddspensjonsloven. Dette kunne tenkes å øke den økonomiske sikkerheten for den enkelte arbeidstaker dersom det skulle oppstå uførhet. På den annen side vil en slik adgang i loven kunne svekke foretakenes insentiv til å etablere særskilt sikring for arbeidstakerne i form av uførepensjonsforsikringer og lignende. En rett til tidlig uttak av pensjonskapitalen i tilfelle uførhet, kan også tenkes

å redusere utnyttelse av restarbeidsevne som følge av at pensjonsinntekten vil øke ved uførheten. *Banklovkommissjonen* har derfor kommet til at det ikke bør innføres noen tilsvarende adgang i innskuddspensjonsloven. For individuell pensjonsordning er stillingen en annen som følge av at det dreier seg om egne innbetalte midler.

Gjeldende bestemmelser i innskuddspensjonsloven har ikke gjort utbetaling av alderspensjon avhengig av at man har rett til, eller at man mottar, alderspensjon fra folketrygden. Dette er imidlertid det vanlige som følge av at alderspensjonen i folketrygden har kommet til utbetaling ved 67 år. Ved innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon, er det et aktuelt spørsmål om det skal kreves at en arbeidstaker tar ut alderspensjon fra folketrygden samtidig med uttak av pensjon fra innskuddspensjonsordningen. Innskuddspensjon er imidlertid en nettoordning som ikke er avhengig av, eller tilknyttet, folketrygden på en slik måte at det er en nødvendig sammenheng mellom utbetaling fra folketrygden og pensjonsordningen. Etter *Banklovkommissjonens* vurdering vil en kobling mellom utbetaling fra folketrygden og innskuddspensjonsloven ikke ha noen særlig betydning med hensyn til å holde arbeidstakere lenger i arbeid. Det vil heller ikke etter det *Banklovkommissjonen* kan se, kunne gi andre positive effekter som tilsier en begrensning i arbeidstakernes fleksibilitet til å sette sammen sitt pensjonsuttak på en for dem best mulig måte til enhver tid. Dette kan innebære at man velger å ta ut alderspensjon fra innskuddspensjonsordningen på et tidligere tidspunkt enn alderspensjonen fra folketrygden. *Banklovkommissjonen* har også vurdert om det er noen grunn til at en arbeidsgiver skal kunne kreve at arbeidstakeren ikke er i arbeid i foretaket eller hos annen arbeidsgiver da alderspensjon tas ut. Dette vil imidlertid kunne være et hinder for at eldre arbeidstakere utnytter sin arbeidskapasitet. Det foreslås derfor at det klart fastsettes i loven at et slikt krav ikke kan stilles i regelverket for pensjonsordningen.

Fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden innebærer videre en rett til å ta ut deler av alderspensjonen i stedet for hele, og uttaket av

alderspensjon kan kombineres med deltidstilling eller heltidstilling hos samme arbeidsgiver man har hatt tidligere eller en ny arbeidsgiver. I ny folketrygd har dette vært vurdert som viktig for å gi den enkelte best mulig sjanse til utnytte sin arbeidskapasitet så lenge som mulig. Av samme grunn er det i folketrygden gitt muligheter for å endre uttaksgraden forholdsvis hyppig (én gang i året), jf. folketrygdloven § 20-14. Uttak kan skje i intervaller på 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 prosent. Endring til uttak av full pensjon kan skje til ethvert tidspunkt.

Innskuddspensjonsloven § 7-2 annet ledd fastsetter i dag at en arbeidstaker som etter oppnådd pensjonsalder fortsatt mottar lønn, kan kreve at pensjon ikke skal utbetales i den utstrekning arbeidstakeren mottar lønn. *Banklovkommisjonen* har drøftet om det er noen grunn til å begrense adgangen til å ta ut bare deler av alderspensjonen. Dette kunne virke kostnadsbegrensende og begrense behovet for administrasjon tilknyttet utbetaling av alderspensjon. Det kan i denne sammenheng argumenteres med at en arbeidstaker har tilstrekkelig fleksibilitet i muligheten for å kunne ta ut folketrygden gradert. Man kan videre tenke seg mellomløsninger hvor man kunne velge mellom å ta ut halvparten eller full pensjon fra pensjonsordningen. Dette vil imidlertid innebære en begrensning i forhold til hva arbeidstaker kan velge i dag. *Banklovkommisjonen* har derfor valgt ikke å foreslå noen begrensninger i adgangen til å ta ut gradert alderspensjon.

For å begrense kostnadene, foreslår *Banklovkommisjonen* i stedet at det skjer en begrensning i arbeidstakers adgang til å endre uttaket sitt av alderspensjon. Hyppige endringer i uttaket vil øke pensjonsinnretningenes behov for administrative ressurser. Dette synes unødvendig kostnadskrevenende i forhold til det som arbeidstaker oppnår ved, og har behov for, hva gjelder adgang til å endre uttaket av pensjon. Ved behov for endringer av uttaket, vil arbeidstaker uansett kunne tilpasse og gjøre endringer i uttaket i folketrygden som tillater endring én gang i året. Det foreslås derfor at uttaket av pensjon ikke kan endres før ved 67 år og deretter i samsvar med hva som fastsettes i pensjonsordningens regelverk. En endring til fullt uttak av alderspensjon kan skje når som helst.

På samme måte som i dag, legger *Banklovkommisjonen* til grunn at en arbeidstaker skal være medlem av innskuddspensjonsordningen og det skal innbetales innskudd for disse så lenge, og i den grad, de er i arbeid. Dette gjelder også arbeidstakere som fortsetter å jobbe etter 67 eller 70 år. *Banklovkommisjonen* kan ikke se at det er noen

grunn til å begrense opptjening av rett til alderspensjon i innskuddspensjonsordning for arbeidstakere som fortsetter å jobbe helt til 75 år eller lenger. I den nye folketrygden er det satt en begrensning for rett til opptjening av alderspensjon til fylte 75 år. Dette er gjort som følge av at den årlige pensjonen etter dette tidspunktet ellers ville bli uforholdsmessig stor. *Banklovkommisjonen* kan ikke se at tilsvarende hensyn gjør seg gjeldende for innskuddspensjonsordninger.

I praksis innebærer gradert uttak at det utstedes et pensjonskapitalbevis for den delen av pensjonskapitalen som skal tas ut i form av alderspensjon. Den øvrige delen av kapitalen forblir en del av innskuddspensjonsordningen som forvaltes i samsvar med regelverket for pensjonsordningen. Eventuell videre opptjening i form av innbetalt innskudd vil bli tilført den delen av pensjonskapitalen som inngår i pensjonsordningen. En kunne tenke seg en løsning der videre opptjening skulle bli tilført pensjonskapitalen under utbetaling, helt eller delvis, og medføre en løpende justering av det beløpet som utbetales. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering vil en slik løsning være unødvendig komplisert og kostnadskrevenende.

For en del arbeidstakere vil den opptjente pensjonskapitalen ved fylte 62 år kunne være forholdsvis beskjeden. I innskuddspensjonsloven § 7-3 tredje ledd er det i dag fastsatt at pensjonens løpetid kan settes ned til det antall år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Dette er blant annet begrunnet i at små utbetalinger vil bli uforholdsmessige kostbare. «Om lag» er anvendt fordi folketrygdens grunnbeløp vil endre seg over tid. Retten til fleksibelt uttak av alderspensjon i form av tidlig pensjon før 67 år eller gradert uttak av alderspensjon, kan tenkes å medføre en økning av små og forholdsvis kostnadskrevenende utbetalinger. *Banklovkommisjonen* foreslår derfor begrensninger i innskuddspensjonsloven på flere punkt som innebærer at pensjonskapitalen ikke kan kreves utbetalt i form av årlige utbetalinger som er lavere enn om lag 20 prosent av grunnbeløpet. Konsekvensen er at arbeidstakeren enten må utsette uttaket av alderspensjon eller ta ut en større del av kapitalen ved gradert uttak. *Banklovkommisjonen* mener at disse begrensningene er viktige for å øke effektiviteten i tjenestepensjonssystemet.

Minstekravet til utbetalingstid i innskuddspensjonsloven er i dag ti år fra pensjonsalder, det vil si normalt fra 67 år. Utbetalingstiden skal fastsettes i regelverket for pensjonsordningen. En videreføring av et minstekrav på ti års utbetaling etter innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon, vil ved

uttak fra 62 år kunne medføre at alderspensjonen opphører ved 72 år. Dette vil kunne innebære at flere alderspensjonister vil måtte leve på alderspensjonen fra folketrygden alene over et lengre tidsrom enn hva som er tilfelle i dag. Utbetaling av høy pensjon i den første delen av pensjonstiden, vil heller ikke være med på å styrke arbeidslinjen og holde arbeidstakere som har mulighet til det, lengre i arbeid. *Banklovkommisjonen* foreslår derfor at minstekravet til utbetalingstid på ti år opprettholdes, men at alderspensjonen uansett skal løpe til fylte 77 år. Dette er i overensstemmelse med gjeldende utbetalingsregler i lov om individuell pensjonsordning. Selv om det i regelverket for pensjonsordningen er fastsatt at utbetaling av pensjonen bare skal skje i ti år eller fram til 77 år, bør arbeidstaker ha rett til å velge en lenger utbetalingstid for pensjonen på det tidspunktet uttak av pensjonen starter opp.

Adgangen til å korte ned utbetalingstiden der pensjonskapitalen er begrenset, opprettholdes på samme måte som i dag. *Banklovkommisjonen* har vurdert hensiktsmessigheten ved en eventuell adgang til å foreta engangsutbetalinger av pensjonskapitalen der pensjonskapitalen er begrenset, i stedet for å kreve at utbetaling skal skje i form av årlige ytelser. Både av hensynet til arbeidslinjen og av skattemessige hensyn, mener imidlertid *Banklovkommisjonen* at det ikke er riktig å innføre noen slik adgang i innskuddspensjonsloven.

Etter gjeldende regler i innskuddspensjonsloven § 7-3 første ledd kan pensjonskapitalen ved uttak av alderspensjon enten utbetales i form av spareavtale eller konverteres til pensjonsforsikringsavtale. Om det skal skje en konvertering til pensjonsforsikringsavtale eller ikke, skal fastsettes i regelverket for pensjonsordningen. Loven § 5-3 annet ledd fastsetter at i de tilfeller hvor regelverket for pensjonsordningen fastsetter at det skal skje en konvertering til forsikring, skal det fastsettes et høyere innskudd for kvinner enn for menn, som følge av at kvinner statistisk sett lever lengre enn menn. For arbeidstakerne innebærer dette at det på forhånd er fastsatt av foretaket om deres pensjon skal utbetales som forsikring eller spareavtale. En forsikring har den fordel at arbeidstaker kan sikres en livsvarig pensjonsutbetaling. Spareavtalen har den fordel at eventuelt gjenstående pensjonskapital ved arbeidstakerens død, utbetales til etterlatte eller dødsboet. Det er svært få innskuddspensjonsordninger som i dag fastsetter at pensjonskapitalen skal konverteres til pensjonsforsikringsavtale ved utbetaling.

Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon vil konsekvensene av foretakets valg for

den enkelte arbeidstaker øke avhengig av på hvilket tidspunkt alderspensjonen tas ut. Særlig ved uttak av alderspensjonen i høy alder, vil den enkelte arbeidstaker kunne vurdere en konvertering av pensjonskapitalen til pensjonsforsikringsavtale som lite hensiktsmessig. Blant annet som følge av at eventuelt gjenstående pensjonskapital ikke kan komme vedkommendes etterlatte til gode. Den enkelte kan oppfatte dette som en urimelig binding og at dette er en avgjørelse som ikke burde ligge til foretaket, men være opp til den enkelte arbeidstaker.

Banklovkommisjonen er enig at det kan gi uheldige konsekvenser for enkelte arbeidstakere at foretaket på forhånd skal fastsette om kapitalen skal konverteres til forsikring, eller ikke, ved utbetaling eller forbli en pensjonsspareavtale. Samtidig er det viktig å beholde det likestillingshensynet som ligger i at kvinner skal ha rett til større innskudd enn menn ved konvertering til forsikring, slik at de sikres de samme årlige pensjonsytelser som menn ved livsvarig ytelse. *Banklovkommisjonen* foreslår derfor at det fortsatt skal fastsettes i regelverket om pensjonskapitalen skal utbetales ved spareavtale eller om det skal skje en konvertering til forsikring, men at den enkelte arbeidstaker på tidspunktet for uttak av alderspensjon skal ha en selvstendig adgang til å vurdere dette. Dette innebærer at en arbeidstaker kan velge å ta ut pensjonen ved spareavtale ved uttak av alderspensjonen, selv om det i regelverket har fastsatt at det skal skje en konvertering til forsikring, eller omvendt. Ved konvertering til pensjonsforsikring legges beregningsgrunnlaget på konverteringstidspunktet til grunn og det oppstår derfor ikke særlige forsikringsmessige spørsmål ved at arbeidstakeren før konvertering skjer gis rett til å velge utbetalingsperiode før utbetalingen påbegynnes.

Skjer det en konvertering til pensjonsforsikringsavtale, vil etterfølgende endringer i uttakstidspunkt, utbetalingstid osv. fra arbeidstakerens side kreve en forsikringsteknisk omregning av alderspensjonen blant annet som følge av endret risikovurdering. *Banklovkommisjonen* har derfor foreslått en hjemmel for en slik omregning i utkastet til endringer i innskuddspensjonsloven. Av hensyn til fare for antiseleksjon, foreslås det at arbeidstaker ikke skal kunne endre en livsvarig pensjonsytelse til opphørende pensjon.

6.2 Beregning av innskudd

Som det fremgår av *Banklovkommisjonens* vurdering ovenfor i avsnitt 5.2.3, er *Banklovkommisjonen*

av den oppfatning at det er riktig å utsette en vurdering av heving av de maksimale innskuddsgrensene og endring av knekkpunktet fra 6 G til 7,1 G til arbeidets del II og samtidig med en avklaring av hvordan ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenestepensjonsordninger bør se ut i framtiden.

Gjeldende innskuddspensjonslov inneholder imidlertid ytterligere en grense. Som det er beskrevet ovenfor i avsnitt 3.1.3.5, er det i § 7-3 fjerde ledd fastsatt at årlig utbetaling fra innskuddspensjonsordningen ikke kan overstige differansen mellom 10,2 G og beregnet folketrygd (grunnpensjon satt lik grunnbeløpet) for lønnsgrunnlag lik 12 G. Hvis pensjonskapitalen gir grunnlag for større årlige utbetalinger enn dette, skal utbetaling av alderspensjon fordeles over flere år. I praksis har denne bestemmelsen ikke hatt betydning som følge av at maksimalgrensene for innskudd har vært satt såpass lave i forskriften til innskuddspensjonsloven. Videre er de eksisterende innskuddspensjonsordningene såpass unge som følge av at loven ble vedtatt i 2000, at pensjonskapitalen for arbeidstakere som har gått av, eller som nærmer seg pensjonsalder, foreløpig er relativt begrenset. Bestemmelsen om maksimal utbetaling av årlig pensjon virker også kompliserende i forholdet til innføringen av ny folketrygd som følge av at dette er det eneste punktet i innskuddspensjonsloven der samlet pensjon, inkludert beregnet folketrygd, er avgjørende. Dessuten bryter den nye AFP-ordningen med tankegangen som disse maksimumsreglene er bygget på. *Banklovkommisjonen* legger til grunn at skal en slik bestemmelse opprettholdes i loven, må det etableres et nytt grunnlag for beregning av grensene for den årlige utbetalingen som ikke er basert på folketrygden.

Banklovkommisjonen er kommet til at siden begrensningen i årlig utbetalt pensjon ikke har praktisk betydning og det virker kompliserende i forhold til en tilpasning til ny folketrygd, bør denne oppheves. *Banklovkommisjonen* kan ikke se at dette vil ha provenymessige virkninger eller virkninger på for eksempel insentivene i lovgivningen til å få folk til å stå lenger i arbeid. I forhold til innskuddspensjonsordninger vil kontrollen med pensjonsnivåene måtte skje via regler om maksimumssetninger for innskudd, og slike regler kan også fastsettes med utgangspunkt i provenymessige hensyn.

Banklovkommisjonen har videre vurdert om det er grunn til å endre gjeldende grenser for arbeidstakernes medlemsinnskudd i innskuddspensjonsordningene. I dag fastsetter innskuddspensjonsloven § 5-6 at det i regelverket for pensjonsordningen kan fastsettes at medlemmene skal betale et inn-

skudd hvert år. Medlemsinnskuddet kan ikke settes høyere enn fire prosent av medlemmets lønn. Innskuddet kan heller ikke overstige innskuddet som foretaket betaler for det enkelte medlem i henhold til innskuddsplanen. Dersom maksimalgrensene for innskudd heves, kan det være en aktuell problemstilling om grensen for medlemsinnskudd på fire prosent også kan eller bør heves. Med gjeldende innskuddsgrenser, som *Banklovkommisjonen* har lagt til grunn skal bli stående inntil del II av Banklovkommisjonens arbeid er sluttført, synes fire prosentsgrensen for medlemsinnskudd å være høy nok. Det legges derfor til grunn at det ikke bør skje noen endring i innskuddspensjonsloven på dette punktet i denne omgang, men at det eventuelt bør skje en ny vurdering av dette dersom det anbefales en betydelig heving av maksimalgrensene for innskudd. En aktuell problemstilling kan i den sammenheng også være muligheter for arbeidstakerne på frivillig basis å foreta tilleggsinbetalinger til tjenestepensjonsordning. Dette må ses i sammenheng med løsningene for individuell pensjonssparing.

6.3 Medlemskapsbestemmelsene og kostnadsansvar

6.3.1 Gjeldende regelverk om administrasjonskostnader knyttet til pensjonskapitalbevis

Banklovkommisjonen har funnet grunn til å se på reglene for administrasjonskostnader knyttet til pensjonskapitalbevis og ansvaret knyttet til disse. Dette har nær sammenheng med gjeldende medlemskapsbestemmelser i innskuddspensjonsordningene. Dagens regler synes å være lite konsekvente i de ulike situasjonene hvor det skjer en utstedelse av pensjonskapitalbevis.

Regelverket vedrørende administrasjonskostnader knyttet til pensjonskapitalbevis er plassert flere forskjellige steder i lovgivningen. De finnes dels i innskuddspensjonsloven, lov om obligatorisk tjenestepensjon, forsikringsvirksomhetsloven, forskrift 30. juni 2006 nr. 870 om innskuddspensjonsordninger som skal oppfylle minstekravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon (otp-forskriften) og forskrift 30. juni 2006 nr. 869 til forsikringsloven (livsforsikring mv.) (livsforsikringsforskriften).

Pensjonskapitalbevis skal i henhold til innskuddspensjonsloven utstedes i to forskjellige situasjoner. For det første utstedes pensjonskapitalbevis i de tilfeller hvor en arbeidstaker slutter i foretaket før vedkommende tar ut eller har rett til å ta ut alderspensjon, jf. innskuddspensjonsloven § 6-2.

Disse pensjonskapitalbevisene beskrives ofte som pensjonskapitalbevis uten rett til straks begynnende pensjon. Kun i tilfeller hvor arbeidstaker slutter i foretaket som følge av uførhet, vil vedkommende forbli medlem av pensjonsordningen og i medhold av lov om obligatorisk tjenestepensjon skal det fortsatt innbetales innskudd for arbeidstakeren i henhold til forsikring av innskuddsfritak ved uførhet.

Det andre tilfellet der det etter innskuddspensjonsloven skal utstedes pensjonskapitalbevis, er når arbeidstakeren fratrer sin stilling for å ta ut alderspensjon, jf. innskuddspensjonsloven § 7-2. Pensjonskapitalbeviset skal omfatte arbeidstakerens opptjente pensjonskapital og denne pensjonskapitalen vil etter utstedelsen av pensjonskapitalbeviset ikke lenger inngå som en del av pensjonsordningens midler, jf. innskuddspensjonsloven § 8-1.

Systematisk sett må det videre skilles mellom pensjonskapitalbevis hvor det er gitt garanti som for eksempel ved alminnelig forvaltning (pensjonskapitalbevis med kontraktsfaste ytelser) og pensjonskapitalbevis med individuell forvaltning. Dekningen av kostnadene vil videre avhenge av om det er snakk om kostnader knyttet til utstedelsen av pensjonskapitalbeviset eller kostnader knyttet til den løpende forvaltningen og administrasjonen av pensjonskapitalen.

6.3.2 Administrasjon av innskuddspensjonsordning og forvaltningen av pensjonskapitalen

Av lov om obligatorisk tjenestepensjon § 4 tredje ledd, følger det at det er foretaket som bærer kostnadene ved administrasjon av pensjonsordningen i tillegg til innskuddene. Arbeidsgiverens kostnadsansvar etter lov om obligatorisk tjenestepensjon § 4 tredje ledd er nærmere regulert i otp-forskriften § 7 første og annet ledd.

Arbeidsgivers kostnadsansvar er kun begrenset i forhold til kostnader knyttet til endring av investeringsporteføljen der arbeidstakerne har individuelt investeringsvalg, jf. lov om obligatorisk tjenestepensjon § 4 tredje ledd annet punktum og otp-forskriften § 7 tredje ledd. Slikt vederlag for selve utførelsen av investeringsvalget skal belastes arbeidstakers pensjonskonto eller dekkes gjennom innbetaling fra arbeidstaker.

I forhold til prissettingen av administrasjon og forvaltning av pensjonsordninger følger det av forsikringsvirksomhetsloven § 9-3 annet ledd at forsikringsselskapet skal ha pristariffer som skiller blant annet mellom pris for forvaltning av midler, pris for forvaltning av midler i særskilte investe-

ringsporteføljer med investeringsvalg og pris for administrative tjenester.

6.3.3 Kostnadene ved utstedelse av pensjonskapitalbevis

Kostnadene knyttet til selve utstedelsen av pensjonskapitalbevis skal bæres av foretaket. Dette anses som en del av forvaltningen og administrasjonen av pensjonsordningen, og følger indirekte av lovverket ved at de særlige kostnadsreglene for fripoliser og pensjonskapitalbevis først kommer til anvendelse når fripolisen eller pensjonskapitalbeviset er utstedt slik at det har oppstått et særskilt kontraktsforhold mellom pensjonsleverandøren og arbeidstakeren. Hovedreglene om kostnadsansvar i lov om obligatorisk tjenestepensjon § 4 vil derfor gjelde (se ovenfor i avsnitt 6.3.2).

Av livsforsikringsforskriften § 5-2 følger det at det ved utstedelse av fripoliser og pensjonskapitalbevis med kontraktsfaste ytelser skal foretas avsetning til administrasjonsreserve. Denne administrasjonsreserven skal dekke fremtidige kostnader knyttet til fripolisen eller pensjonskapitalbeviset. Avsetningen skal foretas uten fortjenesteelement, og i henhold til livsforsikringsforskriften § 2-7 skal institusjonen ha særskilt tariff for forvaltning av og administrasjon av fripoliser og pensjonskapitalbevis med kontraktsfaste ytelser. Denne tariffen skal anvendes ved beregningen av administrasjonsreserven som skal knyttes til fripolisen/pensjonskapitalbeviset ved utstedelsen.

Det følger av innskuddspensjonsloven § 8-1 tredje ledd at pensjonskapitalen knyttet til pensjonskapitalbevis ikke lenger vil utgjøre en del av pensjonsordningens midler idet utstedelse av pensjonskapitalbeviset finner sted. Pensjonskapitalbeviset vil etter utstedelse utgjøre et særskilt rettsforhold mellom utstederen av pensjonskapitalbeviset og kontohaveren.

6.3.4 Administrasjons- og forvaltningskostnader knyttet til utstedte pensjonskapitalbevis

Når det gjelder dekning av de løpende administrasjons- og forvaltningskostnader knyttet til fripoliser og pensjonskapitalbevis, er reglene forskjellige for henholdsvis fripoliser/pensjonskapitalbevis med kontraktsfaste ytelser og pensjonskapitalbevis med investeringsvalg for kontohaveren. Ved vedtaket av innskuddspensjonsloven valgte man å legge de samme kostnadsprinsipper til grunn for pensjonskapitalbevis med kontraktsfaste ytelser som det man hadde for fripoliser i foretakspensjons-

loven. For pensjonskapitalbevis med særskilt investeringsvalg for kontohaveren valgte man derimot en annen løsning. Administrasjonsreserven som avsettes ved utstedelse av fripoliser og pensjonskapitalbevis med kontraktsfastsatte ytelser skal dekke kostnadene knyttet til forvaltning og administrasjon av fripolisen/pensjonskapitalbeviset i hele dens levetid. Innehaveren av fripolisen/pensjonskapitalbeviset skal således ikke belastes ytterligere kostnader med mindre det dreier seg om flytting eller sammenslåing som innehaveren iverksetter. Kostnadene skal fremkomme av de årlige kontoutskriftene.

Som en konsekvens av dette har pensjonsleverandøren rett til inntil 20 prosent av overskuddet på avkastningen, etter at eventuelt underskudd på risiko er dekket, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-12 tredje ledd. Andelen av overskuddet skal dekke selskapets finansrisiko som følge av den avkastningsgarantien som er knyttet til fripolisen/pensjonskapitalbeviset med kontraktsfastsatte ytelser. Hvor stor andel av overskuddet som hvert år tilbakeholdes hos pensjonsleverandøren, kan variere blant annet mellom ulike grupper av fripoliser/pensjonskapitalbevis.

For pensjonskapitalbevis med særskilt investeringsvalg for arbeidstakeren er situasjonen en annen. Av otp-forskriften § 7 fjerde ledd følger det at pensjonsleverandøren kan kreve årlig vederlag for administrative tjenester av kontoinnehaveren. Prisen for de administrative tjenestene knyttet til pensjonskapitalbeviset skal følge av en egen tariff som skal fastsettes i medhold av forsikringsvirksomhetsloven § 9-3 fjerde ledd første punktum, jf. livsforsikringsforskriften § 2-7 annet ledd. For slike pensjonskapitalbevis vil tilført overskudd tilfalle kontohaveren i sin helhet ved at det tilføres pensjonskapitalen med unntak av negativt risikoresultat som kan komme til fradrag, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-13 annet ledd.

6.3.5 Mulig justering av kostnadsreglene om pensjonskapitalbevis

Det bør etter *Banklovkommisjonens* vurdering skje en opprydding og en klargjøring av ovennevnte bestemmelser. Dette har også sammenheng med medlemskapsbestemmelsene i innskuddspensjonsloven som kan forenkles dersom man foretar en endring av bestemmelsene om kostnadsansvar knyttet til utstedte pensjonskapitalbevis.

For pensjonskapitalbevis med kontraktsfastsatte ytelser, foreslås det at det ved utstedelse før fylte 67 år, skal etableres en administrasjons-

reserve ved utstedelsen av pensjonskapitalbeviset som rekker til dekning av kostnadene fram til 67 år. Foretaket vil måtte bære kostnadene ved etableringen av denne administrasjonsreserven. Siden størrelsen på reserven vil være avhengig av om og eventuelt hvor lang tid før 67 år fratredelsen skjer, vil det praktiske være at oppbyggingen av administrasjonsreserven skjer ved en engangspremie som belastes foretaket og ikke i form av løpende innbetalinger som har vært valgt i en del tilfeller hittil. Skulle arbeidstaker velge å ta ut alderspensjon i henhold til pensjonskapitalbeviset før fylte 67 år, skal den delen av administrasjonsreserven som ikke er brukt opp overføres til pensjonskapitalen.

Kostnadene knyttet til forvaltning av pensjonskapitalbeviset med kontraktsfastsatte ytelser og utbetaling av pensjon i henhold til dette beviset skal etter 67 år dekkes av kontoinnehaveren (arbeidstakeren). Dette kan tenkes å skje enten i form av direkte innbetalinger fra kontoinnehaveren (noe som kanskje er lite praktisk), som årlig belastning av pensjonskapitalen eller ved at det skilles ut en særskilt administrasjonsavsetning fra pensjonskapitalen som skal dekke kostnadene knyttet til forvaltning og utbetaling av pensjonskapitalen for den utbetalingsperioden som er valgt i samsvar med forsikringsselskapets beregninger.

Som en konsekvens av at kontoinnehaveren skal belastes kostnadene ved pensjonskapitalbeviset etter 67 år, skal avkastningen på pensjonskapitalen tilføres pensjonskapitalen med unntak av den delen av overskuddet som pensjonsinnretningen beholder i henhold til forsikringsvirksomhetsloven § 9-12 tredje ledd.

For pensjonskapitalbevis med særskilt investeringsvalg for kontohaveren opprettholdes gjeldende regler ved at kontoinnehaveren er ansvarlig for kostnadene knyttet til de administrative tjenestene både før og etter pensjonen kommer til utbetaling.

Medlemskapsbestemmelsene i innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav k kan etter dette endres slik at det kun er arbeidsgiver og arbeidstakere som det innbetales innskudd for som skal forbli medlemmer av pensjonsordningen, herunder arbeidstakere som har sluttet i foretaket som følge av uførhet og som det innbetales innskudd for i henhold til forsikring av innskuddsfritak ved uførhet. Etter det *Banklovkommisjonen* kan se, vil ikke utmeldingen av innskuddspensjonsordningen få andre konsekvenser for arbeidstakeren enn det kostnadsmessige.

6.4 Ikrafttredelse og overgangsregler

Banklovkommisjonen legger til grunn at endringene i innskuddspensjonsloven skal tre i kraft 1. januar 2011. Siden tiden mellom vedtakelse av lovendringene og ikrafttredelsen blir svært begrenset, ser *Banklovkommisjonen* at pensjonsinnretningene kan få svært begrenset tid til å bygge opp systemer og administrasjon tilpasset tidlig uttak av alderspensjon fra ikrafttredelsesdatoen. Pensjonsinnretningene vil derfor kunne ha behov for noe tid til å tilpasse seg de nye reglene før utbetalinger kan gjennomføres. Det foreslås derfor at pensjonsinnretningene skal kunne foreta utbetalinger av pensjon i samsvar med bestemmelsene om fleksibelt uttak av alderspensjon (utkastet til endringer i §§ 7-1 til 7-5) senest med virkning fra og med 1. juni 2011.

Overgangsreglene for den nye AFP-ordningen fastsetter som nevnt ovenfor i avsnitt 2.3.2, at for arbeidstakere som er født i 1948 eller tidligere, og som starter uttak av AFP før 1. desember 2010, gjelder gjeldende AFP-ordning. Dette innebærer at man fram til utgangen av 2015 kan ha arbeidstakere som har sluttet i foretaket samtidig som de bare tar ut AFP etter gjeldende regler. Etter gjeldende bestemmelser i innskuddspensjonsloven § 4-4 annet ledd kan det i regelverket i pensjonsordningen være fastsatt at slike arbeidstakere fortsatt skal være medlem av pensjonsordningen etter å ha sluttet i foretaket fram til 67 år og uttak av alderspensjon. *Banklovkommisjonen* foreslår en endring av § 4-4 annet ledd som innebærer at det ikke lenger skal være åpning for at regelverket kan bestemme at de som slutter i foretaket og som mottar AFP uten samtidig å ta ut alderspensjon fra innskuddspensjonsordningen, skal være medlem av pensjonsordningen, se ovenfor i avsnitt 5.2.6.

Dette medfører at det for arbeidstakere som slutter i foretaket og som tar ut AFP etter gjeldende AFP-ordning før 1. desember 2010, og som er medlem av en pensjonsordning der det er fastsatt at arbeidstakere som mottar AFP skal være medlem av pensjonsordningen, er behov for en overgangsregel som gir disse en adgang til å fortsette som medlemmer av pensjonsordningen.

Banklovkommisjonen har ikke sett at det er behov for andre overgangsregler.

6.5 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Til § 1-2

Medlemskapsdefinisjonen i § 1-2 første ledd bokstav k omfatter i dag tre forskjellige grupper. For det første omfattes arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene for pensjonsordningen (ofte benevnt «aktive medlemmer»), og for det andre omfattes alderspensjonister som har sluttet i foretaket ved oppnådd pensjonsalder og uførepensjonister som er blitt uføre mens de jobbet i foretaket. Videre kan arbeidstakere som har sluttet i foretaket og som mottar AFP, være medlem i pensjonsordningen dersom regelverket for pensjonsordningen fastsetter dette. Det samme gjelder andre førtidspensjonerte, jf. § 4-4.

Innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og adgangen til å ta ut pensjon samtidig med videre arbeid og etableringen av en helt ny ordning for avtalefestet pensjon i privat sektor, kompliserer bildet og spørsmålene knyttet til medlemskap. For å forsøke å forenkle dette, foreslås det at medlemskapsdefinisjonen skal omfatte arbeidsgiver og arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene for pensjonsordningene. Dette omfatter alle arbeidstakere i den grad de jobber i foretaket, herunder ansatte som har passert «vanlig» pensjonsalder, men som fortsetter å jobbe. De skal være medlem av pensjonsordningen selv om de jobber deltid og selv om de samtidig tar ut alderspensjon i henhold til adgangen til fleksibelt uttak av alderspensjon.

Videre skal arbeidstakere som er blitt uføre mens de var i foretakets tjeneste og som det derfor innbetales innskudd for i henhold til forsikring av innskuddsfritak ved uførhet, være medlem av innskuddspensjonsordningen. Det vises til at plikten til å tegne forsikring for innskuddsfritak ved uførhet følger av lov om obligatorisk tjenstepensjon. Det kan tenkes situasjoner der en arbeidstaker har sluttet i et foretak og begynt å arbeide i et nytt foretak, for deretter å bli ufør som følge av en latent uførhet som forelå allerede på det tidspunktet han var arbeidstaker hos tidligere arbeidsgiver. Det kan i slike og lignende situasjoner reise seg spørsmål om vedkommende har krav på innskudd i henhold til forsikring av innskuddsfritak ved uførhet hos tidligere arbeidsgiver. Slike spørsmål vil måtte løses i henhold til alminnelige forsikringsrettslige prinsipper og det er ikke grunnlag for å gå nærmere inn på disse forholdene i denne utredningen. I lovutkastet foreslås det at plikten til å innbetale innskudd i henhold til forsikring av innskuddsfritak, skal løpe fram

til 67 år. Det vises til forslaget til endringer i § 2-4 annet ledd, sammenholdt med § 4-4.

Endringen i medlemskapsdefinisjonen innebærer at alle som slutter i foretaket for å ta ut alderspensjon (alderspensjonister) ikke lenger skal være medlem av innskuddspensjonsordningen. Disse vil, i henhold til bestemmelsene i loven kapittel 7, få utstedt et pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende alderspensjon som omfatter opptjent pensjonskapital. Denne pensjonskapitalen vil ikke lenger utgjøre en del av pensjonsordningens midler, jf. innskuddspensjonsloven § 8-1 tredje ledd. Alderspensjonistene skal dermed meldes ut av pensjonsordningen på samme måte som arbeidstakere som slutter i foretaket før uttak av alderspensjon. I forhold til arbeidstakere med pensjonskapitalbevis med kontraktsfastsatte forpliktelser, vil dette medføre enkelte endringer i forhold til kostnadsansvaret og retten til overskudd etter at pensjonskapitalbeviset er utstedt. Det vises til avsnitt 6.3 ovenfor om administrasjonskostnader knyttet til pensjonskapitalbevis. Arbeidstakere som slutter i foretaket før uttak av alderspensjon, vil i henhold til loven § 6-2 få utstedt bevis for opptjent pensjonskapital (pensjonskapitalbevis uten rett til straks begynnende pensjon) som utgjør et eget rettsforhold mellom pensjonsinstitusjonen og arbeidstakeren. Unntaket gjelder selvfølgelig de som slutter i foretaket som følge av uførhet og som får innskudd i henhold til forsikring av innskuddsfritak ved uførhet.

Heller ikke de som slutter i foretaket og som samtidig tar ut avtalefestet pensjon (AFP), skal etter forslaget være medlem av pensjonsordningen. Disse vil få utstedt pensjonskapitalbevis når de slutter i foretaket. Det samme gjelder de som slutter i foretaket med annen type førtidspensjon, se ovenfor i avsnittene 5.2.6 og 6.3.5.

Som følge av at innføringen av obligatorisk tjenstepensjon har medført at forsikring av innskuddsfritak ved uførhet er blitt en pliktig dekning i tjenstepensjonsordningene, vil pensjonskapitalen også omfatte innskudd innbetalt i medhold av slik forsikring i de tilfeller hvor uførhet har oppstått. Det foreslås derfor at *bokstav l første punktum* som gir en definisjon av pensjonskapital, justeres slik at dette fremgår av loven.

Definisjonen av pensjonskapital i innskuddspensjonsloven omfatter i dag andel av kursreguleringsfond, jf. *bokstav l annet punktum*. Dette foreslås strøket slik at pensjonskapitalen omfatter andel av tilleggsavsetningene i tillegg til innskudd og tilført avkastning. Denne endringen er en konsekvens av innføringen av de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhets-

loven § 9-20. Etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-20 tredje ledd, skal ikke kursreguleringsfondet tilordnes kontraktene i kollektivporteføljen. Først ved flytting av tjenstepensjonsordningen som sådan, vil en andel av kursreguleringsfondet kunne følge med til den nye pensjonsinnretningen. Det vises videre til tilsvarende forslag til endringer i blant annet § 3-5 første og annet ledd og § 8-1 første ledd.

Definisjon av «regelverket» i *bokstav o* foreslås justert slik at alternativet «eller i vedtektene for en pensjonskasse» strykes. Etter vedtakelsen av innskuddspensjonsloven er det gitt virksomhetsregler for pensjonskasser i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 7. I opplistingen av kravene til innholdet i vedtektene for pensjonskasser i forsikringsvirksomhetsloven § 7-4, inngår ikke regler om medlemskapsbestemmelser og lignende for pensjonsordningene. Slike regler skal fremgå av avtalen mellom foretaket og pensjonskassen. Det etableres dermed et klarere skille mellom vedtektene for pensjonskassen som en stiftelse, og regelverket for de pensjonsordningene som pensjonskassen administrerer. Dette bør også fremgå av definisjonen i innskuddspensjonsloven.

Til § 2-2

Gjeldende oversikt over hvilke pensjonsleverandører som kan tilby innskuddspensjonsordninger etter innskuddspensjonsloven § 2-2 første ledd, omfatter bare pensjonskasser og ikke innskuddspensjonsforetak, jf. *første ledd bokstav a*. Dette skyldes manglende konsekvensendringer av loven etter åpningen for etablering av innskuddspensjonsforetak i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 8. En justering av ordlyden her til også å omfatte innskuddspensjonsforetak, vil være en ren lovteknisk oppfølging av de endringer som er gjort i forsikringsvirksomhetsloven. Tilsvarende endring foreslås i *bokstav b*.

Bokstav c er en særlig bestemmelse om pensjonskasser etablert i annen stat innenfor EØS-området. Denne bestemmelsen ble fastsatt før vedtakelsen av EUs pensjonskassedirektiv (Dir. 2003/41/EC). Behovet for å gi forskrifter om dette er dekket av forskriftshjemmelen i forsikringsvirksomhetsloven § 7-3 fjerde ledd og *bokstav c* foreslås derfor opphevet.

Til § 2-3

Annet ledd gjelder adgangen for selvstendig næringsdrivende og frilansere til å etablere innskuddspensjonsordning. I *fjerde punktum* fastset-

tes det et maksimalt årlig innskudd for denne gruppen på fire prosent av den samlede beregnede personinntekt. For alminnelige lønsmottakere følger innskuddsgrensene av forholdsmessighetsprinsippet i § 5-2 og av grensene for maksimalt innskudd fastsatt i medhold av loven § 5-4. Det ble ikke tatt inn noen prosentangivelse for maksimalt innskudd i loven for disse, under henvisning til at det blant annet kunne være behov for å justere grensene som følge av renteutvikling mv. og at slike justeringer var mer hensiktsmessig å foreta i forskrift. Det fremstår som lite hensiktsmessig at det er to forskjellige lovmessige systemer for de to gruppene hva gjelder innskuddenes maksimale størrelser. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering bør det så langt som mulig etableres like grenser og like bestemmelser for disse to gruppene. Det foreslås derfor at det i § 2-3 annet ledd *tredje punktum* fastsettes at grensene for årlig innskudd skal fastsettes etter § 5-4.

I dag fremgår det videre av tredje punktum at innskuddet for selvstendig næringsdrivende bare kan beregnes av personinntekt mellom 1 G og 12 G. Når det gjelder bunnfradraget for lønnsinntekt, fremgår ikke dette av innskuddspensjonsloven, men av minstekravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon og forskrift til innskuddspensjonsloven. Systematikken bør her være den samme slik at det kun er den øvre grensen på 12 G som fremgår av loven, jf. utkastet til fjerde punktum.

Til § 2-4

Annet punktum i første ledd om frilansere foreslås strøket og reguleringen av frilansere og foretak som omfattes av § 2-3 annet ledd foreslås samlet i et eget tredje ledd.

Av gjeldende første ledd første punktum fremgår det at uføre- og etterlatteytelser i tilknytning til en innskuddspensjonsordning kan dekkes ved en uføre- og/eller etterlatteforsikring i samsvar med bestemmelsene i foretakspensjonsloven. Forsikringer tegnet i samsvar med foretakspensjonsloven kapittel 6 og 7 kan tegnes både med og uten fripoliseoppbygging. Skjer det en fripoliseoppbygging, vil arbeidstakeren opparbeide seg rett til uføre-/etterlattepensjon gjennom tjenestetiden sin. Dersom arbeidstakeren fratrer sin stilling før pensjonsalder, vil det utstedes en fripolise som dekker den opparbeidede rett til uføre-/etterlattepensjon. Dette innebærer at dersom den fratradte arbeidstakeren blir ervervsufør på et senere tidspunkt, vil den opptjente retten til uføre-/etterlattepensjon gi rett til utbetaling.

Uføre- og etterlatteforsikringer etter foretakspensjonsloven kapittel 6 og 7 kan også tegnes som risikoforsikringer som gir rett til ytelser dersom uførhet og død inntreffer innenfor en fastsatt periode og som ikke gir rett til opptjening av fripolise. Dette er lagt til grunn av Finansdepartementet i brev av 19. april 2001 til Kredittilsynet (nå Finanstilsynet). Disse risikoforsikringene fremstår for foretaket som gunstigere kostnadmessig enn hva som er tilfelle for uføre-/etterlattepensjonsforsikringer med fripoliseoppbygging. Dette som følge av at livsforsikringsselskapet bare dekker risiko knyttet til et begrenset tidsrom og det ikke skjer en oppbygging av rettigheter som kan medføre utbetaling i et lengre og ukjent tidsrom.

Uføre- og etterlattedekninger for medlemmer av en innskuddspensjonsordning kan imidlertid tenkes dekket på andre måter enn ved forsikringer etter foretakspensjonsloven kapittel 6 og 7, tilknyttet pensjonsordningen. Slike deknninger som bare dekker risiko innenfor en tidsbegrenset periode, stort sett for ett år, kan tegnes som kollektivforsikring, som for eksempel gruppelevsforikring, eller det kan tenkes andre typer årlige risikodeknninger som kan brukes for å sikre medlemmer av en innskuddspensjonsordning uføre- og/eller etterlatteytelser. Det ble i forarbeidene til innskuddspensjonsloven forutsatt at dette skulle være mulig. *Banklovkommisjonen* har vurdert om dette er informasjon som bør fremgå klart av lovens ordlyd. Dette kunne blant annet tenkes å være nyttig informasjon som kunne fremme foretakenes etablering av uføre- og etterlattedekninger for arbeidstakerne. *Banklovkommisjonen* er imidlertid kommet til at det ikke bør tas inn i lovteksten fordi det da kan reises spørsmål om den skattemessige behandlingen av slike forsikringer som ikke er knyttet til pensjonsordningen.

Annet ledd gjelder innskuddsfritak ved uførhet. Dette har til nå vært en «kan» regel etter innskuddspensjonsloven, selv om det følger av lov om obligatorisk tjenestepensjon at foretaket har en plikt til å tegne slik forsikring. Ordlyden er derfor foreslått endret til en «skal» bestemmelse, jf. *første punktum*. Uavhengig av om innskuddsfritaket tegnes som en forsikring med årlig risikoytelse (som både kan tegnes som livsforsikring og skadeforsikring) eller en forsikring med oppsparing, må det fastsettes en tidsgrense for hvor lenge en arbeidstaker skal dekkes av en slik forsikring i form av innbetaling av premie og innskudd når forsikringstilfellet har inntruffet. Dette skjæringstidspunktet er satt til 67 år, se nytt *annet punktum*. Det vises til avsnitt 5.2.1 ovenfor.

Gjeldende annet punktum om frilansere er flyttet til nytt tredje ledd.

Bestemmelsene om frilansere er samlet i et eget nytt *tredje ledd*. Det er presisert at dette leddet gjelder for alle som faller inn under loven § 2-3 annet ledd som åpner for etablering av innskuddspensjonsordning for en del foretak og næringsdrivende som i utgangspunktet ikke faller inn under lovens minstekrav til foretak som kan etablere innskuddspensjonsordning. Frilansere og selvstendig næringsdrivende er ikke omfattet av plikten til å etablere pensjonsordning i lov om obligatorisk tjenestepensjon, og derved heller ikke av plikten til å tegne forsikring om innskuddsfritak ved uførhet. *Banklovkommisjonen* mener imidlertid at også disse bør ha plikt til å tegne forsikring om innskuddsfritak ved uførhet dersom de velger å tegne tjenestepensjonsordning etter innskuddspensjonsloven.

Til § 2-5

Nytt *annet ledd* stiller krav om at det i regelverket skal fastsettes om pensjonskapitalbevis i utbetalingsperioden skal forvaltes i spareavtale eller konverteres til pensjonsforsikring. Bestemmelsen er flyttet fra gjeldende § 7-3 første ledd som følge av at dette er en regelverksbestemmelse og ikke en bestemmelse som har direkte sammenheng med bruk av pensjonskapitalen til alderspensjon. Bestemmelsen må ses i sammenheng med §§ 5-2 annet ledd, 5-3 annet ledd og nytt første ledd i § 7-3. Det vises til merknadene til disse bestemmelsene nedenfor.

Nåværende annet og tredje ledd i § 2-5, blir nytt tredje og fjerde ledd.

Til § 2-10

Gjeldende § 2-10 *annet ledd bokstav b* fastsetter at aldersgrensen for parallelle pensjonsordninger skal være den samme.

Med bakgrunn i at fleksibelt uttak av alderspensjon vil bli innført både for innskuddspensjonsordninger og foretakspensjonsordninger, vil kravene til alder ved uttak av alderspensjon bli den samme ved parallelle pensjonsordninger. Annet ledd bokstav b er derfor i realiteten uten mening og foreslås strøket. Gjeldende bokstav c og d blir bokstav b og c.

Til § 3-2a

Tredje ledd fastsetter at den kollektive investeringsporteføljen kan deles i ulike porteføljer. Delingen

skal i tilfelle skje på bakgrunn av medlemmenes alder og antall år igjen til pensjonsalder. Et visst antall år, minst syv, før pensjonsalderen, skal arbeidstakerens pensjonskapital flyttes over i en portefølje som er sammensatt slik at pensjonskapitalen blir forvaltet på en særlig betryggende måte. Ved innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon blir det vanskelig å konkretisere et bestemt tidspunkt i lovverket for når pensjonskapitalen bør overføres til en slik «lavrisiko»-portefølje. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering er det mer hensiktsmessig at dette konkretiseres i regelverket for den enkelte pensjonsordning. På denne måten kan man hensynta «vanlig» uttaksalder for pensjon i foretaket og risikoprofilen som foretaket har valgt for investeringsporteføljene. Med dette som bakgrunn foreslås det en betydelig forenkling av lovteksten i tredje ledd.

Det bemerkes at når pensjonskapital er flyttet over til en «lavrisiko»-portefølje skal den forbli der også i de tilfeller hvor arbeidstakeren fortsetter i arbeid etter det som kan vurderes som normal alder for uttak av pensjon.

Til § 3-4

Ved forskrift 17. desember 2007 nr. 1457 § 4-2, er det fastsatt særlige bestemmelser om sammensetningen av særskilte investeringsporteføljer og forvaltningen av disse. Denne forskriften ble senest endret i 2009. I forskriften henvises det blant annet til verdipapirfondsloven §§ 4-6 til 4-9 følgende. Det bør derfor foretas en lovteknisk justering av *annet ledd* i samsvar med endringene i forsikringsvirksomhetslovgivningen.

Til § 3-5

I både *første og annet ledd* foreslås det at kursreguleringsfond strykes. Dette er en konsekvensendring i samsvar med forsikringsvirksomhetsloven § 9-20. Det vises til merknadene ovenfor til loven § 1-2 bokstav l.

Videre foreslås det at *annet ledd annet punktum* strykes. Det fastsettes der at pensjonskapitalen skal omfatte en andel av tilleggsavsetningene på samme måte som i første ledd annet punktum. Imidlertid gjelder annet ledd bare pensjonsordninger der pensjonskapitalen forvaltes med investeringsvalg. Ved investeringsvalg vil ikke tilleggsavsetninger være aktuelt. Det vises til forsikringsvirksomhetsloven § 9-15 tredje ledd.

For øvrig vises det til at «innskudd som er innbetalt for medlemmet» vil omfatte innskudd som innbetales i samsvar med forsikring av innskudds-

fritak ved uførhet. Slike innskudd vil også anses som pensjonskapital. Det vises til forslag til endring av loven § 1-2 bokstav l og merknadene ovenfor i denne sammenheng.

Til § 4-2

Første ledd første punktum fastsetter at alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 20 år skal være medlem av innskuddspensjonsordningen. I ny folketrygd er det lagt til grunn at man kan opptjene pensjonsrettigheter fra og med det året man fyller 13 år. Det er ikke foreslått noen endring av innskuddspensjonsloven på dette punktet som følge av endringen i folketrygden. Det bemerkes at en endring av den nedre aldersgrensen i innskuddspensjonsloven på hvem som skal være medlem av pensjonsordningen, vil påvirke minstekravene til hvem som skal være med i en pensjonsordning og som skal oppfylle minstekravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon. Ved arbeidstakere under 20 år, vil det ofte dreie seg om ferievikarer og lignende som kun er ansatt i foretaket i korte tidsrom. Dersom foretaket har faste ansatte som er under 20 år, kan foretaket fastsette i regelverket for pensjonsordningen en lavere aldersgrense enn 20 år.

Med bakgrunn i at folketrygden har satt en grense for opptjening av alderspensjon fra folketrygden på 75 år, er det som et nytt *tredje punktum* i første ledd foreslått en adgang for foretaket til å holde arbeidstakere eldre enn 75 år utenfor pensjonsordningen slik at de ikke skal opptas som nye medlemmer av innskuddspensjonsordningen. Begrunnelsen for å fastsette en slik øvre aldersgrense i folketrygden, var at de årlige utbetalingene ved senere uttak av alderspensjon og fortsatt opptjening ellers ville bli altfor store. De samme hensyn gjør seg nødvendigvis ikke gjeldende for tjenestepensjonsordningene. Adgangen til å holde disse arbeidstakerne utenfor en innskuddspensjonsordning er derfor gjort frivillig. Det understrekes at arbeidstakere som er medlem av pensjonsordningen, skal forbli medlemmer av pensjonsordningen så lenge de fortsetter å ha en deltids- eller heltidsstilling i foretaket. Det skal således fortsatt betales innskudd for en ansatt som arbeider etter fylte 75 år.

Til § 4-4

Gjeldende *første ledd* fastsetter at «førtidspensjonerte arbeidstakere skal ikke være medlem av pensjonsordningen». Denne bestemmelsen oppheves da dette følger av medlemskapsdefinisjonen i § 1-2

første ledd bokstav k. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen foran.

Nytt første ledd *første punktum* bygger på gjeldende bestemmelse i § 4-5, men er en tilpasning til uttak av gradert pensjon. Det fastsettes der at alderspensjonister som fortsatt jobber i foretaket, skal forbli medlemmer av pensjonsordningen, og det skal betales innskudd for disse i samsvar med den stillingsandelen de har. Det samme gjelder innbetaling av premie for innskuddsfritak fram til 67 år, jf. *annet punktum*. Ved uførhet etter 67 år vil arbeidstakeren måtte ta ut alderspensjon. Endringene må ses i sammenheng med forslag til endring av medlemskapsdefinisjonen i loven § 1-2 bokstav k. Se merknader ovenfor.

Gjeldende § 4-4 *annet ledd* fastsetter at det i regelverket kan bestemmes at arbeidstakere som mottar AFP og som slutter i foretaket kan fortsette som medlemmer av pensjonsordningen. Det foreslås at denne muligheten strykes slik at arbeidstakere som slutter i foretaket med avtalefestet pensjon eller annen førtidspensjon, skal meldes ut av pensjonsordningen. Det vises til medlemskapsdefinisjonen i § 1-2 første ledd bokstav k og merknadene til denne bestemmelsen ovenfor. Arbeidstakere som tar ut AFP, men som fortsetter å arbeide i foretaket i full- eller deltidsstilling skal, i samsvar med første ledd, fortsette å være medlem av pensjonsordningen.

Det vil være behov for å fastsette overgangsregler for medlemmer av innskuddspensjonsordning hvor regelverket fastsetter at de som uttar avtalefestet pensjon skal være medlem av pensjonsordning og hvor medlemmet tar ut avtalefestet pensjon etter gammel ordning. Disse bør kunne fortsette som medlemmer i pensjonsordningen fram til 67 år. Se nedenfor i avsnitt 8.4.

Til § 4-5

Bestemmelsen i gjeldende § 4-5 er dekket av utkastet til § 4-4. Paragraf 4-5 foreslås derfor opphevet.

Til § 5-2

Ny folketrygd innebærer en oppheving av knekkpunktet for lønn over 6 G. Dette knekkpunktet innebar at alderspensjonsopptjeningen var forholdsvis lavere for inntekt over 6 G enn for inntekt under 6 G. Den nye folketrygden gir opptjening til alderspensjon for inntekt opptil 7,1 G. For inntekt over dette gis det ingen pensjonsopptjening. Innføringen av opptjening av pensjonsrettigheter fra første krone og en heving av pensjonsnivået opptil 7,1 G gjør at pensjonen fra folketrygden slår ut slik at

de med inntekt opp mot 12 G etter foretatte beregninger ikke skal komme vesentlig dårligere ut enn dagens folketrygd.

Bortfallet av knekkpunkt i ny folketrygd, bør etter *Banklovkommisjonens* vurdering, på sikt føre til en endring av knekkpunktet i innskuddspensjonsloven fra 6 G til 7,1 G. Et slikt skifte vil imidlertid på nåværende tidspunkt kunne medføre at arbeidstakere med lønn mellom 6 og 7,1 G i innskuddspensjonsordninger med innskudd tilsvarende de maksimale satsene som er fastsatt i henhold til loven § 5-4, får en liten reduksjon i årlige innskudd i forhold til tidligere. En endring av knekkpunktet fra 6 G til 7,1 G bør derfor skje samtidig med en justering i de maksimale innskudds-satsene som tar hensyn til en endring av knekkpunktet. *Banklovkommisjonen* er kommet til at en endring av de maksimale innskudds-satsene først bør skje samtidig med at man foretar en vurdering av hvordan ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenestepensjonsordninger bør se ut i framtiden. Dette for å unngå eventuelle regelverksbegrunnede skifter mellom ulike typer av tjenestepensjonsordninger. Det vises til avsnitt 5.3 ovenfor.

Banklovkommisjonen har videre vurdert om det i samsvar med at det ikke lenger vil skje noen folketrygdopptjening for lønn utover 7,1 G, bør åpnes for at foretaket kan vekke forholdet mellom innskudd for lønn under og over 6 G på en noe annen måte enn i dag. *Banklovkommisjonen* er imidlertid kommet til at også dette bør vurderes nærmere når det er klarlagt hvordan de ytelsesbaserte og forsikringsbaserte pensjonsordningene skal kunne utformes i framtiden. På nåværende tidspunkt er det ikke mulig å tenke seg et fullstendig bilde av hvordan de ytelsesbaserte ordningene vil og bør bli, og hvordan rammene for innskuddene i innskuddspensjonsordninger dermed bør forholde seg til de ytelsesbaserte ordningene i framtiden. *Banklovkommisjonen* vil komme tilbake til dette i arbeidet del II om fremtidig utforming av de ytelsesbaserte tjenestepensjonsordningene i privat sektor. Det foreslås derfor at rammen om at innskuddet for lønn over knekkpunktet kan være to ganger høyere enn for lønn under knekkpunktet opprettholdes.

I *annet ledd* er det tatt inn en henvisning til den nye bestemmelsen i § 2-5 annet ledd hvor det fremgår at det i regelverket skal fastsettes om pensjonskapitalen på utbetalingstidspunktet skal forvaltes i spareavtale eller konverteres til pensjonsforsikring. Det er i gjeldende rett lagt til grunn at dersom det skal skje en konvertering til pensjonsforsikring, må det innbetales høyere innskudd for kvinner enn for menn som følge av at kvinner statistisk

sett lever lengre enn menn. Ved vurdering av forholdsmessighetsprinsippet etter § 5-2 første ledd må det derfor tas hensyn til dette hvor det i regelverket for pensjonsordningen er fastsatt at pensjonskapitalen skal konverteres til pensjonsforsikring. Dette må ses i sammenheng med forslaget til endring i §§ 2-5 og 5-3 annet ledd.

Til § 5-3

Formuleringen i *tredje ledd* er endret i samsvar med det som er gjort i § 5-2 annet ledd. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen ovenfor.

Til § 6-1

Endringene i *første ledd første punktum* er en tilpassing til retten til fleksibelt uttak av alderspensjon. Det gjøres oppmerksom på at en arbeidstaker på 63 år som slutter i foretaket kan ha rett til pensjonskapitalbevis etter kapittel 6 i loven om vedkommende velger å fratse stillingen uten å gjøre bruke av retten til å ta ut alderspensjon.

Annet punktum er nytt og er en presisering etter at lov om obligatorisk tjenestepensjon påla tegning av forsikring av innskuddsfritak ved uførhet. Forslaget fastsetter at medlemskapet i pensjonsordningen ikke opphører dersom arbeidstaker slutter i foretaket som følge av uførhet, og som i henhold til forsikring av innskuddsfritak får innskuddsfritak ved uførhet. Bestemmelsen er en konsekvens av medlemskapsbestemmelsen i § 1-2 bokstav k. Se merknadene til denne bestemmelsen ovenfor.

I *tredje ledd* er henvisningen til § 7-3 endret til § 7-4 som følge av en endring av oppdelingen av bestemmelsene i kapittel 7.

Til § 6-2

I *første ledd første punktum* foreslås det inntatt en henvisning til § 3-5 som definerer «opptjent pensjonskapital». Ved å ta inn en slik henvisning vil det fremgå klart at pensjonskapitalbeviset skal omfatte en andel av tilleggsavsetningene i tillegg til pensjonskapitalen hvor det dreier seg om en forsikringsbasert innskuddsordning. Når det gjelder andel av kursreguleringsfondet, fremgår det av forskrift 30. juni 2006 nr. 869 til forsikringsvirksomhetsloven (livsforsikring) § 11-2 tredje ledd, at denne skal tilordnes kontrakten som tilleggsavsetning før flytting.

Det understrekes at en flytting av pensjonskapitalbeviset ikke vil omgjøre tilleggsavsetningene til pensjonskapital. Tilleggsavsetningene vil

beholde sin egenskap som tilleggsavsetning, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 11-11, jf. § 11-10 annet ledd.

Tredje ledd er nytt og klargjør kostnadsforholdene rundt pensjonskapitalbevis. Det vises til avsnitt 6.3 ovenfor. *Første punktum* fastsetter at det er institusjonen som er ansvarlig for, og skal dekke, kostnadene ved utstedelse av pensjonskapitalbevis. Institusjonens kostnadstariffer må omfatte dette slik at dette igjen belastes foretakene. Av *annet punktum* fremgår det at pensjonskapitalbevis som skal forvaltes ved alminnelig forvaltning etter loven § 3-2, skal omfatte en administrasjonsreserve i tillegg til pensjonskapital og tilleggsavsetninger som fremgår av første ledd. Administrasjonsreserven skal være tilstrekkelig til å forvalte avtalen fram til 67 år. Etter fylte 67 år skal kostnadene knyttet til alle pensjonskapitalbevis dekkes av innehaveren av pensjonskapitalbeviset, uavhengig av om det dreier seg om pensjonskapitalbevis som forvaltes ved alminnelig forvaltning eller ved individuell investeringsportefølje. Det vises til merknadene til § 7-3 annet ledd nedenfor og til loven § 8-1 der det fremgår at pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbevis ikke inngår som en del av midlene knyttet til pensjonsordningen de har utgått fra.

Fjerde ledd er tidligere tredje ledd. Ordlyden er endret slik at bestemmelsen ikke er diskriminerende i forhold til EØS-borgere.

Tidligere fjerde ledd er blitt nytt *femte ledd*.

Til § 6-3

For pensjonskapitalbevis uten rett til uttak av pensjon, følger flytteretten av forsikringsvirksomhetsloven § 11-13. Opprinnelig omfattet innskuddspensjonsloven § 6-3 første ledd tre ulike alternativer hva gjelder flytting av pensjonskapitalbevis. Dette var:

1. flytting til annen institusjon,
2. flytting til annen innskuddspensjonsordning, eller
3. flytting til individuell pensjonsavtale.

Ved tilpasningen av bestemmelsen til lov om individuell pensjonsordning i 2008, medførte endringene at det ikke lenger fremgår klart av loven at det er tre alternativer. Det foreslås en justering av *første ledd* slik at det igjen fremgår klart av lovteksten at pensjonskapitalbeviset kan flyttes til annen institusjon som pensjonskapitalbevis, inngå i annen innskuddspensjonsordning eller i en individuell pensjonsspareavtale.

Det bemerkes at flytteretten for pensjonskapitalbevis med rett til uttak av pensjon følger av forsikringsvirksomhetsloven § 11-13, jf. § 11-14.

Ved overføring til annen innskuddspensjonsordning vil det oppstå enkelte spørsmål knyttet til kostnadsansvaret. Det vil måtte skje en kostnadsfordeling mellom foretaket og arbeidstaker ut i fra forholdet mellom pensjonskapitalen vedkommende har opparbeidet i innskuddspensjonsordningen og pensjonskapitalen som er overført fra tidligere innskuddspensjonsordning som arbeidstakeren har vært medlem av. Eventuelt vil foretaket måtte akseptere og bære kostnadene ved forvaltningen av hele kapitalen i samsvar med de regler om kostnadsansvar som gjelder for innskuddspensjonsordninger. *Banklovkommissjonen* legger til grunn at dette vil være en naturlig del av forhandlingene som skjer mellom foretaket og arbeidstaker i ansettelsesprosessen.

Bestemmelsen er i samsvar med det som er lagt til grunn i lov om individuell pensjonsordning der det er åpnet for flytting og sammenslåing av fripolise og pensjonsforsikring på det tidspunktet man har rett til å ta ut pensjon, jf. lov om individuell pensjonsordning § 2-6 annet ledd sammenholdt med § 3-10.

Til § 6-4

Gjeldende *annet ledd* gjelder hvilke aldersgrense som skal legges til grunn ved sammenslåing av pensjonskapitalbevis som har utgått fra innskuddspensjonsordninger med ulike aldersgrenser. Etter innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon vil man ikke lenger ha en fast forhåndsfastsatt pensjonsalder, jf. endringene i innskuddspensjonsloven § 7-1 første ledd. Uttak av pensjon vil avhenge av når man velger å ta ut pensjonen innenfor de rammer som følger av loven § 7-1 første ledd. Uttak av pensjon ved sammenslåtte pensjonskapitalbevis vil derfor bero på når man etter loven § 7-1 første ledd eller etter eventuelle særskilte regler som i ettertid fastsettes om særaldersgrenser, har rett til å ta ut pensjon. Etter *Banklovkommissjonens* vurdering vil derfor annet ledd ikke lenger være nødvendig etter innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon, og det foreslås derfor at dette strykes.

Som nytt annet ledd foreslås det en hjemmel for Kongen til å gi nærmere regler om sammenslåing av pensjonskapitalbevis.

Gjeldende § 6-4 *tredje ledd* fastsettes det at pensjonskapitalbevis som skal forvaltes i spareavtale, ikke kan slås sammen med pensjonskapitalbevis som i henhold til bestemmelser i regelverket for pensjonsordningen skal konverteres til forsikring.

Justeringen av § 2-5 og § 7-3 gjør at denne bestemmelsen ikke lenger er nødvendig og tredje ledd foreslås opphevet. I § 7-3 første ledd er det foreslått at arbeidstaker skal bestemme om pensjonskapitalen skal utbetales og forvaltes i form av spareavtale eller forsikringsavtale.

Til ny § 6-6

I *første ledd* er det presisert at retten til pensjonskapitalen i henhold til pensjonsbeviset ikke bortfaller ved arbeidstakers død før uttak av alderspensjon. Dette som følge av at pensjonskapitalbeviset er en spareavtale. Dette er en klargjøring i loven av hva som til nå har fulgt av motivene til innskuddspensjonsloven. Se NOU 1999: 32 Utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold avsnitt 4.7.3 side 70.

Ved arbeidstakers død skal pensjonskapitalen disponeres i samsvar med reglene i § 7-6 (som er foreslått flyttet til § 7-7, se nedenfor). Pensjonskapitalen skal således brukes til pensjon til etterlatt ektefelle eller barn, eventuelt utbetales til boet om slike rettighetshavere ikke foreligger, se *annet ledd*.

Til kapittel 7

I innskuddspensjonsloven kapittel 7 foreslås det relativt store endringer som følge av en tilpasning til retten til fleksibelt uttak av alderspensjon.

Til § 7-1

Paragrafoverskriften er endret i samsvar med innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Paragraf 7-1 gjelder retten til uttak av alderspensjon. Med «uttak» menes her det tidspunktet når arbeidstaker fremmer krav om utbetaling av pensjonskapitalen etter fylte 62 år. Uttak vil foreligge selv om det bare er en del av den årlige pensjonsytelsen som kreves utbetalt. Også i folketrygden må den som har rett til en ytelse, og uttak i henhold til denne retten, fremsette krav om utbetaling. I folketrygdeloven § 22-13 fastsettes det at for å få en ytelse må den som har rett til ytelsen sette fram krav. En løpende ytelse kan gis for opptil tre måneder før den måneden da kravet ble satt fram. Dersom vedkommende åpenbart ikke har vært i stand til å fremsette krav tidligere, kan en ytelse for opptil 3 år før kravet fremsettes komme til utbetaling. Signaler fra Arbeidsdepartementet tyder på at sistnevnte mulighet ikke vil bli opprettholdt i forhold til alderspensjon fra folketrygden basert på fleksibelt uttak av alderspensjon.

Første ledd første punktum er en tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon og fastsetter at uttak av alderspensjon kan skje fra fylte 62 år. *Annet punktum* svarer til gjeldende annet ledd og hjemler adgang til fastsettelse av særalsdersgrenser.

Annet ledd første punktum presiserer et prinsipp om uavhengighet mellom folketrygden og tjenestepensjon ved at foretaket eller pensjonsinnretningen ikke skal kunne stille krav om at arbeidstaker skal ha rett til, eller gjøre bruk av, sin rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden, for å få rett til å kreve utstedelse av pensjonskapitalbevis og rett til uttak av pensjon. Det er videre i *annet punktum* presisert at arbeidstaker skal kunne kreve utbetaling av pensjon selv om vedkommende fortsatt er i jobb enten i det samme foretaket eller hos annen arbeidsgiver, herunder i det offentlige.

Til § 7-2

Første ledd første punktum er en ren språklig tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon. I *annet og tredje punktum* er det tatt inn bestemmelser vedrørende arbeidstakers rett til å kreve sammenslåing av pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende uttak av alderspensjon som forvaltes av samme institusjon.

Annet ledd fastsetter retten til gradert uttak av alderspensjon. Arbeidstaker skal kunne kreve at det utstedes pensjonskapitalbevis med straks begynnende rett til alderspensjon for bare en del av pensjonskapitalen, se *første punktum*. Den delen av pensjonskapitalen som kreves utbetalt, må imidlertid være av en slik størrelse at den gir en årlig utbetaling på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp, se *annet punktum*. Er ikke pensjonskapitalen tilstrekkelig til dette, må graden av uttak økes eller uttak skje senere. Dette er for å hindre at utbetalingene blir altfor små og uforholdsmessig kostnadskrevenende. For å hindre hyppige endringer av uttaksgraden som vil kunne kreve forholdsvis mye administrativt arbeid for pensjonsinnretningene, foreslås det at graden av uttak av pensjon skal opprettholdes fram til 67 år med mindre arbeidstaker ønsker å endre uttaket til full pensjon, se *tredje punktum*. Arbeidstaker skal kunne gjøre en vurdering og endring av uttaket av alderspensjon ved 67 år og deretter på tidspunkt fastsatt i regelverket for pensjonsordningen, dvs. i avtalen mellom foretaket og pensjonsinnretningen, jf. loven § 1-2 bokstav o. Etter *fjerde punktum* kan imidlertid arbeidstaker til enhver tid endre gradert uttak av alderspensjon til fullt uttak av pensjon.

Ved gradert uttak av alderspensjon etter annet ledd, vil arbeidstaker opptjene innskudd for den lønn han fortsatt har. Slike innskudd samt avkastning etter påbegynt uttak av alderspensjon, skal etter *tredje ledd* tilføres pensjonskapitalen, se *første og annet punktum*. Innskudd og avkastning skal ikke medføre en omregning og økt utbetaling av pensjon i henhold til pensjonskapitalbeviset for gradert uttak som er utstedt i henhold til annet ledd. Tilført innskudd og avkastning skal først komme til utbetaling etter vurderingen av uttaksgrad og eventuell endring av denne ved 67 år. Videre omregning etter dette er et praktisk forhold som naturlig bør inngå som en del av pensjonsordningens regelverk, se *tredje punktum*.

En slik begrensning i retten til å endre uttak av graden av alderspensjon og i behovet for omberegning av de årlige ytelsene, vil kunne begrense administrasjonskostnadene som belastes pensjonskapital og derved ulempene ved rett til gradert uttak av pensjon. Samtidig opprettholdes en betydelig fleksibilitet for arbeidstaker ved mulighet for å kombinere arbeid og pensjon, jf. gjeldende § 7-1 annet ledd.

Banklovkommisjonen har vurdert om en arbeidstakers rett til uttak av alderspensjon bør begrenses i de tilfeller hvor vedkommende mottar uførepensjon i henhold til forsikring etter foretakspensjonsloven kapittel 6. I folketrygden er denne retten foreslått begrenset slik at samlet uttak av pensjon ikke kan overstige en pensjonsgrad på 100 prosent, se Prop. 82 L (2009-2010) Endringer i folketrygdloven mv. (pensjonsreformen – tilpasninger i reglene for alderspensjon til mottakere av dagens uførepensjon). *Banklovkommisjonen* er kommet til at dette prinsippet også bør gjelde for tjenestepensjonsordninger slik at arbeidstaker ikke mottar dobbelt kompensasjon for tapet av inntekt som følge av uførheten. Dette kunne tenkes å medføre at enkelte arbeidstakere ikke velger å utnytte eventuell restarbeidsevne. Det foreslås derfor i *fjerde ledd* en henvisning til bestemmelsene i foretakspensjonsloven § 5-7b fjerde ledd som regulerer dette. Siden uførepensjon i innskuddspensjonsordninger vil være regulert av bestemmelsene i foretakspensjonsloven kapittel 6, vurderes en slik henvisning som hensiktsmessig. Det vises til merknadene til utkastet til foretakspensjonsloven § 5-7b fjerde ledd nedenfor i avsnitt 8.3. *Banklovkommisjonen* er klar over at endringer i uføregraden kan komplisere beregningen av hvor mye alderspensjon som kan tas ut. Det legges til grunn at det vil være uttakstidspunktet som er avgjørende for denne vurderingen, og at alderspensjonen deretter kan endres ved 67 år.

Til § 7-3

I *første ledd* gis arbeidstaker en rett til å bestemme hvordan pensjonskapitalbeviset skal forvaltes i utbetalingsperioden. Forvaltningen skal skje i pensjonsspareavtale (bokstav a) eller pensjonsforsikringsavtale (bokstav b). Dette gjelder uten hensyn til hva arbeidsgiver har fastsatt i regelverket for pensjonsordningen etter § 2-5 annet ledd.

Konkurransmessige hensyn og hensynet til fleksibilitet for arbeidstaker ved utbetaling av pensjonen, tilsier at arbeidstakerne bør stå fritt i valget av om utbetaling av pensjonskapitalen skal skje i form av spareavtale eller forsikringsavtale på tidspunktet for utbetaling av pensjon. For det første bør arbeidstaker selv kunne vurdere om eventuell pensjonskapital ved hans død skal gå til forsikringskollektivet eller utbetales etterlatte eller dødsboet. Dette vil kunne ha særlig betydning om arbeidstakeren venter med å ta ut alderspensjon helt til 75 år eller senere. Videre bør arbeidstakeren kunne vurdere ved utbetalingstidspunktet om han ønsker livsvarig ytelse i form av pensjonsforsikring. En kvinne bør kunne velge pensjonsforsikring selv om det ikke er innbetalt høyere innskudd i opptjeningsperioden for henne enn for hennes mannlige kolleger. Se forslaget til endringer i § 2-5 og merknadene til denne ovenfor. Det vises også til avsnitt 6.1 ovenfor.

Annet ledd fastsetter at arbeidstaker er ansvarlig for kostnadene som påløper ved forvaltning og administrasjon av pensjonskapitalbevis. Det vises til avsnitt 6.3 ovenfor. Det vises også til utkastet til nytt tredje ledd i § 6-2 og merknader til denne bestemmelsen ovenfor.

Tredje ledd gir mulighet for å bruke pensjonskapitalen tilknyttet pensjonskapitalbeviset med rett til straks begynnende utbetaling av pensjon, som en engangspremie for tillegg til alderspensjonen i henhold til en individuell pensjonsforsikringsavtale eller fripolise fra foretakspensjonsordning. Inspirasjon til bestemmelsen er hentet fra lov om individuell pensjonsordning og forutsetter at institusjonen som har inngått den individuelle pensjonsforsikringsavtalen eller utstedt fripolisen, samtykker til en slik bruk av pensjonskapitalen.

Bestemmelsene i gjeldende § 7-3 tredje ledd er dekket av utkastet til § 7-2. Innskuddspensjonsloven § 7-3 *fjerde og femte ledd* fastsetter i dag maksimalgrenser for den samlede årlige alderspensjon som et medlem av en innskuddspensjonsordning kan motta fra folketrygden og innskuddspensjonsordningen. Samlet utbetaling kan ikke overstige 10,2 G inkludert beregnet folketrygd, jf. foretakspensjonsloven § 5-5 første ledd. Grunnpensjonen i

den beregnede folketrygden skal i disse tilfeller settes lik 1 G. Overstiger den samlede årlige pensjon denne grensen, skal antallet år med utbetaling av pensjon økes.

Foreløpig har denne maksimalgrensen vært lite relevant som følge av at de maksimale grensene for årlig innskudd har vært beskjedne. (5 prosent av lønn under 6 G og 8 prosent av lønn mellom 6 G og 12 G, jf. forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til lov av 21. november 2000 nr. 18 om innskuddspensjon i arbeidsforhold.)

Det er for det første et spørsmål om man har behov for en slik maksimalgrense for samlet årlig pensjon som kommer til utbetaling. Et alternativ vil være å styre pensjonsnivåene gjennom de maksimale grensene for innskudd. Det vises til at en grense for samlet pensjon, slik den defineres i dag, ikke kan beholdes som følge av endringene i folketrygden. Pensjon fra folketrygden basert på de nye reglene vil kunne variere slik at det er vanskelig å opprettholde en standardisert beregnet folketrygd. Maksimalgrensen måtte i så fall baseres på faktisk utbetalt folketrygd siste år. Ved bruk av samlet årlig pensjon som grense, ville det videre reise seg et spørsmål om AFP-utbetalinger skulle hensyntas i denne sammenheng. Å måtte basere seg på faktisk utbetalt folketrygd og AFP, ville medføre en del administrativt arbeid og kontroll for pensjonsinnretningene i forhold til de arbeidstakere som har hatt en lønn som medfører at de kan overstige maksimalgrensen for årlig utbetaling. I realiteten vil en slik maksimalgrense for samlet pensjon medføre at den enkelte som kan komme i risikogruppen for en slik begrensning av utbetaling av årlig pensjon, må påse at uttak av alderspensjon starter på et så tidlig tidspunkt at utbetalingstiden ikke må forlenges dersom man ikke ønsker dette. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering er det ikke hensiktsmessig å skulle beholde en slik maksimalgrense for ytelse. En opphevelse av maksimalgrensen for årlig utbetalt pensjon i § 7-3 tredje ledd vil ikke innebære noe frislipp av de årlige pensjonsutbetalingene fra innskuddspensjonsordningene. Ytelsenes størrelse vil i praksis være kontrollert gjennom grensene for årlige innskudd etter § 5-4. Det vises for øvrig til avsnitt 6.1 ovenfor.

Til § 7-4

Første ledd innebærer en endring av minste utbetalingstid for alderspensjonen. Som følge av at alderspensjon kan tas ut fra 62 år, fastsettes det i loven at pensjon skal utbetales til fylte 77 år eller senere, se *første punktum*. Dersom uttak av pensjon starter senere enn 67 år, skal pensjon uansett

utbetales i minst ti år. Ved konvertering av pensjonskapitalen til forsikring, jf. § 7-3 første ledd bokstav b, kan det også avtales at utbetalingene skal være livsvarig.

Minste utbetalingstid kan fravikes dersom pensjonskapitalen er begrenset, se *annet punktum*. Antall utbetalingsår kan reduseres i den grad det er nødvendig for å oppnå et nivå på den årlige pensjonen på omtrent 20 prosent av G. Dette vil kunne innebære at pensjon utbetales i mindre enn ti år og i noen tilfeller at pensjonskapitalen er oppbrukt før vedkommende fyller 67 år. Se ovenfor i avsnitt 6.1.

Annet ledd er nytt og gir arbeidstaker en frihet med hensyn til utbetalingsperioden. Selv om regelverket i pensjonsordningen fastsetter en utbetaling av pensjonen i samsvar med minstetiden i første ledd, bør arbeidstaker kunne fastsette en lengre utbetalingstid om vedkommende ønsker dette. Konsekvensen er at de terminvise ytelsene blir lavere enn om kortere utbetalingstid velges.

I *tredje ledd* er det bare gjort en konsekvensendring for tilpasningen til fleksibelt uttak av alderspensjon.

Fjerde ledd svarer til gjeldende § 7-2 annet ledd.

Til ny § 7-5

Denne paragrafen gjelder den forsikringstekniske omregningen av pensjonsforsikring ved endring av utbetalingstidspunkt, gradering av uttaket, uttakstidspunkt eller opphørstidspunkt av pensjonen, se *første ledd første punktum*. Bestemmelsen har sin inspirasjon i lov om individuell pensjonsordning § 3-6 første ledd. I *annet punktum* foreslås det at endringer som krever forsikringsmessig omregning ikke skal kunne gjøres etter fylte 75 år. Dette med bakgrunn i den risikomessige betydningen høy alder har i forsikringsmessig sammenheng.

I *annet ledd* foreslås det at arbeidstakere som er medlemmer av en forsikret innskuddspensjonsordning med livsvarig ytelse eller som velger konvertering til pensjonsforsikringsavtale på uttakstidspunktet, ikke skal kunne gjøre om en livsvarig alderspensjon til opphørende ytelse. En slik adgang til endring vil kunne skape store seleksjonsmessige problemer. *Banklovkommisjonen* har videre vurdert om det på samme måte som det foreslås i foretakspensjonsloven § 5-7c (se nedenfor i avsnitt 8.4), burde gis en adgang for pensjonsinnretningen til å foreta et standardisert seleksjonsfradrag ved andre endringer som innebærer en endring av utbetalingstiden og dermed en risikomessig endring i forsikringsavtalen. *Banklovkommisjonen* kan ikke se at det er et behov for en slik adgang i de tilfeller hvor arbeidstakeren på

tidspunktet for uttak av alderspensjon velger å konvertere til en forsikring med straks begynnende, livsvarig ytelse. Pensjonsinnretningenes vurdering av dødelighets- og overlevelsrisiko for arbeidstakeren har i slike tilfeller blitt gjennomført på det tidspunktet arbeidstakeren starter uttaket av alderspensjon. Det skulle ikke være behov for å foreta standardiserte seleksjonsfradrag som følge av endringer få år etter dette.

Til § 7-6

Paragrafen er ny og gjelder pensjonsinnretningens opplysningsplikt om pensjonsytelsene ved uttak og betydningen av et tidlig uttak av pensjon. For den enkelte arbeidstaker vil det for pensjonens størrelse ha stor betydning fra hvilket tidspunkt arbeidstakeren tar ut alderspensjonen. For hvert år arbeidstaker velger å fortsette å arbeide etter fylte 62 år øker de årlige pensjonsytelsene vesentlig som følge av fortsatt opptjening til pensjon og kortere beregnet utbetalingsperiode. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering er det vesentlig at denne informasjonen kommer ut til den enkelte arbeidstaker. Det foreslås derfor i *første ledd første punktum* at pensjonsinnretningene i det årlige pensjonsbeviset som sendes arbeidstakerne i det år vedkommende fyller 61 år, skal opplyse hva beregnet årlig pensjonsytelse vil utgjøre i de enkelte år ved fullt uttak av pensjon i perioden 62 til 67 år. I beregningene for hva pensjonen vil bli ved å ta ut pensjonen etter 62 år, skal det i henhold til *annet punktum* forutsettes at arbeidstakeren forblir i stillingen sin og forblir medlem av pensjonsordningen, slik at det legges til grunn at årlig opptjening av pensjon vil fortsette fram til 67 år.

Tilsvarende informasjon skal det etter *annet ledd* gis når pensjonsinnretningen mottar krav fra arbeidstaker om uttak av alderspensjon i henhold til § 7-2 før vedkommende fyller 67 år.

Det legges til grunn at det vil være kostnadsbesparende å knytte denne opplysningsplikten til pensjonsbeviset som allerede sendes ut årlig, sett i forhold til krav om en særskilt utsendelse av informasjon. Plikten til å sende ut årlige opplysninger til arbeidstakerne i form av pensjonsbevis, i noen tilfeller også kalt pensjonsbrev, følger av forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til lov av 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) § 1-3 annet ledd.

Til § 7-7

Paragraf 7-7 er tidligere § 7-4. I forhold til ordlyden i tidligere § 7-4 er *første ledd* tilpasset innføringen av

fleksibelt uttak av alderspensjon. Henvisingene i *annet og tredje ledd* er justert i samsvar med endringene i §§ 7-3 og 7-4.

Til § 8-1

I gjeldende *første ledd* er det fastsatt at kursreguleringsfondet inngår i pensjonsordningens midler. Dette foreslås strøket som konsekvens av bestemmelsene som er blitt gjort gjeldende gjennom de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhetsloven § 9-20. Etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-20 tredje ledd skal ikke kursreguleringsfondet tilordnes kontraktene i kollektivporteføljen. Først ved flytting av tjenestepensjonsordningen som sådan vil en andel av kursreguleringsfondet kunne følge med til den nye pensjonsinnretningen.

Det vises videre til endringer i blant annet § 1-2 bokstav l og § 3-5 første og annet ledd samt merknadene til disse bestemmelsene ovenfor.

Når det gjelder tredje ledd som fastsetter at pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbevis ikke inngår som en del av pensjonsordningens midler, vises det til at endringen i § 6-2 første ledd der det foreslås at det tas inn en henvisning til § 3-5. Dette innebærer at pensjonskapitalen knyttet til pensjonskapitalbevis vil omfatte andel av tilleggsavsetninger.

Til § 9-3

Det er foreslått justering av *første ledd bokstav b* som en tilpasning til begrepsbruken ved fleksibelt uttak av alderspensjon.

Til § 10-2

Det er foreslått justering av *tredje ledd* som en tilpasning til begrepsbruken ved fleksibelt uttak av alderspensjon.

Til § 12-1

I *femte ledd* foreslås det at «sikkerhetsfond» strykes som en følge av at sikkerhetsfondet er sløffet i den nye livsforsikringsvirksomhetslovgivningen i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 9.

Til 13-3

I *annet ledd annet punktum* er «oppnådd pensjonsalder» erstattet med 67 år. Det er her nødvendig å ha et fast skjæringstidspunkt. Når det gjelder valget av 67 år vises det til de generelle merknadene ovenfor i avsnitt 5.2.1.

Til § 14-1

Tredje ledd er justert og tilpasset fleksibelt uttak av alderspensjon.

6.6 Utkast til endringer i innskuddspensjonsloven

I lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold skal følgende bestemmelser lyde:

I

§ 1-2 første ledd bokstavene k, l, og o:

I loven betyr:

- k. Medlemmer: arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pensjonsordningen. *Som medlem regnes også arbeidstaker som er blitt ufør mens han var i foretakets tjeneste, og som det innbetales innskudd for i henhold til forsikring av innskuddsfritak under uførhet.*
- l. Pensjonskapital: innskudd foretatt i samsvar med innskuddsplanen med tillegg av tilført avkastning, samt tilført innskudd i henhold til forsikring av innskuddsfritak under uførhet. Pensjonskapital i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse omfatter i tilfelle også andel av tilleggsavsetninger.
- o. Regelverket: alle regler og vilkår for pensjonsordningen og medlemmenes rettigheter som er fastsatt i avtale mellom foretaket og en institusjon, samt tilhørende innskuddsplan.

§ 2-2 første ledd litra a. og b. skal lyde:

Pensjonsordning etter loven her kan opprettes ved avtale med

- a. institusjon som har tillatelse fra norske myndigheter til å drive virksomhet her i riket som bank, livsforsikringsselskap, pensjonskasse, *innskuddspensjonsforetak* eller forvaltningsselskap for verdipapirfond,
- b. kredittinstitusjon, livsforsikringsselskap, *pensjonsforetak* eller forvaltningsselskap for verdipapirfond som er hjemmehørende i en annen stat innenfor EØS-området og som har adgang til å drive tilsvarende virksomhet som nevnt i bokstav a her i riket.

Gjeldende § 2-2 bokstav c går ut.

§ 2-3 annet ledd:

(2) Et foretak som ikke omfattes av første ledd kan opprette pensjonsordning for selvstendig næringsdrivende, for personlig deltaker i deltakerliknet selskap eller for ansatt eier av aksjeselskap eller allmennaksjeselskap. Tilsvarende gjelder for frilansere. *Grensene for årlig innskudd til ordning som nevnt i første og annet punktum fastsettes etter § 5-4. Årlig innskudd skal beregnes av* vedkommende persons samlede beregnede personinntekt fra næringsvirksomhet, godtgjørelse til deltaker for arbeidsinnsats i deltakerliknet selskap eller lønn, *likevel slik at det ikke skal beregnes innskudd av beløp ut over 12 G.* Dersom et foretak som nevnt i første punktum oppretter pensjonsordning, gjelder bestemmelsene i kapittel 4 om medlemskap for arbeidstakere og i kapittel 5 om innskudd for arbeidstakere tilsvarende så langt de passer.

§ 2-4 første og annet ledd:

(1) Foretak som har alderspensjonsordning etter § 2-1, kan tegne særskilt forsikring etter lov om foretakspensjon som kan gi uførepensjon til medlemmer som helt eller delvis mister ervervsevnen og/eller ytelser til barn og andre etterlatte av medlemmer som *dør.*

(2) Foretaket skal tegne forsikring som gir rett til innskuddsfritak under uførhet i samsvar med uføregraden, tilsvarende premiefritak etter lov om foretakspensjon § 6-7. *Forsikringen skal omfatte alle medlemmer som ikke har fylt 67 år.*

Gjeldende annet ledd tredje punktum blir nytt tredje ledd annet punktum:

(3) *Første og annet ledd gjelder tilsvarende for foretak og frilansere som omfattes av § 2-3 annet ledd.* Forsikring som gir innskuddsfritak i alderspensjonsordning etter § 2-3 annet ledd kan likevel ikke gi rett til innskudd som overstiger *innskuddsgrensene* fastsatt etter § 5-4.

§ 2-5 nytt annet ledd:

(2) *I regelverket skal det fastsettes om pensjonskapitalbevis i utbetalingsperioden skal:*

- a. *forvaltes i spareavtale med institusjon som nevnt i § 2-2, eller*
- b. *konverteres til pensjonsforsikring basert på forutsetninger om dødelighet i livsforsikringsselskap eller i pensjonskasse som oppfyller kravene i lov om foretakspensjon § 2-2 annet ledd.*

Gjeldende annet og tredje ledd blir nytt tredje og fjerde ledd:

(3) Har foretaket tegnet særskilt forsikring for uføreytelser og ytelser til etterlatte etter § 2-4, skal regelverket inneholde ytelsesplanen.

(4) Regelverket for pensjonsordningen skal i sin helhet være i samsvar med bestemmelsene i loven her med tilhørende forskrifter.

§ 2-10 annet ledd gjeldende bokstav c og d, blir ny bokstav b og c:

(2) For et foretak som har både pensjonsordning etter loven her og enten en ytelsesbasert eller en engangsbetalt foretakspensjonsordning (parallele pensjonsordninger), gjelder følgende:

- a. ingen arbeidstaker kan på samme tid være medlem av mer enn en av ordningene,
- b. regelverket for de to ordningene skal utformes slik at alderspensjonsytelsene står i et rimelig forhold til hverandre og slik at urimelig forskjellsbehandling av grupper av arbeidstakere unngås,
- c. rett til ytelser ved uførhet og til etterlatte skal være utformet på samme måte i de to ordningene.

§ 3-2a tredje ledd:

(3) Det kan i regelverket fastsettes at medlemmenes pensjonskapital skal forvaltes i ulike eller i samme investeringsportefølje. Utskillingen skal i tilfelle foretas på bakgrunn av medlemmets alder slik at pensjonskapitalen for medlemmer med få år igjen til pensjonering blir forvaltet på en særlig betryggende måte.

§ 3-4 annet ledd:

(2) En særskilt investeringsportefølje sammenettes av institusjonen i samsvar med retningslinjene for kapitalforvaltningen i livsforsikringsselskaper og pensjonsforetak.

§ 3-5 første og annet ledd:

(1) Et medlem i en ordning med alminnelig forvaltning av pensjonskapitalen har til enhver tid en pensjonskapital tilsvarende summen av de innskudd som er innbetalt for medlemmet, og en forholdsmessig del av avkastning tilført pensjonsordningen i medlemskapsperioden. Hvis ordningen er opprettet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse omfattes i tilfelle også andel av tilleggssavsetninger.

(2) Et medlem i en pensjonsordning som forvalter pensjonskapitalen med investeringsvalg har til enhver tid opptjent en pensjonskapital lik sum-

men av de innskudd som er innbetalt for medlemmet med tillegg og fradrag for medlemmets avkastning og tap.

§ 4-2 første ledd:

(1) Pensjonsordningen skal omfatte alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 20 år, med mindre annet er fastsatt i loven her eller i forskrifter fastsatt av Kongen. Det kan fastsettes lavere alder i regelverket. *I regelverket kan det også fastsettes at arbeidstakere som har fylt 75 år, ikke skal opp-
tas som medlem.*

§ 4-4 første ledd:

(1) *Arbeidstakere som etter uttak av pensjon fra pensjonsordningen og mens pensjonen utbetales, fortsatt har fulltids- eller deltidstilling i foretaket, beholder sitt medlemskap i pensjonsordningen og har krav på fortsatt innbetaling av innskudd og premie for forsikring av innskuddsfritak under uførhet. Premie for innskuddsfritak betales likevel bare til fylte 67 år.*

Gjeldende § 4-5 oppheves.

§ 5-2 annet ledd:

(2) Er det i ordningens regelverk fastsatt at pensjonskapitalen ved utbetalingsperiodens start skal konverteres til pensjonsforsikring etter § 2-5 annet ledd bokstav b, skal det ved anvendelsen av bestemmelsene i første ledd tas hensyn til at dødeligheten er ulik for kvinner og menn.

§ 5-3 annet ledd:

(2) *Er det i ordningens regelverk fastsatt at pensjonskapitalen ved utbetalingsperiodens start skal konverteres til pensjonsforsikring etter § 2-5 annet ledd bokstav b, skal det ved anvendelsen av reglene i første ledd fastsettes et høyere beløp eller en høyere prosent for kvinner enn for menn, slik at den årlige pensjon innskuddene ventes å gi er uavhengig av medlemmets kjønn. Kongen kan gi nærmere regler om beregning av slike høyere beløp eller prosentsetser.*

§ 6-1 første og tredje ledd:

(1) En arbeidstaker som slutter i foretaket uten samtidig å foreta uttak av alderspensjon etter § 7-2, opphører å være medlem av pensjonsordningen. Dette gjelder ikke arbeidstaker som har sluttet i foretaket som følge av uførhet mens han var i foretakets tjeneste, og som har fått innskuddsfritak.

(3) Opptjent pensjonskapital kan ikke utbetales til medlemmet annet enn som ytelser etter § 7-4.

§ 6-2 første ledd:

(1) Institusjonen skal sørge for at det utstedes bevis for opptjent pensjonskapital i *henhold til § 3-5* (pensjonskapitalbevis). Pensjonskapitalbeviset utgjør et eget rettsforhold mellom institusjonen og den dokumentet er utstedt til. Bestemmelsene i loven her gjelder for pensjonskapitalbevis så langt de passer. Pensjonskapitalbeviset kan utstedes elektronisk dersom arbeidstakeren uttrykkelig godtar dette.

Nytt tredje ledd:

(3) *Institusjonen dekker kostnadene ved utstedelse av pensjonskapitalbevis. Hvis pensjonskapitalbeviset skal forvaltes etter reglene i § 3-2 skal det knyttes administrasjonsreserve til pensjonskapitalbeviset for dekning av kostnader fram til 67 år.*

Fjerde ledd:

(4) Utenlandske statsborgere som har hatt bopel her i riket i mindre enn tre år ved opphør av medlemskapet, og som deretter bosetter seg i utlandet, kan benytte opptjent pensjonskapital til å sikre rett til pensjon i *utenlandsk pensjonsinnretning som ikke omfattes av § 1-1 annet ledd.*

Gjeldende fjerde ledd blir nytt femte ledd.

§ 6-3 første ledd:

(1) Kontohaveren har rett til å få pensjonskapital i henhold til pensjonskapitalbevis overført til alderspensjonskonto i annen institusjon som nevnt i § 2-2, eller til annen innskuddspensjonsordning eller individuell pensjonsspareavtale etter lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning.

§ 6-4 nytt annet ledd:

(2) *Kongen kan gi nærmere regler om sammenlåing av pensjonskapitalbevis.*

Gjeldende annet og tredje ledd går ut.

§ 6-6. Medlem som dør

(1) *Retten til pensjonskapitalen faller ikke bort ved at arbeidstakeren dør før uttak av pensjon etter § 7-2 første ledd.*

(2) *Ved medlemmets død disponeres pensjonskapitalen etter reglene i § 7-7.*

§ 7-1. Alder ved uttak av alderspensjon

(1) *En arbeidstaker kan tidligst ta ut alderspensjon ved fylte 62 år. Kongen kan fastsette regler om uttak av alderspensjon før fylte 62 år for stillinger som:*

- a. medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller
- b. krever at de ansatte har særlige fysiske eller psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte.

(2) *Det kan ikke stilles som vilkår i regelverket at alderspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det kan heller ikke stilles som vilkår at arbeidstaker ikke har heltids- eller deltidsstilling i foretaket eller hos annen arbeidsgiver.*

§ 7-2. Uttak av pensjon. Pensjonskapitalbevis

(1) *Ved uttak av alderspensjon etter § 7-1 skal institusjonen utstede pensjonskapitalbevis etter § 6-2 med rett til straks begynnende alderspensjon. Pensjonskapitalbeviset kan slås sammen med annet pensjonskapitalbevis som gir arbeidstakeren rett til uttak av alderspensjon, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon. Ved sammenslåing skal institusjonen utstede pensjonskapitalbevis for samlet pensjonskapital.*

(2) *Arbeidstakeren kan fastsette at pensjonskapitalbeviset ved uttaket av pensjon bare skal gjelde en del av pensjonskapitalen. Graden av uttak av pensjonskapitalen som kan tas ut kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Størrelsen av uttaket kan endres ved fylte 67 år og deretter på tidspunkter fastsatt i regelverket. Dette er ikke til hinder for at fullt uttak av pensjon på et annet tidspunkt.*

(3) *Innskudd som innbetales for medlemmet etter uttak av pensjon tilføres pensjonskapitalen. Det samme gjelder avkastning tilført medlemmets pensjonskapital. Etter endring av uttaksgraden etter annet ledd, skal det foretas omberegning av årlig pensjonsytelse.*

(4) *For arbeidstaker som mottar uførepensjon gjelder foretakspensjonsloven § 5-7b fjerde ledd tilsvarende.*

§ 7-3 første og annet ledd:

(1) *Etter at det er utstedt pensjonskapitalbevis etter § 7-2, skal arbeidstakeren uten hensyn til det som er bestemt i regelverket etter § 2-5 annet ledd, velge om pensjonskapitalen knyttet til pensjonskapitalbevis i utbetalingsperioden skal:*

- a. forvaltes ved pensjonsspareavtale i institusjon som nevnt i § 2-2, eller
- b. konverteres til pensjonsforsikringsavtale basert på forutsetninger om dødelighet i livsforsikringsselskap eller i pensjonskasse som oppfyller kravene i lov om foretakspensjon § 2-2 annet ledd.

(2) *Arbeidstaker dekker kostnadene ved forvaltning av pensjonskapitalen og utbetaling av pensjon.*

Gjeldende tredje, fjerde og femte ledd går ut. Nytt tredje ledd:

(3) *Arbeidstakeren kan i stedet benytte pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbeviset til engangspremie for tillegg til alderspensjonsytelsen i henhold til individuell pensjonsforsikringsavtale etter lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning eller fripolise utgått fra ytelsesbasert tjenstepensjonsordning etter foretakspensjonsloven, dersom den institusjon det gjelder samtykker.*

Gjeldende § 7-4 Medlem som dør, er flyttet til ny § 6-6.

Ny § 7-4. *Utbetaling av alderspensjon*

(1) *Alderspensjon skal minst utbetales i et fast antall år fra uttak av pensjon og til fylte 77 år, men ikke i noe tilfelle i mindre enn i 10 år. Utbetalingstiden kan likevel settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.*

(2) *Arbeidstakeren kan bestemme at alderspensjon skal utbetales i en lengre periode enn fastsatt i første ledd eller utbetales inn til arbeidstakerens død.*

(3) *Er alderspensjonen garantert av institusjonen kan pensjonsytelsen ikke settes ned før etter 10 år. Dersom institusjonen ikke garanterer alderspensjonen, skal pensjonen i et enkelt år ikke utgjøre en større andel av pensjonskapitalen enn dette året utgjør av gjenværende utbetalingsperiode. Ved beregning av gjenværende utbetalingsperiode kan det tas utgangspunkt i at pensjonen skal løpe frem til fylte 77 år og i alle tilfelle minst i 10 år.*

(4) *En arbeidstaker kan kreve at alderspensjon ikke skal utbetales i den utstrekning arbeidstakeren mottar lønn fra foretaket eller fra annet foretak. Ikke utbetalt alderspensjon blir værende i pensjonskapitalen.*

§ 7-5. *Forsikringsteknisk omregning av pensjonsforsikring.*

(1) *Dersom tidspunktet for utbetaling, størrelsen av pensjonsytelsen, utbetalingsperioden eller opphørstidspunktet endres, skal alderspensjon i henhold til pensjonsforsikringsavtale omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på endringstidspunktet. Slike endringer kan ikke gjøres etter arbeidstakeren har fylt 75 år.*

(2) *Alderspensjon som etter pensjonsforsikringsavtalen skal ytes så lenge arbeidstaker lever, kan ikke*

omdannes av arbeidstakeren til alderspensjon med annet bestemt opphørstidspunkt.

Ny § 7-6. *Opplysningsplikt om pensjonsytelser*

(1) *Ved utsendelse av pensjonsbevis til arbeidstakere som fyller 61 år i løpet av året, skal pensjonsinnetningen gi arbeidstakeren opplysninger om beregnet årlig pensjonsytelse ved uttak av pensjon for hvert av årene fra fylte 62 til 67 år. Ved beregningen skal det legges til grunn at årlig opptjening av pensjon fortsetter fram til 67 år.*

(2) *Første ledd gjelder tilsvarende når pensjonsinnetningen mottar krav om utbetaling av pensjon etter § 7-2 før fylte 67 år.*

§ 7-7. *Medlem som dør, første, annet og tredje ledd:*

(1) *Dør et medlem etter uttak av pensjon, skal pensjonskapital som forvaltes i pensjonsspareavtale benyttes til barnepensjon til de barn medlemmet ved sin død forsørger eller plikter å forsørge og pensjon til ektefelle, samboer eller registrert partner.*

(2) *Barnepensjon utbetales etter reglene i § 7-4. Pensjonen skal opphøre når barnet fyller 21 år.*

(3) *Er pensjonskapitalen større enn det som trengs for å sikre hvert barn en årlig pensjon etter annet ledd på 1 G, benyttes gjenværende kapital til å gi ektefelle, samboer eller registrert partner pensjon i minst 10 år etter reglene i § 7-4. Bestemmelsene i lov om foretakspensjon §§ 7-3 og 7-8 annet og tredje ledd gjelder tilsvarende for etterlattepensjon etter bestemmelsen her.*

§ 8-1 første ledd:

(1) *Pensjonsordningens midler omfatter pensjonskapitalen til enhver tid og innskuddsfond. Er pensjonsordningen opprettet i livsforsikringselskap eller pensjonskasse, inngår også tilleggsavsetninger tilordnet pensjonsordningen.*

§ 9-3 første ledd bokstav b:

(1) *Innskuddsfondet kan brukes til dekning av:*
b. *premie for forsikring av innskuddsfritak under uførhet og andre forsikringer knyttet til uførerisiko,*

§ 10-2 tredje ledd:

(3) *Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for at det fastsettes felles innskuddsplan for alle medlemmene i pensjonsordningen.*

§ 12-1 femte ledd:

(5) *Har det foretak som deles pensjonsordning i pensjonskasse, skal pensjonskassen avvikles etter § 13-3 fjerde ledd, likevel slik at egenkapital*

deles og tilordnes hvert av de nye foretakene på grunnlag av opptjent pensjonskapital for hvert foretaks gruppe av medlemmer.

§ 13-3 annet ledd:

(2) Innskuddsfondet fordeles mellom medlemmene på grunnlag av innskuddet for hvert medlem i opphørsåret. Ingen skal likevel tildeles mer fra innskuddsfondet enn det som trengs for å sikre fortsatt innbetaling av innskudd i inntil 5 år eller i tilfelle en kortere periode frem til *uttak av alderspensjon fra pensjonsordningen ved fylte 67 år*. Resten av innskuddsfondet tilbakeføres til foretaket.

§ 14-1 tredje ledd:

(3) Annet ledd gjelder ikke arbeidstakere som *på grunn av alder ikke har rett etter regelverket til å*

bli medlem av foretakspensjonsordningen, eller som for øvrig ikke har rett til å bli medlem av foretakspensjonsordningen etter reglene i lov om foretakspensjon kapittel 3, med mindre annet er fastsatt i regelverket. Innskuddspensjonsordningen videreføres for slike arbeidstakere.

II

1. Loven trer i kraft 1. januar 2011.
2. Endringene i § 4-4 gjelder ikke medlemmer som er født 1948 eller tidligere og som tar ut avtalefestet pensjon etter hittil gjeldende ordning med avtalefestet pensjon i privat sektor før 1. desember 2010.
3. Pensjonsinnretningene skal kunne foreta utbetalinger av pensjon i henhold til §§ 7-1 til 7-5 senest med virkning fra og med 1. juni 2011.

Kapittel 7

Lov om individuell pensjonsordning

7.1 Hovedpunkter i tilpasningen

Som nevnt ovenfor i avsnitt 4.5, er behovet for tilpasning av lov om individuell pensjonsordning til ny folketrygd i all hovedsak begrenset til en tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon. Ordningen med individuell pensjon er, utover bruken av pensjonsalder, i stor grad bygget opp helt uavhengig av og uten tilknytning til folketrygden.

En innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon medfører noe ulikt behov for endringer i loven hva gjelder individuelle pensjonsspareavtaler og individuelle pensjonsforsikringsavtaler. For spareavtalene i loven kapittel 2, følger forslagene til endringer langt på vei tilpasningene som er foreslått for innskuddspensjonsloven. Dette innebærer blant annet at det åpnes for fortsatt innbetaling av innskudd fram til 75 år. Uttak av alderspensjon kan skje fra 62 år. Denne adgangen til uttak gjelder alle, og lovens gjeldende regler om mulig uttak fra 62 år dersom man er uten arbeid kan derfor oppheves.

Ved utarbeidelsen av lov om individuell pensjonsordning i NOU 2007: 17 la *Banklovkommisjonen* vekt på å etablere muligheter for sammenslåing av individuelle pensjonsrettigheter som følge av at dette øker kostnadseffektiviteten i pensjonssystemet. *Banklovkommisjonen* har, der det har vært mulig, forsøkt å videreføre dette i forslagene til endringer i loven i denne omgang. Dette innebærer blant annet forslag om at individuelle pensjonskapitalbevis utstedt i henhold til lov om individuell pensjonsordning skal kunne slås sammen med pensjonsbeholdningen i innskuddspensjonsordning som kunden blir medlem av.

For de individuelle pensjonsforsikringsavtalene i loven kapittel 3 er det i beregningsgrunnlaget for forsikringen lagt til grunn at den skal være fullt betalt ved 67 år. Det er behov for å fastsette et slikt beregningsmessig skjæringstidspunkt ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. *Banklovkommisjonen* har også for pensjonsforsikringsavtalene foreslått at det skal være

mulig å fortsette innbetaling til forsikringene fram til 75 år. Det forutsettes imidlertid at dette krever samtykke fra pensjonsinnretningen da premie innbetalt etter 67 år vil måtte brukes som engangspremie som tillegg til avtalens ytelser.

Endringer i forhold til det som er avtalt i avtalen kan kreve forsikringsteknisk omregning av ytelsene. Dette er regulert i lov om individuell pensjonsordning § 3-9. Siden innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon medfører ytterligere muligheter for endringer fra kundens side med til dels betydelig risikomessige konsekvenser særlig ved høy alder, foreslår *Banklovkommisjonen* at endringer som krever forsikringsteknisk omregning ikke skal kunne gjøres etter fylte 70 år. Det bemerkes også at en slik begrensning vil kunne redusere at økt risiko som følge av endringer fra kundens side, overføres til de øvrige kundene i pensjonsinnretningene, som følge at den innbetalte premie ikke lenger er i samsvar med den risiko avtalen utgjør for pensjonsinnretningen. Etter loven § 3-9 annet ledd er det åpnet for at pensjonsinnretningen kan foreta seleksjonsfradrag som reduserer utbetalingen til kunden ved slike endringer, men dette har vist seg vanskelig å gjennomføre i praksis som følge av at slik reduksjon oppfattes som urettferdig hos kundene.

7.2 Ikrafttredelse og overgangsregler

Banklovkommisjonen legger til grunn at endringene i lov om individuell pensjonsordning skal tre i kraft 1. januar 2011 samtidig med innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygdloven. *Banklovkommisjonen* kan ikke se at det er behov for en særskilt gjennomføringsfrist for pensjonsinnretningene utover ikrafttredelsestidspunktet.

Banklovkommisjonen kan heller ikke se at det er behov for særskilte overgangsregler i forhold til de endringer i lov om individuell pensjonsordning som foreslås.

7.3 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Til § 2-1

Første ledd annet punktum gjelder hvilken informasjon i form av relevante eksempler som kunden skal gis før inngåelse av avtale. Kunden skal blant annet få eksempler på antatt alderspensjonskapital ved nådd pensjonsalder. Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, vil en forhåndsbestemt pensjonsalder bortfalle. Det vil da være nødvendig å gi eksempler basert på uttak av pensjon ved ulike alder. På denne måten vil kunden bli kjent med betydningen av å ta ut pensjon på et tidlig eller et sent tidspunkt.

Til § 2-2

Det er lagt inn et nytt *annet punktum i første ledd* som setter en grense for hvor lenge kunden kan foreta innbetalinger til en individuell pensjonsspareavtale. Grensen er satt til 75 år. Risikoen for at innbetalinger som foretas senere enn dette vil gå til boet, vurderes som forholdsvis stor.

Til § 2-3

Innskuddspensjonsloven § 6-3 (slik den er foreslått å lyde ovenfor i avsnitt 6.6), åpner for flytting av pensjonskapitalbevis til annen innskuddspensjonsordning eller individuell pensjonsspareavtale etter lov om individuell pensjonsordning. På tilsvarende måte burde det ikke være noe i veien for at pensjonskapitalbevis etter lov om individuell pensjonsordning bør kunne overføres og slås sammen med pensjonskapitalbevis utgått fra innskuddspensjonsordning eller pensjonskapitalen i en innskuddspensjonsordning som kunden er medlem av, se *annet ledd nytt annet punktum*. Dette vil kunne sikre en mer kostnadseffektiv forvaltning av kapitalen.

Ved overføring til innskuddspensjonsordning som kunden er medlem av, vil det oppstå enkelte spørsmål knyttet til kostnadsansvaret. Det vil måtte skje en kostnadsfordeling mellom foretaket og arbeidstaker/kunden ut i fra forholdet mellom pensjonskapitalen vedkommende har opparbeidet i innskuddspensjonsordningen og pensjonskapitalen fra den individuelle pensjonsordningen. Eventuelt vil foretaket måtte akseptere og bære kostnadene ved forvaltningen av kapitalen i samsvar med de regler om kostnadsansvar som gjelder for innskuddspensjonsordninger. Dette vil være en naturlig del av forhandlingene mellom foretaket og arbeidstaker ved ansettelse.

Til § 2-4

Paragrafoverskriften endres slik at den tilpasses innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Første ledd er justert i forhold til innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og i samsvar med utkastet til endringer av innskuddspensjonsloven § 7-1 første ledd *første punktum*. I *annet punktum* er det videre tatt inn et forbehold for de tilfeller hvor det i folketrygden innføres en lavere særaldersgrense enn 62 år for enkelte grupper med arbeidstakere. I slike tilfeller skal også alderspensjon fra individuell pensjonsspareavtale kunne tas ut før 62 år.

Gjeldende *annet ledd* foreslås strøket da det antas å være få tjenestepensjonsordninger som vil ha en lavere alder for uttak av alderspensjon enn 62 år. De tilfeller hvor det foreligger, eller blir innført, en lavere særaldersgrense enn 62 år i folketrygden, vil være dekket av § 2-4 første ledd *annet punktum*.

Som nytt *annet ledd første punktum* foreslås innført en bestemmelse om at det i avtalen ikke kan stilles som vilkår at det må tas ut alderspensjon fra folketrygden samtidig med uttak av pensjon fra den individuelle pensjonsspareavtalen. Det skal heller ikke kunne stilles som vilkår for uttak at kunden ikke lenger er i arbeid, se *annet punktum*. Tilsvarende bestemmelser er foreslått i innskuddspensjonsloven § 7-1 *annet ledd*.

Gjeldende *tredje ledd* foreslås opphevet som følge av at innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon vil gi kunden den fleksibilitet som en rett til endring av pensjonsalder er ment å dekke. Tredje ledd foreslås erstattet ved at gjeldende § 2-5 tredje ledd vedrørende rett til uttak av pensjonskapitalen ved inntrådte uførhet, flyttes til § 2-4 som nytt tredje ledd.

Til § 2-5

Paragrafoverskriften endres slik at den tilpasses innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Første ledd første punktum er tilpasset innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og samsvarer med endringene i innskuddspensjonsloven § 7-1 første ledd. *Annet og tredje punktum* er hentet fra gjeldende § 2-6 *annet ledd*, og gjelder adgangen til å slå sammen pensjonskapitalbevis med annet pensjonskapitalbevis utstedt i henhold til innskuddspensjonsloven eller annen pensjonsspareavtale, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon.

Det vises for øvrig til § 2-3 *annet ledd* og merkningene ovenfor til denne bestemmelsen.

Gjeldende annet ledd gjelder rett til uttak av alderspensjon i tilfeller hvor arbeidstakeren slutter i arbeid før den avtalte pensjonsalder. Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, er ikke denne bestemmelsen nødvendig lenger.

I samsvar med hva som er foreslått i utkastet til endringer i innskuddspensjonsloven § 7-2 annet ledd, foreslås det et *nytt annet ledd* som fastsetter at kunden kan velge å ta ut bare deler av pensjonskapitalen i alderspensjon, se *første punktum*. Den resterende pensjonskapitalen vil da bli å forvalte og administrere i henhold til den opprinnelige individuelle pensjonsspareavtalen. For å unngå kostnadskrevende småutbetalinger, foreslås det at det settes en nedre grense som innebærer at pensjonskapitalen som tas ut må være tilstrekkelig til at samlet årlig pensjon blir på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp, se *annet punktum*. Dersom pensjonskapitalen ikke er tilstrekkelig til å sikre en slik utbetaling ved den pensjonsgraden som kunden ønsker, må kunden enten velge å ta ut en større del av pensjonskapitalen eller utsette uttaket. Kunden kan bestemme å ta ut full alderspensjon fra et senere tidspunkt, se *tredje punktum*.

Gjeldende tredje ledd foreslås flyttet til § 2-4 tredje ledd. Se merknader til denne endringen ovenfor.

Som nytt *tredje ledd* foreslås det i samsvar med innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, at det klart fremgår av loven at kunden kan fortsette å innbetale innskudd til pensjonsspareavtalen selv om vedkommende gjør bruk av sin rett til å ta ut alderspensjon i samsvar med avtalen, se *første punktum*. Dette er i samsvar med endringene i innskuddspensjonsloven om at arbeidstakere som fortsetter å jobbe etter oppstart av uttak av alderspensjon, skal være medlem av pensjonsordningen og det skal innbetales innskudd for vedkommende i samsvar med vedkommendes stilling, jf. innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav k. Retten til fortsatt innbetaling er knyttet til kunder som har arbeidsinntekt. Dette er naturlig da arbeidsinntekt er nødvendig for å få rett til skattefradrag.

Innskudd som innbetales og avkastning på innskudd etter oppstart av uttak av alderspensjon, skal tilføres pensjonskapitalen, se *annet punktum*. Pensjonsavtalen skal fastsette hvordan de årlige pensjonsytelsene skal omberegnes i slike tilfeller, se *tredje punktum*.

Til § 2-6

Etter flytting av annet ledd i § 2-6 til § 2-5 første ledd, foreslås *paragrafoverskriften* i § 2-6 justert slik at den er mer poengtert i forhold til hva paragrafen

gjelder, nemlig forvaltning av pensjonskapitalen i utbetalingsperioden.

Det foreslås en mindre presisering i *første ledd* om at det er pensjonskapitalen som skal forvaltes i utbetalingsperioden og ikke selve pensjonskapitalbeviset. I tillegg oppdateres henvisningen til § 2-5.

Gjeldende *annet ledd* er flyttet til § 2-5 første ledd. Gjeldende *tredje ledd* blir nytt annet ledd, men er noe omskrevet som følge av justeringene av paragrafen for øvrig uten at det er ment å gjøre realitetsmessige endringer i bestemmelsen.

Til § 2-7

Paragrafoverskriften endres slik at den tilpasses innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Første ledd første punktum er en tilpasning til innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og en ny begrepsbruk i denne sammenheng. Siden lov om individuell pensjonsordning allerede har en minimumsgrense på utbetalinger til 77 år, er det ikke nødvendig å gjøre noen tilpasning i forhold til dette. *Annet punktum* vurderes som unødvendig og foreslås strøket. Tredje punktum er flyttet til tredje ledd. Nytt annet punktum er hentet fra gjeldende femte ledd og gjelder reduksjon av utbetalingstiden når pensjonskapitalen er liten. Bestemmelsen er tilpasset forslaget i utkastet til endringer i innskuddspensjonsloven § 7-4 første ledd.

Annet ledd er nytt og åpner for at kunden på utbetalingstidspunktet kan velge at pensjonen skal utbetales over en lengre periode enn det som er avtalt. Bestemmelsen svarer i hovedsak til forslaget i utkastet til endringer i innskuddspensjonsloven § 7-4 annet ledd.

Tredje ledd var tidligere annet ledd. *Første punktum* er tilpasset innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og begrepsbruken i denne sammenheng. Av samme grunn er også annet punktum, som blant annet gjelder tilpasningen av årlig pensjonsytelse ved tidlig uttak av pensjon, foreslått strøket. Nytt *annet punktum* er hentet fra gjeldende tredje punktum i første ledd. *Tredje punktum* er tilpasset i forhold til nytt annet punktum.

Fjerde ledd er tilpasset innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon ved at kunden kan bestemme at alderspensjonen ikke skal utbetales i den utstrekning kunden mottar lønn. Det vises til innskuddspensjonsloven § 7-4 tredje ledd.

Til § 2-8

Annet ledd annet punktum er justert i samsvar med de endringer som er foreslått i §§ 2-5 til 2-7.

Til § 2-9

I *annet ledd* er det foretatt en tilpasning i forhold til innføringen av fleksibelt uttak av pensjon. Som skjæringstidspunkt er 67 år brukt i samsvar med det som er beskrevet ovenfor i avsnitt 5.2.1.

Til § 3-1

I *annet ledd* foreslås det nytt *annet og tredje punktum* hvor det fastsettes at utbetalingen av alderspensjon skal skje så lenge kunden lever, men at det kan avtales opphørende pensjon eller redusert pensjon fra fylte 77 år eller senere, men ikke i noe tilfelle før alderspensjon har vært utbetalt i 10 år. Bestemmelsene fremgår i dag av § 3-3 femte ledd. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering hører disse bestemmelsene bedre hjemme i § 3-1, da dette er forhold som skal fremgå av pensjonsforsikringsavtalen.

Tredje ledd er nytt som følge av at det er nødvendig å ha et tidspunkt i beregningsgrunnlaget for når premiereserven i pensjonsforsikringene skal være fullt oppbygget, slik at pensjonsytelsen etter avtalen er fullt sikret. *Første punktum* fastsetter dette tidspunktet til 67 år. Det vises til avsnitt 5.2.1 ovenfor.

I *annet punktum* er det på samme måte som for pensjonsspareavtalene i § 2-2 første ledd annet punktum, åpnet for at kunden kan fortsette å innbetale årlig premie inntil fylte 75 år. Slike ekstra innbetalinger skal brukes til engangspremie for tillegg til årlig pensjonsytelse. For pensjonsforsikringsavtalen er imidlertid dette gjort avhengig av at institusjonen samtykker til dette som følge av at slike innbetalinger vil ha risikomessig betydning for institusjonen. Dersom kunden ikke ønsker å fortsette innbetalinger til pensjonsforsikringsavtalen eller institusjonen ikke samtykker til dette, kan kunden i stedet velge å inngå en pensjonsspareavtale i samsvar med loven kapittel 2 med årlige innbetalinger fram til fylte 75 år.

Nytt *fjerde ledd* svarer til tidligere tredje ledd.

I *femte ledd første punktum* er «nådd pensjonsalder» erstattet med «uttak av alderspensjon» med bakgrunn i endringen av begrepsbruken som følge av innføringen av rett til fleksibel alderspensjon.

Til § 3-2

Paragrafoverskriften endres slik at den tilpasses innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon, jf. utkastet til endring i § 2-4.

Endringene i *første ledd første og annet punktum* svarer til utkastet til endringer av § 2-4 første ledd. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen

foran. Utgangspunktet i første ledd første og annet punktum er modifisert av *tredje punktum* som fastsetter at uttak ikke kan skje før fylte 67 år dersom den årlige pensjonsytelse vil bli mindre enn om lag 20 prosent av grunnbeløpet i folketrygden. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering er det behov for en slik begrensning i forhold til forsikringer da disse ofte vil være livsvarige. En utbetaling av livsvarig pensjon ved årlige beløp under den foreslåtte grensen som følge av uttak før 67 år, vil bli uforholdsmessig kostnadskrevende.

Endringene i *annet ledd* svarer til forslaget til endringer av § 2-4 annet ledd. Det vises til merkningene til denne bestemmelsen foran.

Gjeldende *tredje ledd* fastsetter at paragrafen ikke er til hinder for at den avtalte pensjonsalderen senere endres innen rammen av paragrafen. Bestemmelsen fremstår som unødvendig og foreslås strøket.

Til § 3-3

Paragrafoverskriften endres slik at det tilpasses innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon, jf. forslaget til endring i § 2-5.

Annet ledd er tilpasset innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og rett til å ta ut pensjonen som gradert uttak. *Første punktum* erstatter gjeldende tredje ledd. På samme måte som i § 2-5 annet ledd, er det i *annet punktum* satt inn en nedre grense for den årlige pensjonsytelsen ved gradert uttak. Er premiereserven for liten til å sikre en årlig pensjon på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp ved den grad av uttak som kunden ønsker, må graden av uttak enten økes eller uttaket utsettes. I *tredje punktum* er det lagt til grunn at kunden skal kunne endre graden av uttak ved 67 år og uansett kunne kreve full utbetaling av pensjonen når kunden ønsker dette. Begrensningen i adgangen til endring av uttaksgrad er fastsatt for å hindre for mange endringer som vil innebære økte kostnader.

Banklovkommisjonen har vurdert om en kundes rett til å ta ut gradert alderspensjon bør begrenses i de tilfeller hvor vedkommende mottar uførepensjon i henhold til forsikring som gir rett til uførepensjon i henhold til § 3-6. I folketrygden er denne retten foreslått begrenset slik at samlet uttak av pensjon ikke kan overstige en pensjonsgrad på 100 prosent, se Prop. 82 L (2009-2010) Endringer i folketrygdloven mv. (pensjonsreformen – tilpasninger i reglene for alderspensjon til mottakere av dagens uførepensjon). Tilsvarende begrensning er foreslått i innskuddspensjonsloven § 7-2 fjerde ledd og foretakspensjonsloven § 5-7b

fjerde ledd. Dette blant annet som følge av at en mulighet for samtidig uttak av alderspensjon og uførepensjon kan gi grunnlag for en fare for spekulative uttak av pensjon fra arbeidstakeres side. *Banklovkommisjonen* kan imidlertid ikke se at de samme hensynene slår inn på samme måte for individuelle pensjonsordninger. På bakgrunn av at dette dreier seg om frivillige ordninger, så bør ikke retten til uttak av alderspensjon begrenses ved uforhet etter *Banklovkommisjonens* vurdering.

Innholdet i gjeldende *tredje ledd* er foreslått erstattet av annet ledd. Som nytt tredje ledd foreslås det at avtalt utbetalingstid etter § 3-1 annet ledd, kan reduseres til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Dette er i samsvar med gjeldende sjette ledd.

Gjeldende *fjerde og femte ledd* foreslås strøket, da disse bestemmelsene erstattes av nytt annet og tredje ledd i paragrafen og av § 3-1 annet ledd annet og tredje punktum. Innholdet i syvende ledd er noe omformulert og blir nytt fjerde ledd.

Til § 3-4

Henvisningene i *siste punktum* er justert i samsvar med endringene som er foreslått i § 3-3.

Til § 3-5

I *annet ledd* er det foretatt en tilpasning i forhold til innføringen av fleksibelt uttak av pensjon. I samsvar med det som er beskrevet ovenfor i avsnitt 5.2.1, er 67 år brukt som skjæringstidspunkt. Endringen svarer til forslaget til justering av § 2-9 annet ledd.

Til § 3-6

Annet ledd er justert med bakgrunn i innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Uførepensjonen skal normalt svare til alderspensjon. For å kunne fastsette uførepensjonen i forhold til alderspensjonen, er det nødvendig å definere et skjæringstidspunkt for beregningen av alderspensjonen som i uførepensjonen skal svare til. Som skjæringstidspunkt foreslås 67 år brukt i denne sammenheng, se ovenfor avsnitt 5.2.1 ovenfor.

Siden retten til fleksibelt uttak av alderspensjon medfører at det ikke lenger er gitt når uførepensjonen skal opphøre og erstattes med alderspensjon, foreslås det et nytt *fjerde ledd* som fastsetter at uføreytelser skal opphøre ved 67 år eller eventuelt tidligere om kunden dør før 67 år. Det vises i denne

sammenheng til at det i innskuddspensjonsloven er foreslått at innskuddsfritak skal opphøre ved 67 år.

Til § 3-7

Henvisningene i *annet ledd siste punktum* er justert i samsvar med endringene som er foreslått i § 3-3.

Til § 3-8

Henvisningene i *tredje ledd siste punktum* er justert i samsvar med endringene som er foreslått i § 3-3.

Til § 3-9

I *første ledd* er det kun foreslått å stryke «pensjonsalder» som følge av tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon. Bestemmelsen svarer til den som er foreslått tatt inn i innskuddspensjonsloven § 7-5. Det er foreslått at kunden ikke skal kunne gjøre endringer i pensjonsforsikringsytelsen som medfører behov for omregning på forsikringsteknisk grunnlag etter at vedkommende har fylt 70 år. Dette med bakgrunn i den risikomessige betydningen høy alder har i forsikringsmessig sammenheng og at det her dreier seg om individuell forsikring.

7.4 Utkast til endringer i lov om individuell pensjonsordning

I lov 2008-06-27 nr 62 om individuell pensjonsordning skal følgende bestemmelser lyde:

I

§ 2-1 første ledd:

(1) Pensjonsspareavtalen skal inngås skriftlig. Før avtalen inngås, skal institusjonen gi kunden relevante eksempler på ulike innskuddsnivåer og antatt alderspensjonskapital ved *uttak av pensjon ved ulik alder*, inkludert informasjon om usikkerheten i beregningsforutsetningene.

§ 2-2 første ledd:

(1) Avtalen skal inneholde en betalingsplan som fastsetter hvilke årlige innbetalinger kunden skal foreta. *Kunden kan fortsette innbetaling inntil kunden har fylt 75 år.*

§ 2-3 annet ledd:

(2) Alderspensjonskapitalen i henhold til pensjonskapitalbevis som nevnt i første ledd kan over-

føres til en annen pensjonsspareavtale som kunden har, og inngå i alderspensjonskapitalen knyttet til denne avtalen, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon. Som annen pensjonsspareavtale regnes her også pensjonskapitalbevis utstedt etter innskuddspensjonsloven § 6-2 og innskuddspensjonsordning som kunden er medlem av.

§ 2-4. Alder ved uttak av alderspensjon mv.

(1) Kunden kan tidligst ta ut alderspensjon ved fylte 62 år. Kunden kan foreta uttak av alderspensjon på et tidligere tidspunkt dersom kunden da har adgang til å ta ut alderspensjon fra folketrygden.

(2) Det kan ikke stilles som vilkår i pensjonsavtalen at alderspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det kan heller ikke stilles som vilkår at kunden ikke har heltids- eller deltidstilling.

(3) Har kunden rett til uføreytelser fra folketrygden, men ikke rett til uføreytelser etter pensjonsavtalen som nevnt i § 3-6, kan kunden kreve at institusjonen utsteder pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende pensjon som omfatter pensjonskapitalen på utstedelsestidspunktet. Pensjonskapitalbeviset skal forvaltes i henhold til egen spareavtale. Årlig ytelse fastsettes i samsvar med uføregraden og etter § 2-7 tredje til femte ledd så langt de passer, og utbetales så lenge kunden har rett til uføreytelser fra folketrygden. Gjenværende pensjonskapital utbetales etter reglene om alderspensjon.

§ 2-5. Uttak av alderspensjon. Pensjonskapitalbevis.

(1) Ved uttak av alderspensjon etter § 2-4 første ledd skal institusjonen utstede pensjonskapitalbevis etter innskuddspensjonsloven § 7-2 med rett til straks begynnende alderspensjon. Pensjonskapitalbeviset kan slås sammen med pensjonskapitalbevis utstedt i henhold til innskuddspensjonsloven eller annen pensjonsspareavtale som gir arbeidstakeren rett til uttak av alderspensjon, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon. Ved sammenslåing skal institusjonen utstede pensjonskapitalbevis for samlet pensjonskapital.

(2) Kunden kan bestemme at pensjonskapitalbeviset ved uttaket av pensjon bare skal gjelde en del av pensjonskapitalen. Graden av pensjonskapital som tas ut kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Dette er ikke til hinder for fullt uttak av pensjon på et annet tidspunkt.

(3) Uttak av pensjon er ikke til hinder for at kunde som har arbeidsinntekt, fortsetter innbetaling av innskudd i henhold til pensjonsspareavtalen. Inn-

skudd og avkastning av innskudd tilføres pensjonskapitalen. Det foretas omberegning av årlig pensjonsytelse etter regler fastsatt i pensjonsavtalen.

§ 2-6. Forvaltning av pensjonskapitalen i utbetalingsperioden, første ledd:

(1) I utbetalingsperioden skal pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbevis utstedt etter § 2-5 forvaltes i egen spareavtale, med mindre kunden velger å konvertere pensjonskapitalbeviset til pensjonsforsikringsavtale i samsvar med bestemmelsene i kapittel 3, eller annet følger av annet ledd eller § 2-5 første ledd.

Annet ledd oppheves. Gjeldende tredje blir nytt annet ledd:

(2) Kunden kan i stedet benytte pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbeviset til engangspremie for tillegg til alderspensjonsytelsen i henhold til pensjonsforsikringsavtale som etter innskuddspensjonsloven § 7-3 første ledd bokstav b eller fripolise utgått fra ytelsesbasert tjenestepensjonsordning etter foretakspensjonsloven, dersom den institusjon det gjelder samtykker.

§ 2-7. Utbetaling av alderspensjon

(1) Dersom pensjonskapitalen skal forvaltes i henhold til spareavtale, skal alderspensjonen minst utbetales i et fastsatt antall år fra uttak av alderspensjon og til fylte 77 år, men ikke i noe tilfelle i mindre enn 10 år. Utbetalingstiden kan likevel settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

(2) Kunden kan bestemme at alderspensjon skal utbetales i en lengre periode enn fastsatt i første ledd første punktum.

(3) Pensjonsytelsen i et enkelt år fastsettes med sikte på at den ikke skal utgjøre en større andel av pensjonskapitalen enn den andelen det aktuelle året utgjør av den gjenværende utbetalingsperioden beregnet etter første ledd. Det kan avtales at pensjonsytelsen etter 10 års utbetaling skal settes ned, men ikke med mer enn 50 prosent. Ved fastsettelse av årlig pensjonsytelse tas det hensyn til forhold som nevnt i fjerde og femte ledd i paragrafen her.

(4) Kunden kan kreve at utbetalingen av alderspensjonen skal utsettes eller at alderspensjonen ikke skal utbetales i den utstrekning kunden mottar lønn. Kunden kan også kreve at den årlige pensjonsytelsen i den første delen av utbetalingsperioden og for et bestemt antall år bare skal utgjøre en mindre del av pensjonsytelsen beregnet etter annet ledd. Ikke utbetalt alderspensjon blir værende i pensjonskapitalen.

(5) Avtalt tidspunkt for opphør, utbetaling eller nedsettelse av alderspensjonen kan senere endres innenfor rammen av paragrafen her.

§ 2-8 annet ledd:

(2) Ved kundens død skal pensjonskapital som forvaltes i pensjonsspareavtale, benyttes til barnepensjon eller i tilfelle til etterlattepensjon til ektefelle, registrert partner eller samboer etter reglene i innskuddspensjonsloven § 7-4. *Det samme gjelder pensjonskapital som forvaltes i spareavtale i henhold til § 2-7.*

§ 2-9 annet ledd:

(2) Innskuddsfritaket løper så lenge uføregraden er minst 20 prosent, men ikke lenger enn frem til kunden har fylt 67 år.

§ 3-1 annet og nytt tredje ledd:

(2) Pensjonsforsikringsavtalen skal angi hvilke ytelser som omfattes og vilkårene for utbetaling, samt hvilke premier og vederlag for tjenester kunden skal betale. *Utbetalingen av alderspensjon skal skje så lenge kunden lever. Det kan likevel avtales at utbetalingen av alderspensjon skal opphøre eller settes ned ved fylte 77 år eller senere, men ikke i noe tilfelle før alderspensjon har vært utbetalt i 10 år.*

(3) *Årlig premie skal beregnes slik at pensjonsforsikringen vil være fullt betalt når kunden fyller 67 år. Kunden kan fortsette innbetaling av den årlige premie inntil kunden har fylt 75 år dersom institusjonen samtykker i at slik premie benyttes som engangspremie for tillegg til årlig pensjonsytelse. Kunde som har fylt 67 år kan også inngå individuell pensjonsspareavtale etter reglene i kapittel 2.*

Gjeldende fjerde ledd blir nytt femte ledd:

(5) Dersom pensjonsforsikringsavtalen opphører før kunden har foretatt uttak av alderspensjon, skal institusjonen utstede et pensjonsbevis. Pensjonsbeviset skal angi kundens rett til opptjent pensjon og tilhørende pensjonskapital på opphørstidspunktet, samt de vederlag for tjenester som kunden skal betale etter opphørstidspunktet.

§ 3-2. *Alder ved uttak av alderspensjon mv.*, første og annet ledd:

(1) *Kunden kan tidligst ta ut alderspensjon ved fylte 62 år. Kunden kan foreta uttak av alderspensjon på et tidligere tidspunkt dersom kunden da har adgang til å ta ut alderspensjon fra folketrygden. Alderspensjonen kan likevel ikke tas ut før fylte 67 år dersom årlig pensjonsytelse i samsvar med § 3-3, blir mindre enn om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.*

(2) *Det kan ikke stilles som vilkår i pensjonsforsikringsavtalen at alderspensjon bare kan eller må uttas samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det kan heller ikke stilles som vilkår at kunden ikke har heltids- eller deltidsstilling.*

Gjeldende tredje ledd går ut.

§ 3-3 annet og tredje ledd:

(2) *Ved uttak av pensjon kan kunden kreve at den årlige pensjonsytelsen i den første delen av utbetalingsperioden og for et bestemt antall år bare skal utgjøre en mindre del av pensjonsytelsen. Graden av pensjonskapital som tas ut kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Størrelsen på uttaket kan endres ved fylte 67 år eller senere på tidspunkt fastsatt i pensjonsforsikringsavtalen. Dette er ikke til hinder for fullt uttak av alderspensjon på et annet tidspunkt. Ikke utbetalt alderspensjon blir værende i pensjonskapitalen (premiereserven).*

(3) *Avtalt utbetalingstid kan settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.*

Gjeldende fjerde, femte og sjette oppheves. Gjeldende sjuende ledd blir nytt fjerde ledd:

(4) *Ved endringer i uttak i samsvar med paragrafen her skal reglene for omregning i § 3-9 anvendes.*

§ 3-4 første ledd:

(1) Dersom pensjonsforsikringsavtalen fastsetter at pensjonskapitalen skal forvaltes i en egen investeringsportefølje eller at størrelsen på pensjonsytelsene ikke er garantert av institusjonen, skal alderspensjonen i et enkelt år fastsettes med sikte på at den ikke skal utgjøre en større andel av premiereserven enn den andelen det aktuelle året utgjør av den gjenværende utbetalingsperioden. Ved fastsettelsen av årlig pensjonsytelse kan det tas hensyn til avtale om nedsettelse av pensjonsytelsen som nevnt i § 3-3 tredje ledd, samt forhold som nevnt i § 3-3 annet ledd.

§ 3-5 annet ledd:

(2) Premiefritaket løper så lenge uføregraden er minst 20 prosent, men ikke lenger enn frem til kunden har fylt 67 år.

§ 3-6 annet ledd:

(2) Uførepensjonen skal tilsvare den alderspensjonen kunden ville ha rett til ved uttak av alders-

pensjon ved fylte 67 år eller en fastsatt del av slik alderspensjon.

Nytt fjerde ledd:

(4) Rett til uføreytelser etter annet eller tredje ledd skal i alle tilfelle opphøre når kunden har fylt 67 år eller ved kundens død.

§ 3-7 annet ledd:

(2) Ektefelle-, partner- og samboerpensjon løper fra kundens død og til den etterlattes død. Det kan avtales at ektefelle-, partner og samboerpensjon skal opphøre når pensjon er utbetalt i 10 år, men ikke i noe tilfelle før den etterlatte har fylt 77 år. § 3-3 *tredje ledd* gjelder tilsvarende.

§ 3-8 tredje ledd:

(3) Barnepensjonen utbetales fra kundens død og opphører ved barnets død, likevel senest når barnet fyller 21 år. § 3-3 *tredje ledd* gjelder tilsvarende.

§ 3-9 første ledd:

(1) Dersom tidspunktet for utbetaling, størrelsen av pensjonsytelsen, utbetalingsperioden eller opphørstidspunktet endres, skal alderspensjonsytelsen omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på endringstidspunktet. *Slike endringer kan ikke gjøres etter fylte 70 år.*

II

1. Loven trer i kraft 1. januar 2011

Kapittel 8

Foretakspensjonsloven

8.1 Hovedpunkter i tilpasningen av en overgangsordning til ny folketrygd

8.1.1 Tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon

Som nevnt ovenfor i avsnitt 5.2.2, vil en overgangsordning for ytelsesbasert foretakspensjonsordning i foretakspensjonsloven innebære at det skjer en tilpasning av foretakspensjonsloven til innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon.

En ytelsesbasert forsikringsordning krever at det fastsettes et beregningsmessig skjæringstidspunkt for når premiereserven for den enkelte arbeidstaker skal være fullt oppbygget til å dekke pensjonsplanens ytelser. Hittil har dette beregningsmessige skjæringstidspunktet vært satt lik pensjonsordningens pensjonsalder. Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon bortfaller pensjonsalderen som et fast tidspunkt. Det er derfor behov for å avklare det beregningsmessige skjæringstidspunktet på en annen måte. *Banklovkommisjonen* foreslår at det innføres et beregningsmessig begrep, «opptjeningsalder» i foretakspensjonsloven. Opptjeningsalderen kan i pensjonsplanen settes til 67 år eller en høyere alder. Dette har den fordel at det vil innebære få beregningsmessige endringer i forhold til den pensjonsalder den enkelte pensjonsordning anvender i dag. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering innebærer innføring av «opptjeningsalder» i overgangsordningen for ytelsesbasert foretakspensjon, en betydelig forenkling i forhold til de lovmessige grep som må tas for å kunne tilpasse foretakspensjonsloven til fleksibelt uttak av alderspensjon.

Retten til full pensjon ved opptjeningsalder vil avhenge av at arbeidstakeren har vært medlem av pensjonsordningen i tilstrekkelig mange år til å ha oppnådd full tjenestetid. Kravet til tjenestetid kan i dag være minimum 30 år og maksimum 40 år, se ovenfor i avsnitt 3.1.4. Dette kravet opprettholdes i overgangsordningen.

Et sentralt element i retten til fleksibelt uttak av alderspensjon er at man skal kunne fortsette opptjening av pensjon etter det som i dag er ansett som vanlig pensjonsalder. Dette er helt sentralt som ins-

entiv til å stimulere folk til å stå lenger i arbeid, som er et av målene med pensjonsreformen i folketrygden. Hvordan en slik videre opptjening etter arbeidstakeren har nådd det beregningsmessige sluttidspunktet som opptjeningsalderen utgjør, vil bero på om arbeidstaker har oppnådd full tjenestetid eller ikke.

I de tilfeller hvor arbeidstaker ikke har nådd full tjenestetid foreslås det at vedkommende ved fortsatt arbeid i foretaket godskrives tjenestetid år for år i foretakspensjonsordningen fram til 75 år eller til full tjenestetid oppnås, dersom dette skjer før 75 år. Dette er i samsvar med hva som gjelder i loven i dag. For å stimulere foretaket til å beholde eldre arbeidstakere i arbeid, foreslås det at det ved beregningen av premien og opptjent pensjon etter passert opptjeningsalder ikke skal tas hensyn til endringer i lønn. For arbeidstaker innebærer dette at det vil innbetales premie på grunnlag av den lønnen vedkommende hadde ved nådd opptjeningsalder. Eventuell lønnsøkning etter dette vil ikke medføre økning i premien og det vil heller ikke betales reguleringspremie som dekker underdekning i tidligere innbetalt premiereserve i forhold til økningen i lønn. Dette innebærer at det betales premie for tillegget til tjenestetid. *Banklovkommisjonen* legger til grunn at det da heller ikke skal skje noen økning i beregnet folketrygd som kommer til fradrag i samlet pensjon ved beregningen av premie. Skjer det en frysning av lønn skal det også skje en frysning i beregnet folketrygd som kommer til fradrag. Noe annet ville gitt en negativ effekt for arbeidstakeren.

Når arbeidstakeren velger å ta ut sin alderspensjon skal ytelsene omregnes til alderen på uttakstidspunktet basert på premiereserven som foreligger på dette tidspunktet. Økningen i pensjon som følge av videre arbeid etter nådd opptjeningsalder vil således bestå av økt premiereserve som følge av videre opptjening og økning i pensjonsytelsen som følge av at pensjonen beregningsmessig vil løpe over færre år (se nærmere om omregning nedenfor i avsnitt 8.1.2).

For arbeidstakere som ved nådd opptjeningsalder eller på et senere tidspunkt, har full tjenestetid, men som fortsetter å arbeide etter dette tidspunkt,

Tabell 8.1 Opptjening av alderspensjon for arbeidstakere som har nådd opptjeningsalder fastsatt i foretakspensjonsordningens regelverk og som fortsetter i stilling i foretaket

Arbeidstaker som ikke har full tjenestetid	Arbeidstaker som har nådd full tjenestetid
§ 4-5 annet ledd	§ 4-5 tredje og fjerde ledd
<ul style="list-style-type: none"> – god skrives tjenestetid år for år i foretakspensjonsordningen fram til 75 år, – endring i lønn og grunnbeløpet hensyntas ikke ved beregningen av opptjent pensjon, – ytelsene omregnes ved uttak av pensjon på grunnlag av premiereserven på uttakstidspunktet 	<ul style="list-style-type: none"> – opptjening av alderspensjon i foretakspensjonsordningen på særskilte vilkår, i pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon eller pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven. Ordningen må tilfredsstille minstekravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon, – omregning av pensjon på grunnlag av premiereserve på uttakstidspunktet

foreslås det at opptjening kan skje på ulike måter. For det første kan foretaket fastsette i foretakspensjonsordningens regelverk at arbeidstakeren fortsetter som medlem av foretakspensjonsordningen på særskilte vilkår slik at foretaket fortsetter å innbetale premie for arbeidstakeren. Premien anvendes til å sikre vedkommende tilleggssytelser. Der som vedkommende arbeidstaker ikke sikres videre opptjening av rett til alderspensjon på denne måten, legger *Banklovkommisjonen* til grunn at arbeidstakeren skal sikres alderspensjon i en engangsbetalt foretakspensjonsordning eller en innskuddspensjonsordning etter innskuddspensjonsloven. På denne måten sikres intensjonen i lov om obligatorisk tjenestepensjon om at alle arbeidstakere skal være sikret opptjening av rett til alderspensjon.

Den foreslåtte opptjening av alderspensjon for arbeidstakere som har nådd opptjeningsalder er illustrert i tabell 8.1.

Banklovkommisjonen foreslår at det settes en øvre grense for videre opptjening i en ytelsesbasert foretakspensjonsordning på 75 år. *Banklovkommisjonen* har ikke sett behovet for å sette en slik grense i innskuddspensjonsordningene, men i de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene vil en videre opptjening etter 75 år kunne komplisere de forsikringsmessige beregningene såpass mye at det fremstår som hensiktsmessig å sette en slik grense.

8.1.2 Omregning ved fleksibelt uttak av alderspensjon

Et uttak av alderspensjon før eller etter fastsatt opptjeningsalder vil kreve en omregning av premiereserven. Forutsatt livsvarige pensjonsytelser, vil et uttak før den fastsatte opptjeningsalder medføre at de årlige pensjonsytelsene vil måtte bli lavere enn hva som er fastsatt i pensjonsplanen som følge av

økt beregnet gjenstående utbetalingstid. Ytelsene må omregnes slik at premiereserven på uttakstidspunktet gir tilstrekkelig dekning for en livsvarig pensjon. På tilsvarende måte vil uttak etter nådd opptjeningsalder medføre at ytelsene kan økes som følge av at forventet utbetalingstid blir lavere enn hva som er forutsatt i beregningene for den innbetalte premiereserve. I tillegg kommer som nevnt effekten av videre opptjening av pensjon i slike tilfeller. Det reiser seg således et spørsmål om en forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelsene tilpasset den endrede forsikringsmessige risiko som følge av et annet uttakstidspunkt for alderspensjonen enn det som er lagt til grunn i beregningsgrunnlaget for premien. Konsekvensene av omregning av pensjonsytelsene er forsøkt illustrert i tabell 8.2 og 8.3 for kvinne med en lønn på henholdsvis 400 000 og 500 000 kroner. Første delen av tabellene viser hovedforutsetningene som er anvendt ved beregningene. Det er snakk om en kvinne født i 1949 som fyller 62 år i 2011. Hun vil da ha full tjenestetid i den ytelsesbaserte foretakspensjonsordningen som har et samlet pensjonsnivå på

Tabell 8.2 Omregning av ytelsesbasert foretakspensjon ved fleksibelt uttak av alderspensjon¹

Kjønn	Kvinne
Fødselsår	01.01.1949
Ansatt/innmeldt	01.01.1975
Pensjonsgrunnlag	400 000
Grunnpensjon	0,75
Grunnbeløp	72 881
Pensjonsnivå	66,0 %
Andel av full pensjon	30 30

¹ Alderspensjon er lik livsvarig årlig alderspensjon (99 år her). De forsikringsmessige beregninger er basert på K 2005

Beregningen er basert på fullt uttak av pensjon ved fratredelse						Eks. ved årlig lønnsvekst 0,0 %			
Når alder	Dato fratredelse	Full pensjon	Lineær opptjening ¹		Opptjent AP 67-99	Omregnet AP periode	pensjon	Endring i pensjon ² i kroner i prosent	
62	01.01.2011	67 483	432	492	59 253	62-99	43 088	- 16 165	- 36,1
63	01.01.2012	67 483	444	492	60 899	63-99	47 033	- 13 866	- 30,3
64	01.01.2013	67 483	456	492	62 545	64-99	51 385	- 11 160	- 23,9
65	01.01.2014	67 483	468	492	64 191	65-99	56 200	- 7 991	- 16,7
66	01.01.2015	67 483	480	492	65 837	66-99	61 540	- 4 296	- 8,8
67	01.01.2016	67 483	492	492	67 483				

¹ Antall måneder fra opptak fram til 67 år

² Endring i omregnet livsvarig årlig pensjons vs. livsvarig pensjon fra 67 år.

Pensjon ved tidliguttak og fratredelse v.s. fortsatt stilling uten uttak						Eks. ved årlig lønnsvekst 3,5 %			
Når alder	Dato fratredelse	Full pensjon	Lineær opptjening ¹		Opptjent AP 67-99	Omregnet AP periode	pensjon	Endring i pensjon ² i kroner i prosent	
62	01.01.2011	67 483	432	492	59 253	62-99	43 088	- 16 165	- 46,2
63	01.01.2012	69 844	444	492	63 030	63-99	48 679	- 14 351	- 39,3
64	01.01.2013	72 289	456	492	67 000	64-99	55 045	- 11 955	- 31,3
65	01.01.2014	74 819	468	492	71 169	65-99	62 310	- 8 860	- 22,3
66	01.01.2015	77 438	480	492	75 549	66-99	70 619	- 4 930	- 11,9
67	01.01.2016	80 148	492	492	80 148				
68	01.01.2017	80 148			80 148	68-99	86 085	5 937	7,4
69	01.01.2018	80 148			80 148	69-99	92 585	12 437	15,5
70	01.01.2019	80 148			80 148	70-99	99 714	19 566	24,4

¹ Antall måneder fra opptak fram til 67 år

² Estimert økning av premiereserve fra 67 år ved fortsatt tjeneste etter 67 år (tilført rente og dødelighet)

Kilde: Norwegian Insurance Partner AS

66 prosent. Det forutsettes at pensjonsordningen har fastsatt at grunnpensjonen i folketrygden skal beregnes med $\frac{3}{4}$ G. Den andre delen av tabellene viser hva full alderspensjon vil bli om uttak av full alderspensjon starter ved 62 år eller utsettes til 67 år. Tabellene er utarbeidet av Norwegian Insurance Partner AS for Banklovkommisjonen. I vedlegg 2 er det også tatt inn tabell for samlet alderspensjon fra folketrygden og ytelsesbaserte foretakspensjonsordning med ovennevnte forutsetninger ved fleksibelt uttak.

Etter modell av den bestemmelsen om forsikringsteknisk omregning som allerede finnes i lov om individuell pensjonsordning, foreslår *Banklovkommisjonen* inntatt en bestemmelse om omregning i foretakspensjonsloven (se forslaget til endring i loven § 5-7c). Det bemerkes at det også vil være tilsvarende behov for omregning dersom arbeidstakeren gjør endringer i uttaket av alders-

pensjon etter at dette har startet opp. Som følge av at høy alder har særlig stor betydning for risikovur-

Tabell 8.3 Omregning av ytelsesbasert foretakspensjon ved fleksibelt uttak av alderspensjon¹

Kjønn	Kvinne
Fødselsår	01.01.1949
Ansatt/innmeldt	01.01.1975
Pensjonsgrunnlag	500 000
Grunnpensjon	0,75
Grunnbeløp	72 881
Pensjonsnivå	66,0 %
Andel av full pensjon	30 30

¹ Alderspensjon er lik livsvarig årlig alderspensjon (99 år her). De forsikringsmessige beregninger er basert på K 2005

Beregningen er basert på fullt uttak av pensjon ved fratredelse						Eks. ved årlig lønnsvekst 0,0 %			
Når alder	Dato fratredelse	Full pensjon	Lineær opptjening ¹		Opptjent AP 67-99	Omregnet AP periode pensjon		Endring i pensjon ² i kroner i prosent	
62	01.01.2011	100 941	432	492	88 631	62-99	64 452	- 24 179	- 36,1
63	01.01.2012	100 941	444	492	91 093	63-99	70 352	- 20 741	- 30,3
64	01.01.2013	100 941	456	492	93 555	64-99	76 862	- 16 693	- 23,9
65	01.01.2014	100 941	468	492	96 017	65-99	84 064	- 11 953	- 16,7
66	01.01.2015	100 941	480	492	98 479	66-99	92 053	- 6 426	- 8,8
67	01.01.2016	100 941	492	492	100 941				

¹ Antall måneder fra opptak fram til 67 år

² Endring i omregnet livsvarig årlig pensjons vs. livsvarig pensjon fra 67 år.

Pensjon ved tidliguttak og fratredelse v.s. fortsatt stilling uten uttak						Eks. ved årlig lønnsvekst 3,5 %			
Når alder	Dato fratredelse	Full pensjon	Lineær opptjening ¹		Opptjent AP 67-99	Omregnet AP periode pensjon		Endring i pensjon ² i kroner i prosent	
62	01.01.2011	100 941	432	492	88 631	62-99	64 452	- 24 179	- 46,2
63	01.01.2012	104 474	444	492	94 281	63-99	72 814	- 21 467	- 39,3
64	01.01.2013	108 130	456	492	100 218	64-99	82 337	- 17 882	- 31,3
65	01.01.2014	111 915	468	492	106 456	65-99	93 203	- 13 252	- 22,3
66	01.01.2015	115 832	480	492	113 007	66-99	105 632	- 7 374	- 11,9
67	01.01.2016	119 886	492	492	119 886				
68	01.01.2017	119 886			119 886	68-99	128 767	8 881	7,4
69	01.01.2018	119 886			119 886	69-99	138 489	18 603	15,5
70	01.01.2019	119 886			119 886	70-99	149 153	29 266	24,4

¹ Antall måneder fra opptak fram til 67 år

² Estimert økning av premiereserve fra 67 år ved fortsatt tjeneste etter 67 år (tilført rente og dødelighet)

Kilde: Norwegian Insurance Partner AS

deringen ved endringer i uttak av pensjon, foreslås det at det ikke skal kunne gjøres endringer i uttaket som medfører behov for forsikringsteknisk omregning etter fylte 75 år.

I utgangspunktet skal omregningen ikke medføre endringer i den forsikringstekniske kontantverdi av ytelsene. *Banklovkommisjonen* har drøftet om det er behov for at pensjonsinnretningene skal ha en adgang til å ta et seleksjonsfradrag i pensjonsytelsene som følge av endret risiko. Det kan for eksempel være endringer som arbeidstaker ønsker å foreta ut i fra kunnskap om egen helse på uttakstidspunktet. Dette er kunnskap som påvirker de forsikringsmessige risikoberegninger som pensjonsinnretningene har lagt til grunn i sine beregninger og som kan skape et misforhold mellom den risiko som pensjonsinnretningen har tatt seg betalt for å overta og den risiko som faktisk legges på forsikringskollektivet. Avsetningsgrunlaget

for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger er basert på forventninger om forsikredes levealder. Prinsippet om dødelighetsarv er en sosial utjevningmekanisme som innebærer at premiereserven for personer som dør tidlig, finansierer utbetalingene til de som lever lenge. Med andre ord er systemet basert på en overføring av kapital fra de i risikofelleskapet som dør tidlig til de som lever lenge. Innføring av tidlig pensjonsuttak gjør at forsikrede med dårlig helse kan skape problemer for dette systemet ved å ta sin kapital ut av pensjonsordningen så raskt som mulig. Finansieringen av utbetalingen til de forsikrede som lever lenge kommer da under press. Dette fenomenet kalles antiseleksjon. Det er en forutsetning at selskapets ansvar etter premiebetaling i hovedsak skal være uendret, se ovenfor i avsnitt 5.2.2. Kontraktsrettslig er selskapets ansvar begrenset til det som foretaket har betalt premie for. Endringen i dette tilfellet skjer i

ettertid som følge av at arbeidstakere gis en ny rettighet i lovgivningen i form av uttak før 67 år som griper inn i de eksisterende kontraktsforhold. For pensjonsinnretningen vil virkningene være at de må dekke forpliktelser som etter deres beregninger normalt vil være bortfalt som følge av dødelighet. Dette vil gi et «meransvar» for pensjonsinnretningen utover det som er lagt til grunn i beregningsgrunnlaget. Meransvaret vil måtte dekkes over pensjonsinnretningens selskapskapital med mindre det gjøres et seleksjonsfradrag i forhold til de ytelsene som utbetales ved tidlig uttak.

Livsforsikringsbransjen har imidlertid gitt uttrykk for at det i praksis er svært vanskelig å få aksept for å ta et individuelt seleksjonsfradrag selv om lovgivningen tillater det. *Banklovkommisjonen* har derfor kommet til at det ikke bør innføres en adgang til å ta et individuelt seleksjonsfradrag. Det legges til grunn at dette vil være forsikringsmessig forsvarlig om det samtidig fastsettes at arbeidstakerne ikke har adgang til å endre livsvarige pensjonsytelser til opphørende pensjonsytelser.

Banklovkommisjonen har vurdert hvordan pensjonsinnretningene skal kunne dekke eventuelt antiseleksjon som følge av tidlig uttak, om det ikke skjer ved individuelt seleksjonsfradrag. Fra pensjonsinnretningene er det foreslått at det skal være mulig å anvende pensjonsordningens renteresultat. En bruk av renteresultatet vil ramme hele forsikringskollektivet og ikke bare de som velger å ta ut alderspensjon på et tidlig tidspunkt. Det fremstår som unaturlig å skulle belaste renteresultatet når det i realiteten dreier seg om endringer i risiko. Det ville i så fall vært mer naturlig i en slik sammenheng å belaste risikoutjevningfondet. *Banklovkommisjonen* mener at det må velges en løsning som først og fremst knytter seg til, og belaster, de medlemmer som foretar tidlig uttak. *Banklovkommisjonen* har kommet til at det bør åpnes for at pensjonsinnretningene ved omregning av pensjonsytelsene som følge av tidlig uttak kan foreta et standardisert seleksjonsfradrag. Fradraget skal beregnes ved 62 år og reduseres forholdsmessig for hvert år fram til 67 år. Det foreslås at fradraget kan settes til maksimalt 0,5 prosent av premiereserven ved 62 år og at fradraget skal reduseres forholdsmessig hvert år fram til 67 år. Det åpnes for at Kongen i forskrift kan fastsette et annet standardfradrag. Grensen for fradraget er satt ut fra forsiktede antakelser om den risikoøkning som pensjonsinnretningene påregnes å få som følge av tidliguttak av alderspensjon. *Banklovkommisjonen* mener at dette er riktig inntil det foreligger statistisk grunnlag for fastsettelse av fradraget.

8.1.3 Konkurransetsetting av utstedelsen av fripoliser

Som det fremgår av avsnitt 1.1.1, har Finansdepartementet i brev av 22. januar 2010 bedt Banklovkommisjonen vurdere konkurransetsetting av utstedelse av fripoliser.

Det opplyses i Finansdepartementets brev at departementet sommeren 2008 sendte ut på høring et forslag til tiltak for å bedre konkurransen i markedet for fripoliser og pensjonskapitalbevis. Et av forslagene var blant annet å oppheve pensjonsleverandørenes enerett til å utstede fripoliser og pensjonskapitalbevis. Saken hadde sin bakgrunn i et brev av 12. juni 2007 fra livsforsikrings-selskapet Silver der behovet for en styrking av konkurransen i markedet for forvaltning av fripoliser og pensjonskapitalbevis ble tatt opp. Foretakspensjonsloven § 4-7 fastsetter at fripoliser skal utstedes av livsforsikringsselskapet som har tegnet avtalen om foretakspensjonsordningen. Departementet la i høringsnotatet til grunn at dette for det første kan medføre at kunden får en pensjonsleverandør som betinger seg en høyere andel av overskuddet enn konkurrenter. For det andre kan arbeidsgiverforetaket ha interesse av å konkurransetsette utstedelse av fripoliser. Pristariffene kan endres, og ved arbeidstakers fratredelse kan det tenkes at arbeidsgiverforetaket er tjent med å velge en annen utsteder av pensjonskapitalbeviset eller fripolisen uten å flytte hele pensjonsordningen. For pensjonskasser er det i foretakspensjonsloven åpnet for at pensjonskasser kan inngå en utløsningsavtale med et livsforsikringsselskap som forestår utstedelse av fripoliser. Departementet legger i høringsnotatet til grunn at en konkurransetsetting av retten til å utstede fripoliser vil kunne medføre lavere kostnader for arbeidsgiver (i form av lavere administrasjonsreserve tilknyttet fripolisen), men kan muligens gjøre det vanskelig for kunder å flytte fripoliser eller pensjonskapitalbevis med kontraktsfastsatte ytelsene til annen leverandør dersom administrasjonsreserven er lav. I forslaget som ble sendt ut på høring, foreslo departementet en endring av foretakspensjonsloven § 4-7 annet ledd og et nytt tredje ledd som åpnet for at foretaket kunne inngå avtale med et annet livsforsikringsselskap om å utstede fripoliser til medlemmer som slutter i foretaket. Livsforsikringsselskapet med pensjonsordningen skulle likevel ha plikt til å tilby utstedelse av fripolise. Utsteder av fripolisen skulle ha plikt til å tilby fortsettelsesforsikring.

Det ble imidlertid ikke fremmet noe forslag vedrørende dette i Ot.prp. nr. 72 (2008-2009). Blant annet på bakgrunn av høringsuttalelser som ble

gitt. Problemstillingen ble tatt opp igjen av Silver i brev av 1. september 2009 til Finansdepartementet. Silver ber der om at forslaget om endringer i relevante lover fremmes av departementet. Silver mener at det vil være både i arbeidsgiverens, deres ansatte og samfunnets interesse at eneretten til utstedelse av fripoliser og pensjonskapitalbevis oppheves. Det anføres blant annet at det er en sterk markedskonsentrasjon i det kollektive pensjonsmarkedet, og at det vil kunne bli konkurransevridning til fordel for Storebrand, Vital og Nordea Liv hvis den foreslåtte konkurranseutsetting av retten til utstedelse av fripoliser og pensjonskapitalbevis ikke gjennomføres. Silver mener videre at en rekke av de innvendingene mot departementets forslag om konkurranseutsetting som fremkom i høringsuttalelsene, ikke kan tillegges avgjørende vekt. Departementet oversendte Silvers brev til Kredittilsynet (nå Finanstilsynet) for dets vurdering av Silvers forslag. I brev av 2. desember 2009 til departementet skriver Kredittilsynet at for så vidt gjelder de konkurransemessige aspekter ved saken, er Kredittilsynet på generelt grunnlag positiv til tiltak som kan bidra til bedre konkurranse i forsikringsmarkedet, herunder i markedet for fripoliser. Etter Kredittilsynets oppfatning er det flere indikasjoner på at konkurransen i markedet for fripoliser nå er økende, ikke minst kan den betydelige nedgangen i prisen for administrasjons- og forvaltningskostnader i de senere årene tyde på at konkurransen nå er virksom i en helt annen grad enn for bare to-tre år siden. Kredittilsynet skriver videre at tilsynet har merket seg at flere av høringsinstansene gir uttrykk for at nivået på administrasjonsreserve knyttet til fripoliser kan være en sentral faktor for å vurdere konkurransemessige fortrinn. En konkurranse på nivået av administrasjonsreserve – med underreservering som et resultat – vil måtte føre til at Kredittilsynet vil sette minimumsnivå på administrasjonsreserve, ut fra soliditetsbetraktninger. Dette vil igjen ut fra tidligere erfaringer, føre til at pensjonsinnretningene legger seg på dette nivået.

Banklovkommisjonen legger til grunn at praksis har vært, og lovgivningen har bygget på, at utstedelsen av fripoliser er en del av administrasjonen og forvaltningen av en pensjonsordning. Utstedelse av fripolise innebærer at en del av premiereserven tilknyttet pensjonsordning, i tillegg til en andel av tilleggsavsetningene, skal skilles ut fra foretakspensjonsordningen. Beregningen av premiereserven og tilleggsavsetninger som skal tilknyttes fripolisen, vil være basert på regelverket for pensjonsordningen og beregningsgrunnlaget

hos pensjonsinnretningen som forvalter pensjonsordningen.

Hensikten med en konkurranseutsetting av retten til å utstede fripoliser er at foretakene skal spare kostnader ved at det blir konkurranse på administrasjonsreservens størrelse. En annen hensikt som kunne tenkes, er et ønske om at foretakene skal kunne bruke sin forhandlingsstilling til å kunne oppnå lavere kostnader og bedre vilkår for forvaltning og administrasjon av fripolisene, enn det som er mulig for den enkelte fripoliseinnehaver.

Hvordan dette bør og kan løses på best mulig måte, er *Banklovkommisjonen* usikker på. Det er fremkommet en rekke synspunkter og vurderinger fra ulike markedsaktører under Banklovkommisjonens arbeid med denne utredningen. *Banklovkommisjonen* har vurdert en mulig mellomløsning der det som siste ledd i § 4-7 tas inn en bestemmelse som lyder:

«Foretaket kan kreve at livsforsikringsselskapet etablerer en ordning som innebærer at fripoliser utstedt etter annet ledd uten ugrunnet opphold overføres til forvaltning i annet livsforsikringsselskap. Foretaket skal gi innehaveren av fripolisen underretning om overføringen. Bestemmelsene i leddet her medfører ingen begrensning i den rett innehaveren har til å flytte fripolisen til annen pensjonsinnretning etter § 4-9 fjerde ledd, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 11-13.»

Banklovkommisjonen antar at foretaket på vegne av arbeidstakere som kommer til å slutte i foretaket, kunne ha en mulighet til å fremforhandle lavere administrasjonskostnader og forvaltningskostnader hos et annet livsforsikringsselskap enn det som forvalteren av pensjonsordningen er i stand til å tilby og som den enkelte arbeidstaker kunne fremforhandle.

Drøftelsene viser imidlertid at en slik løsning oppfattes som lite praktisk og hensiktsmessig, både hos pensjonsleverandører og de som representerer arbeidsgiverne. *Banklovkommisjonen* er kommet til at dette problemet er såpass komplisert at det bør vurderes og løses i sammenheng med gjennomgangen av hvordan ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenstepensjonsordninger bør utformes i framtiden (arbeidets del II). Ved denne gjennomgangen vil det etableres et bredere grunnlag for å se hvilke egenskaper fripoliser vil ha i framtiden, herunder blant annet hvordan dekning av kostnadene vil løses.

Spørsmålet om videreføring av nåværende fripolisesystem må vurderes i lys av opplegget for en

ny ordning med ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenstepensjonsordninger. Dersom denne vurderingen viser et behov for omfattende endringer og systemet med utstedelse av fripoliser slik vi ser dem i dag ikke lenger er aktuelt, vil problemet med konkurranseutsetting av utstedelse av fripoliser vise seg å være begrenset. Hva gjelder fripolisene slik vi kjenner dem i dag, vil det da bare være et spørsmål om flytting.

8.2 Ikrafttredelse og overgangsregler

Banklovkommisjonen legger til grunn at endringene i foretakspensjonsloven skal tre i kraft 1. januar 2011 slik at det fra dette tidspunktet etableres en overgangsordning for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger tilpasset fleksibelt uttak av alderspensjon. Siden tiden mellom vedtakelse av lovendringene og ikrafttredelsen blir svært begrenset, ser *Banklovkommisjonen* at pensjonsinnretningene kan få svært begrenset tid til å bygge opp systemer og administrasjon tilpasset tidlig uttak av alderspensjon fra ikrafttredelsesdatoen. Det legges til grunn at omregningene av ytelsene som følge av tidlig uttak av pensjon vil være mer kompliserte enn ved tidlig uttak av pensjon fra innskuddspensjonsordninger. Pensjonsinnretningene vil derfor kunne ha behov for noe tid for å tilpasse seg de nye reglene før utbetalinger kan gjennomføres. Det foreslås derfor at pensjonsinnretningene skal kunne foreta utbetalinger av pensjon i samsvar med bestemmelsene om fleksibelt uttak av alderspensjon (utkastet til kapittel IIa i foretakspensjonsloven) senest med virkning fra og med 1. juni 2011.

Overgangsreglene for den nye AFP-ordningen fastsetter som nevnt ovenfor i avsnitt 2.3.2, at for arbeidstakere som er født 1948 eller tidligere og som starter uttak av AFP før 1. desember 2010 gjelder gjeldende AFP-ordning. Dette innebærer at man fram til utgangen av 2015 kan ha arbeidstakere som har sluttet i foretaket og bare tar ut AFP etter gjeldende regler. Etter gjeldende bestemmelser i foretakspensjonsloven § 3-10 annet ledd kan det i regelverket i pensjonsordningen være fastsatt at slike arbeidstakere som slutter i foretaket og tar ut AFP fortsatt skal være medlem av pensjonsordningen fram til 67 år og uttak av alderspensjon. *Banklovkommisjonen* foreslår en endring av § 3-10 annet ledd som innebærer at det ikke lenger skal være åpning for at regelverket kan bestemme at de som slutter i foretaket og mottar AFP uten samtidig å ta ut alderspensjon fra foretakspensjonsordningen, skal være medlem av pensjonsordningen.

Dette medfører at det for arbeidstakere som tar ut AFP etter gjeldende AFP-ordning før 1. desember 2010 og som er medlem av en pensjonsordning der det er fastsatt at arbeidstakere som mottar AFP skal være medlem av pensjonsordningen, er behov for en overgangsregel som gir disse en adgang til å fortsette som medlemmer av pensjonsordningen. *Banklovkommisjonen* har ikke sett at det er behov for overgangsregler utover dette.

8.3 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Til § 1-1

I *annet ledd bokstav a* er «virksomhet som livsforsikringsselskap» erstattet med «livsforsikringsvirksomhet», som er bedre i samsvar med terminologien anvendt i lov 10. juni 2005 nr. 44 om forsikringsselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet mv. (forsikringsvirksomhetsloven) kapittel 9 om livsforsikringsvirksomhet.

Bokstav b er skrevet om i sin helhet. Endringene dreier seg om lovteknisk tilpasning til nye virksomhetsbestemmelser for pensjonskasser i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 7 og gjennomføringen av pensjonskassedirektivet (Dir. 2003/41/EF) i norsk rett.

Det foreslås lovtekniske endringer i *bokstav c* med bakgrunn i kapittel 9 i forsikringsvirksomhetsloven. Se merknadene ovenfor til § 1-1 annet ledd bokstav a.

Det foreslås lovtekniske tilpasninger i *bokstav d* med bakgrunn i kapittel 7 i forsikringsvirksomhetsloven og gjennomføringen av pensjonskassedirektivet (2003/41/EF) i norsk rett.

Til § 1-2

Henvisningen til vedtektene for en pensjonskasse foreslås strøket i *første ledd bokstav b*. Bestemmelsene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 7 om pensjonskasser som er vedtatt etter ikrafttredelsen av foretakspensjonsloven, innførte et skille mellom pensjonskassenes vedtekter og pensjonsavtalen mellom foretaket og pensjonskassen. I opplistingen av kravene til innholdet i vedtektene for pensjonskasser i forsikringsvirksomhetsloven § 7-4 inngår ikke regler om den enkelte pensjonsordning. Regelverket for den enkelte pensjonsordning skal fremgå av avtalen mellom foretaket og pensjonskassen, herunder en pensjonsplan.

I utkastet foreslås en ny *bokstav m* i § 1-2 første ledd. Bokstav m beskriver hva «opptjeningsalder» skal bety i loven. Innføringen av fleksibelt uttak av

alderspensjon nødvendiggjør bruk av et fastsatt skjæringstidspunkt i beregningsalder og lignende, lenge før det er avklart når den enkelte arbeidstaker kommer til å ta ut alderspensjon. Dette beregningsmessige skjæringstidspunktet foreslås fastsatt som «opptjeningsalder». Opptjeningsalderen skal defineres i regelverket for pensjonsordningen. Opptjeningsalderen kan settes til 67 år eller høyere. § 1-2 første ledd bokstav m må ses i sammenheng med § 4-1 første ledd i loven. Se merkna- der til denne bestemmelsen nedenfor.

Medlemsdefinisjonen i *annet ledd bokstav c annet punktum* er justert i forhold til innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. I innskuddspensjonsloven er det i utkastet til endringer foreslått at alderspensjonister ikke lenger skal være medlem av pensjonsordningen, se ovenfor i avsnitt 6.6. En slik endring foreslås ikke i foretakspensjonsloven i forbindelse med overgangsordningen, fordi en utmelding blant annet vil ha betydning i forbindelse med regulering av de løpende pensjonene ved bruk av pensjonistenes overskuddsfond. Om alderspensjonister bør meldes ut av foretakspensjonsordningen ved uttak av alderspensjon, vil bli vurdert i forbindelse med gjennomgangen av hvordan ytelses- og forsikringsbaserte tjenestepensjonsordninger bør se ut i framtiden (arbeidets del II).

I annet punktum er det videre presisert at arbeidstakere som mottar uførepensjon eller som mottar premie eller innskudd i henhold til forsikring av premie- eller innskuddsfritak ved uførhet, fortsatt skal være medlem av foretakspensjonsordningen. Det vises til at det ved lov om obligatorisk tjenestepensjon ble innført et obligatorisk krav om å tegne forsikring for premie- eller innskuddsfritak ved uførhet. Det vises for øvrig til tilsvarende presisering i utkastet til endringer i innskuddspensjonsloven § 1-2 første ledd bokstav k, se ovenfor i avsnitt 6.6.

Paragraf 1-2 annet ledd *bokstav g* definerer «forsikrede» som pensjonsordningens medlemmer, deres ektefelle, barn, registrert partner og samboer når de er sikret eller mottar pensjon etter regelverket. Denne definisjonen er ikke helt presis fordi ektefelle, barn, registrert partner og samboer ikke vil anses som forsikrede så lenge medlemmet av pensjonsordningen lever. Først ved medlemmets død vil retten til etterlattepensjonsytelser kunne utløses og de vil erverve en stilling som sikret, se forsikringsvirksomhetsloven § 9-16 femte ledd. Fram til dette eventuelt skjer, er det bare medlemmet som vil ha krav i forhold til, og en stilling i forhold til, pensjonsordningen, foretaket og pensjonsinnretningen. Det er således misvi-

sende å definere ektefelle mv. som forsikrede før et eventuelt forsikringstilfelle har inntrådt. *Banklovkommisjonen* har vurdert om det burde gjøres endringer i denne definisjonen nå, men har kommet til at dette bør utstå til gjennomgangen av hvordan ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenestepensjonsordninger bør se ut i framtiden (arbeidets del II).

Til § 2-1

Gjeldende fjerde ledd foreslås flyttet til *første ledd* som et nytt *annet punktum*. Dette som følge av justeringene av bestemmelsene i paragrafen for øvrig.

Annet og tredje ledd i § 2-1 er noe redaksjonelt omarbeidet som følge av innføringen av plikten til å tegne forsikring for premie- og innskuddsfritak ved uførhet i lov om obligatorisk tjenestepensjon. Utover presiseringen av plikten til å tegne forsikring for premie- og innskuddsfritak ved uførhet, innebærer ikke omarbeidingen av annet ledd realitetsmessige endringer.

Nåværende tredje ledd fastsetter at alderspensjonen i en pensjonsordning enten kan utformes som ytelsesbasert alderspensjon eller som engangsbetalt alderspensjon. Dette fremgår nå av annet ledd. Nytt *tredje ledd* foreslås å dekke de frivillige tilleggsytelsene som kan knyttes til en foretakspensjonsordning i tillegg til alderspensjon og premie- eller innskuddsfritak ved uførhet. Dette fremgår i dag av annet ledd. Dette innebærer blant annet at uføre- og etterlatteytelser etter loven kapittel 6 og 7 kan tegnes som særskilt pensjonsordning. Dette kan være aktuelt i tilfeller hvor foretaket mener å kunne oppnå bedre vilkår ved å plassere alderspensjonen og uføre- og etterlatteytelsene i to forskjellige livsforsikringsselskap eller pensjonskasse og livsforsikringsselskap. Det bemerkes at en slik løsning hittil har vært lite aktuelt i praksis.

Forsikringer tegnet i samsvar med foretakspensjonsloven kapittel 6 og 7 kan tegnes både med og uten fripoliseoppbygging. Skjer det en fripoliseoppbygging, vil arbeidstakeren opparbeide seg rett til uføre-/etterlattepensjon gjennom tjenestetiden sin. Dersom arbeidstakeren fratrer sin stilling før pensjonsalder, vil det utstedes en fripolise som dekker den opparbeide rett til uføre-/etterlattepensjon. Dette innebærer at dersom den fratradte arbeidstakeren blir ervervsufør på et senere tidspunkt, vil den opptjente retten til uføre-/etterlattepensjon gi rett til utbetaling.

Uføre- og etterlatteforsikringer etter foretakspensjonsloven kapittel 6 og 7 kan også tegnes som risikoforsikringer som gir rett til ytelse om ufør-

het og død inntreffer innenfor en fastsatt periode og hvor det ikke skjer noen fripoliseoppbygging. Dette er lagt til grunn av Finansdepartementet i brev av 19. april 2001 til Kredittilsynet (nå Finanstilsynet). Disse risikoforsikringene fremstår for foretaket som gunstigere kostnadmessig enn hva som er tilfelle for uføre-/etterlattepensjonsforsikringer med fripoliseoppbygging. Dette som følge av at livsforsikringsselskapet bare dekker risiko knyttet til et begrenset tidsrom og det ikke skjer en oppbygging av rettigheter som kan medføre utbetaling i et lengre og ukjent tidsrom.

Uføre- og etterlattedekninger for medlemmer av en foretakspensjonsordning kan imidlertid tenkes dekket på andre måter enn ved forsikringer etter foretakspensjonsloven kapittel 6 og 7 som er tilknyttet pensjonsordningen. Slike dekningsformer som bare dekker risiko innenfor en tidsbegrenset periode, stort sett ett år, kan tegnes som kollektivforsikring, som for eksempel gruppelevsfor- sikring, eller det kan tenkes andre typer årlige risikodekningsformer som kan brukes for å sikre medlemmer av en foretakspensjonsordning uføre- og/eller etterlatteytelser. Det ble i forarbeidene til innskuddspensjonsloven forutsatt at dette skulle være mulig. *Banklovkommisjonen* har vurdert om dette er informasjon som klart bør fremgå av lovens ordlyd både i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Dette kunne blant annet tenkes å være nyttig informasjon som kunne fremme foretakenes etablering av uføre- og etterlattedekninger for arbeidstakerne. *Banklovkommisjonen* er imidlertid kommet til at det ikke bør tas inn i lovteksten, fordi det da kan reises spørsmål om den skattemessige behandlingen av slike forsikringer som ikke er knyttet til pensjonsordningen.

Til § 2-3

I gjeldende *tredje ledd annet punktum* åpnes det for at det i pensjonsplanen kan settes krav om at utbetaling av alderspensjon bare vil skje om det samtidig framsettes krav om ytelse fra folketrygden. Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden, vil den enkelte ha frihet med hensyn til når alderspensjonen skal tas ut og om bare en del eller hele pensjonen skal tas ut. Det er heller ikke noe i veien for at man fortsetter å arbeide ved siden av uttak av alderspensjon eller at man utsetter uttak av pensjon selv om man slutter å arbeide. Det vil innebære en begrensning i friheten om en arbeidstaker tvinges til å ta ut alderspensjon fra folketrygden samtidig med uttak av pensjon fra pensjonsordningen. *Banklovkommisjonen* kan heller ikke se at det er grunner som tilsier at

man skal ha en slik kobling til folketrygden. Muligheten for å stille et slikt krav i pensjonsplanen bør derfor sløyfes og annet punktum i tredje ledd foreslås strøket.

Til § 2-9

Annet ledd bokstav b fastsetter at aldersgrensen i parallelle ordninger skal være den samme i begge ordninger. Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon både i innskuddspensjonsordninger og foretakspensjonsordninger, vil kravene til alder ved uttak av alderspensjon bli den samme ved parallelle pensjonsordninger. Annet ledd bokstav b blir dermed i realiteten uten mening og foreslås strøket. Gjeldende bokstav c og d blir bokstav b og c. Det vises for øvrig til tilsvarende bestemmelse og forslag til endring i innskuddspensjonsloven § 2-10 annet ledd bokstav b, se ovenfor i avsnitt 6.6.

Til § 2-12

Sjette ledd må tilpasses til innføringen av plikten til å tegne forsikring av premie- og innskuddsfritak ved uførhet i lov om obligatorisk tjenestepensjon. Ved kombinerte pensjonsordninger må slik forsikring dekke premie- og innskuddsfritak for begge pensjonsordningene.

Attende og niende ledd fastsetter grensen for maksimale årlige ytelse fra kombinerte pensjonsordninger. Grensen er satt til differansen mellom 10,2 G og beregnet folketrygd.

For ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger er begrensningen av ytelsene tatt inn i § 5-7. Begrensningen er der relatert til den samlede ytelse fra foretakspensjonsordning og beregnet folketrygd slik den fremgår av pensjonsplanen. Det er således ikke satt noen maksimalgrense i forhold til den årlige ytelse som kommer til utbetaling. Det vises videre til at begrensningen av maksimal årlig samlet pensjon som kommer til utbetaling, er foreslått opphevet for innskuddspensjonsordninger i innskuddspensjonsloven § 7-3 fjerde ledd og for engangsbetalt foretakspensjon i § 5-13, som følge av at disse grensene har liten eller ingen praktisk betydning i dag. Det foreslås derfor at også begrensningen i åttende og niende ledd for kombinerte pensjonsordninger oppheves.

Til § 3-9

I første ledd er pensjonsalderen brukt som skjæringsstidspunkt for beregningen av hvilke arbeidstakere som kan holdes utenfor pensjonsordningen eller tas opp på særskilte vilkår. Dette skjærings-

tidspunktet foreslås erstattet av «opptjeningsalderen» som fremgår av § 4-1. Det vises til definisjonen i § 1-2 første ledd bokstav m og merknadene til denne bestemmelsen ovenfor.

I *annet ledd første punktum* er pensjonsalderen brukt som skjæringstidspunkt for beregningen av hvilke arbeidstakere som kan holdes utenfor pensjonsordningen eller tas opp i pensjonsordningen på særskilte vilkår. Dette skjæringstidspunktet foreslås erstattet av «opptjeningsalderen» som fremgår av § 4-1. Det vises til definisjonen i § 1-2 første ledd bokstav m og merknadene til denne bestemmelsen ovenfor.

Bakgrunnen for at disse arbeidstakerne ikke trenger å meldes inn i foretakspensjonsordningen ved ansettelse eller tas opp på særskilte vilkår, er at premien i en foretakspensjonsordning øker vesentlig jo nærmere pensjonsalder en arbeidstaker kommer som følge av reguleringspremien. En plikt til å ta disse arbeidstakerne med i foretakspensjonsordningen kan derfor utgjøre et hinder for at eldre arbeidstakere kommer i arbeid.

Det er foretakets valg om disse arbeidstakere skal tas opp som vanlige medlemmer av foretakspensjonsordningen, holdes utenfor pensjonsordningen eller tas opp på særskilte vilkår. «Særskilte vilkår» innebærer at arbeidstakere skal sikres en opptjening i foretakspensjonsordningen, men med en annen pensjonsplan enn det som de vanlige medlemmene har. Denne pensjonsplanen kan for eksempel sikre lavere ytelser, så lenge disse faller inn under minstekravene i lov om obligatorisk tjenstepensjon § 5.

I lov om obligatorisk tjenstepensjon § 5 fjerde ledd er det imidlertid stilt krav om at eldre arbeidstakere som med grunnlag i foretakspensjonsloven § 3-9 annet ledd første punktum holdes utenfor foretakspensjonsordningen, skal sikres alderspensjon i en pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven som tilfredsstillende minstekravene til innskuddspensjonsordninger i lov om obligatorisk tjenstepensjon § 4. Det foreslås et nytt *annet punktum* i § 3-9 annet ledd der det stilles krav om at arbeidstakere som med grunnlag i første punktum, ikke meldes inn i foretakspensjonsordningen ved ansettelse, skal sikres alderspensjon ved engangsbetalt foretakspensjon eller i en innskuddspensjonsordning etter innskuddspensjonsloven.

I *tredje ledd* er pensjonsalderen brukt som skjæringstidspunkt for beregningen av hvilke arbeidstakere som kan holdes utenfor pensjonsordningen. Dette skjæringstidspunktet foreslås erstattet av «opptjeningsalderen» som fremgår av § 4-1. Det vises til definisjonen i § 1-2 første ledd bokstav m og merknadene til denne bestemmelsen ovenfor.

Til § 3-10

Som følge av innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, erstattes *paragrafoverskriften* av «arbeidstakere som har nådd opptjeningsalderen». Det vises til § 4-1 og merknadene til denne bestemmelsen nedenfor samt § 1-2 første ledd bokstav m.

Banklovkommisjonen har i avsnitt 5.2.6 ovenfor konkludert med at arbeidstakere som fratrer sin stilling med AFP eller førtidspensjon ikke bør kunne fortsette å være medlem av pensjonsordningen.

Gjeldende *første ledd* om førtidspensjonerte arbeidstakere vil ikke da lenger være aktuell etter innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år. Første ledd foreslås derfor erstattet med en bestemmelse om at arbeidstakere som ansettes i pensjonsordningen etter nådd opptjeningsalder, ikke skal ha krav på å bli medlem av foretakspensjonsordningen. Disse arbeidstakerne kan således behandles på samme måte som eldre arbeidstakere etter § 3-9 annet ledd som ansettes like før de når opptjeningsalderen.

Annet ledd fastsetter at på samme måte som eldre arbeidstakere etter § 3-9 annet ledd, skal arbeidstakere som ansettes etter nådd opptjeningsalder sikres alderspensjon ved engangsbetalt foretakspensjon eller i henhold til innskuddspensjonsloven. Det vises til merknadene til § 3-9 annet ledd ovenfor.

For arbeidstakere som allerede er medlem av foretakspensjonsordningen og som fortsetter å jobbe etter nådd opptjeningsalder gjelder bestemmelsene i § 4-5. Når det gjelder arbeidstakere som er gått av med Avtalefestet pensjon i henhold til den tidligere AFP-ordningen, og som er medlem av foretakspensjonsordningen med bakgrunn i gjeldende § 3-10 annet ledd som åpnet for at regelverket i pensjonsordningen kan fastsette at slike arbeidstakere kan fortsette å være medlemmer, legges det til grunn at disse vil kunne fortsette å være medlemmer av foretakspensjonsordningen fram til 67 år og uttak av alderspensjon i utkastet til overgangsregler punkt 3. Det vises til avsnitt 5.2.6 og 8.2 ovenfor.

Til § 3-11

Paragrafoverskriften er endret for å tilpasse ordlyden til innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Første ledd gjelder arbeidstakere som tar ut alderspensjon før vedkommende når den fastsatte opptjeningsalderen etter § 4-1, men som likevel fortsetter i heltids- eller deltidsstilling i foretaket. Det foreslås at disse arbeidstakerne skal ha krav

på premie eller innskudd i samsvar med lovens bestemmelser inntil opptjeningsalder nås.

Annet ledd gjelder arbeidstakere som tar ut alderspensjon etter nådd opptjeningsalder og som fortsetter i heltids- eller deltidsstilling i foretaket. Disse arbeidstakerne skal sikres alderspensjon i samsvar med reglene i loven § 4-5. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen nedenfor.

Til § 4-1

Paragrafoverskriften er endret for å tilpasse ordlyden til innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Paragrafen foreslås endret i vesentlig grad og er sentral for muligheten til å etablere en overgangsordning for eksisterende ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger til den nye alderspensjonen i folketrygden.

Gjeldende *første ledd* oppheves i sin helhet som følge av innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Nytt første ledd fastsetter at det i regelverket for pensjonsordningen skal fastsettes en opptjeningsalder på 67 år eller høyere. Ved nådd opptjeningsalder skal de rettigheter som arbeidstakeren erverver i samsvar med regelverket, være opptjent, jf. utkastet til § 9-1. Dette svarer til gjeldende rett der pensjonsalderen ikke kan settes lavere enn 67 år.

Banklovkommisjonen legger til grunn at opptjeningsalderen som fastsettes i regelverket ikke kan settes så høyt at det i realiteten innebærer en omgåelse av minstekravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon. I dag er det vanlig at pensjonsalderen er satt til 67 år som i folketrygden. Enkelte pensjonsordninger har imidlertid en aldersgrense på 70 år. *Banklovkommisjonen* forutsetter at det vanlige vil bli å fastsette opptjeningsalderen på tilsvarende måte.

Etter *annet ledd* skal opptjeningsalder anvendes for beregningen av når et medlem skal ha oppnådd rett til full alderspensjon, forutsatt at vedkommende på dette tidspunkt har nådd minstekravet til full tjenestetid, jf. § 4-3 første ledd. Antall år igjen til opptjeningsalderen vil være bestemmende for hvor mange år man kan bruke for å bygge opp tilstrekkelig premiereserve for den enkelte arbeidstaker til å sikre full alderspensjon. Ansettes arbeidstakeren i foretaket når han er 20 år, vil premien for å bygge opp tilstrekkelig premiereserve for å sikre full alderspensjon kunne fordeles på 47 år, forutsatt at opptjeningsalderen er satt til 67 år. Skulle arbeidstakeren slutte i foretaket når vedkommende er for eksempel 52 år, vil den innbetalte premiereserve tilsvare 32/47-deler av pensjonen sett i forhold til arbeidstakerens lønn på fratredelses-

tidspunktet. Dette gjelder selv om vedkommende på dette tidspunkt faktisk har full tjenestetid, forutsatt at denne er satt til 30 år.

Tredje ledd videreføres slik den lyder i dag, men unntak av «pensjonsalder» som erstattes med «opptjeningsalder».

Til § 4-2

Paragraf 4-2 *første ledd* definerer hva som er den opptjente pensjon for medlemmene til enhver tid. *Første punktum* er tilpasset begrepsbruken etter innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon. Det samme gjelder *annet punktum* som også er skrevet om for å forsøke å gjøre beskrivelsen av lineær opptjening tydeligere enn i gjeldende bestemmelse.

Til § 4-3

Hittil har § 4-3 lagt til grunn at full tjenestetid må være opptjent fram til pensjonsalder for at medlemmet skal ha krav på full alderspensjonsytelse. Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, foreslås det at tjenestetiden etter *første ledd* skal regnes fram til opptjeningsalderen fastsatt i henhold til § 4-1.

Tredje ledd gjelder beregningen av tjenestetiden som skal legges til grunn dersom medlemmet blir ufør eller dør og det skal beregnes etterlatteytelser. Opptjeningsalderen fastsatt i regelverket i henhold til forslaget til § 4-1, skal her erstatte fastsatt pensjonsalder.

Til § 4-4

Første ledd første og annet punktum foreslås tilpasset fleksibelt uttak av alderspensjon ved at pensjonsalder erstattes med opptjeningsalder, jf. utkastet til § 4-1.

På samme måte som i første ledd, foreslås det at *annet ledd bokstav a* tilpasses fleksibelt uttak av alderspensjon ved at pensjonsalder erstattes med opptjeningsalder, jf. utkastet til § 4-1.

Tredje ledd omhandler de tilfellene der arbeidstakeren skifter stilling i foretaket og den nye stillingen har en annen pensjonsalder enn den stillingen medlemmet fratrer. Opptjent pensjon skal beregnes særskilt for hver av stillingene. Ved tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon foreslås det at bestemmelsen skal komme til anvendelse om det er forskjellig opptjeningsalder i den tidligere og nye stillingen.

I gjeldende tredje ledd annet punktum er det åpnet for at det kan gjøres unntak fra den særskilte

beregningen i regelverket. Regelverket kan fastsette at det i henhold til *bokstav a* kan tas utgangspunkt i samlet tjenestetid i foretaket og pensjonsalderen i den nye stillingen. I *bokstav b* er det lagt til grunn at dersom muligheten i bokstav a benyttes, skal det om nødvendig utstedes en fripolise direkte til medlemmet for å sikre at vedkommende ikke taper rett til opptjent pensjon frem til stillingsskiftet. *Banklovkommisjonen* er av den oppfatning at denne bestemmelsen ikke lenger vil være nødvendig etter innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Det foreslås derfor at bokstav b strykes.

Til § 4-5

Paragrafoverskriften er endret for å tilpasse ordlyden til innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Som nytt *første ledd* foreslås det fastsatt en generell begrensning for hvor lenge et medlem av en ytelsesbasert foretakspensjonsordning kan opptjene rett til pensjon uavhengig av om vedkommende har tjent opp full tjenestetid og uavhengig av om vedkommende fortsatt har stilling i foretaket. Grensen foreslås satt til 75 år. Noen tilsvarende grense er ikke foreslått for innskuddsbaserte pensjonsordninger, se ovenfor i avsnitt 6.6. Dette skyldes at det for eldre arbeidstakere som blir værende i en ytelsesbasert foretakspensjonsordning vil påløpe svært høye reguleringspremier i tillegg til vanlig premie som følge av fortsatt opptjening av pensjon.

Gjeldende første ledd blir nytt *annet ledd*, som foreslås endret slik at den tilpasses bruken av opptjeningsalder ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. *Første punktum* opprettholder gjeldende prinsipp om at arbeidstakere som ikke har opptjent rett til full alderspensjon ved nådd opptjeningsalder, kan fortsette å få godskrevet tjenestetid dersom medlemmet fortsetter å arbeide. Ved justeringen av definisjonen av «opptjent pensjon» i § 4-2 første ledd, foreslås det at det i § 4-5 første ledd første punktum henvises til § 4-2 første ledd annet punktum i stedet for bestemmelsen om tjenestetid i § 4-3 slik tilfellet er i dag.

Det foreslås et nytt *annet punktum* som fastsetter at det ved beregningen av opptjent pensjon etter nådd opptjeningsalder skal ses bort fra endringer i lønn og beregnet folketrygd. Det vises til avsnitt 8.1.1 ovenfor. Dette foreslås for å styrke arbeidslinjen og gjøre det lettere for arbeidstakere å kunne bli i stillingen etter oppnådd opptjeningsalder. Lønnsøkninger etter nådd opptjeningsalder ville ellers kunne utløse høye reguleringspremier. Den videre opptjeningen av tjenestetid etter nådd

opptjeningsalder, innebærer at arbeidstaker sikres tillegg i tjenestetiden år for år. Ved uttak av pensjonen skal hele tjenestetiden og den oppbygde premiereserve omregnes til årlige ytelser beregnet fra uttakstidspunktet.

Gjeldende annet punktum blir nytt *tredje punktum*.

Tredje ledd som er gjeldende annet ledd, gjelder arbeidstakere som fortsetter i stillingen utover nådd opptjeningsalder og som allerede har opptjent full pensjon. Arbeidstakeren vil i slike tilfeller ikke opptjene ytterligere rett til pensjon, men den opptjente pensjon skal omregnes i forhold til den kortere utbetalingstiden som fortsatt arbeid utover opptjeningsalderen medfører. Det er foreslått endringer i annet ledd første punktum som innebærer en tilpasning til ordbruken ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og endringene i beregningen av pensjon ved innføringen av opptjeningsalder. Bestemmelsen må ses i sammenheng med forslaget til nytt fjerde ledd.

Gjeldende tredje ledd fastsetter at en arbeidstaker som ved nådd pensjonsalder begynner å arbeide hos en annen arbeidsgiver, kan kreve at alderspensjonen ikke kommer til utbetaling i den utstrekning vedkommende får utbetalt lønn. Denne bestemmelsen dekkes av forslaget til ny § 5-7b fjerde ledd som gjelder uttak av pensjon. Gjeldende tredje ledd foreslås derfor strøket.

Som nytt *fjerde ledd* er det foreslått en bestemmelse om at arbeidstakere som etter tredje ledd ikke lenger vil opptjene mer i pensjon i foretakspensjonsordningen etter nådd opptjeningsalder selv om de fortsetter i sin stilling i foretaket, skal sikres alderspensjon ved engangsbetalt foretakspensjon eller i henhold til innskuddspensjonsloven, jf. utkastet til ny § 3-10 annet ledd. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen ovenfor.

Til § 4-6

Første ledd foreslås tilpasset til innføringen av rett til fleksibelt uttak av alderspensjon.

Annet ledd foreslås delt i *første og annet punktum*. Det foreslås at det klart fremgår at medlemmets rett til opptjent pensjon omfatter en forholdsmessig andel av pensjonsordningens tilleggsavsetninger. Det vises til tilsvarende presisering i § 4-7 første ledd første punktum og merknadene til denne bestemmelsen nedenfor.

Til § 4-7

I første ledd første punktum er det presisert at retten til fripolise omfatter andel av tilleggsavsetninger.

Utmeldingen av pensjonsordningen ved fratredelsen fra medlemmets stilling i foretaket og utstedelsen av fripolisen, innebærer at det oppstår et særskilt kontraktsforhold mellom fripoliseinnehaveren og livsforsikringsselskapet eller pensjonskassen som utsteder fripolisen. Hittil har praksis vært at en fripolise ikke har omfattet andel av tilleggsavsetningen. Denne andelen har i stedet blitt liggende igjen tilknyttet pensjonsordningen. Premien som er innbetalt for den enkelte arbeidstaker, akkumulerer imidlertid et overskudd som til dels anvendes til oppbygging av tilleggsavsetninger og til dels overføres premiefondet og administrasjonsreserve. Fripolisen skal omfatte arbeidstakerens premiereserve og de midler som er generert av denne premiereserven fram til arbeidstakeren slutter. Det riktige vil dermed være at fripolisen skal omfatte en del av tilleggsavsetningen. Dette vil ha konkurransemessig betydning for fripolisemarkedet. Tilleggsavsetningene knyttet til fripolisen skal dekke den soliditetsrisiko som fripolisen innebærer. Det vises til at Finanstilsynet i brev av 19. mars 2010 til Finansdepartementet har foreslått at foretakspensjonsloven endres slik at fripoliser skal tildeles en andel av tilleggsavsetningene ved utstedelse.

Når det gjelder Banklovkommisjonens vurdering knyttet til Finansdepartementet brev av 22. januar 2010 vedrørende konkurranseutsetting av utstedelse av fripoliser, vises det til avsnitt 8.1.3 ovenfor.

Til § 4-8

I samsvar med innføringen av virksomhetsbestemmelser for pensjonskasser i forsikringsloven kapittel 7, foreslås det en justering av ordlyden i § 4-8 *annet ledd*. Det vises til forsikringsvirksomhetsloven § 7-1 tredje ledd og Ot.prp. nr 74 (2004-2005) side 22.

Som nytt *tredje ledd annet punktum* foreslås det presisert at fripolisen skal omfatte andel av tilleggsavsetninger også om en pensjonskasse utsteder fripolisen, jf. § 4-7 første ledd. Foretaket skal også i tilfeller hvor en pensjonskasse utsteder fripolisene, ha adgang til å inngå en avtale om forvaltning av fripolisene med et annet livsforsikringsselskap, jf. § 4-7 tredje ledd (om dette forslaget blir stående), se kommentarer til denne bestemmelsen ovenfor.

Til § 4-9

Tredje ledd er nytt, og sier uttrykkelig at uttaksreglene som er foreslått i §§ 5-7a til 5-7c gjelder tilsvarende for fripoliser. Dette innebærer at retten til

fleksibelt uttak av alderspensjon også skal gjelde for fripoliser. For å begrense administrasjonen og kostnadene knyttet til fripoliser, foreslås det at alderspensjonen knyttet til fripoliser ikke skal kunne tas ut som gradert pensjon. Det antas at arbeidstakeren vil ha tilstrekkelig fleksibilitet gjennom adgangen til gradert uttak av folketrygd og den tjenstepensjonsordningen vedkommende var medlem av når han startet uttaket av alderspensjon. Reglene om gradert uttak i § 5-7b annet og tredje ledd foreslås derfor ikke å gjelde for fripoliser. Dette kan vurderes som en ulempe for de arbeidstakerne som har en stor fripolise og som får hoveddelen av sin tjenstepensjon fra denne. I slike tilfeller vil arbeidstakeren ha mulighet til å velge å endre uttaket av folketrygd i stedet for gradert uttak av tjenstepensjon. *Banklovkommisjonen* er av den oppfatning at dette vil gi arbeidstaker tilstrekkelig fleksibilitet samtidig som det innebærer en forenkling knyttet til forvaltningen og administrasjonen av fripoliser.

For eksisterende fripoliser hvor arbeidstakere velger å ta ut pensjon før 67 år, kan den administrasjonsreserven som er knyttet til fripolisen anses som for liten som følge av den økte utbetalingsperioden. Dette er imidlertid samme situasjon som kan foreligge i de tilfeller hvor en fripolise flyttes fra et forsikringsselskap til et annet selskap som krever høyere administrasjonsreserve. Dekningen vil i slike tilfelle skje gjennom en omregning. *Banklovkommisjonen* ser ikke behov for at dette reguleres særskilt da forsikringsselskapene har praksis for å håndtere slike situasjoner.

Gjeldende fjerde ledd er dekket av nytt tredje ledd og kan strykes. Gjeldende femte ledd blir nytt fjerde ledd.

Til § 4-10

Paragraf 4-10 *første ledd* er justert slik at bestemmelsen ikke er diskriminerende i forhold til EØS-borgere. Det vises til tilsvarende forslag til endringer i innskuddspensjonsloven § 6-2 fjerde ledd, se ovenfor i avsnitt 6.6.

Til § 4-15

Ordlyden i *annet ledd tredje punktum* er tilpasset innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og bruk av opptjeningsalder.

Til § 5-1

Gjeldende *første ledd* fastsetter at alderspensjonen skal ytes fra pensjonsalder som er fastsatt i regel-

verket, og at alderspensjonen i en foretakspensjonsordning kan gjøres opphørende.

Som en tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon, foreslås det at gjeldende første ledd deles i to ledd. I første ledd foreslås det at det henvises til ny § 5-7a hva gjelder tidspunktet for når arbeidstakeren kan ta ut alderspensjon. Det foreslås videre at det fastsettes at utgangspunktet skal være at utbetalingen skjer i form av livsvarig ytelse.

Nytt *annet ledd* er basert på gjeldende første ledd annet punktum. Utkastet til annet ledd modifiserer utgangspunktet i første ledd om at ytelsen skal være livsvarig. Det foreslås at det i regelverket kan fastsettes at ytelsen bare skal utbetales eller settes ned ved fylte 77 år eller senere. Dersom uttak av alderspensjonen starter senere enn 67 år, kan ikke alderspensjonen i noe tilfelle utbetales i kortere tid enn 10 år. Denne minste utbetalingstiden kan imidlertid fravikes dersom opptjent pensjon er begrenset, det vises til utkastet til § 5-7b første ledd annet punktum og merknadene til denne bestemmelsen nedenfor. Tilsvarende bestemmelser er foreslått for innskuddspensjonsordninger i innskuddspensjonsloven § 7-4 ovenfor i avsnitt 6.6.

Gjeldende annet og tredje ledd foreslås strøket. Annet ledd antas ikke å være nødvendig etter en innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon. Gjeldende tredje ledd begrenser retten til uttak av alderspensjon dersom man fortsatt er i arbeid. Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden er det lagt til grunn at utbetaling skal kunne skje uavhengig av om man fortsatt er i arbeid eller ikke. Det er arbeidstaker som bestemmer når og eventuelt hvor mye av pensjonsbeholdningen som skal utbetales til enhver tid. I forhold til tjenstepensjonslovene foreslås det et tilsvarende prinsipp ved at alderspensjonen skal komme til utbetaling når arbeidstakeren ønsker dette innenfor de rammer som fastsettes i pensjonslovene. Når det gjelder de nærmere rammene for uttak av pensjon, vises det til utkastet til §§ 5-7a og 5-7b og merknadene til disse bestemmelsene nedenfor.

Det finnes enkelte tjenstepensjonsordninger som kommer til utbetalingen i en tidsbegrenset periode for spesielle yrkesgrupper. Dette gjelder blant annet pensjonsordningen for sjømenn hvor pensjon utbetales fra særaldersgrense 60 år og fram til 67 år. Utbetalingen av pensjon i disse tilfellene vil ikke oppfylle det foreslåtte kravet til utbetaling fram til 77 år og til minste utbetalingstid i 10 år. *Banklovkommisjonen* er ikke gitt i mandat å vurdere disse spesialordningene for særskilte yrkesgrupper. Det foreslås derfor at det i *tredje ledd* tas inn en hjemmel for Kongen til å gjøre unntak fra første og annet ledd i særlige tilfelle. Dette vil gi

grunnlag for å videreføre pensjonsordningen for sjømenn og andre tilsvarende pensjonsordninger på samme måte som i dag.

Til § 5-2

Paragraf 5-2 *tredje ledd* fastsetter at endring i lønn skal tillegges virkning fra det tidspunktet som endringen trer i kraft. Endring i lønn skal således få betydning for den opptjente rett til pensjon fra det tidspunktet endringen skjer. Utformingen av gjeldende bestemmelse er gjort med bakgrunn i at pensjon utbetales ved 67 år, som nå vil bli erstattet av opptjeningsalder. Det må derfor fastsettes særskilte regler for de som fortsetter opptjening etter dette. Slike regler er for ulike grupper inntatt i utkastet til § 4-5. Dette innebærer blant annet at opptjeningen stanses ved 75 år og det gis særlige regler om opptjening avhengig av om arbeidstaker har oppnådd full tjenestetid eller ikke. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen ovenfor. Det foreslås at det samme gjentas i § 5-2 tredje ledd *tredje punktum* slik at det ikke oppstår tvil.

Til § 5-3

Forholdsmessighetsprinsippet i foretakspensjonsordninger er basert på de enkelte medlemmers samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd, jf. § 5-3 *fjerde ledd*. *Banklovkommisjonen* foreslår at beregnet folketrygd i overgangsordningen for de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene skal bygge på gjeldende bestemmelser i folketrygden, slik at gjeldende pensjonsplaner kan videreføres, jf. utkastet til nytt fjerde ledd i § 5-5. Forholdsmessighetsprinsippet må baseres på de samme beregninger og det foreslås derfor at det tas inn en nytt fjerde ledd i § 5-3 som henviser til § 5-5 hva gjelder beregningen av ytelsene fra folketrygden.

Til § 5-5

I overgangsordningen for de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene er det sentralt at beregnet folketrygd skal baseres på gjeldende bestemmelser i folketrygdloven, og at innføringen av ny alderspensjon i folketrygden fra 1. januar 2011 ikke skal medføre endringer i den beregnede folketrygden som anvendes i foretakspensjonsordningene. Det vises til avsnitt 8.1.1 ovenfor.

Beregnet folketrygd er definert i foretakspensjonsloven § 5-5. Det foreslås derfor at det tas inn et nytt *fjerde ledd første punktum* i § 5-5 som fastsetter at det regelverk som gjaldt for folketrygden 31.

desember 2009, legges til grunn ved beregningen av ytelsene fra folketrygden i samsvar med bestemmelsene i § 5-5 første til tredje ledd. Regelverket for folketrygden omfatter også forskrifter og lignende fastsatt i medhold av folketrygdloven. Datoen 31. desember 2009 er valgt fordi deler av den nye folketrygden allerede trådte i kraft 1. januar 2010, se ovenfor i avsnitt 2.1.5.

I *annet punktum* presiseres det imidlertid at det er grunnbeløpet i folketrygden som gjelder til en hver tid som skal legges til grunn. Dette er på samme måte som i dag og vil ikke medføre endringer i pensjonsinnretningenes beregning av ytelser basert på beregnet folketrygd.

Til § 5-7

I § 5-7 første ledd er det satt grenser for de pensjonsytelsene som pensjonsordningens pensjonsplan kan sikre. Grensene er basert på lønn under 6 ganger folketrygdens grunnbeløp (G) og lønn mellom 6 og 12 G. *Banklovkommissjonen* har vurdert om det i overgangsordningen er grunn til å endre dette skillet til 7,1 G i stedet for 6 G, i samsvar med endringene i folketrygden. Den nye folketrygden gir oppføring til alderspensjon for inntekt opptil 7,1 G.

For overgangsordningen for de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene har *Banklovkommissjonen* ikke funnet grunn til å gjøre en slik endring, og 6 G foreslås videreført som beregningsmessig knekkpunkt hva gjelder grensene for pensjonsytelsene. Dette har sammenheng med at det foreslås at beregnet folketrygd baseres på gjeldende regler, jf. utkastet til § 5-5 nytt fjerde ledd. *Banklovkommissjonen* er videre av den oppfatning at det bør foretas en fullstendig vurdering av de ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenestepensjonsordningene i privat sektor hva gjelder hvordan disse bør utformes i framtiden (arbeidets del II), før man foretar ytterligere tilpasninger til den nye folketrygden i foretakspensjonsloven.

Det foreslås i overgangsordningen for de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene at beregnet folketrygd skal baseres på gjeldende bestemmelser i folketrygden, slik at gjeldende pensjonsplaner kan videreføres, jf. utkastet til nytt fjerde ledd i § 5-5. På denne bakgrunn foreslås det at det tas inn en nytt *tredje ledd* i § 5-7 som henviser til § 5-5 hva gjelder beregningen av ytelsene fra folketrygden.

Kapittel IIa

Banklovkommissjonen legger til grunn at folketrygdens prinsipp om fleksibelt uttak av alderspensjon

også skal gjøres gjeldende for overgangsordningen for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger, se ovenfor i avsnitt 8.1.1. Dette innebærer forholdsvis store endringer i forhold til de uttaksreglene som gjelder i foretakspensjonsloven i dag. Det foreslås at de nye reglene om uttak av alderspensjon samles i et nytt kapittel IIa i loven. En samling av disse bestemmelsene gir etter *Banklovkommissjonens* vurdering, den beste oversikten selv om det innebærer en strukturmessig endring i loven.

Til § 5-7a

Utkastet til ny § 5-7a gjelder krav til alder ved uttak av alderspensjon. Med «uttak» menes her det tidspunkt arbeidstaker fremmer krav om utbetaling av pensjonskapitalen etter fylte 62 år. Uttak vil foreligge selv om det bare er en del av den årlige pensjonsytelsen som kreves utbetalt. Også i folketrygden må den som har rett til en ytelse, og uttak i henhold til denne retten, fremsette krav om utbetaling. I folketrygdloven § 22-13 fastsettes det at for å få en ytelse må den som har rett til ytelsen sette fram krav. En løpende ytelse kan gis for opptil tre måneder før den måneden da kravet ble satt fram. Dersom vedkommende åpenbart ikke har vært i stand til å fremsette krav tidligere, kan en ytelse for opptil 3 år før kravet fremsettes, komme til utbetaling. Signaler fra Arbeidsdepartementet tyder på at sistnevnte mulighet ikke vil bli opprettholdt i forhold til alderspensjon fra folketrygden basert på fleksibelt uttak av alderspensjon.

Første ledd første punktum fastsetter at alderspensjon kan tas ut fra arbeidstakeren fyller 62 år. Dette svarer til tidligste uttakstidspunktet i folketrygden og til utkastet til 7-1 første ledd første punktum i innskuddspensjonsloven, se ovenfor i avsnitt 6.6.

Annet punktum hjemler en adgang for Kongen til å fastsette særaldersgrenser som innebærer en adgang for visse yrkesgrupper til å ta ut alderspensjon før fylte 62 år. Annet punktum svarer til tidligere hjemler Kongen har hatt til å fastsette særaldersgrenser hva gjelder pensjonsalder. Bestemmelsen bør ses i sammenheng med § 4-1 tredje ledd.

Etter tilpasningen til ny alderspensjon i folketrygden, er pensjonsytelsene fra tjenestepensjonsordninger etablert i henhold til tjenestepensjonslovene ment å være rene nettoordninger. Dette innebærer blant annet at uttak av alderspensjon fra en innskuddspensjonsordning eller foretakspensjonsordning ikke skal være avhengig av at arbeidstakeren samtidig har krav på, eller velger å ta ut alderspensjon fra folketrygden samtidig. Det foreslås

derfor at det i *annet ledd første punktum* presiseres at det i regelverket ikke kan stilles som vilkår at alderspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden.

Siden det på samme måte som i ny folketrygd legges opp til at en arbeidstaker skal kunne ta ut alderspensjon selv om vedkommende fortsatt er i heltids- eller deltidsstilling i foretaket eller hos en annen arbeidsgiver, foreslås det at dette fremgår uttrykkelig i *annet ledd annet punktum*. En annen arbeidsgiver omfatter her også det offentlige. Annet ledd svarer til utkastet til innskuddspensjonsloven § 7-1 annet ledd, se ovenfor i avsnitt 6.6.

Til § 5-7b

Utkastet til § 5-7b regulerer hvordan alderspensjonen kan tas ut.

Første ledd første punktum legger til grunn at det er arbeidstakeren som må gi pensjonsinnretningen melding om når vedkommende ønsker at alderspensjonen skal utbetales. Mottar pensjonsinnretningen ikke melding, vil ikke alderspensjonen automatisk komme til utbetaling.

Minstekravene til hvor lenge alderspensjonen skal utbetales følger av utkastet til § 5-1. Etter § 5-7b *første ledd annet punktum* kan imidlertid utbetalingstiden settes kortere enn det som følger av minstekravene i § 5-1 dersom premiereserven ikke er tilstrekkelig til å sikre en årlig alderspensjon fra foretakspensjonsordningen på omlag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Er dette tilfellet, skal utbetalingstiden reduseres til det antall år som er nødvendig for å sikre en årlig alderspensjon på dette nivået. Dette vil kunne innebære at pensjonen utbetales i mindre enn ti år og i noen tilfeller at premiereserven er oppbrukt før vedkommende fyller 67 år som følge av at arbeidstakeren velger å ta ut pensjon fra fylte 62 år. Det vises for øvrig til § 5-6 annet ledd.

Annet ledd første punktum fastsetter rett til gradert uttak av alderspensjon, jf. tilsvarende bestemmelse i utkastet til endringer i innskuddspensjonsloven § 7-2 annet ledd, se ovenfor i avsnitt 6.6. Arbeidstakeren kan i meldingen etter første ledd bestemme at uttaket av alderspensjon bare skal gjelde en del av pensjonsytelsen. Etter *annet punktum* må imidlertid den delen av pensjonsytelsen som tas ut, være av en slik størrelse at den gir en årlig utbetaling på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Er ikke premiereserven tilstrekkelig til dette, må graden av uttak økes eller uttak skje på et senere tidspunkt. Dette er for å hindre at utbetalingene blir for små og uforholdsmessig kostnadskrevende.

For å hindre hyppige endringer av uttaksgraden som vil kunne kreve forholdsvis mye administrativt arbeid for pensjonsinnretningene, foreslås det i *tredje ledd første punktum* at graden av uttak av pensjon skal opprettholdes fram til opptjeningsalder, normalt 67 år, med mindre arbeidstaker ønsker å endre uttaket til full pensjon, jf. *annet punktum*. Når det gjelder opptjeningsalder, vises det til § 4-1 og merknadene til denne paragrafen ovenfor. Arbeidstaker vil kunne gjøre en vurdering og endring av uttaket for alderspensjon ved nådd opptjeningsalder og deretter på tidspunkt fastsatt i pensjonsordningens regelverk.

Banklovkommisjonen har vurdert om en arbeidstakers rett til uttak av alderspensjon bør begrenses i de tilfeller hvor vedkommende mottar uførepensjon i henhold til forsikring etter foretakspensjonsloven kapittel 6. I folketrygden er denne retten foreslått begrenset slik at samlet uttak av pensjon ikke kan overstige en pensjonsgrad på 100 prosent, se Prop. 82 L (2009-2010) Endringer i folketrygdloven mv. (pensjonsreformen – tilpasninger i reglene for alderspensjon til mottakere av dagens uførepensjon). *Banklovkommisjonen* er kommet til at dette prinsippet også bør gjelde for tjenstepensjonsordninger slik at arbeidstaker ikke mottar dobbelt kompensasjon for tapet av inntekt som følge av uførheten. Dette kunne tenkes å medføre at enkelte arbeidstakere ikke velger å utnytte eventuell restarbeidsevne. Det foreslås derfor i *fjerde ledd første punktum* en begrensning som innebærer at samlet uførepensjon og alderspensjon ikke kan utgjøre en pensjonsgrad på mer enn 100 prosent. Pensjonsgraden forutsettes beregnet i forhold til alderspensjonen ved opptjeningsalder. I *annet punktum* foreslås det videre at en arbeidstaker som blir ufør i etterkant av uttak av alderspensjon, må redusere alderspensjonen slik at pensjonsgraden ikke overskrider 100 prosent. En arbeidstaker vil ellers kunne se fordeler av å ta ut alderspensjon for deretter å få rett til uførepensjon i tidsrommet 62 til 67 år. I dag er risikoen for uførhet særlig høy i denne aldersgruppen.

Til § 5-7c

Pensjonsplanen for foretakspensjonsordningen vil fastsette hva den årlige pensjonsytelsen vil være, forutsatt at man tar ut pensjonen ved nådd opptjeningsalder og man har full tjenestetid. Enhver endring av utbetalingen som arbeidstaker gjør i form av oppstart før nådd opptjeningsalder eller etter nådd opptjeningsalder, vil kreve en forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelsene. *Første ledd* fastsetter at det skal skje forsikringsteknisk

omregning ved slike endringer og at dette skal skje ut fra beregningsgrunnlaget på uttakstidspunktet og lengden av utbetalingsperioden.

Annet ledd første punktum fastsetter at dersom arbeidstaker gjør senere endringer knyttet til uttaket av alderspensjon, skal tilsvarende omregning skje. I *annet punktum* foreslås det at slike endringer ikke kan gjøres etter at arbeidstakeren har fylt 75 år. Dette med bakgrunn i den risikomessige betydningen høy alder har i forsikringsmessig sammenheng. For å hindre for store seleksjonsmessige problemer, foreslås det i *tredje punktum* en begrensning som innebærer at arbeidstaker ikke kan gjøre om en livsvarig ytelse til opphørende pensjon. En slik adgang ville kunne åpne for helsemessig spekulering fra arbeidstakernes side ut i fra slik vedkommende oppfatter egen helsesituasjon, som over tid kunne skape problemer i forhold til livslekens dødelighetsberegninger mv. og allerede foretatte avsetninger.

I *tredje ledd første punktum* foreslås fastsatt prinsippet om at den forsikringstekniske kontantverdien av ytelsene skal være den samme før og etter den forsikringstekniske omregningen av pensjonsytelsene. Ovenfor i avsnitt 8.1.2 fremgår det at *Banklovkommisjonen* har drøftet om det er behov for en adgang for pensjonsinnretningen til å ta seleksjonsfradrag ved forsikringsteknisk omregning som følge av uttak av pensjon før opptjeningsalder. *Banklovkommisjonen* har kommet til at det foreligger et slikt behov som følge av de endringer et slikt uttak medfører i forhold til de forutsetninger vedrørende risiko for dødelighet og overlevelse som pensjonsinnretningene har lagt til grunn i sine premieberegningsgrunnlag. Pensjonsinnretningene kan ellers pålegges et større ansvar enn det som de har påtatt seg i de inngåtte kontraktsforhold, som følge av endringer i lovgivningen som er gitt tilbakevirkende kraft, og som har gitt arbeidstakerne rettigheter som berører allerede opptjente og premiebetalte rettigheter. Det foreslås i *annet og tredje punktum* en adgang for pensjonsinnretningene til i slike tilfeller å gjøre et standardisert fradrag i premiereserven. Fradraget kan maksimalt utgjøre 0,5 prosent av premiereserven ved uttak ved 62 år. Fradraget skal reduseres forholdsmessig per år ved senere uttak. Kongen skal ved forskrift kunne fastsette andre regler for beregning av standardsatser for fradrag. Dersom premiereserven utgjør i overkant av 1 million kroner ved 62 år, vil 0,5 prosent av dette utgjøre i overkant av 5 000 kroner. Forutsatt at gjenstående levetid beregnes til å være 83 år ved en livsvarig ytelse, vil det standardiserte seleksjonsfradraget ved 62 år være på rundt 250 kroner. Er det snakk om en opp-

hørende ytelse som utbetales til fylte 77 år vil reduksjonen ved 62 år være på 350 kroner. Reduksjonen deretter vil reduseres med 1/10 fram til 67 år. Standardfradraget vil således utgjøre en svært begrenset sum for den enkelte. Det bemerkes at 0,5 prosent er en forholdsvis forsiktig antakelse på den risikoøkning tidlig uttak kan bety for pensjonsinnretningene. *Banklovkommisjonen* finner det riktig at det anvendes en slik forsiktig antakelse inntil det foreligger statistisk grunnlag for å fastsette en eventuelt høyere grense for standardfradrag.

Til § 5-7d

Tabellene inntatt ovenfor i avsnitt 8.1.1 viser at det har stor betydning for pensjonsytelsenes størrelse fra hvilket tidspunkt arbeidstakeren tar ut alderspensjonen. For hvert år arbeidstaker velger å fortsette å arbeide etter fylte 62 år øker de årlige pensjonsytelsene vesentlig som følge av fortsatt opptjening til pensjon og kortere beregnet utbetalingsperiode. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering er det vesentlig at denne informasjonen kommer ut til den enkelte arbeidstaker. Det foreslås derfor i *første ledd første punktum* at pensjonsinnretningene i det årlige pensjonsbeviset som sendes arbeidstakerne i det år vedkommende fyller 61 år, skal opplyse hva beregnet årlig pensjonsytelse vil utgjøre de enkelte år ved fullt uttak av pensjon i perioden 62 til 67 år. I beregningene for hva pensjonen vil bli ved senere uttak enn 62 år skal det i henhold til *annet punktum* legges til grunn at arbeidstakeren forblir i stillingen sin og forblir medlem av pensjonsordningen, slik at årlig opptjening av pensjon fortsetter frem til nådd opptjeningsalder.

Tilsvarende informasjon skal etter *annet ledd* gis når pensjonsinnretningen mottar melding fra arbeidstaker om tidspunkt for uttak av alderspensjon i henhold til § 5-7b før nådd opptjeningsalder.

Det legges til grunn at det vil være kostnadsbesparende å knytte denne opplysningsplikten til pensjonsbeviset som allerede sendes ut årlig, sett i forhold til krav om en særskilt utsendelse av informasjon. Plikten til å sende ut årlige opplysninger til arbeidstakerne i form av pensjonsbevis eller forsikringsbevis, i noen tilfeller også kalt forsikringsbrev eller pensjonsbrev, følger blant annet av forsikringsvirksomhetsloven § 7-11 tredje ledd, jf. § 8-3, for pensjonskasser og innskuddspensjonsforetak. For innskuddspensjonsordninger er det fastsatt en slik plikt for alle pensjonsinnretninger i forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til lov av 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspen-

sjonsloven) § 1-3 annet ledd. *Banklovkommisjonen* kan ikke se at det er gitt noen tilsvarende bestemmelse for foretakspensjonsordninger som dekker alle pensjonsinnretningene i gjeldende lovgivning, men etter det *Banklovkommisjonen* får opplyst er praksis i forsikringsselskapene å sende ut slik informasjon årlig til medlemmer av ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger i samsvar med det som gjelder for pensjonskasser og for innskuddspensjonsordninger.

Til § 5-13

Paragraf 5-13 gjelder bare engangsbetalt alderspensjon og fastsetter maksimal grense for ytelsene som kommer til utbetaling til den enkelte arbeidstaker hvert år.

For ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger er begrensningen av ytelsene tatt inn i § 5-7. Begrensningen er der relatert til den samlede ytelse fra foretakspensjonsordning og beregnet folketrygd slik den fremgår av pensjonsplanen. Det er således ikke satt noen maksimalgrense i forhold til den årlige ytelse som kommer til utbetaling. Det vises videre til at begrensningen av maksimal årlig samlet pensjon som kommer til utbetaling, er foreslått opphevet for innskuddspensjonsordninger i innskuddspensjonsloven § 7-3 fjerde ledd og kombinerte pensjonsordninger i § 2-12 åttende og niende ledd, som følge av at disse grensene har liten eller ingen praktisk betydning i dag, se ovenfor i avsnitt 6.6. Det foreslås derfor at også *første og annet ledd* i § 5-13 oppheves.

Tredje ledd blir eneste ledd i paragrafen.

Til § 6-1 tredje ledd

Tredje ledd fastsetter hvor lenge uførepensjonen skal løpe. Grensen er i dag pensjonsalder. Dette foreslås erstattet ved nådd opptjeningsalder fastsatt i henhold til § 4-1. Dette vil normalt si 67 år og samsvare med hvor lenge uførepensjonen løper i dag. Retten til fleksibelt uttak av alderspensjon gjør det nødvendig å fastsette et forhåndsfastsatt sluttidspunkt for uførepensjonen.

Til § 6-6

Paragrafoverskriften er tilpasset innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Første ledd åpner for utbetaling av alderspensjon før pensjonsalder til medlemmer som blir ervervsuføre og der pensjonsordningen ikke omfatter uførepensjon. Dersom medlemmet blir 80

prosent ufør eller mer, kan det utbetales uførepensjon fra 62 år.

Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, vil det ikke lenger være samme behov for en slik bestemmelse. Medlemmet vil uansett ha adgang til å ta ut alderspensjon fra 62 år. Det foreslås derfor at det bare henvises til uttaksreglene for alderspensjon i §§ 5-7a og 5-7b. En slik henvisning vil etter *Banklovkommisjonens* mening, dekke et mulig informasjonsbehov hos ervervsuføre medlemmer selv om bestemmelsen lovteknisk sett kan vurderes som overflødig.

Til § 6-7

Paragrafoverskriften i § 6-7 er endret slik at den ikke bare omfatter premiefritak under uførhet, men også innskuddsfritak tilknyttet pensjonsordninger med engangsbetalt alderspensjon.

Første ledd er skrevet helt om slik at den reflekterer at det i henhold til lov om obligatorisk tjenstepensjon, er obligatorisk å tegne forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak under uførhet. *Annet ledd* henviser til blant annet § 6-1 tredje ledd. Dette innebærer at forsikringen om premie- eller innskuddsfritak ved uførhet skal løpe fram til opptjeningsalderen, noe som i de aller fleste tilfeller vil si 67 år. Det vises til avsnitt 8.1.1 ovenfor.

Det bemerkes at premie og innskuddsfritak enten kan tegnes som en forsikring med årlig risikoytelse (som både kan tegnes som livsforsikring og skadeforsikring) eller en forsikring med oppsparing. Når det gjelder skadeforsikringsselskapers adgang til å tegne slike forsikringer, vises det til forskrift av 30. juni 2006 nr. 869 til forsikringsloven (livsforsikring).

Tilsvarende bestemmelse er tatt inn i lov om individuell pensjonsordning § 2-4 annet ledd.

Til § 7-1

Ordlyden i *tredje ledd* er endret slik at den er tilpasset innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og bruken av opptjeningsalder i stedet for pensjonsalder. Det vises til § 4-1 og merknadene til denne paragrafen ovenfor.

Til § 7-4

Ordlyden i *første ledd* er endret slik at den er tilpasset innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og bruken av opptjeningsalder i stedet for pensjonsalder. Det vises til § 4-1 og merknadene til denne paragrafen ovenfor.

Til § 7-6

Gjeldende § 7-6 gir særlige regler for ervervsprøving av etterlattepensjon for etterlatte ektefeller som har nådd folketrygdens pensjonsalder (67 år), men ikke folketrygdens aldersgrense (70 år). Vurdering av etterlatteytelsene i ny folketrygd er ikke ferdig. Siden den nye alderspensjonen i folketrygden ikke lenger vil operere med pensjonsalder og aldersgrense, foreslås det at ordlyden i § 7-6 endres slik at det klart fremgår at særregelen for ervervsprøving av etterlattepensjon til ektefelle gjelder mellom 67 og 70 år.

Til § 8-1

Av gjeldende § 8-1 *første ledd annet punktum* fremgår det at pensjonsordningens midler også omfatter kursreserve knyttet til pensjonsordningen. Etter de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhetsloven § 9-20 tredje ledd, skal ikke kursreguleringsfondet tilordnes kontraktene i kollektivporteføljen. Først ved flytting av tjenstepensjonsordningen som sådan, vil en andel av kursreguleringsfondet kunne følge med til den nye pensjonsinnretningen. Kursreserve foreslås derfor strøket i § 8-1 første ledd annet punktum.

Til § 8-5

På bakgrunn av at utkastet til § 5-7b åpner for at arbeidstaker kan ta ut gradert pensjon, foreslås det at det i § 8-5 *annet ledd* tilføyes «helt eller delvis» slik at det fremgår at det bare er overskudd som inngår i den delen av premiereserven som er knyttet til den delen av pensjonen som er under utbetaling, som skal tilføres pensjonistenes overskuddsfond. Den delen av premiereserven som ikke er under utbetaling vil være tilknyttet premiereserven for den aktive bestanden av medlemmene i pensjonsordningen.

Til § 8-6

Ved de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 9, er sikkerhetsfondet opphørt som eget fond. Det foreslås derfor at dette strykes i § 8-6 *tredje ledd* og at det i stedet vises til pensjonskassens egenkapital, slik at det klart fremgår av lovteksten at pensjonskassens egenkapital skal holdes atskilt fra foretakets midler.

Til § 9-2

Som nytt *annet punktum i første ledd*, foreslås det presisert at det er opptjeningsalderen fastsatt i

henhold til § 4-1 som skal legges til grunn ved beregningen av årets premie. Etter *Banklovkommissjonens* vurdering er dette viktig å si uttrykkelig i lovteksten for at det ikke skal oppstå tvil med hensyn til når en ytelsesbasert foretakspensjonsordning er å anse som fullt fondert.

Til § 9-3

I *annet og fjerde ledd* foreslås ordlyden justert slik at pensjonsalder erstattes med opptjeningsalder, i samsvar med den ordbruken som er valgt ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Annet ledd gjelder de tilfeller hvor et foretak omfatter arbeidsgrupper med og uten særalsdersgrenser. Fleksibelt uttak vil sannsynligvis gjøre at behovet for denne bestemmelsen blir vesentlig redusert, men det kan ikke utelukkes at det fortsatt kan være aktuelt i enkelte tilfeller. Dette vil bero på hvilke særalsdersgrenser som eventuelt vil bli fastsatt etter innføringen av den nye folketrygden.

Til § 9-5

Paragraf 9-5 er en bestemmelse om mulighetene for pensjonsinnretningene til å endre beregningsgrunnlaget etter at avtalen mellom pensjonsinnretningen og foretaket om etablering av tjenstepensjonsordning er inngått. I de nye livsforsikringsvirksomhetsreglene i forsikringsvirksomhetsloven § 9-4 er det tatt inn regler om endring av pristariffer og når disse kan gjøres gjeldende i forhold til allerede inngåtte kontrakter. Det foreslås derfor at det tas inn en henvisning til denne bestemmelsen i § 9-5 *tredje ledd nytt annet punktum*.

Til § 9-6 første ledd

Paragraf 9-6 gjelder beregning av innskuddspremie for pensjonsordninger med engangsbetalt alderspensjon. Det foreslås at det tas inn et nytt *annet punktum i første ledd* som fastsetter at opptjeningsalderen skal legges til grunn ved beregningen av opptjent pensjon.

Til § 10-3

Paragraf 10-3 fastsetter hva midlene i premiefondet kan brukes til. Som følge av innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, faller behovet for enkelte av disse alternativene bort.

For det første foreslås *første ledd bokstav c*, som gjelder uførepensjon til medlemmer dersom pensjonsordningen ikke omfatter uførepensjon, strøket. Etter bokstav a kan premiefondet brukes til

dekning av årets premie for pensjonsordningen etter § 9-2. Dette omfatter årets risikopremier.

Videre foreslås *bokstav d* strøket. Bokstav d gjelder alderspensjon til arbeidstakere som har fylt 67 år, men som ikke har nådd den fastsatte pensjonsalderen eller en lavere særaldersgrense i pensjonsordningen. Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år, antas det ikke lenger å være behov for denne bestemmelsen.

Som følge av strykningen av bokstav c og d blir gjeldende *bokstav e, f og g*, bokstav c, d og e. Videre medfører dette endringer av henvisningene til første ledd i *annet ledd* og strykning av *tredje ledd*. *Fjerde ledd* blir nytt tredje ledd.

Til § 11-1a

Paragraf 11-1a gjelder kollektivt investeringsvalg for pensjonsordninger med engangsbetalt alderspensjon. *Tredje ledd* foreslås justert i samsvar med utkastet til endring av innskuddspensjonsloven § 3-2a tredje ledd. Paragraf 11-1a tredje ledd fastsetter at den kollektive investeringsporteføljen kan deles i ulike porteføljer. Delingen skal i så tilfelle skje på bakgrunn av medlemmenes alder og antall år igjen til pensjonsalder. Et visst antall år, minst syv før pensjonsalderen, skal arbeidstakerens pensjonskapital flyttes over i en portefølje som er sammensatt slik at pensjonskapitalen blir forvaltet på en særlig betryggende måte. Ved innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon blir det vanskelig å konkretisere et bestemt tidspunkt i lovverket for når pensjonskapitalen bør overføres til en slik «lavrisiko»-portefølje. Etter *Banklovkomisjonens* vurdering er det mer hensiktsmessig at dette konkretiseres i regelverket for den enkelte pensjonsordning. På denne måten kan man hensyn ta «vanlig» uttaksalder for pensjon i foretaket og risikoprofilen som foretaket har valgt for investeringsporteføljene. Med dette som bakgrunn foreslås det en betydelig forenkling av lovteksten i tredje ledd.

Det bemerkes at når pensjonskapitalen er flyttet over til en «lavrisiko»-portefølje skal den forbli der selv om arbeidstakeren fortsetter i arbeid etter det som kan vurderes som normal alder for uttak av pensjon.

Til § 11-4

Ved forskrift 17. desember 2007 nr. 1457 § 4-2, er det fastsatt særlige bestemmelser om sammensetningen av særskilte investeringsporteføljer og forvaltningen av disse. Denne forskriften ble senest endret i 2009. I forskriften henvises det blant annet

til verdipapirfondsloven §§ 4-6 til 4-9 følgende. Det bør derfor foretas en lovteknisk justering av *annet ledd* på dette punktet i samsvar med endringene i forsikringsvirksomhetslovgivningen. Tilsvarende endringer er foreslått i innskuddspensjonsloven § 3-4, se ovenfor i avsnitt 6.6.

Til § 12-6

Som det fremgår av merknadene ovenfor til § 8-6, er sikkerhetsfondet opphørt som eget fond ved innføringen av de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 9. Paragraf 12-6 *annet ledd bokstav a* som gjelder utskilling av en del av sikkerhetsfondet, foreslås derfor strøket. *Bokstav b* blir dermed det eneste punktet i annet ledd og inndelingen i ulike bokstavpunkter foreslås strøket.

Til § 12-7

Annet ledd bokstav a gjelder anvendelse av del av sikkerhetsfondet for det utskilte foretaket. Det vises til utkastet til endringer i § 12-6 annet ledd og merknadene til denne bestemmelsen ovenfor. På tilsvarende måte som i § 12-6 annet ledd, foreslås bokstav a strøket. Det vil da ikke lenger være behov for bokstavpunkter i § 12-7 annet ledd.

Til § 14-1

Som det fremgår av merknadene ovenfor til § 8-6, er sikkerhetsfondet opphørt som eget fond ved innføringen av de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 9. Det foreslås derfor at dette strykes i *tredje ledd*.

Til § 14-3 første ledd

Som det fremgår av merknadene ovenfor til § 8-6, er sikkerhetsfondet opphørt som eget fond ved innføringen av de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 9. Det foreslås derfor at *første ledd annet punktum* strykes.

Til § 15-4

Som det fremgår av merknadene ovenfor til § 8-6, er sikkerhetsfondet opphørt som eget fond ved innføringen av de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 9. *Første ledd* er dermed ikke aktuelt lenger, og foreslås strøket i sin helhet. *Annet ledd* blir nytt første ledd.

Til § 15-5

I *sjette ledd første punktum* foreslås pensjonsalder erstattet av opptjeningsalder i samsvar med den ordbruk som er valgt ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Det vises til § 4-1 i utkastet og merknadene til denne paragrafen ovenfor.

Til § 15-6 tredje ledd

I *tredje ledd første punktum* foreslås pensjonsalder erstattet av opptjeningsalder i samsvar med den ordbruk som er valgt ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Det vises til § 4-1 i utkastet og merknadene til denne paragrafen ovenfor.

8.4 Utkast til endringer i foretaks- pensjonsloven

I lov 2000-03-24 nr 16 om foretakspensjon skal følgende bestemmelser lyde:

I

§ 1-1 annet ledd:

(2) Pensjonsordning etter loven her kan opprettes ved avtale med:

- a. selskap som har tillatelse fra norske myndigheter til å drive *livsforsikringsvirksomhet* her i riket,
- b. *pensjonskasse som har tillatelse fra norske myndigheter til her i riket å overta kollektive pensjonsordninger som regnes som livsforsikring*,
- c. selskap som er etablert i en annen stat innenfor EØS-området og som *her i riket* har adgang til å drive livsforsikringsvirksomhet,
- d. pensjonskasse *som er etablert i annen stat innenfor EØS-området, og som har adgang til her i riket å overta kollektive pensjonsordninger som regnes som livsforsikring*.

§ 1-2 første ledd bokstav b og ny bokstav m:

(1) I loven betyr:

- b. Regelverket: Pensjonsforsikringsavtalen med tilhørende vilkår og *pensjonsplan*.
- m. *Opptjeningsalder: Den alder som er fastsatt i regelverket etter § 4-1 og som angir når medlemmenes rett til alderspensjon etter regelverket vil være opptjent*.

Annet ledd bokstav c:

(2) I loven betyr:

- c. Medlemmer: Arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pensjonsordningen. Som medlem reg-

nes også *arbeidstaker som har tatt ut alderspensjon, samt arbeidstaker som er blitt ufør mens han var i forsikringstakers tjeneste, og som mottar uførepensjon eller det betales premie eller innskudd for i henhold til forsikring av premie- eller innskuddsfritak ved uførhet*.

§ 2-1. Adgang til å opprette pensjonsordning

(1) Et foretak kan opprette pensjonsordning i samsvar med reglene i loven her for å sikre arbeidstakere i foretaket og andre forsikrede pensjonsytelser i tillegg til de ytelser som til enhver tid utbetales i henhold til lov om folketrygd. *Regelverket for pensjonsordningen skal i sin helhet være i samsvar med bestemmelsene i loven her med tilhørende forskrifter*.

(2) Pensjonsordningen skal gi rett til alderspensjon *utformet enten som ytelsesbasert alderspensjon eller som engangsbetalt alderspensjon*. Foretaket skal *tegne forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden etter reglene i § 6-7*.

(3) *Pensjonsordningen* kan i tillegg til alderspensjon gi rett til uførepensjon, samt pensjon til etterlatt barn, ektefelle, registrert partner og samboer. Det kan opprettes særskilt pensjonsordning for pensjonsytelser etter lovens kapittel 6 og 7.

§ 2-3 tredje ledd:

(3) Pensjonsplanen skal gjelde for alle arbeidstakere og andre forsikrede som omfattes av pensjonsordningen, med mindre annet følger av loven her med tilhørende *forskrift*.

§ 2-9 annet ledd gjeldende bokstav c og d blir ny bokstav b og c:

(2) For et foretak som både har pensjonsordning etter loven her og etter innskuddspensjonsloven eller har både en ytelsesbasert og en engangsbetalt alderspensjonsordning etter loven her (parallele pensjonsordninger), gjelder følgende:

- b. regelverket i de to ordningene skal utformes slik at alderspensjonsytelsene står i et rimelig forhold til hverandre og slik at urimelig forskjellsbehandling av grupper av arbeidstakere unngås,
- c. rett til ytelser ved uførhet og til etterlatte skal være utformet på samme måte i de to ordningene.

§ 2-12 sjette ledd:

(6) *Forsikring av rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet etter reglene i § 6-7 skal knyttes til begge pensjonsordningene*.

Åttende og niende ledd oppheves.

§ 3-9 første, annet og tredje ledd:

(1) En arbeidstaker skal tas opp som medlem av pensjonsordningen etter bestemmelsene i §§ 3-3 til 3-8 selv om arbeidstakeren ved ansettelsen har mindre enn 10 år igjen til *opptjeningsalderen* etter § 4-1.

(2) I regelverket kan det for slike arbeidstakere eller for bestemte grupper av slike arbeidstakere likevel bestemmes at de som har mindre enn et fastsatt antall år igjen til *opptjeningsalderen etter § 4-1*, ikke skal tas opp som medlemmer eller bare skal opptas på særskilte vilkår. *Arbeidstakere som ikke opptas som medlemmer i foretakspensjonsordningen, skal sikres alderspensjon ved engangsbetalt alderspensjon eller etter innskuddspensjonsloven.*

(3) Bestemmelser i regelverket om medregning av tidligere tjenestetid skal ikke gjelde for arbeidstakere som har mindre enn 10 år igjen til *opptjeningsalderen etter § 4-1* når de opptas, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

§ 3-10. *Arbeidstakere som har nådd opptjeningsalderen*

(1) *Arbeidstakere som blir ansatt i stilling i foretaket etter å ha nådd opptjeningsalderen etter § 4-1, har ikke rett til å bli medlem i pensjonsordningen.*

(2) *Slike arbeidstakere skal sikres alderspensjon ved engangsbetalt alderspensjon eller etter innskuddspensjonsloven, med mindre de tas opp som medlem på særlige vilkår.*

§ 3-11. *Pensjonerte arbeidstakere*

(1) Arbeidstaker som etter *uttak av alderspensjon fra pensjonsordningen* fortsatt har fulltids- eller deltidsstilling i foretaket, beholder sitt medlemskap i pensjonsordningen og *har krav på at årlig premie eller innskudd innbetales inntil arbeidstakeren når opptjeningsalderen etter § 4-1.*

(2) *Etter at arbeidstakeren har nådd opptjeningsalderen, gjelder reglene om opptjening av rett til pensjon i § 4-5.*

§ 4-1. *Opptjeningsalder*

(1) *I regelverket for pensjonsordningen skal det legges til grunn at de rettigheter til alderspensjon som medlemmene erverver i samsvar med regelverket vil være opptjent når medlemmene fyller 67 år (opptjeningsalderen). Opptjeningsalderen kan settes høyere enn 67 år.*

(2) *I regelverket for pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon skal det legges til grunn at retten til full alderspensjon vil være opptjent av medlemmer som ved nådd opptjeningsalder har en pen-*

sjonsgivende tjenestetid som oppfyller minstekravet til tjenestetid fastsatt etter § 4-3 første ledd.

(3) Kongen kan fastsette lavere *opptjeningsalder* enn 67 år for stillinger som:

- a. medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller
- b. krever at de ansatte har særlige fysiske eller psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte.

§ 4-2 første ledd:

(1) Opptjent ytelsesbasert *alderspensjon* for et medlem skal til enhver tid utgjøre en så stor del av full alderspensjon for medlemmet i henhold til pensjonsplanen, som *medlemmets* pensjonsgivende tjenestetid *fra medlemmet er opptatt i pensjonsordningen og til beregningstidspunktet* utgjør i forhold til den tjenestetid *ved nådd opptjeningsalder* som kreves for rett til full pensjon (lineær opptjening). *Den pensjonsgivende tjenestetiden som kreves for at et medlem skal ha rett til full alderspensjon, beregnes for det enkelte medlem og utgjør tiden fra medlemmet er opptatt i pensjonsordningen og til medlemmet vil nå den opptjeningsalder som er fastsatt i regelverket, likevel slik at det i alle tilfelle skal kreves en tjenestetid ved nådd opptjeningsalder som minst tilsvarer kravet til tjenestetid fastsatt i regelverket etter § 4-3 første ledd.*

§ 4-3 første og tredje ledd:

(1) I regelverket skal det kreves en tjenestetid i foretaket på minst 30 år *ved den opptjeningsalder som er fastsatt etter § 4-1*, men ikke mer enn 40 år, for å ha rett til fulle pensjonsytelser.

(3) Ved beregning av etterlattpensjon og av uførepensjon regnes tjenestetiden fram til det tidspunkt medlemmet tidligst ville ha *nådd opptjeningsalderen.*

§ 4-4 første ledd og annet ledd bokstav a:

(1) Dersom en arbeidstaker før fastsatt *opptjeningsalder* går over fra fulltidsstilling til deltidsstilling, skal pensjon opptjent som følge av tjenestetid etter endringstidspunktet utgjøre en forholdsmessig del av den pensjon som ville være opptjent i full stilling. Har en arbeidstaker ved nådd *opptjeningsalder* en samlet tjenestetid i det samme foretaket på mer enn kravet til tjenestetid etter § 4-3 første ledd, kan det ses bort fra at tjenestetid ut over det fastsatte minste antall år er i deltidsstilling.

(2) Dersom lønnen til en arbeidstaker blir satt ned som følge av skifte av stilling eller annen endring av arbeidsoppgavene, gjelder følgende fra og med endringstidspunktet:

- a. pensjonen skal beregnes ut fra den nye lønnen. I regelverket kan det likevel fastsettes at høyere lønn skal legges til grunn dersom skifte av stilling som medfører lønnsreduksjon skjer i løpet av de siste ti årene før *nådd opptjeningsalder*,

Tredje ledd:

(3) Dersom en arbeidstaker skifter stilling i foretaket og dette fører til endring av *opptjeningsalderen*, skal opptjent pensjon beregnes særskilt for den tjenestetid arbeidstakeren har i hver av stillingene. I regelverket kan det likevel fastsettes at *opptjent pensjon skal beregnes ut fra samlet tjenestetid i foretaket og opptjeningsalderen i den nye stillingen*.

Gjeldende tredje ledd bokstav b oppheves.

§ 4-5. *Medlem som har nådd opptjeningsalderen*

(1) *Opptjening av ytelsesbasert foretakspensjon opphører når arbeidstakere har fylt 75 år.*

(2) *Medlem som ved nådd opptjeningsalder ikke har opptjent full pensjon etter § 4-2 første ledd annet punktum, og som fortsatt har stilling i foretaket, skal godskrives etterfølgende tjenestetid. Ved beregningen av opptjent pensjon skal det ses bort fra endringer etter nådd opptjeningsalder i lønn og beregnet folketrygd for medlemmet.* For øvrig gjelder bestemmelsene i § 4-4 tilsvarende.

(3) *Har medlemmet opptjent full pensjon ved nådd opptjeningsalder eller før fratredelse på et senere tidspunkt som følge av godskriving av tjenestetid etter annet ledd, skal det når medlemmet deretter foretar uttak av alderspensjon, foretas omregning av pensjonen på grunnlag av den premiereserve som er knyttet til fullt opptjent pensjon. Forsikringsteknisk kontantverdi av ytelsene skal være den samme før og etter omregningen.*

(4) *For medlem som har opptjent rett til full pensjon, og som fortsatt har stilling i foretaket, gjelder § 3-10 annet ledd tilsvarende.*

§ 4-6 første og annet ledd:

(1) Et medlem som slutter i foretaket uten *samtidig å foreta uttak av alderspensjon*, opphører ved fratredelsen å være medlem av pensjonsordningen.

(2) Medlemmet beholder sin rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve ved fratredelsen, *samt en forholdsmessig andel av pensjonsordningens tilleggsavsetninger.* Dette gjelder likevel ikke dersom tjenestetiden ved fratredelsen er kortere enn 12 måneder.

§ 4-7 første ledd:

(1) Når et medlem slutter i foretaket med rett til opptjent pensjon, skal pensjonsinnretningen sørge for at det utstedes fripolise som sikrer medlemmet rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve og *andel av tilleggsavsetninger.* Tilsvarende gjelder for medlem av ordning etter § 11-2 som slutter med rett til straks begynnende alderspensjon. Er opptjent premiereserve knyttet til alderspensjon mindre enn 50 prosent av folketrygdens grunnbeløp, har medlemmet likevel bare rett til at premiereserven blir overført til annen foretakspensjonsordning eller individuell pensjonsavtale etter lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning.

§ 4-8 annet og tredje ledd:

(2) Pensjonskassen skal inngå slik avtale om utstedelse av fripolise til medlemmer som slutter i foretaket *dersom pensjonskassen etter sin tillatelse ikke har adgang til å utstede fripoliser.*

(3) Når fripolise ikke skal utstedes av et livsforsikringsselskap, utstedes fripolisen av pensjonskassen. *Bestemmelsene i § 4-7 første ledd gjelder tilsvarende.*

§ 4-9 nytt tredje ledd:

(3) *Reglene om uttak av alderspensjon i §§ 5-7a til 5-7c gjelder tilsvarende for fripoliser, med unntak av reglene om gradert uttak i § 5-7b annet og tredje ledd som ikke gjelder for fripoliser.*

Gjeldende fjerde ledd går ut.

Gjeldende femte ledd blir nytt fjerde ledd:

(4) Midlene knyttet til en fripolise kan overføres til annet livsforsikringsselskap eller pensjonskasse etter reglene i forsikringsloven kapittel 11. Midlene kan ikke overføres til annet livsforsikringsselskap enn nevnt i § 1-1 annet ledd.

§ 4-10 første ledd:

(1) Utenlandske statsborgere som har hatt bopel her i riket i mindre enn tre år, og som slutter i foretaket med rett til opptjent pensjon og som deretter bosetter seg i utlandet, kan bruke tilhørende premiereserve til å sikre pensjonsrettigheter i *utenlandsk pensjonsinnretning som ikke omfattes av § 1-1 annet ledd.*

§ 4-15 annet ledd:

(2) Ved sammenslåing av fripoliser som gir ulike rettigheter, skal det foretas omregning av alderspensjon på grunnlag av premiereserver for alderspensjon på omregningstidspunktet. Samlet

forsikringsteknisk kontantverdi skal være den samme før og etter omregningen. Det kan ikke legges til grunn en lavere opptjeningsalder enn 67 år med mindre opptjeningsalderen etter alle fripolisene er lavere enn 67 år.

§ 5-1. Retten til alderspensjon

(1) Alderspensjon skal ytes fra uttak av alderspensjon etter § 5-7a og så lenge arbeidstakeren lever.

(2) Det kan fastsettes i regelverket at alderspensjon skal opphøre eller settes ned ved fylte 77 år eller senere, men ikke i noe tilfelle før alderspensjon har vært utbetalt minst i 10 år.

(3) Kongen kan i særlige tilfelle gjøre unntak fra første og annet ledd.

§ 5-2 tredje ledd:

(3) Endring i lønn som følge av særskilt avtale eller av den alminnelige lønnsutvikling i foretaket, skal tillegges virkning fra det tidspunkt endringen trer i kraft. Det samme gjelder når pensjonen er fastsatt som en bestemt del av folketrygdens grunnbeløp. Ved opptjening av pensjon etter nådd opptjeningsalder gjelder reglene i § 4-5.

§ 5-3 nytt fjerde ledd:

(4) Ved beregningen av ytelsene fra folketrygden gjelder reglene i § 5-5.

§ 5-5 nytt fjerde ledd:

(4) Ved beregningen av ytelsene fra folketrygden i samsvar med bestemmelsene i første til tredje ledd skal det regelverk som gjaldt for folketrygden 31. desember 2009 legges til grunn. Som folketrygdens grunnbeløp benyttes likevel det til enhver tid gjeldende grunnbeløp i folketrygden.

§ 5-7 fjerde ledd:

(4) Ved beregningen av ytelsene fra folketrygden gjelder reglene i § 5-5.

Nytt kapittel IIa. Uttak av alderspensjon

§ 5-7a. Alder ved uttak av alderspensjon

(1) En arbeidstaker kan tidligst ta ut alderspensjon ved fylte 62 år. Kongen kan fastsette regler om uttak av alderspensjon før fylte 62 år for stillinger som:

- medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller
- krever at de ansatte har særlige fysiske eller psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte.

(2) Det kan ikke stilles som vilkår i regelverket at alderspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med

uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det kan heller ikke stilles som vilkår at arbeidstakeren ikke har heltids- eller deltidsstilling i foretaket eller hos annen arbeidsgiver.

§ 5-7b. Uttak av alderspensjon

(1) Ved uttak av pensjon skal arbeidstakeren gi pensjonsinnretningen melding som angir fra hvilket tidspunkt alderspensjon skal utbetales. Utbetalingstiden kan settes ned i forhold til det som følger av § 5-1, til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

(2) Arbeidstakeren kan i meldingen bestemme at uttaket av alderspensjon bare skal gjelde en del av pensjonsytelsen. Graden av uttak kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

(3) Størrelsen av uttaket av pensjon kan endres ved nådd opptjeningsalder og deretter på tidspunkter fastsatt i regelverket. Dette er ikke til hinder for fullt uttak av alderspensjon på et annet tidspunkt.

(4) Arbeidstaker som mottar uførepensjon etter § 6-1 kan ikke samtidig ta ut alderspensjon i den utstrekning samlet uførepensjon og alderspensjon overstiger en pensjonsgrad på 100 prosent. Bli arbeidstakeren ufør etter uttak av alderspensjon reduseres alderspensjonen slik at pensjonsgraden ikke overskrider 100 prosent.

§ 5-7c. Forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelser

(1) Dersom en arbeidstaker foretar uttak av alderspensjon enten før eller etter opptjeningsalderen, skal alderspensjonen omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på uttakstidspunktet og lengden av utbetalingsperioden.

(2) Dersom størrelsen av pensjonsytelsen, utbetalingstiden eller opphørstidspunktet senere endres av arbeidstakeren, skal alderspensjonen omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på endringstidspunktet. Slike endringer kan ikke gjøres etter arbeidstakeren har fylt 75 år. Alderspensjon som etter pensjonsplanen skal ytes så lenge arbeidstakeren lever, kan heller ikke omdannes av arbeidstakeren til alderspensjon med annet bestemt opphørstidspunkt.

(3) Ved omregning av alderspensjon etter første eller annet ledd skal forsikringsteknisk kontantverdi av ytelsene være den samme før og etter omregningen. Ved uttak av pensjon kan likevel institusjonen gjøre et standardfradrag i premiereserven. Standardfradraget kan i tilfelle være inntil 0,5 prosent av premiereserven ved uttak ved 62 år og skal reduseres for

holdsmessig per år ved senere uttak, med mindre Kongen ved forskrift har fastsatt andre regler for beregning av standardsatser for fradraget.

§ 5-7d. Opplysningsplikt om pensjonsytelser

(1) Ved utstedelse av pensjonsbevis til arbeidstakere som fyller 61 år i løpet av året, skal pensjonsinnretningen gi arbeidstakeren opplysninger om beregnet årlig pensjonsytelse ved krav om uttak av pensjon i hvert av årene fra fylte 62 år til nådd opptjeningsalder. Ved beregningen skal det legges til grunn at årlig opptjening av pensjon fortsetter frem til nådd opptjeningsalder.

(2) Tilsvarende gjelder når pensjonsinnretningen mottar melding etter § 5-7b om uttak av pensjon før nådd opptjeningsalder.

§ 5-13 gjeldende første og annet ledd oppheves. Gjeldende tredje ledd blir nytt første ledd:

(1) Dersom institusjonen ikke garanterer alderspensjonen, skal pensjonen i ett enkelt år ikke være større enn at samme alderspensjon etter beregningsgrunnlaget vil kunne utbetales hvert år i gjenværende utbetalingsperiode.

§ 6-1 tredje ledd:

(3) Uførepensjonen løper så lenge uføregraden er så høy som regelverket krever, men ikke lenger enn til medlemmet har nådd opptjeningsalderen.

§ 6-6. Uttak av alderspensjon til ervervsuført medlem første ledd:

(1) Når pensjonsordningen ikke omfatter uførepensjon, kan et ervervsuført medlem ta ut alderspensjon etter reglene i §§ 5-7a og 5-7b.

§ 6-7. Premie- og innskuddsfritak under uførhet, første ledd:

(1) Forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet, skal omfatte alle medlemmer som ikke har nådd opptjeningsalderen.

§ 7-1 tredje ledd:

(3) Barnpensjonen skal fastsettes som en del av medlemmets alderspensjon eller lønn ved medlemmets død. Dør medlemmet før medlemmet har nådd opptjeningsalderen, skal den tjenestetid som følger av § 4-3 tredje ledd legges til grunn. Det kan likevel fastsettes regler om minstebeløp for pensjon til hvert barn, beregning av ytelsene etter antall barn, og høyere ytelser til foreldreløse barn.

§ 7-4 første ledd:

(1) Ektefellepensjonen skal fastsettes som en del av medlemmets alderspensjon eller lønn ved

medlemmets død. Dør medlemmet før medlemmet har nådd opptjeningsalderen, skal den tjenestetid som følger av § 4-3 tredje ledd legges til grunn.

§ 7-6 første ledd:

(1) I etterlattpensjon til ektefelle som har fylt 67 år, men ikke 70 år, skal fradrag ved ervervsprøving utgjøre 40 prosent av den del av årlig faktisk ervervsinntekt som overstiger 8 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Det skal likevel ikke gjøres fradrag i årlig pensjon for beløp som er mindre enn 10 prosent av grunnbeløpet.

§ 8-1 første ledd:

(1) En pensjonsordnings midler omfatter premiereserve til sikring av opptjent pensjon til enhver tid, premiefond og pensjonistenes overskuddsfond. Tilleggsavsetning knyttet til pensjonsordningen inngår også i pensjonsordningens midler.

§ 8-5 annet ledd:

(2) Overskudd på premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling helt eller delvis, skal tilføres pensjonistenes overskuddsfond. Inneholder regelverket bestemmelse som nevnt i § 5-10 tredje ledd, skal også overskudd på premiereserve knyttet til rett til alderspensjon for medlemmer som mottar uførepensjon, tilføres fondet.

§ 8-6 tredje ledd:

(3) Bestemmelsene i § 8-3 første og annet ledd gjelder tilsvarende for forholdet mellom foretaket og egenkapital i pensjonskassen.

§ 9-2 første ledd:

(1) Pensjonsordningen skal hvert år tilføres en premie som etter beregningsgrunnlaget for ordningen vil være tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som medlemmene opptjener i løpet av året, med tillegg av årets risikopremier og kostnader etter beregningsgrunnlaget. I beregningsgrunnlaget skal opptjeningsalderen fastsatt i regelverket etter § 4-1 legges til grunn.

§ 9-3 annet og fjerde ledd:

(2) Er opptjeningsalderen for en gruppe medlemmer satt høyere enn den laveste tillatte opptjeningsalder, kan premien beregnes slik at premiebetaling opphører ved den laveste tillatte opptjeningsalder. Omfatter pensjonsordningen premiefritak ved uførhet, skal premien beregnes slik at det ikke skal betales premie for medlemmer som blir uføre, likevel slik at premiefritaket skal reduseres forholdsmessig etter uføregraden.

(4) Omfatter pensjonsordningen etterlappensjon, skal det legges til grunn at foretaket ikke skal betale premie for etterlappensjon for medlemmer som dør før *nådd opptjeningsalder*.

§ 9-5 tredje ledd:

(3) Regelverket skal inneholde forbehold om rett til endring av premien eller andre vilkår dersom vesentlige forutsetninger for beregningsgrunnlaget blir endret. *For øvrig gjelder forsikringsvirksomhetsloven § 9-4.*

§ 9-6 første ledd:

(1) Pensjonsordningen skal tilføres innskuddspremie for medlemmene i samsvar med det som er fastsatt i innskuddspremieplanen. *Ved beregningen av opptjent pensjon legges den opptjeningsalder som er fastsatt i regelverket etter § 4-1 til grunn.*

§ 10-3. *Bruk av premiefondet*

(1) Premiefondet kan bare brukes til dekning av:

- a. årets premie for pensjonsordning etter § 9-2 og § 9-6,
- b. overføring til pensjonistenes overskuddsfond etter § 5-11,
- c. overføring som nevnt i § 11-1 fjerde ledd.
- d. kostnad i henhold til §§ 15-5 syvende ledd og 15-6 femte ledd.
- e. kostnad i henhold til § 2-12 fjerde ledd.

(2) Foretaket kan ikke bruke midler i premiefondet til formål som nevnt i første ledd bokstav b, d og e, med mindre premiefondet fortsatt vil være tilstrekkelig til å sikre at årets premie og premien for neste år blir betalt.

(3) Har en pensjonskasse tapt sin ansvarlige kapital, kan midler i premiefondet også benyttes til å dekke manglende premiereserve.

§ 11-1a tredje ledd:

(3) Det kan i regelverket fastsettes at medlemmenes premiereserve for alderspensjon skal forvaltes i ulike eller i samme investeringsportefølje. Utskillingen skal i tilfelle foretas på bakgrunn av medlemmets alder *slik at opptjent premiereserve for medlemmer med få år igjen til pensjonering blir forvaltet på en særlig betryggende måte.*

§ 11-4 annet ledd:

(2) En særskilt investeringsportefølje sammenettes av *institusjonen i samsvar med retningslinjene for kapitalforvaltningen i livsforsikringselskaper og pensjonsforetak.*

§ 12-6 annet ledd:

(2) Skal foretaket utskilles fra felles pensjonsordning i pensjonskasse, skal foretaket også *tilordnes egenkapital som det utskilte foretaket har tilført pensjonskassen, samt en del av den egenkapital i pensjonskassen som ikke er innskutt egenkapital, beregnet etter forholdet mellom premiereserven for medlemmene i foretakets gruppe og premiereserven for de øvrige medlemmene i pensjonsordningen*, med mindre foretaket er solgt eller konsernforholdet opphørt på annen måte og foretakets gruppe av arbeidstakere med medlemskap utgjør mindre enn en tredel av de arbeidstakere som er medlemmer i pensjonsordningen.

§ 12-7 annet ledd:

(2) Skal medlemmene av foretakets gruppe sikres rett til pensjon i ny pensjonsordning i annen pensjonsinnretning, skal de tilordnede midlene overføres til pensjonsinnretningen etter reglene i § 8-7. Er den nye pensjonsordningen opprettet i livsforsikringsselskap og er foretaket tilordnet midler etter § 12-6 annet ledd, *skal likevel tilordnet egenkapital tilbakeføres til foretaket.*

§ 14-1 tredje ledd:

(3) Har det foretak som deles pensjonsordning i pensjonskasse, skal pensjonskassen avvikles etter § 15-4, likevel slik at *egenkapital* deles og tilordnes hvert av de nye foretakene på grunnlag av premiereserven for hvert foretaks gruppe av medlemmer.

§ 14-3 første ledd:

(1) Blir en virksomhet i foretaket utskilt og avviklet, skal midlene knyttet til pensjonsordningen fordeles mellom den gruppe av medlemmer som må slutte i foretaket, og den gruppe av medlemmer som blir tilbake i foretaket, etter reglene i § 14-1 annet ledd.

§ 15-4 gjeldende første ledd oppheves, og gjeldende annet ledd blir nytt første ledd:

(1) Egenkapitalen i pensjonskassen etter sluttregnskapet skal anvendes som fastsatt i vedtekene. For øvrig kan egenkapitalen med Finanstilsynets samtykke utbetales til foretaket.

§ 15-5 sjette ledd:

(6) Foretaket kan velge å kun videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av ordningen på tidspunktet for opprettelse av ny foretakspensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon, og som da har 15 år eller mindre igjen til *opptjeningsalderen*. Ved slik

videreføring av foretakspensjonsordning, omfattes ikke disse arbeidstakere av femte ledd annet punktum. Femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

§ 15-6 tredje ledd:

(3) Foretaket kan velge å kun videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av ordningen på tidspunktet for opprettelse av ny innskuddspensjonsordning, og som da har 15 år eller mindre igjen til *opptjeningsalderen*. I så fall skal også medlemmer som er uføre eller arbeidsuføre med rett til sykepenger inngå i den videreførte ordningen. Ved slik videreføring av foretakspensjonsordning, omfattes ikke disse arbeidstakere av annet ledd annet punktum.

Medlemmer som nevnt i annet punktum skal ved friskmelding uten rett til uførepensjon gå over til innskuddspensjonsordningen. § 15-5 femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

II

1. Loven trer i kraft 1. januar 2011.
2. Endringene i § 3-10 gjelder ikke medlemmer som er født 1948 eller tidligere og som tar ut avtalefestet pensjon etter hittil gjeldende ordning med avtalefestet pensjon i privat sektor før 1. desember 2010.
3. Pensjonsinnretningene skal kunne foreta utbetalinger av pensjon i henhold til kapittel II a senest med virkning fra og med 1. juni 2011.

Kapittel 9

Økonomiske og administrative konsekvenser

9.1 Innledning

Banklovkommisjonen foreslår i denne utredningen tilpasninger i innskuddspensjonsloven, lov om obligatorisk tjenestepensjon og lov om individuell pensjonsordning til den nye alderspensjonen i folketrygden. Det foreslås videre endringer i foretakspensjonsloven som innebærer en overgangsordning for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger der det foreslås tilstrekkelig tilpasning til ny folketrygd slik at eksisterende ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger kan videreføres, inntil det foreligger en avklaring om hvordan ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenestepensjonsordninger bør utformes i framtiden (Banklovkommisjonens arbeid del II).

Banklovkommisjonen har lagt vekt på at tilpasningen i pensjonslovene følger opp hovedprinsippene og målene ved pensjonsreformen og innføringen av ny folketrygd. Dette gjelder blant annet at det i lovgivningen gis klare insentiver for arbeidstaker til å stå lenger i arbeid der dette er mulig. Samtidig er det lagt vekt på at den fleksibilitet som er innført i ny folketrygd hva gjelder uttak av alderspensjon, også skal gjelde for uttak av alderspensjon i pensjonsordninger etablert i henhold til pensjonslovene.

Det har ikke vært mulig for *Banklovkommisjonen* innen den i mandatet fastsatte frist å foreta en tilstrekkelig utredning og vurdering av hvordan ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenestepensjonsordninger tilpasset ny folketrygd fullt ut, bør utformes i framtiden. *Banklovkommisjonen* har derfor valgt å dele opp sitt arbeid i to utredninger slik det åpnes for i mandatet. *Banklovkommisjonen* ser at det kunne vært en fordel for pensjonsinnretningene og foretakene om samtlige endringer hadde kommet samtidig, men dette er ikke praktisk mulig så lenge en del tilpasninger skal være på plass før 1. januar 2011. Etter *Banklovkommisjonens* vurdering er den foreslåtte todelingen den beste løsningen for både lovgiver, pensjonsinnretninger, foretak og kunder.

9.2 Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige

Banklovkommisjonen legger til grunn at utkastet til endringer i pensjonslovene ikke vil medføre behov for oppbygging av nye ressurser eller økning av eksisterende ressurser på lang sikt hos myndighetene. Lovutkastene vil ikke medføre vesentlige nye arbeidsoppgaver i form av oppfølging eller tilsyn fra myndighetenes side. Pensjonslovene er allerede underlagt forvaltning av Finansdepartementet og Finanstilsynet. Det er således allerede hos disse bygget opp ressurser for å utføre dette arbeidet. Det legges videre til grunn at forslagene til endringer i pensjonslovene i svært begrenset grad vil kreve endringer i forskriftene til lovene på nåværende tidspunkt.

I mandatet er det lagt til grunn av departementet at Banklovkommisjonens forslag til endringer i utgangspunktet bør være provenynøytrale for det offentlige. *Banklovkommisjonen* har søkt å gjennomføre dette så langt som mulig. Tidsmessige forskjeller i uttaket av pensjon som følge av innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, kan imidlertid ikke utelukkes å få mindre provenymessige virkninger. Dette vil være helt avhengig av hva gjennomsnittet av arbeidstakere velger hva gjelder tidspunktet for uttak av pensjon. Det er i denne delen av Banklovkommisjonens arbeid ikke foreslått endringer som innebærer en økning i foretakenes rett til skattemessig fradrag av innbetalinger til pensjonsordningene.

Det legges til grunn at tilpasningen av pensjonslovene til ny folketrygd vil gi et stort behov for informasjon til foretak og de enkelte arbeidstakere. Dette informasjonsbehovet vil i all hovedsak måtte dekkes av pensjonsinnretningene. Imidlertid må det påregnes at NAV og andre offentlige serviceorganisasjoner vil måtte påregne spørsmål om uttak av alderspensjon fra pensjonsordninger i sammenheng med spørsmål om rett til uttak etter de nye reglene i folketrygden.

9.3 Økonomiske og administrative konsekvenser for pensjonsinnretningene

Forslagene til endringer i pensjonslovene, og da særlig forslaget til rett til fleksibelt uttak av alderspensjon, vil medføre ikke ubetydelig arbeid for pensjonsinnretningene. Det vil måtte bygges opp nye datasystemer som kan takle varierende uttak av alderspensjon og omregninger som følge av dette. Imidlertid har *Banklovkommissjonen* ved de forslagene til endringer i innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven som foreligger i denne utredningen, unngått at det må etableres helt nye pensjonsordninger til erstatning for eksisterende ordninger. Forslagene har en stor fordel ved at eksisterende pensjonsordninger kan videreføres. Det ville vært langt mer kostnadskrevende for både pensjonsinnretninger og foretak om det hadde vært nødvendig å etablere nye pensjonsordninger.

Fleksibelt uttak av alderspensjon kan innebære økte kostnader knyttet til utbetalinger av pensjon dersom fleksibiliteten medfører lengre gjennomsnittlig utbetalingsperioder for alderspensjonen. Det er vanskelig å forutberegne om og eventuelt hvilke nettovirkninger dette kan få for utbetalingskostnadene som følge av økt utbetalingstid. Over tid kan dette medføre endringer i pensjonsinnretningenes kostnadstariffer og dermed kostnadsbelastningen for kundene.

Pensjonsinnretningene og næringsorganisasjonene opplever allerede et forholdsvis stort informasjonsbehov hos foretak, arbeidstaker og kunder. Å lykkes i å få tilstrekkelig og klar informasjon ut til kundene er viktig, og vil kreve forholdsvis store ressurser hos pensjonsinnretningene. De fleste pensjonsinnretningene har sett dette komme og er godt i gang med både arbeidet med tilpassing av systemer og med informasjonsarbeidet. Et problem er imidlertid at det blir svært kort tid fra lovgivningen er på plass til den iverksettes, og dermed til arbeidstakere kan kreve uttak av pensjon fra 62 år. Dette er en bransjemessig utfordring der særlig de mindre pensjonsinnretningene kan oppleve problemer med å få gjennomført dette på en god måte innenfor de tidsmarginer som foreligger. Det kan også innenfor den tid som er til rådighet, være en utfordring å skaffe tilstrekkelig kompetente ekstraressurser i form av nye medarbeidere eller innkjøpt hjelp.

9.4 Økonomiske og administrative konsekvenser for foretak, arbeidstakere og kunder

Utkastet til endringer i innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven vil kreve forholdsvis begrensede endringer i de enkelte innskuddsplaner og pensjonsplaner. De endringene det er snakk om gir seg i all hovedsak av seg selv og foretakene trenger i liten grad å foreta en gjennomgang og nye vurderinger i forhold til de pensjonsordningene de allerede har. For innskuddspensjonsordningene vil endringene i innskuddsplanen i stor grad gjelde arbeidstakernes rett til fleksibelt uttak av alderspensjon. For ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger innføres det i overgangsordningen en beregningsmessig opptjeningsalder i stedet for pensjonsalder. Utover dette kan gjeldende beregningsgrunnlag videreføres. Behovet for endringer og tilpasninger av noen grad i de enkelte ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger vil først komme når det foreligger en avklaring av hvordan de ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjeneste pensjonsordningene bør se ut i fremtiden (Banklovkommissjonens arbeid del II).

Foretakene vil oppleve et større informasjonsbehov fra arbeidstakerne ved innføringen av retten til fleksibelt uttak av alderspensjon. Avhengig av om fleksibelt uttak av alderspensjon medfører økte kostnader som gir seg utslag i pensjonsinnretningenes kostnadstariffer som følge av utbetalinger av alderspensjon over lengre perioder, vil foretakene kunne oppleve økte kostnader knyttet til pensjonsutbetalinger.

De enkelte arbeidstakerne og medlemmene av pensjonsordningene vil, som følge av tilpassningen til folketrygden, oppleve en stor grad av økt fleksibilitet i valg av tidspunkt for uttak av alderspensjon og graden av uttak av pensjon. Dette stiller krav til informasjon og oppbygging av kunnskap hos den enkelte blant annet hva gjelder de økonomiske konsekvenser at et tidlig uttak av pensjon. Se tabellene ovenfor i avsnitt 8.1.2.

Når det gjelder personer som har tegnet individuell pensjonsordning, vil også disse ha behov for å sette seg inn i de nye mulighetene til å foreta fleksibelt uttak av alderspensjon.

Vedlegg 1

Utkast til ny lovtekst med overstreket gammel lovtekst

1.1 LOV 2005-12-21 nr 124: Lov om obligatorisk tjenestepensjon

§ 1. Virkeområde

(1) Loven gjelder for foretak som har:

- a) minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling,
- b) minst én arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, eller
- c) personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling, og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk.

(2) Som foretak regnes aksjeselskap, allmennaksjeselskap, ansvarlig selskap, enkeltpersonforetak og ethvert annet rettssubjekt som har arbeidstaker i sin tjeneste.

(3) Loven gjelder ikke foretak som har pensjonsordning i henhold til lov eller tariffavtale for statlig eller kommunalt ansatte.

(4) Kongen kan ved forskrift gi nærmere regler til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i loven her. Kongen kan også ved forskrift eller enkeltvedtak gjøre unntak fra loven for enkelte eller bestemte grupper av foretak eller arbeidstakere.

§ 2. Plikt til å ha tjenestepensjonsordning

(1) Foretak som angitt i § 1 første ledd skal ha pensjonsordning etter foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven som sikrer arbeidstakere i foretaket alderspensjon i samsvar med kravene i loven her.

(2) Pensjonsordningen skal være opprettet innen seks måneder etter at vilkårene i § 1 første ledd er oppfylt.

(3) Hvis foretaket har parallelle pensjonsordninger, skal hver av ordningene oppfylle kravene i loven her. Hvis foretaket har kombinert ordning, skal pensjonsordningen med ytelsesbasert alderspensjon oppfylle kravene i loven her.

(4) Finanstilsynet kan avgjøre ved enkeltvedtak om et foretak omfattes av loven her, og om foretaket har pensjonsordning som oppfyller kravene i loven her.

§ 3. Rettigheter for arbeidstakere

(1) Arbeidstaker i foretak med plikt til å etablere tjenestepensjonsordning etter § 2 har krav på at tjenestepensjonsordning etableres i samsvar med loven her. Dette gjelder ikke arbeidstaker som kan holdes utenfor foretakets pensjonsordning etter reglene i foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven.

(2) Dersom foretaket forsømmer plikten til å opprette tjenestepensjonsordning, har arbeidstaker som angitt i første ledd krav på at tilskudd i samsvar med minstekravene i loven, regnet fra det tidspunkt plikten til å opprette

Figur 1.1

tjenestepensjonsordning inntrådte, skal innbetales til pensjonsordning for arbeidstakerne.

§ 4. Minstekrav til pensjonsordning med innskuddspensjon

(1) Oppretter et foretak en pensjonsordning med innskuddspensjon, skal foretaket etter innskuddsplanen hvert år betale innskudd til alderspensjon for medlemmene. Innskuddet skal minst utgjøre 2 prosent av den lønn mellom 1 og 12 G som det enkelte medlem mottar fra foretaket i løpet av innskuddsåret, jf. innskuddspensjonsloven § 5-5. Kongen kan fastsette nærmere regler om beregning av innskudd, herunder om beregning av innskudd for ordninger hvor pensjonskapitalen skal konverteres til en forsikring etter innskuddspensjonsloven § 7-3 første ledd bokstav b, jf. innskuddspensjonsloven § 5-3 annet ledd.

(2) Det skal i regelverket for pensjonsordningen fastsettes at det for medlemmer som blir uføre, skal være innskuddsfritak under uførhet i samsvar med uføregraden dersom uføregraden er 20 prosent eller mer. Uføregraden fastsettes etter reglene i foretakspensjonsloven § 6-2. Innskuddsfritaket løper så lenge uføregraden er 20 prosent eller mer, men ikke lenger enn til medlemmet får rett til alderspensjon fra pensjonsordningen fyller 67 år. Foretaket skal dekke premiekostnadene ved innskuddsfritak under uførhet i tillegg til innskudd etter første ledd.

(3) Kostnadene ved administrasjon av pensjonsordningen skal dekkes av foretaket i tillegg til innskuddet etter første ledd. Kostnader ved endring av investeringsportefølje etter innskuddspensjonsloven § 3-3 første ledd skal dekkes av kontohaveren.

(4) Paragrafen her gjelder tilsvarende for pensjonsordninger med engangsbetalt alderspensjon etter foretakspensjonsloven.

(5) Kongen kan ved forskrift fastsette nærmere regler til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i paragrafen her.

§ 5. Minstekrav til pensjonsordning med ytelsesbasert foretakspensjon

(1) Oppretter et foretak en pensjonsordning med ytelsesbasert foretakspensjon, skal pensjonsplanen være utformet slik at den minst vil gi alderspensjon i samsvar med det minstekrav som følger av annet eller tredje ledd. § 4 annet ledd gjelder tilsvarende for premiefritak under uførhet, men likevel slik at det kan benyttes samme minstekrav til uføregrad som for uførepensjon etter pensjonsordningen.

(2) Har pensjonsplanen en utbetalingstid på 10 år fra fylte 67 år, skal en klart overveiende del av arbeidstakerne sikres en alderspensjon som minst tilsvarer alderspensjon fra en pensjonsordning med innskuddspensjon som oppfyller minstekravene i § 4.

(3) Har pensjonsplanen en utbetalingstid som er lenger enn 10 år fra fylte 67 år, skal merverdien av dette vektlegges ved avgjørelsen av om en klart overveiende del av arbeidstakerne sikres en alderspensjon som minst tilsvarer alderspensjon fra en pensjonsordning med innskuddspensjon som oppfyller minstekravene i § 4.

(4) Dersom et foretak benytter adgangen i foretakspensjonsloven § 3-9 annet ledd til å holde arbeidstakere med mindre enn 10 år igjen til pensjonsalder til fylte 67 år utenfor pensjonsordningen, skal foretaket for disse arbeidstakerne opprette en pensjonsordning med innskuddspensjon som oppfyller kravene i § 4.

Figur 1.2

(5) Kongen kan ved forskrift fastsette nærmere regler til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i paragrafen her, herunder regler om hvilke forutsetninger som skal legges til grunn ved beregningen av alderspensjonsytelsene i en pensjonsordning med innskuddspensjon i samsvar med minstekravene i § 4.

§ 6. Innkjøpsordning

Foretaket beholder styringsretten med foretakets pensjonsordning selv om foretaket overlater til interesseorganisasjon eller annen forening å inngå avtale med en pensjonsinnretning på sine vegne. Det enkelte foretak er også ansvarlig overfor pensjonsinnretningen for innbetaling av tilskudd til pensjonsordningen.

§ 7. Opplysninger i årsregnskap eller næringsoppgave

Regnskapspliktig foretak skal i note til årsregnskapet opplyse om foretaket har plikt til å ha pensjonsordning, og om ordningen i så fall er i samsvar med kravene i loven her. Foretak som ikke er regnskapspliktig, skal gi tilsvarende opplysninger i næringsoppgaven.

§ 8. Pålegg og tvangstiltak

Finanstilsynet kan pålegge foretak som ikke har pensjonsordning i samsvar med loven her, å rette opp forholdet innen en fastsatt frist. Hvis et pålegg av tilsynet ikke blir etterkommet innen fristen, kan Finanstilsynet bestemme at foretaket skal betale en løpende mulkt til forholdet er rettet. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 9. Ikrafttreden og overgangsregler

(1) Loven gjelder fra 1. januar 2006.

(2) Foretak som ved lovens ikrafttreden har plikt til å ha pensjonsordning etter § 2 første ledd, skal ha opprettet pensjonsordning for sine arbeidstakere i samsvar med kravene i loven her, eller ha gjennomført nødvendige endringer i eksisterende pensjonsordning dersom ordningen ikke gir alderspensjon i samsvar med kravene i loven her, innen utløpet av 2006.

(3) Pensjonsordningen, eller endringene i den, skal i alle tilfelle gjelde med virkning fra 1. juli 2006 eller tidligere, likevel slik at innskuddsfritak eller premiefritak ved uførhet skal være etablert senest med virkning fra 1. januar 2007.

(4) Foretak som ikke omfattes av annet ledd, som får plikt til å ha pensjonsordning i henhold til § 2 første ledd i løpet av 2006, skal opprette pensjonsordning i henhold til den frist som er angitt i § 2 annet ledd. Dersom denne fristen løper ut i 2006, skal fristen likevel forskyves til utløpet av 2006.

§ 10. Endringer i andre lover

Fra den tid loven trer i kraft, gjøres følgende endringer i andre lover: - - -

1.2 LOV 2008-06-27 nr 62: Lov om individuell pensjonsordning

Kapittel 1. Almennlige bestemmelser

§ 1-1. Virkeområde mv.

(1) Loven gjelder avtaler om individuell pensjonsspareavtale og individuell pensjonsforsikringsavtale (pensjonsavtale) som inngås mellom en pensjonsinnretning (institusjonen) og en person (kunden). Som pensjonsspareavtale regnes også avtale med tilknyttet forsikringselement, herunder kapitaliseringsprodukter hvor retten til ytelser ikke faller bort ved kundens død.

(2) Kongen kan ved forskrift gi nærmere regler til utfylling og gjennomføring av bestemmelsene i loven her.

§ 1-2. Hvem som kan inngå pensjonsavtaler

(1) Pensjonsavtale kan inngås av personer som har fylt 18 år.

(2) Pensjonsavtale kan inngås med institusjon som har tillatelse fra norske myndigheter til å drive virksomhet her i riket som bank, livsforsikringsselskap, pensjonsforetak eller forvaltningsselskap for verdipapirfond, med mindre annet følger av bestemmelse gitt i eller i medhold av lov.

(3) Pensjonsavtale kan også inngås med kredittinstitusjon, livsforsikringsselskap, pensjonsforetak eller forvaltningsselskap for verdipapirfond som er hjemmehørende i annen stat innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet, og som har adgang til å drive tilsvarende virksomhet som nevnt i annet ledd her i riket.

§ 1-3. Krav til pensjonsytelser mv.

(1) Pensjonsavtalen skal gi kunden rett til alderspensjon i samsvar med bestemmelsene i loven her. Minst en tredjedel av samlet årlig innskudd, premier og vederlag for administrasjon av avtalen, herunder vederlag for forvaltning av årets innskudd og premie, skal benyttes til oppbygging av alderspensjon.

(2) Pensjonsavtalen kan, i tillegg til alderspensjon, omfatte forsikringer som gir rett til innskuddsfritak eller premiefritak i samsvar med uføregraden når uføregraden er minst 20 prosent.

(3) Pensjonsavtalen kan også omfatte forsikringer som gir rett til uførepensjon eller andre uføreytelser, etterlattepensjon og barnepensjon for så vidt retten til slike ytelser ikke er i strid med bestemmelsene i loven her.

(4) Samlet årlig innbetaling av innskudd, premie og vederlag for administrasjon av pensjonsavtalen, herunder vederlag for forvaltning av årets innskudd og premie, kan for hver person ikke overstige 15 000 kroner. Innbetaling som nevnt i første punktum kan ikke trekkes av pensjonskapital.

§ 1-4. Pensjonskapitalen

(1) En kundes pensjonskapital omfatter de midler som til enhver tid er knyttet til en pensjonsavtale som følge av innbetalinger av innskudd eller premie fra kunden,

Figur 1.4

samt den avkastning institusjonen har tilført pensjonskapitalen.

Alderspensjonskapitalen omfatter midler knyttet til kundens rett til alderspensjon.

(2) Pensjonskapital knyttet til pensjonsavtale kan ikke utbetales av institusjonen på annen måte enn som årlige pensjonsytelser, med mindre annet følger av bestemmelser gitt i eller i medhold av loven her.

(3) Pensjonskapitalen og retten til utbetaling av ytelser etter en pensjonsavtale kan ikke overdras eller pantsettes av kunden eller på annen måte benyttes til dekning av kundens kreditorer. Kundens rettigheter etter pensjonsavtalen kan heller ikke gjenkjøpes av institusjonen.

(4) Motregning kan ikke skje i midler som inngår i pensjonskapitalen. Ved utbetaling av ytelser kan det likevel foretas motregning med krav som utspringer av pensjonsavtalen (konnekse krav).

§ 1-5. Flytterett

(1) Kunden kan flytte pensjonsavtalen med tilhørende midler til en annen institusjon, jf. forsikringsloven § 11-1. Flytting av individuelle pensjonsavtaler etter denne lov skal skje etter forsikringsloven § 11-13 og § 11-14 sjette ledd, likevel slik at avtalen kan sies opp med én måneds varsel. Dersom den pensjonsinnretningen kontrakten flyttes til skal foreta ny helseprøving av kunden, kan oppgjørsfristen etter forsikringsloven § 11-6 likevel forskyves med den tid utover en måned som det tar før endelig helseprøving foreligger.

§ 1-6. Institusjonens informasjonsplikt

(1) Før pensjonsavtalen inngås, skal institusjonen skriftlig gi kunden opplysninger om binding av pensjonskapitalen i avtaleperioden og om hvilke pensjonsytelser avtalen omfatter, samt om reglene for utbetaling av ytelser. Før avtalen inngås, skal institusjonen også opplyse om relevante skatteregler, samt informere om eventuelle endringer i disse skattereglene i løpet av avtaleperioden. Institusjonen skal også gi kunden opplysninger etter § 4-1 annet ledd og § 5-7 annet ledd.

(2) Institusjonen skal hvert år gi kunden kontoutskrift med informasjon som angitt i § 1-7 første ledd. Kontoutskriften skal vedlegges oppdatert informasjon over utviklingen av alderspensjonskapitalen og pensjonsytelsene under ulike innskudds- og premienivåer og beregningsforutsetninger, inkludert informasjon om usikkerheten i beregningsforutsetningene.

(3) Opplysningene som nevnt i første og annet ledd skal gis på norsk, men kan gis på annet språk hvis kunden ber om dette.

(4) Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om institusjonens informasjonsplikt.

§ 1-7. Kontoføring

(1) Institusjonen skal føre konto for hver pensjonsavtale. Kontoen skal for hvert år minst angi

a) årets innskudd eller premie,

b) årets vederlag for dekning av henholdsvis risiko, administrasjon av pensjonsavtalen og forvaltning av pensjonskapitalen, samt vederlag som er

- avregnet i avkastning av forvaltning av tidligere opptjent pensjonskapital,
- c) årets avkastning av pensjonskapitalen, herunder avkastning som er benyttet til å dekke avregnet vederlag for forvaltning av tidligere opptjent pensjonskapital,
 - d) årets avkastning, herunder overskudd, tilordnet pensjonskapitalen,
 - e) alderspensjonskapital opptjent i løpet av året og samlet alderspensjonskapital ved utgangen av året, og
 - f) pensjonskapital knyttet til uføre-, etterlatte- og barnepensjoner.
- (2) Kontoutskriften skal være utsendt innen tre måneder etter utløpet av året. For pensjonsforsikringsavtaler med rett til overskudd er fristen fem måneder.

§ 1-8. Ligningsforhold

- (1) Det skal fremgå av avtalevilkårene, kvitteringer for innbetalt innskudd, premie og vederlag som nevnt i § 1-3 og meldinger til ligningsmyndighetene at dokumentene gjelder pensjonsavtale etter loven her.
- (2) Institusjonen er ansvarlig for at opplysninger som fremgår av dokumenter som nevnt i første ledd er riktige.

§ 1-9. Tilsyn

- (1) Finanstilsynet fører tilsyn med pensjonsordninger etter loven her.
- (2) Finner Finanstilsynet at en pensjonsordning er eller forvaltes i strid med lov eller forskrift, kan Finanstilsynet pålegge institusjonen å rette på forholdet innen en fastsatt frist.
- (3) Bestemmelsene i foretakspensjonsloven § 2-7 fjerde og femte ledd gjelder tilsvarende så langt de passer.

Kapittel 2. Individuelle pensjonsspareavtaler

§ 2-1. Pensjonsspareavtalen

- (1) Pensjonsspareavtalen skal inngås skriftlig. Før avtalen inngås, skal institusjonen gi kunden relevante eksempler på ulike innskuddsnivåer og antatt alderspensjonskapital ved ~~nådd pensjonsalder~~ *uttak av pensjon ved ulik alder*, inkludert informasjon om usikkerheten i beregningsforutsetningene.
- (2) Pensjonsspareavtalen skal angi hvilke pensjonsytelser som omfattes av pensjonsordningen og vilkårene for utbetaling, samt hvilke regler som skal gjelde for adgangen for kunden og institusjonen til å endre, flytte eller si opp avtalen i avtaleperioden.
- (3) Dersom institusjonen ikke skal tilby forsikringer som omfattes av pensjonsordningen i henhold til § 1-3 annet og tredje ledd, skal det i pensjonsspareavtalen også angis hvilken institusjon som skal overta slik forsikring.
- (4) Pensjonsspareavtalen skal også fastsette vederlaget til institusjonen for administrasjon av avtalen, herunder vederlag for forvaltning av alderspensjonskapitalen samt i tilfelle vederlag for administrasjon av forsikring som er tilknyttet avtalen. Fastsatt vederlag for forvaltning av alderspensjonskapitalen omfatter også den godtgjørelse for kapitalforvaltning hos institusjonen eller annen kapitalforvalter, herunder tegningsprovisjoner, som avregnes mot avkastningen ved

Figur 1.6

forvaltning av alderspensjonskapitalen, herunder midler plassert direkte eller indirekte i andeler i verdipapirfond eller annen investeringsportefølje. Institusjonen skal sørge for at også avregnede beløp blir tilordnet som avkastning av alderspensjonskapitalen.

(5) Pensjonsspareavtalen skal angi om institusjonen garanterer en avkastning som skal oppnås ved forvaltningen av alderspensjonskapitalen, og i tilfelle størrelsen på avkastningsgarantien. Avkastning tilordnes alderspensjonskapitalen selv om den overstiger oppgitt rentesats.

(6) Dersom pensjonskapitalen skal forvaltes i egen investeringsportefølje, skal pensjonsspareavtalen angi sammensetningen av porteføljen, kundens rett til å endre sammensetningen og vilkårene for slik endring. For avtale med særskilt avkastningsgaranti fra institusjonen skal garantien og vederlaget for denne angis.

(7) Institusjonen kan ikke kreve eget gebyr for inngåelsen av pensjonsspareavtalen, med mindre dette er særskilt avtalt med den enkelte kunde.

§ 2-2. Årlige innbetalinger

(1) Avtalen skal inneholde en betalingsplan som fastsetter hvilke årlige innbetalinger kunden skal foreta. *Kunden kan fortsette innbetaling inntil kunden har fylt 75 år.*

(2) Kunden kan endre betalingsplanen ved melding til institusjonen. Uten å endre betalingsplanen kan kunden for det enkelte år foreta innbetaling til individuell pensjonsordning som er 25 prosent høyere eller lavere enn det som følger av betalingsplanen, likevel slik at grensen for årlig innbetaling i § 1-3 fjerde ledd ikke overskrides. Kunden kan også gi institusjonen melding om at innbetaling etter betalingsplanen helt eller delvis ikke vil bli foretatt for en angitt periode.

(3) Dersom kunden endrer eller unnlater å foreta betaling i henhold til annet ledd, skal kunden likevel betale premier til forsikringer som nevnt i § 1-3 annet og tredje ledd som er flerårige. Premier til slike forsikringer kan ikke overstige samlede premier som det ville ha vært anledning til å betale dersom årlig innbetaling ble foretatt i henhold til betalingsplanen.

§ 2-3. Pensjonsspareavtalen avbrytes av kunden

(1) Kunden kan når som helst avbryte pensjonsspareavtalen ved melding til institusjonen. Har kunden ikke foretatt innbetaling og institusjonen etter forfall har sendt kunden et varsel med krav om innbetaling, skal pensjonsspareavtalen anses avbrutt av kunden tre måneder fra den dato varselet ble sendt, med mindre kunden foretar innbetaling innen utløpet av samme tremånedersperiode. Dette gjelder likevel ikke hvis kunden har gitt institusjonen melding som nevnt i § 2-2 annet ledd tredje punktum. Ved avbrudd av pensjonsspareavtalen skal institusjonen utstede pensjonskapitalbevis etter reglene i innskuddspensjonsloven § 6-2. Pensjonskapitalbeviset skal angi hvilke vederlag som kunden skal betale etter at pensjonsspareavtalen er avbrutt.

(2) Alderspensjonskapitalen i henhold til pensjonskapitalbevis som nevnt i første ledd kan overføres til en annen pensjonsspareavtale som kunden har, og inngå i alderspensjonskapitalen knyttet til denne avtalen, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon. *Som annen pensjonsspareavtale regnes her også pensjonskapitalbevis utstedt etter innskuddspensjonsloven § 6-2 og innskuddspensjonsordning som kunden er medlem av.*

(3) Avbrudd av pensjonsspareavtalen medfører også avbrudd av forsikringer som er omfattet av avtalen. For øvrig gjelder forsikringsavtalelovens regler om avbrudd av forsikringsavtale og manglende premiebetaling.

§ 2-4. Pensjonsalder *Alder ved uttak av alderspensjon mv.*

(1) Pensjonsalderen er 67 år. Det kan avtales en høyere pensjonsalder. Kunden kan tidligst ta ut alderspensjon ved fylte 62 år. Kunden kan foreta uttak av alderspensjon på et tidligere tidspunkt dersom kunden da har adgang til å ta ut alderspensjon fra folketrygden.

(2) For kunde som er medlem av en lovregulert offentlig eller privat tjenstepensjonsordning, kan det avtales samme pensjonsalder som kundens pensjonsalder i tjenstepensjonsordningen. Dersom kunden ikke lenger oppfyller vilkårene for den avtalte pensjonsalderen eller opphører å være medlem av tjenstepensjonsordningen, gjelder første ledd. Kunden skal uten ugrunnet opphold informere institusjonen dersom kunden ikke lenger oppfyller vilkårene for den avtalte pensjonsalderen. Det kan ikke stilles som vilkår i pensjonsavtalen at alderspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det kan heller ikke stilles som vilkår at kunden ikke har heltids- eller deltidsstilling.

(3) Bestemmelsene i paragrafen her er ikke til hinder for at den avtalte pensjonsalderen senere endres innenfor rammen av paragrafen her. Har kunden rett til uføreytelser fra folketrygden, men ikke rett til uføreytelser etter pensjonsavtalen som nevnt i § 3-6, kan kunden kreve at institusjonen utsteder pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende pensjon som omfatter pensjonskapitalen på utstedelsestidspunktet. Pensjonskapitalbeviset skal forvaltes i henhold til egen spareavtale. Årlig ytelse fastsettes i samsvar med uføregraden og etter § 2-7 første ledd tredje punktum og femte ledd tredje til femte ledd så langt de passer, og utbetales så lenge kunden har rett til uføreytelser fra folketrygden. Gjenværende pensjonskapital utbetales etter reglene om alderspensjon.

§ 2-5. Uttak av alderspensjon. Pensjonskapitalbevis.

(1) Når kunden har nådd pensjonsalderen ved uttak av alderspensjon etter § 2-4 første ledd, skal institusjonen utstede pensjonskapitalbevis etter innskuddspensjonsloven § 7-2 med rett til straks begynnende alderspensjon. Kunden kan likevel kreve at slikt pensjonskapitalbevis utstedes på det tidspunkt kunden har rett til alderspensjon fra folketrygden. Pensjonskapitalbeviset kan slås sammen med pensjonskapitalbevis utstedt i henhold til innskuddspensjonsloven eller annen pensjonsspareavtale som gir arbeidstakeren rett til uttak av alderspensjon, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon. Ved sammenslåing skal institusjonen utstede pensjonskapitalbevis for samlet pensjonskapital.

(2) Det kan avtales at kunden kan kreve at slikt pensjonskapitalbevis utstedes før fastsatt pensjonsalder dersom kunden ikke mottar lønn, likevel ikke tidligere enn fra fylte 62 år. I så fall kan det også avtales at pensjonsytelsen skal settes ned ved fylte 67 år, men ikke med mer enn 50 prosent. Kunden kan bestemme at pensjonskapitalbeviset ved uttaket av pensjon bare skal gjelde en del av pensjonskapitalen. Graden av pensjonskapital som tas ut kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om

Figur 1.8

lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Dette er ikke til hinder for fullt uttak av pensjon på et annet tidspunkt.

(3) Har kunden rett til uforeytelser fra folketrygden, men ikke rett til uforeytelser etter pensjonsavtalen som nevnt i § 3-6, kan kunden kreve at institusjonen utsteder pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende pensjon som omfatter pensjonskapitalen på utstedelsestidspunktet. Pensjonskapitalbeviset skal forvaltes i henhold til egen spareavtale. Årlig ytelse fastsettes i samsvar med uforegraden og etter § 2-7 første ledd tredje punktum og femte ledd så langt de passer, og utbetales så lenge kunden har rett til uforeytelser fra folketrygden. Gjenværende pensjonskapital utbetales etter reglene om alderspensjon. Uttak av pensjon er ikke til hinder for at kunde som har arbeidsinntekt, fortsetter innbetaling av innskudd i henhold til pensjonsspareavtalen. Innskudd og avkastning av innskudd tilføres pensjonskapitalen. Det foretas omberegning av årlig pensjonsytelse etter regler fastsatt i pensjonsavtalen.

§ 2-6. Forvaltning av pensjonskapitalen i utbetalingsperioden. Bruk av pensjonskapitalbevis

(1) I utbetalingsperioden skal pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbevis utstedt etter § 2-5 første eller annet ledd forvaltes i egen spareavtale, med mindre kunden velger å konvertere pensjonskapitalbeviset til pensjonsforsikringsavtale i samsvar med bestemmelsene i kapittel 3, eller annet følger av annet eller tredje ledd eller § 2-5 første ledd.

(2) Pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende alderspensjon kan slås sammen med annet pensjonskapitalbevis som gir kunden rett til utbetaling av alderspensjon, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon. Ved sammenslåing skal institusjonen utstede nytt pensjonskapitalbevis for samlet alderspensjonskapital som i utbetalingsperioden forvaltes i samsvar med bestemmelsene i første ledd. Første og annet punktum gjelder ikke pensjonskapitalbevis utstedt etter innskuddspensjonsloven § 7-2 som skal konverteres til pensjonsforsikring i utbetalingsperioden.

(2) Dersom institusjonen samtykker kan kunden benytte pensjonskapitalbevis utstedt etter § 2-5 første eller annet ledd som Kunden kan i stedet benytte pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbeviset til engangspremie for tillegg til alderspensjonsytelsen i henhold til pensjonsforsikringsavtale som er inngått ved konvertering av pensjonskapitalbevis etter innskuddspensjonsloven § 7-3 første ledd bokstav b eller fripolise Tilsvarende gjelder for kunde som ønsker å benytte pensjonskapitalbevis som engangspremie for tillegg til alderspensjonsytelser i henhold til fripolise som er utgått fra ytelsesbasert tjenestepensjonsordning etter foretakspensjonsloven, dersom den institusjon det gjelder samtykker.

§ 2-7. Størrelsen av pensjonsytelsene. Utbetalingsperiode Utbetaling av alderspensjon

(1) Dersom pensjonskapitalen skal forvaltes i henhold til spareavtale, skal alderspensjonen minst utbetales i et fastsatt antall år fra avtalt pensjonsalder og uttak av alderspensjon og til fylte 77 år, eller senere. Dersom avtalt pensjonsalder er høyere enn 67 år, skal alderspensjonen utbetales i minst 10 år. Det kan avtales at

pensjonsytelsen skal settes ned etter 10 år fra avtalt pensjonsalder eller senere, men ikke i noe tilfelle i mindre enn 10 år. Utbetalingstiden kan likevel settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

(2) Kunden kan bestemme at alderspensjon skal utbetales i en lengre periode enn fastsatt i første ledd første punktum.

(3) Kunde som fortsatt mottar lønn etter nådd pensjonsalder, kan kreve at alderspensjon ikke skal utbetales i den utstrekning kunden mottar lønn. Ikke utbetalt alderspensjon blir værende i pensjonskapitalen.

(3) Pensjonsytelsen i et enkelt år fastsettes med sikte på at den ikke skal utgjøre en større andel av pensjonskapitalen enn den andelen det aktuelle året utgjør av den gjenværende utbetalingsperioden beregnet etter første ledd. Ved fastsettelsen av årlig pensjonsytelse kan det tas hensyn til avtale om nedsettelse av pensjonsytelsen som nevnt i første ledd og § 2-5 annet ledd, samt Det kan avtales at pensjonsytelsen etter 10 års utbetaling skal settes ned, men ikke med mer enn 50 prosent. Ved fastsettelse av årlig pensjonsytelse tas det hensyn til forhold som nevnt i tredje fjerde og fjerde femte ledd i paragrafen her.

(4) Kunden kan kreve at utbetalingen av alderspensjonen skal utsettes eller at alderspensjonen ikke skal utbetales i den utstrekning kunden mottar lønn. Kunden kan også kreve at den årlige pensjonsytelsen i den første delen av utbetalingsperioden og for et bestemt antall år bare skal utgjøre en mindre del av pensjonsytelsen beregnet etter annet ledd. Ikke utbetalt alderspensjon blir værende i pensjonskapitalen.

(5) Dersom årlig pensjonsytelse blir mindre enn 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp (G), kan ytelsesperioden settes ned til det antall hele år som vil gi årlig pensjonsytelse på om lag 20 prosent av grunnbeløpet.

(5) Avtalt tidspunkt for opphør, utbetaling eller nedsettelse av alderspensjonen kan senere endres innenfor rammen av paragrafen her.

§ 2-8. Ved kundens død

(1) Retten til alderspensjonskapitalen faller ikke bort ved kundens død.

(2) Ved kundens død skal pensjonskapital som forvaltes i pensjonsspareavtale, benyttes til barnepensjon eller i tilfelle til etterlattepensjon til ektefelle, registrert partner eller samboer etter reglene i innskuddspensjonsloven § 7-4. Det samme gjelder pensjonskapital i henhold til pensjonskapitalbevis utstedt etter § 2-5 første eller annet ledd som forvaltes i spareavtale i henhold til § 2-7, 2-6 første ledd.

(3) Pensjonskapital som ikke benyttes til ytelser etter annet ledd, utbetales som et engangsbeløp til dødsboet.

§ 2-9. Innskuddsfritak ved uførhet

(1) Dersom avtalen omfatter forsikring som gir rett til innskuddsfritak ved uførhet, har kunde som blir ufør med en uføregrad på minst 20 prosent rett til innskuddsfritak i samsvar med uføregraden. Uføregraden beregnes etter foretakspensjonsloven § 6-2.

(2) Innskuddsfritaket løper så lenge uføregraden er minst 20 prosent, men ikke lenger enn frem til kunden får rett til utbetaling av alderspensjon har fylt 67 år.

Figur 1.10

§ 2-10. Tilknyttede forsikringer

(1) Dersom avtalen omfatter forsikring som gir rett til uførepensjon eller andre uføreytelser, etterlattepensjon til ektefelle, registrert partner eller samboer eller barnpensjon, gjelder §§ 3-6 til 3-8 tilsvarende.

Kapittel 3. Individuelle pensjonsforsikringsavtaler

§ 3-1. Pensjonsforsikringsavtale

(1) Pensjonsforsikringsavtale inngås i samsvar med og er undergitt reglene i forsikringsavtaleloven Del B for så vidt annet ikke følger av loven her. Institusjonen kan ikke kreve eget gebyr for inngåelsen av pensjonsforsikringsavtalen, med mindre dette er særskilt avtalt med den enkelte kunde.

(2) Pensjonsforsikringsavtalen skal angi hvilke ytelser som omfattes og vilkårene for utbetaling, samt hvilke premier og vederlag for tjenester kunden skal betale. *Utbetalingen av alderspensjon skal skje så lenge kunden lever. Det kan likevel avtales at utbetalingen av alderspensjon skal opphøre eller settes ned ved fylte 77 år eller senere, men ikke i noe tilfelle før alderspensjon har vært utbetalt i 10 år.*

(3) *Årlig premie skal beregnes slik at pensjonsforsikringen vil være fullt betalt når kunden fyller 67 år. Kunden kan fortsette innbetaling av den årlige premie inntil kunden har fylt 75 år dersom institusjonen samtykker i at slik premie benyttes som engangspremie for tillegg til årlig pensjonsytelse. Kunde som har fylt 67 år kan også inngå individuell pensjonsspareavtale etter reglene i kapittel 2.*

(4) Skal pensjonskapitalen forvaltes i særskilt investeringsportefølje, gjelder § 2-1 sjette ledd tilsvarende.

(5) Dersom pensjonsforsikringsavtalen opphører før kunden har nådd pensjonsalder foretatt uttak av alderspensjon, skal institusjonen utstede et pensjonsbevis. Pensjonsbeviset skal angi kundens rett til opptjent pensjon og tilhørende pensjonskapital på opphørstidspunktet, samt de vederlag for tjenester som kunden skal betale etter opphørstidspunktet.

§ 3-2. Pensjonsalder Alder ved uttak av alderspensjon mv.

(1) Pensjonsalderen er 67 år. Det kan avtales en høyere pensjonsalder. *Kunden kan tidligst ta ut alderspensjon ved fylte 62 år. Kunden kan foreta uttak av alderspensjon på et tidligere tidspunkt dersom kunden da har adgang til å ta ut alderspensjon fra folketrygden. Alderspensjonen kan likevel ikke tas ut før fylte 67 år dersom årlig pensjonsytelse i samsvar med § 3-3, blir mindre enn om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.*

(2) *Før kunde som er medlem av lovregulert offentlig eller privat tjenestepensjonsordning, kan det avtales samme pensjonsalder som kundens pensjonsalder i tjenestepensjonsordningen. Dersom kunden ikke lenger oppfyller vilkårene for den avtalte pensjonsalderen eller opphører å være medlem av tjenestepensjonsordningen, gjelder første ledd. Kunden skal uten ugrunnet opphold informere institusjonen dersom kunden ikke lenger oppfyller vilkårene for den avtalte pensjonsalderen. Det kan ikke stilles som vilkår i pensjonsforsikringsavtalen at alderspensjon bare kan eller må uttas samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det kan heller ikke stilles som vilkår at kunden ikke har heltids- eller deltidsstilling.*

Figur 1.11

(3) Bestemmelsene i paragrafen her er ikke til hinder for at den avtalte pensjonsalderen senere endres innen rammen av paragrafen her.

§ 3-3. Uttak av alderspensjon

(1) Retten til alderspensjon med tilhørende premiereserve faller bort ved kundens død.

(2) Alderspensjon skal ytes fra avtalt pensjonsalder. Kunden kan likevel kreve at alderspensjonen skal ubetales fra det tidspunkt kunden har rett til alderspensjon fra folketrygden. Det kan avtales at alderspensjon skal utbetales før avtalt pensjonsalder dersom kunden ikke mottar lønn, likevel ikke tidligere enn fra fylte 62 år. I så fall kan det også avtales at pensjonsytelsen skal settes ned ved fylte 67 år, men ikke med mer enn 50 prosent. Ved uttak av pensjon kan kunden kreve at den årlige pensjonsytelsen i den første delen av utbetalingsperioden og for et bestemt antall år bare skal utgjøre en mindre del av pensjonsytelsen. Graden av pensjonskapital som tas ut kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Størrelsen på uttaket kan endres ved fylte 67 år eller senere på tidspunkt fastsatt i pensjonsforsikringsavtalen. Dette er ikke til hinder for fullt uttak av alderspensjon på et annet tidspunkt. Ikke utbetalt alderspensjon blir værende i pensjonskapitalen (premiereserven).

(3) Kunde som fortsatt mottar lønn etter nådd pensjonsalder, kan kreve at alderspensjon ikke skal utbetales i den utstrekning kunden mottar lønn. Ikke utbetalt alderspensjon blir værende i pensjonskapitalen (premiereserven). Avtalt utbetalingstid kan settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

(4) Kunden kan kreve at alderspensjon skal utbetales først fra et fastsatt tidspunkt etter at kunden har rett til pensjon. Kunden kan også kreve at den årlige pensjonsytelsen i den første delen av utbetalingsperioden og for et bestemt antall år bare skal utgjøre en mindre del av pensjonsytelsen. Ikke utbetalt alderspensjon blir værende i pensjonskapitalen (premiereserven).

(5) Utbetalingen av alderspensjon skal skje så lenge kunden lever. Det kan likevel avtales at utbetalingen av alderspensjon skal opphøre ved fylte 77 år eller senere, men ikke i noe tilfelle for alderspensjon har vært utbetalt i 10 år. Det kan avtales at pensjonsytelse skal settes ned etter 10 år fra avtalt pensjonsalder eller senere.

(6) Dersom årlig pensjonsytelse blir mindre enn 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp (G), kan ytelsesperioden kortes ned til det antall hele år som vil gi årlig pensjonsytelse på om lag 20 prosent av grunnbeløpet.

(7) Avtalt tidspunkt for opphør, utbetaling eller nedsettelse av alderspensjonen kan senere endres innenfor rammen av paragrafen her. Reglene for omregning i § 3-9 får da anvendelse.

(4) Ved endringer i uttak i samsvar med paragrafen her skal reglene for omregning i § 3-9 anvendes.

§ 3-4. Alderspensjon uten ytelsesgaranti

(1) Dersom pensjonsforsikringsavtalen fastsetter at pensjonskapitalen skal forvaltes i en egen investeringsportefølje eller at størrelsen på pensjonsytelsene ikke

Figur 1.12

er garantert av institusjonen, skal alderspensjonen i et enkelt år fastsettes med sikte på at den ikke skal utgjøre en større andel av premiereserven enn den andelen det aktuelle året utgjør av den gjenværende utbetalingsperioden. Ved fastsettelsen av årlig pensjonsytelse kan det tas hensyn til avtale om nedsettelse av pensjonsytelsen som nevnt i § 3-3 ~~annet-og-femte~~ *tredje* ledd, samt forhold som nevnt i § 3-3 *tredje-og-fjerde* ~~annet~~ ledd.

§ 3-5. *Premiefritak ved uførhet*

(1) Dersom pensjonsforsikringsavtalen omfatter forsikring som gir rett til premiefritak ved uførhet, har kunde som blir ufør med en uføregrad på minst 20 prosent rett til premiefritak i samsvar med uføregraden. Uføregraden beregnes etter foretakspensjonsloven § 6-2.

(2) Premiefritaket løper så lenge uføregraden er minst 20 prosent, men ikke lenger enn frem til kunden ~~får rett til utbetaling av alderspensjon~~ *har fylt 67 år*.

§ 3-6. *Uforeytelser*

(1) Dersom pensjonsforsikringsavtalen omfatter forsikring som gir rett til uførepensjon, har kunden rett til uførepensjon etter avtalen i samsvar med uføregraden til enhver tid. Avtalt uføregrad for rett til uførepensjon kan ikke settes lavere enn 20 prosent eller høyere enn 50 prosent. Uføregraden beregnes etter foretakspensjonsloven § 6-2.

(2) Uførepensjonen skal tilsvare den alderspensjonen kunden ville ha rett til ved ~~nådd pensjonsalder, eller en fastsatt årlig ytelse. Retten til uførepensjon opphører i alle tilfelle når kunden får rett til alderspensjon.~~ *uttak av alderspensjon ved fylte 67 år eller en fastsatt del av slik alderspensjon.*

(3) En pensjonsforsikringsavtale som ikke omfatter forsikring som gir rett til uførepensjon, kan i stedet omfatte årlig forsikring av risiko for uførhet med rett til utbetaling av årlige uforeytelser for et avtalt antall år.

(4) *Rett til uforeytelser etter annet eller tredje ledd skal i alle tilfelle opphøre når kunden har fylt 67 år eller ved kundens død.*

§ 3-7. *Ektefelle-, partner- og samboerpensjon*

(1) Pensjonsforsikringsavtalen kan omfatte forsikring som gir rett til etterlattepensjon til ektefelle, registrert partner eller samboer. Etterlattepensjonen kan fastsettes som en del av kundens alderspensjon eller som en fastsatt årlig ytelse.

(2) Ektefelle-, partner- og samboerpensjon løper fra kundens død og til den etterlattes død. Det kan avtales at ektefelle-, partner og samboerpensjon skal opphøre når pensjon er utbetalt i 10 år, men ikke i noe tilfelle før den etterlatte har fylt 77 år. § 3-3 ~~sjetted~~ *tredje ledd* gjelder tilsvarende.

(3) Med samboer forstås her

- a) person som kunden har felles bolig og felles barn med,
- b) person som kunden lever sammen med i ekteskaps- eller partnerskaplignende forhold når det godtgjøres at forholdet har bestått uavbrutt i de siste fem år før kundens død, og det ikke forelå forhold som ville hindre at lovlig ekteskap eller registrert partnerskap ble inngått.

§ 3-8. Barnepensjon

(1) Pensjonsforsikringsavtalen kan gi rett til barnepensjon til barn, herunder stebarn og fosterbarn, under 21 år som kunden ved sin død plikter å forsørge eller forsørget.

(2) Avtalen skal inneholde bestemmelser om størrelsen eller beregningen av årlig barnepensjon.

(3) Barnepensjonen utbetales fra kundens død og opphører ved barnets død, likevel senest når barnet fyller 21 år. § 3-3 sjette tredje ledd gjelder tilsvarende.

(4) Det kan avtales at barnepensjon bare skal utbetales i et fastsatt antall år.

§ 3-9. Forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelser

(1) Dersom pensjonsalderen, tidspunktet for utbetaling, størrelsen av pensjonsytelsen, utbetalingsperioden eller opphørstidspunktet endres, skal alderspensjonsytelsen omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på endringstidspunktet. *Slike endringer kan ikke gjøres etter fylte 70 år.*

(2) Ved omregning etter første ledd kan institusjonen beregne et fradrag i de forsikringstekniske avsetningene som står i forhold til endring i risiko. Som grunnlag for beregningen kan institusjonen kreve at kunden fremlegger legeerklæring. Dersom institusjonen vil kreve slikt fradrag skal den informere kunden skriftlig om dette og om grunnlaget for fradraget. Før kunden tar endelig standpunkt til om endringer som nevnt i første ledd skal gjennomføres, skal institusjonen opplyse kunden skriftlig om innestående verdi ved omberegningen og om hvor stort fradragsbeløpet vil være.

§ 3-10. Sammenslåing med fripolise

(1) Kunde med fripolise som er utgått fra ytelsesbasert tjenstepensjonsordning kan kreve at pensjonsforsikringsavtalen slås sammen med fripolisen med tilhørende midler, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon.

(2) Ved sammenslåing etter første ledd skal institusjonen omregne alderspensjonen på grunnlag av premiereservene for alderspensjonen på omregningstidspunktet. Har pensjonsforsikringsavtalen og fripolisen ulike utbetalingsperioder, skal det legges til grunn at alderspensjonen minst skal løpe inntil fylte 77 år, og ikke i noe tilfelle skal opphøre før utløpet av den lengste av utbetalingsperiodene. § 3-9 gjelder tilsvarende.

(3) Kongen kan ved forskrift fastsette nærmere regler om sammenslåing og omregning etter denne bestemmelsen.

Kapittel 4. Individuell pensjonsspareavtale knyttet til kollektiv tjenstepensjonsordning**§ 4-1. Individuell pensjonsspareavtale tilknyttet kollektiv tjenstepensjonsordning**

(1) Medlem av en kollektiv tjenstepensjonsordning kan ved avtale med pensjonsinstitusjonen inngå individuell pensjonsspareavtale etter denne loven som knyttes til den kollektive tjenstepensjonsordningen. Som kollektiv tjenstepensjonsordning regnes her pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven

Figur 1.14

eller foretakspensjonsloven, samt kommunale pensjonsordninger som omfattes av forsikringsloven kapittel 10.

(2) Individuell pensjonsspareavtale etter denne loven som er knyttet til kollektiv tjenestepensjonsordning, kan omfatte rett til forsikring av innskuddsfritak ved uforhet som nevnt i § 1-3 annet ledd hvis kunden ønsker slik forsikring. Dersom kunden ikke velger forsikring av innskuddsfritak ved uforhet, skal institusjonen opplyse om forskjell i risikodekninger mellom den individuelle pensjonsspareavtalen og den kollektive tjenestepensjonsordningen.

(3) Reglene i kapittel 1 og 2 gjelder tilsvarende for individuell pensjonsspareavtale som er tilknyttet en kollektiv tjenestepensjonsordning, med mindre annet følger av §§ 4-2 til 4-4.

§ 4-2. Kapitalforvaltning. Egen pensjonskonto

(1) Pensjonskapital knyttet til individuell pensjonsspareavtale kan forvaltes på samme måte som den kapital som er knyttet til den kollektive tjenestepensjonsordningen. Kunden skal dekke vederlaget for administrasjon av den individuelle pensjonsordningen som er tilknyttet en kollektiv tjenestepensjonsordning, herunder forholdsmessig vederlag for forvaltning av pensjonskapitalen, med mindre det er avtalt at slikt vederlag helt eller delvis skal belastes den kollektive tjenestepensjonsordningen.

(2) Institusjonen skal føre særskilt konto for midler knyttet til hver individuell pensjonsspareavtale. Kontoutskrift etter § 1-7 kan tas med som en del av oppgaven over opptjent pensjon som institusjonen hvert år skal sende til medlemmene av den kollektive tjenestepensjonsordningen.

§ 4-3. Utbetaling av alderspensjonskapitalen

(1) Alderspensjon utgått fra pensjonskapitalbevis knyttet til en individuell pensjonsspareavtale kan utbetales sammen med alderspensjon utgått fra en kollektiv tjenestepensjonsordning, når disse forvaltes av samme institusjon.

§ 4-4. Flytting

(1) Ved flytting av kollektiv tjenestepensjonsordning etter reglene i forsikringsloven kapittel 11, gjelder forsikringsloven § 11-11 tilsvarende i forhold til individuelle pensjonsspareavtaler knyttet til den kollektive tjenestepensjonsordningen. Institusjonen skal, når den får melding om at den kollektive tjenestepensjonsordningen skal flyttes, gi skriftlig melding til innehaver av den individuelle pensjonsspareavtalen.

Kapittel 5. Særlige regler for individuelle pensjonsavtaler etter skatteloven (IPA)

§ 5-1. Virkeområde

(1) Bestemmelsene i dette kapitlet gjelder individuelle pensjonsavtaler som omfattes av forskrift 19. november 1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring av skatteloven mv. av 26. mars 1999 nr. 14 (Finansdepartementets skattelovforskrift)

§ 6-47 (IPA), og hvor avtalen før 12. mai 2006 forutsatte innbetaling av premie 12. mai 2006 eller senere.

(2) Forsikringsbevis og pensjonskapitalbevis utstedt etter § 5-2 reguleres av bestemmelsene om IPA i Finansdepartementets skattelovforskrift når annet ikke følger av §§ 5-3 til 5-6.

(3) Bestemmelsene i dette kapitlet begrenser ikke en kundes rett til å kreve utbetaling etter Finansdepartementets skattelovforskrift § 6-47-31.

(4) Tidsfristen i § 5-3 første ledd gjelder tilsvarende for avtale om fortsettelsesforsikringer etter foretakspensjonsloven § 4-9 og Finansdepartementets skattelovforskrift § 6-47-41.

§ 5-2. Utstedelse av forsikringsbevis og pensjonskapitalbevis

(1) Institusjon som har inngått individuell pensjonsavtale etter skatteloven (IPA), skal utstede pensjonskapitalbevis etter § 2-3 første ledd, eller forsikringsbevis tilsvarende reglene i § 3-1 fjerde ledd om pensjonsbevis, i henhold til kontoutskrift senest pr. 31. desember 2008.

(2) Bestemmelsene i første ledd gjelder tilsvarende for forsikringer (risikodekninger) knyttet til individuell pensjonsspareavtale etter skatteloven (IPA). Kunden kan kreve at institusjonen utsteder pensjonskapitalbevis som sikrer kunden den samlede verdien av pensjonsspareavtalen med tilknyttede forsikringer, med mindre det er oppnevnt endelig begunstiget som nevnt i forsikringsavtaleloven § 15-2 annet ledd for den tilknyttede forsikringen. I så fall gjelder § 3-9 tilsvarende.

§ 5-3. Rett til å inngå ny avtale

(1) Kunde med individuell pensjonsforsikringsavtale som nevnt i § 5-1 første ledd, har rett til å inngå ny forsikringsavtale på tilsvarende vilkår og med rett til samme ytelser som den individuelle pensjonsforsikringsavtalen etter skatteloven (IPA), med den institusjonen som forvalter avtalen, uten å gi nye helseopplysninger. Retten etter første punktum gjelder ikke dersom avtalen opphørte før 12. mai 2006. Kunde som vil benytte retten til å inngå ny forsikringsavtale etter første punktum, må gi institusjonen skriftlig melding om dette innen 30. juni 2009. Gebyr ved etablering av ny avtale kan ikke settes høyere enn maksimalt tillatt gebyr ved flytting av den opprinnelige avtalen.

(2) Det kan ikke innbetales premie eller innskudd til en individuell pensjonsavtale etter skatteloven (IPA) etter 31. desember 2008.

§ 5-4. Sammenslåing av henholdsvis pensjonskapitalbevis og forsikringsbevis

(1) Pensjonskapitalbevis utstedt etter § 5-2 første ledd kan benyttes av kunden etter § 2-6 annet ledd. Har kunden fripolise utgått fra ytelsesbasert tjenstepensjonsordning etter foretakspensjonsloven, kan pensjonskapitalen som følger av pensjonskapitalbeviset benyttes som engangspremie til alderspensjon etter fripolisen, forutsatt at institusjonen som forvalter fripolisen samtykker.

(2) Kunden kan kreve at forsikringsbevis utstedt etter § 5-2 første ledd, slås sammen med fripolise utgått fra ytelsesbasert tjenstepensjonsordning som nevnt i første ledd. § 3-10 gjelder tilsvarende.

§ 5-5. Sammenslåing av pensjonskapitalbevis (IPA) med individuell pensjonsspareavtale

(1) Kunde som har inngått individuell pensjonsspareavtale etter denne loven, kan kreve at pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbevis etter § 5-2 slås sammen med og inngår i pensjonskapitalen til den individuelle pensjonsspareavtalen, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon.

§ 5-6. Sammenslåing av forsikringsbevis (IPA) med individuell pensjonsforsikringsavtale

(1) Kunde som har inngått individuell pensjonsforsikringsavtale etter denne loven, kan kreve at pensjonskapital knyttet til forsikringsbevis utstedt etter § 5-2 slås sammen med og inngår i pensjonskapitalen til den individuelle pensjonsforsikringsavtalen, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon.

(2) Opptjent pensjon etter sammenslåingen etter første ledd beregnes etter beregningsgrunnlaget for den individuelle pensjonsforsikringsavtalen. Bestemmelsene om omregning i § 3-9 gjelder i tilfelle tilsvarende.

(3) Sammenslåing etter første ledd kan ikke foretas dersom det for rettighetene etter forsikringsbeviset er oppnevnt endelig begunstiget som nevnt i forsikringsavtaleloven § 15-2 annet ledd.

§ 5-7. Institusjonenes informasjonsplikt

(1) Innen tre måneder etter at denne lov er trådt i kraft, skal institusjonen gi kunde med individuelle pensjonsavtaler som omfattes av § 5-1, opplysninger om:

- a) kundens rett til å kreve utbetaling etter Finansdepartementets skattelovforskrift § 6-47-31,
- b) kundens rett til pensjonskapitalbevis og forsikringsbevis etter § 5-2,
- c) kundens rett til å inngå ny avtale etter § 5-3 og skattereglene for en slik avtale, og
- d) at rettigheter etter individuelle pensjonsavtaler i visse tilfeller kan slås sammen med andre individuelle pensjonsrettigheter som kunden måtte ha, jf. §§ 5-4 til 5-6.

(2) Dersom kunden inngår ny avtale etter § 5-3, skal institusjonen opplyse om relevante skatteregler.

Kapittel 6. Ikrafttreden. Overgangsregler. Endringer i andre lover

§ 6-1. Ikrafttreden. Overgangsregler

(1) Loven trer i kraft straks. § 6-2 nr. 2 og 3 trer likevel først i kraft 31. desember 2008.

(2) Kongen kan fastsette overgangsregler.

§ 6-2. Endringer i andre lover

Fra den tid loven trer i kraft gjøres følgende endringer i andre lover: - - -

1.3 Lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven)

Kapittel 1. Virkeområde. Definisjoner

§ 1-1. Virkeområde

(1) Loven gjelder innskuddspensjonsordning og foretak som har eller oppretter slik pensjonsordning.

(2) Loven gjelder også for Svalbard, jf. lov av 17. juli 1925 nr. 11 om Svalbard § 2 annet ledd.

§ 1-2. Definisjoner

I loven betyr:

- a. Barn: medlemmets barn, herunder stebarn og fosterbarn.
- b. Folketrygdens grunnbeløp (G): det til enhver tid gjeldende grunnbeløpet i folketrygden.
- c. Foretak: aksjeselskap, allmennaksjeselskap, ansvarlig selskap, enkeltpersonforetak og ethvert annet rettssubjekt som har arbeidstaker i sin tjeneste.
- d. Foretakspensjon: pensjonsordning i arbeidsforhold undergitt lov av 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon eller forskrift av 28. juni 1968 nr. 3 om private tjenestepensjonsordninger.
- e. Frilanser: person som utfører arbeid eller oppdrag utenfor tjeneste for lønn eller annen godtgjørelse, uten å være selvstendig næringsdrivende.
- f. Fripoliseregisteret: register nevnt i lov av 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon § 4-14.
- g. Innskuddsplan: den del av regelverket som fastsetter de innskudd som skal foretas for å sikre medlemmene alderspensjon.
- h. Institusjon: institusjon og filial av institusjon som omfattes av § 2-2.
- i. Konsern: konsern som nevnt i aksjeloven § 1-3 og allmennaksjeloven § 1-3, likevel slik at morselskapet ikke må være aksjeselskap eller allmennaksjeselskap.
- j. Lønn: Skattepliktig lønnsinntekt, beregnet personinntekt og godtgjørelse til deltaker for arbeidsinnsats i deltakerlignet selskap.
- k. Medlemmer: arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pensjonsordningen. Som medlem regnes også alderspensjonist som har sluttet i foretaket etter oppnådd pensjonsalder og uførepensjonist som er blitt ufør mens han var i forsikringstakers tjeneste. Når det følger av regelverket, skal arbeidstaker som slutter hos forsikringstaker før oppnådd pensjonsalder og samtidig mottar Avtalefestet Pensjon (AFP), regnes som medlem. Som medlem regnes også arbeidstaker som er blitt ufør mens han var i foretakets tjeneste, og som det innbetales innskudd for i henhold til forsikring av innskuddsfritak under uforhet.
- l. Pensjonskapital: innskudd foretatt i samsvar med innskuddsplanen med tillegg av tilført avkastning, samt tilført innskudd i henhold til forsikring av innskuddsfritak under uforhet. Pensjonskapital i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse

Figur 1.18

omfatter i tilfelle også andel av tilleggsavsetninger *og kursreguleringsfond*.

- m. Pensjonskapitalbevis: kontrakt mellom institusjonen og medlem som har trådt ut av en innskuddspensjonsordning som angir medlemmets rett til opptjent pensjonskapital i henhold til regelverket.
- n. Pensjonsordning: pensjonsordning opprettet i samsvar med reglene i loven her.
- o. Regelverket: alle regler og vilkår for pensjonsordningen og medlemmenes rettigheter som er fastsatt i avtale mellom foretaket og en institusjon, ~~eller i vedtektene for en pensjonskasse~~, samt tilhørende innskuddsplan.
- p. Samboer: person som medlemmet
 - 1. har felles bolig og felles barn med, eller
 - 2. lever sammen i ekteskaps- eller partnerskapsliknende forhold når det godtgjøres at forholdet har bestått uavbrutt de siste fem år før dødsfallet, og det ikke foreligger forhold som ville hindre at lovlig ekteskap eller partnerskap ble inngått.
- q. Ytellesplan: den del av regelverket som fastsetter ytelser til medlemmer som helt eller delvis mister ervervsevnen, eller ytelser til barn og andre etterlatte ved medlemmets død.

§ 1-3. Forskrifter

Kongen kan fastsette nærmere regler til utfylling og gjennomføring av bestemmelsene i loven her.

Kapittel 2. Opprettelse av pensjonsordning

I. Pensjonsordning med innskuddspensjon

§ 2-1. Pensjonsordning for alderspensjon

(1) Et foretak kan opprette pensjonsordning i samsvar med reglene i loven her for å sikre arbeidstakerne i foretaket alderspensjon i tillegg til de ytelser som til enhver tid utbetales i henhold til lov om folketrygd.

(2) Retten til alderspensjon skal sikres ved årlige innskudd i samsvar med innskuddsplanen fastsatt i regelverket. Medlemmenes pensjonskapital skal forvaltes kollektivt med mindre det er opprettet en ordning med særskilte pensjonskonti for hver av medlemmene. Institusjonen forestår forvaltningen etter reglene i kapittel 3.

(3) Pensjonskapital kan bare disponeres og anvendes som fastsatt i loven her.

§ 2-2. Krav til institusjonen

Pensjonsordning etter loven her kan opprettes ved avtale med

- a. institusjon som har tillatelse fra norske myndigheter til å drive virksomhet her i riket som bank, livsforsikringsselskap, pensjonskasse, *innskuddspensjonsforetak* eller forvaltningsselskap for verdipapirfond,
- b. kredittinstitusjon, livsforsikringsselskap, *pensjonsforetak* eller forvaltningsselskap

for verdipapirfond som er hjemmehørende i en annen stat innenfor EØS-området og som har adgang til å drive tilsvarende virksomhet som nevnt i bokstav a her i riket,

- e. *pensjonskasse etablert i annen stat innenfor EØS-området etter nærmere bestemmelser gitt av Kongen.*

§ 2-3. Minstekrav til pensjonsordningen

(1) Et foretak kan opprette pensjonsordning i henhold til loven her dersom foretaket har:

- a. minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling,
- b. minst én arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, eller
- c. personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling, og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk.

(2) Et foretak som ikke omfattes av første ledd kan opprette pensjonsordning for selvstendig næringsdrivende, for personlig deltaker i deltakerliknet selskap eller for ansatt eier av aksjeselskap eller allmennaksjeselskap. Tilsvarende gjelder for frilanser. ~~Årlig innskudd til ordning som nevnt i første og annet punktum kan ikke overstige 4 prosent av Grensene for årlig innskudd til ordning som nevnt i første og annet punktum fastsettes etter § 5-4. Årlig innskudd skal beregnes av vedkommende persons samlede beregnede personinntekt fra næringsvirksomhet, godtgjørelse til deltaker for arbeidsinnsats i deltakerliknet selskap eller lønn, mellom 1 G og likevel slik at det ikke skal beregnes innskudd av beløp ut over 12 G.~~ Dersom et foretak som nevnt i første punktum oppretter pensjonsordning, gjelder bestemmelsene i kapittel 4 om medlemskap for arbeidstakere og i kapittel 5 om innskudd for arbeidstakere tilsvarende så langt de passer.

(3) Dersom foretaket ved utløpet av et kalenderår ikke oppfyller vilkårene i første ledd, og foretaket heller ikke i løpet av et kalenderår igjen oppfyller vilkårene, skal pensjonsordningen opphøre og avvikles etter reglene i kapittel 13 eller videreføres etter reglene i annet ledd. Pensjonsordning etter annet ledd skal opphøre og avvikles etter reglene i kapittel 13, dersom den i en periode på seks måneder ikke oppfyller vilkårene i annet ledd.

§ 2-4. Uføreytelser. Ytelser til etterlatte

(1) Foretak som har alderspensjonsordning etter § 2-1, kan tegne særskilt forsikring etter lov om foretakspensjon som kan gi uførepensjon til medlemmer som helt eller delvis mister ervervsevnen og/eller ytelser til barn og andre etterlatte av medlemmer som dør. ~~Det samme gjelder for frilanser.~~

(2) Foretaket ~~kan~~ skal tegne forsikring som gir rett til innskuddsfritak under uførhet i samsvar med uføregraden, tilsvarende premiefritak etter lov om foretakspensjon § 6-7. ~~Tilsvarende gjelder for frilanser. Forsikringen skal omfatte alle medlemmer som ikke har fylt 67 år.~~

(3) Første og annet ledd gjelder tilsvarende for foretak og frilansere som omfattes av § 2-3 annet ledd. Forsikring som gir innskuddsfritak i

Figur 1.20

alderspensjonsordning etter § 2-3 annet ledd kan likevel ikke gi rett til innskudd som overstiger innskuddsgrensene i § 2-3 annet ledd fastsatt etter § 5-4.

§ 2-5. *Krav til regelverket*

(1) Regelverket skal fastsette reglene om medlemskap, medlemmenes rettigheter i pensjonsordningen, innskuddsplanen og forvaltningen av pensjonskapitalen.

(2) I regelverket skal det fastsettes om pensjonskapitalbevis i utbetalingsperioden skal:

a. forvaltes i spareavtale med institusjon som nevnt i § 2-2, eller

b. konverteres til pensjonsforsikring basert på forutsetninger om dødelighet i livsforsikringselskap eller i pensjonskasse som oppfyller kravene i lov om foretakspensjon § 2-2 annet ledd.

(3) Har foretaket tegnet særskilt forsikring for uføreytelser og ytelser til etterlatte etter § 2-4, skal regelverket inneholde ytelsesplanen.

(4) Regelverket for pensjonsordningen skal i sin helhet være i samsvar med bestemmelsene i loven her med tilhørende forskrifter.

§ 2-6. *Styringsgruppe*

(1) Foretak som har pensjonsordning som omfatter 15 eller flere medlemmer eller har pensjonsordning med kollektivt investeringsvalg, skal opprette en styringsgruppe for pensjonsordningen på minst tre personer. Minst en av personene skal velges av og blant medlemmene.

(2) Styringsgruppen skal uttale seg i saker som gjelder forvaltningen og praktiseringen av pensjonsordningen. Regelverket skal behandles av styringsgruppen før det vedtas eller endres.

§ 2-7. *Informasjon til arbeidstakerne*

(1) Foretaket skal gi arbeidstakerne en skriftlig oversikt over regelverket for pensjonsordningen. Det skal legges vekt på å gi arbeidstakerne et godt bilde av medlemmenes rettigheter, pensjonsinnskuddene og hvilken alderspensjon disse kan ventes å gi. Tilsvarende gjelder opplysninger om forsikring som vil gi uføreytelser eller ytelser til etterlatte.

(2) Foretaket skal gi arbeidstakerne skriftlig opplysning om endringer av betydning. Krav om skriftlighet i eller i medhold av loven her er ikke til hinder for bruk av elektronisk kommunikasjon. Opplysninger som har betydning for arbeidstakers pensjonsrettigheter kan likevel bare gis ved bruk av elektronisk kommunikasjon dersom den enkelte arbeidstaker har gitt uttrykkelig samtykke til dette.

(3) Kongen kan fastsette regler om hvilken informasjon som skal gis fra institusjon eller foretak i tilknytning til ordningen.

§ 2-8. *Ligningsforhold*

(1) Det skal fremgå av regelverket for pensjonsordningen, innskuddskvitteringer og meldinger til ligningsmyndighetene at dokumentene gjelder pensjonsordning etter loven her.

(2) Innskuddskvitteringer og meldinger til ligningsmyndighetene skal inneholde spesifiserte opplysninger om de innbetalinger foretaket har foretatt, herunder tilskudd til innskuddsfondet.

(3) Er årets innskudd betalt ved overføring fra innskuddsfondet, skal dette angis særskilt. Tilsvarende gjelder for tilbakeføring til foretaket av midler i innskuddsfondet.

(4) Institusjonen og foretaket er ansvarlig for at opplysninger som nevnt i paragrafen her er riktige. Det samme gjelder institusjon som forvalter innskuddsfond.

§ 2-9. *Tilsyn*

(1) Finanstilsynet fører tilsyn med pensjonsordninger etter loven her.

(2) Finner Finanstilsynet at en pensjonsordning er eller forvaltes i strid med lov eller forskrift, kan Finanstilsynet pålegge institusjonen og foretaket å rette på forholdet innen en fastsatt frist. Lov om foretakspensjon § 2-7 fjerde og femte ledd gjelder tilsvarende.

II. Parallele pensjonsordninger

§ 2-10. *Adgang til å ha parallelle pensjonsordninger*

(1) Et foretak med pensjonsordning etter loven her kan samtidig ha en ytelsesbasert eller en engangsbetalt foretakspensjonsordning.

(2) For et foretak som har både pensjonsordning etter loven her og enten en ytelsesbasert eller en engangsbetalt foretakspensjonsordning (parallelle pensjonsordninger), gjelder følgende:

- a. ingen arbeidstaker kan på samme tid være medlem av mer enn en av ordningene,
- b. aldersgrensene skal være de samme i begge ordninger,
- b. regelverket for de to ordningene skal utformes slik at alderspensjonsytelsene står i et rimelig forhold til hverandre og slik at urimelig forskjellsbehandling av grupper av arbeidstakere unngås,
- c. rett til ytelser ved uførhet og til etterlatte skal være utformet på samme måte i de to ordningene.

(3) Bestemmelsene i annet ledd gjelder tilsvarende ved endring av regelverket for en av eller begge pensjonsordninger.

§ 2-11. *Arbeidstakernes valgrett*

(1) Når et foretak oppretter parallelle ordninger, skal hver enkelt arbeidstaker ha rett til å velge hvilken pensjonsordning vedkommende skal være medlem av. Det kan likevel fastsettes i regelverket at arbeidstakerorganisasjoner som har medlemmer ansatt i foretaket, kan velge ordning for sine medlemmer. Det skal fastsettes i regelverket hvilken ordning arbeidstaker som ikke foretar noe valg etter første punktum skal være medlem av.

Figur 1.22

(2) Bestemmelsen i første ledd gjelder tilsvarende for arbeidstaker som blir ansatt i foretaket.

(3) En arbeidstaker kan ikke velge å bli medlem av en pensjonsordning dersom reglene om medlemskap som gjelder for ordningen er til hinder for at arbeidstakeren opptas som medlem.

§ 2-12. Flytting av medlemskap

(1) Regelverket skal inneholde bestemmelser om i hvilke tilfeller en arbeidstaker kan flytte sitt medlemskap fra den ene til den andre pensjonsordningen.

(2) En arbeidstaker skal i alle tilfelle ha rett til flytting av medlemskap ved vesentlig endring av innskudds- eller ytelsesplan eller av regelverket for øvrig i en av pensjonsordningene, dersom endringen er av betydning for fremtidige rettigheter i ordningen.

(3) Ved flytting av medlemskap gjelder bestemmelsene om opphør av medlemskap tilsvarende. Grensen på 12 måneder i § 6-1 annet ledd gjelder samlet medlemskap i de to ordningene.

III. Kombinerte pensjonsordninger

§ 2-13. Adgang til å ha kombinerte pensjonsordninger

Et foretak som har ordning med ytelsesbasert alderspensjon etter lov om foretakspensjon, kan supplere denne med pensjonsordning etter loven her i samsvar med bestemmelsene gitt i eller i medhold av lov om foretakspensjon § 2-12.

Kapittel 3. Alderspensjonskapitalen

§ 3-1. Forvaltning av pensjonskapitalen

Pensjonskapitalen knyttet til pensjonsordningen kan forvaltes

- a. som kollektivordning i samsvar med de regler for felles kapitalforvaltning som gjelder for den institusjonen der ordningen er opprettet, etter reglene i § 3-2, eller
- b. som ordning med kollektivt investeringsvalg etter reglene i § 3-2 a.
- c. som ordning med egen alderspensjonskonto for hver arbeidstaker og med investeringsvalg for egen konto for hvert medlem etter reglene i § 3-3.

§ 3-2. Almennelig forvaltning av pensjonskapitalen

(1) Er det avtalt at pensjonsordningen opprettes som en kollektivordning der institusjonen har forvalteransvaret, skal pensjonskapitalen i sin helhet forvaltes i samsvar med de regler for kapitalforvaltning som gjelder for den institusjonen der ordningen er opprettet.

(2) Kongen kan fastsette en høyeste avkastningsprosent for hvor stor del av oppnådd avkastning av pensjonskapitalen i et år som etter regelverket tillegges pensjonskapitalen. Kongen kan også fastsette at en bestemt del av årets avkastning skal tillegges pensjonskapitalen. Avkastning som ikke tillegges pensjonskapitalen, skal tilføres innskuddsfondet.

§ 3-2a. Kollektiv investeringsportefølje

(1) Er det fastsatt i regelverket at pensjonskapitalen knyttet til pensjonsordningen skal forvaltes som kollektiv investeringsportefølje, skal foretaket inngå avtale med institusjonen om hvordan porteføljen skal sammensettes og hvilken adgang foretaket skal ha til å endre sammensetningen. Før foretaket gjør dette, skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg.

(2) Avkastning og tap ved forvaltningen av investeringsporteføljen skal årlig tilordnes pensjonskapitalen og fordeles mellom medlemmene etter opptjent pensjonskapital.

(3) Det kan i regelverket fastsettes at medlemmenes pensjonskapital skal forvaltes i ulike eller i samme investeringsportefølje. Utskillingen skal i tilfelle foretas på bakgrunn av medlemmets alder *slik eller antall år igjen til fylte 67 år*. Dersom annet ikke er fastsatt i regelverket, skal foretaket inngå avtale med institusjonen om at opptjent pensjonskapital for alle de medlemmer som har syv år eller færre igjen til pensjonsalder, skal utskilles fra pensjonsordningens øvrige kapital og forvaltes som en egen investeringsportefølje. Investeringsporteføljene skal settes sammen med henblikk på at pensjonskapitalen for medlemmer med få år igjen til pensjonsalder *pensjonering* blir forvaltet på en særlig betryggende måte. Første og annet ledd gjelder tilsvarende for hver enkelt portefølje.

§ 3-3. Investeringsvalg for egen pensjonskonto

(1) Er det opprettet egen alderspensjonskonto for hver arbeidstaker i pensjonsordningen, kan det i samsvar med bestemmelse i regelverket også avtales at hver pensjonskonto skal tilordnes en egen investeringsportefølje. Kontohaveren skal ha adgang til å endre investeringsporteføljen.

(2) Avkastningen av investeringsporteføljen skal hvert år tilføres pensjonskontoen. Kontohaveren bærer risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert, når annet ikke er fastsatt i regelverket eller ved avtale med institusjonen.

(3) Pensjonskapital knyttet til egen pensjonskonto kan bare flyttes til annen institusjon etter reglene i § 8-5.

§ 3-4. Krav til investeringsportefølje

(1) En investeringsportefølje kan bestå av

- a. andeler i verdipapirfond,
- b. andeler i en særskilt investeringsportefølje, og
- c. kontanter og tilsvarende likvider.

(2) En særskilt investeringsportefølje sammensettes ~~etter retningslinjer fastsatt av institusjonen. Verdipapirfondloven §§ 4-6 til 4-9 gjelder tilsvarende så langt de passer av institusjonen i samsvar med retningslinjene for kapitalforvaltningen i livsforsikringselskaper og pensjonsforetak.~~

(3) Ved endring av en investeringsporteføljes sammensetning skal markedsverdien av eiendelene legges til grunn ved avregningen.

(4) Eiendeler i den enkelte investeringsportefølje skal registreres slik at det til enhver tid er klart hvilke eiendeler som inngår i porteføljen.

Figur 1.24

(5) Knytter institusjonen avkastningsgaranti til en investeringsportefølje, skal institusjonen kreve særskilt godtgjørelse for dekning av garantirisikoen.

§ 3-5. Opptjent pensjonskapital

(1) Et medlem i en ordning med alminnelig forvaltning av pensjonskapitalen har til enhver tid en pensjonskapital tilsvarende summen av de innskudd som er innbetalt for medlemmet, og en forholdsmessig del av avkastning tilført pensjonsordningen i medlemsperioden. Hvis ordningen er opprettet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse omfattes i tilfelle også andel av tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond.

(2) Et medlem i en pensjonsordning som forvalter pensjonskapitalen med investeringsvalg har til enhver tid opptjent en pensjonskapital lik summen av de innskudd som er innbetalt for medlemmet med tillegg og fradrag for medlemmets avkastning og tap. Hvis ordningen er opprettet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse omfattes i tilfelle også andel av tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond.

(3) Endringer i innskuddsplanen påvirker ikke størrelsen av opptjent pensjonskapital på tidspunktet for endringen.

Kapittel 4. Medlemskap

§ 4-1. Alminnelige regler om medlemskap

(1) Arbeidstakere i foretaket kan opptas i pensjonsordningen.

(2) Pensjonsordningen kan også omfatte arbeidsgiveren og annen person som må anses som innehaver av foretaket. Bestemmelsene i § 4-2 gjelder tilsvarende. Finanstilsynet kan gi nærmere regler om hvilke personer som skal omfattes av dette ledd.

(3) Personer som ikke er pliktig medlem i folketrygden med medlemskap som omfatter opptjening av pensjonsrettigheter, kan være medlem av pensjonsordningen etter regler i forskrift fastsatt av Kongen.

§ 4-2. Hvem skal være medlem

(1) Pensjonsordningen skal omfatte alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 20 år, med mindre annet er fastsatt i loven her eller i forskrifter fastsatt av Kongen. Det kan fastsettes lavere alder i regelverket. *I regelverket kan det også fastsettes at arbeidstakere som har fylt 75 år, ikke skal opptas som medlem.*

(2) En arbeidstaker som ansettes av foretaket og som fyller vilkårene for medlemskap i pensjonsordningen, opptas som medlem fra første arbeidsdag i foretaket.

(3) Arbeidstaker som har mindre enn en femdels stilling i foretaket, skal ikke være medlem av pensjonsordningen med mindre annet er fastsatt i regelverket.

(4) Arbeidstaker som er sesongarbeider og som i løpet av et kalenderår har utført arbeid i foretaket som tilsvarer mindre enn en femdel av tilsvarende fulltidsstilling, skal ikke være medlem av pensjonsordningen med mindre annet er fastsatt i regelverket. I regelverket kan det fastsettes at en sesongarbeider bare skal opptas som medlem dersom det arbeid som er utført i løpet av de siste tre år, for hvert år minst utgjør en femdel av fulltidsstilling.

§ 4-3. Arbeidstakere med permisjon

(1) Arbeidstaker som har permisjon for et fastsatt tidsrom og som forutsettes å gjenoppta arbeid i foretaket etter endt permisjon, skal være medlem av pensjonsordningen i permisjonstiden.

(2) Bestemmelsene i første ledd kan fravikes for permisjon i henhold til avtale ved at det i regelverket fastsettes:

- a. særlige regler om opptjening av pensjon mens permisjonen varer, eller
- b. at medlemskapet skal opphøre fra permisjonstidspunktet.

Det samme gjelder for permisjon i henhold til lov dersom arbeidstakeren er medlem av en annen pensjonsordning i permisjonstiden.

(3) Regelverket kan fastsette at arbeidstakere som er permitterte som følge av driftsinnskrenkninger m.v. skal være medlemmer av pensjonsordningen.

§ 4-4. Fortidspensjonerte arbeidstakere

(1) Fortidspensjonert arbeidstaker skal ikke være medlem av pensjonsordningen.

(2) Arbeidstaker som mottar Avtalefestet pensjon (AFP) kan fortsette som medlem av pensjonsordningen når dette følger av regelverket.

§ 4-4. Pensjonerte arbeidstakere

(1) Arbeidstakere som etter uttak av pensjon fra pensjonsordningen og mens pensjonen utbetales, fortsatt har fulltids- eller deltidsstilling i foretaket, beholder sitt medlemskap i pensjonsordningen og har krav på fortsatt innbetaling av innskudd og premie for forsikring av innskuddsfritak under uførhet. Premie for innskuddsfritak betales likevel bare til fylte 67 år.

§ 4-5. Arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen

Arbeidstaker som etter å ha nådd pensjonsalderen fortsatt har fulltids- eller deltidsstilling i foretaket, beholder sitt medlemskap i pensjonsordningen og har krav på fortsatt innbetaling av innskudd og premie.

Kapittel 5. Innskuddsplanen

§ 5-1. Alminnelige regler

(1) Innskuddsplanen fastsettes av foretaket i samsvar med regler gitt i eller i medhold av loven her. Innskuddsplanen skal gjelde for alle arbeidstakere som omfattes av pensjonsordningen.

(2) Foretaket skal hvert år innbetale innskudd for medlemmene av pensjonsordningen i samsvar med det som er fastsatt i innskuddsplanen. Dersom innskuddsplanen inneholder bestemmelser om dette, kan innskuddene i et bestemt år settes 25 prosent høyere eller lavere enn det som ellers er fastsatt i innskuddsplanen.

(3) Det kan i innskuddsplanen fastsettes at medlemmene skal betale innskudd til pensjonsordningen etter § 5-6.

(4) Innskuddsplanen kan endres etter reglene om endring av regelverket.

Figur 1.26

§ 5-2. Forholdsmessighetsprinsippet

(1) Innskuddsplanen skal fastsettes slik at pensjonsinnskuddene ikke utgjør en større del av lønn for høytlønte enn for lavtlønte, likevel slik at innskudd, som andel av lønn, for lønn ut over 6 G kan være inntil to ganger innskuddet for lønn opp til 6 G.

(2) Er det i ordningens regelverk fastsatt at pensjonskapitalen ved utbetalingsperiodens start skal konverteres til en pensjonsforsikring etter § 7-3 første ledd bokstav b til pensjonsforsikring etter § 2-5 annet ledd bokstav b, skal det ved anvendelsen av bestemmelsene i første ledd tas hensyn til at dødeligheten er ulik for kvinner og menn.

(3) Innskudd for medlem i deltidstilling skal utgjøre en forholdsmessig del av innskuddet dersom medlemmet hadde fulltidstilling.

§ 5-3. Innskuddenes størrelse

(1) Innskudd for medlemmene kan fastsettes som

- a. et bestemt beløp per medlem uavhengig av lønn,
- b. en bestemt prosent av medlemmets lønn,
- c. en bestemt prosent av et lønnsgrunnlag beregnet etter regler fastsatt i regelverket,
- d. et beløp for hvert medlem beregnet på grunnlag av ulike proSENTSATSER for medlemmets lønnsgrunnlag for henholdsvis lønn inntil 6 G og de deler av lønnen som ligger mellom 6 og 12 G.

(2) For ordninger hvor pensjonskapitalen skal konverteres til en forsikring etter § 7-3 første ledd bokstav b, Er det i ordningens regelverk fastsatt at pensjonskapitalen ved utbetalingsperiodens start skal konverteres til pensjonsforsikring etter § 2-5 annet ledd bokstav b, skal det ved anvendelsen av reglene i første ledd fastsettes et høyere beløp eller en høyere proSENTSATSER for kvinner enn for menn, slik at den årlige pensjon innskuddene ventes å gi er uavhengig av medlemmets kjønn. Kongen kan gi nærmere regler om beregning av slike høyere beløp eller proSENTSATSER.

§ 5-4. Innskuddsgrenser

(1) Kongen kan fastsette nærmere regler om at innskuddene i et år ikke skal overstige et fastsatt beløp for hvert medlem eller en fastsatt prosent av medlemmets lønn. Det kan fastsettes ulike proSENTSATSER for medlemmets lønn inntil 6 G og de deler av lønn som ligger mellom 6 og 12 G.

(2) Ved beregning av innskudd etter innskuddsplanen kan det ikke benyttes høyere beløp eller proSENTSATSER enn det som til enhver tid er fastsatt av Kongen i henhold til paragrafen her.

§ 5-5. Beregning av lønn

(1) Ved anvendelsen av reglene i §§ 5-2 til 5-4 skal som et medlems lønn regnes den lønn medlemmet mottar fra foretaket i løpet av innskuddsåret. Det skal ses bort fra lønn over 12 G.

(2) I innskuddsplanen kan det fastsettes at

- a. det for alle medlemmers lønn skal ses bort fra godtgjørelse for overtid, skattepliktige naturalytelser og utgiftsgodtgjørelser eller andre varierende eller midlertidige tillegg,
- b. siste års lønn skal legges til grunn,
- c. det skal brukes et normert lønnsgrunnlag for en eller flere grupper av medlemmer, med mindre dette gir et vesentlig annet resultat enn om hvert enkelt medlems lønn legges til grunn,
- d. det skal ses bort fra en andel av lønnen på inntil 10 prosent, med mindre innskuddsplanen inneholder bestemmelse som nevnt i bokstav a.

§ 5-6. Innskudd fra medlemmene

Det årlige innskuddet medlemmene i pensjonsordningen skal betale i henhold til innskuddsplanen, kan for hvert medlem ikke settes høyere enn 4 prosent av medlemmets lønn beregnet etter § 5-5. Innskudd fra et medlem skal ikke overstige innskuddet foretaket innbetaler for vedkommende medlem i henhold til innskuddsplanen. Det skal i innskuddsplanen fastsettes hvordan innskudd fra medlemmene skal betales.

Kapittel 6. Opphør av medlemskap. Pensjonskapitalbevis

§ 6-1. Opphør av medlemskap

(1) En arbeidstaker som slutter i foretaket uten ~~rett til straks begynnende pensjon, opphører ved fratredelsen samtidig å foreta uttak av alderspensjon etter § 7-2, opphører å være medlem av pensjonsordningen. Dette gjelder ikke arbeidstaker som har sluttet i foretaket som følge av uforhet mens han var i foretakets tjeneste, og som har fått innskuddsfritak.~~

(2) Ved opphør av medlemskap beholder medlemmet sin rett til den pensjonskapital som er opptjent ved fratredelsen, med mindre medlemskapet da har vart kortere enn 12 måneder.

(3) Opptjent pensjonskapital kan ikke utbetales til medlemmet annet enn som ytelser etter § 7-3 7-4.

§ 6-2. Rett til bevis for opptjent pensjonskapital m.v.

(1) Institusjonen skal sørge for at det utstedes bevis for opptjent pensjonskapital i henhold til ~~regelverket § 3-5~~ (pensjonskapitalbevis). Pensjonskapitalbeviset utgjør et eget rettsforhold mellom institusjonen og den dokumentet er utstedt til. Bestemmelsene i loven her gjelder for pensjonskapitalbevis så langt de passer. Pensjonskapitalbeviset kan utstedes elektronisk dersom arbeidstakeren uttrykkelig godtar dette.

(2) Institusjon som utsteder pensjonskapitalbevis skal overføre opptjent pensjonskapital til egen alderspensjonskonto som forvaltes i samsvar med det som er fastsatt i regelverket, med mindre annet avtales mellom kontohaveren og institusjonen i samsvar med § 3-3 første og annet ledd.

(3) *Institusjonen dekker kostnadene ved utstedelse av pensjonskapitalbevis. Hvis pensjonskapitalbeviset skal forvaltes etter reglene i § 3-2 skal det knyttes*

administrasjonsreserve til pensjonskapitalbeviset for dekning av kostnader fram til 67 år.

(4) Utenlandske statsborgere som har hatt bopel her i riket i mindre enn tre år ved opphør av medlemskapet, og som deretter bosetter seg i utlandet, kan benytte opptjent pensjonskapital til å sikre rett til pensjon i institusjon som ikke er etablert i Norge utenlandsk pensjonsinnretning som ikke omfattes av § 1-1 annet ledd.

(5) Pensjonskapitalbevis utstedt i henhold til reglene i loven her skal registreres i Fripolisregisteret.

§ 6-3. Flytting av pensjonskapital

(1) Kontohaveren har rett til å få pensjonskapital i henhold til pensjonskapitalbevis overført til alderspensjonskonto i annen institusjon som nevnt i § 2-2, eller til annen innskuddspensjonsordning eller individuell pensjonsspareavtale etter lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning.

(2) Ved overføring av pensjonskapitalen til annen innskuddspensjonsordning skal opptjent pensjonskapital etter § 3-5 forhøyes med det overførte beløp.

§ 6-4. Sammenslåing av pensjonskapitalbevis

(1) Arbeidstakeren kan kreve at pensjonskapital knyttet til flere konti i samme institusjon blir slått sammen og at nytt pensjonskapitalbevis utstedes av institusjonen. Dette gjelder også etter flytting etter § 6-3.

(2) Ved anvendelsen av første ledd kan det ikke legges til grunn lavere pensjonsalder enn det som følger av § 7-1 første ledd, med mindre pensjonsalderen i alle pensjonsordningene er lavere enn dette.

(3) Pensjonskapitalbevis som skal forvaltes i spareavtale etter § 7-3 første ledd bokstav a, kan ikke slås sammen med pensjonskapitalbevis som skal konverteres til forsikring etter samme bestemmelse bokstav b. Kongen kan gi nærmere regler om sammenslåing av pensjonskapitalbevis som skal konverteres til forsikring.

(2) Kongen kan gi nærmere regler om sammenslåing av pensjonskapitalbevis.

§ 6-5. Fortsatt pensjonssparing

(1) Arbeidstaker som etter at medlemskapet er opphørt ikke er medlem av annen innskudds- eller foretakspensjonsordning, har rett til å fortsette å betale årlige innskudd til alderspensjonskonto opprettet i henhold til §§ 6-2 til 6-4.

(2) Institusjonen skal i skriftlig melding eller på annen forsvarlig måte gi arbeidstaker som opphører å være medlem, informasjon om adgang til å fortsette å betale årlige innskudd etter første ledd. Arbeidstaker må benytte seg av denne adgangen innen seks måneder etter at medlemskapet er opphørt.

(3) Årlige innskudd kan ikke overstige det beløp, justert for utviklingen i folketrygdens grunnbeløp, som ble innbetalt til alderspensjonskontoen siste år arbeidstakeren var medlem av pensjonsordningen.

§ 6-6. Medlem som dør

(1) Retten til pensjonskapitalen faller ikke bort ved at arbeidstakeren dør før uttak av pensjon etter § 7-2 første ledd.

(2) Ved medlemmets død disponeres pensjonskapitalen etter reglene i § 7-7.

Kapittel 7. Bruk av pensjonskapital til alderspensjon

§ 7-1. Pensjonsalder *Alder ved uttak av alderspensjon*

(1) ~~Pensjonsalderen skal fastsettes i regelverket. pensjonsalderen kan ikke settes lavere enn 67 år. En arbeidstaker kan tidligst ta ut alderspensjon ved fylte 62 år. Kongen kan fastsette lavere pensjonsalder enn 67 år regler om uttak av alderspensjon for fylte 62 år for stillinger som:~~

- a. medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller
- b. krever at de ansatte har særlige fysiske eller psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte.

~~(2) Det kan ikke stilles som vilkår i regelverket at alderspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det kan heller ikke stilles som vilkår at arbeidstaker ikke har heltids- eller deltidsstilling i foretaket eller hos annen arbeidsgiver.~~

§ 7-2. Rett til alderspensjon *Uttak av pensjon. Pensjonskapitalbevis*

(1) ~~Når et medlem slutter i foretaket ved eller etter oppnådd pensjonsalder Ved uttak av alderspensjon etter § 7-1 skal institusjonen utstede pensjonskapitalbevis etter § 6-2 med rett til straks begynnende alderspensjon. Pensjonskapitalbeviset kan slås sammen med annet pensjonskapitalbevis som gir arbeidstakeren rett til uttak av alderspensjon, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon. Ved sammenslåing skal institusjonen utstede pensjonskapitalbevis for samlet pensjonskapital.~~

~~(2) Arbeidstaker som etter oppnådd pensjonsalder fortsatt mottar lønn, kan kreve at pensjon ikke skal utbetales i den utstrekning arbeidstakeren mottar lønn. Ikke utbetalt alderspensjon blir værende i pensjonskapitalen. Arbeidstakeren kan fastsette at pensjonskapitalbeviset ved uttaket av pensjon bare skal gjelde en del av pensjonskapitalen. Graden av uttak av pensjonskapitalen som kan tas ut kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Størrelsen av uttaket kan endres ved fylte 67 år og deretter på tidspunkter fastsatt i regelverket. Dette er ikke til hinder for at fullt uttak av pensjon på et annet tidspunkt.~~

~~(3) Innskudd som innbetales for medlemmet etter uttak av pensjon tilføres pensjonskapitalen. Det samme gjelder avkastning tilført medlemmets pensjonskapital. Etter endring av uttaksgraden etter annet ledd, skal det foretas omberegning av årlig pensjonsytelse.~~

~~(4) For arbeidstaker som mottar uførepensjon gjelder foretakspensjonsloven § 5-7b fjerde ledd tilsvarende.~~

§ 7-3. Forvaltning av pensjonskapital i utbetalingsperioden

~~(1) I regelverket skal det fastsettes om pensjonskapitalbevis i utbetalingsperioden skal Etter at det er utstedt pensjonskapitalbevis etter § 7-2, skal arbeidstakeren uten hensyn til det som er bestemt i regelverket etter § 2-5 annet ledd, velge om pensjonskapitalen knyttet til pensjonskapitalbevis i utbetalingsperioden skal:~~

Figur 1.30

- a. forvaltes ved pensjonsspareavtale i institusjon som nevnt i § 2-2, eller
- b. konverteres til pensjonsforsikringsavtale basert på forutsetninger om dødelighet i livsforsikringsselskap eller i pensjonskasse som oppfyller kravene i lov om foretakspensjon § 2-2 annet ledd.

(2) Alderspensjon skal ytes fra den tid medlemmet etter § 7-2 har rett til pensjon, og løpe i minst 10 år. Arbeidstaker dekker kostnadene ved forvaltning av pensjonskapitalen og utbetaling av pensjon.

(3) Er alderspensjonen garantert av institusjonen kan pensjonsytelsen ikke settes ned før etter 10 år. Dersom institusjonen ikke garanterer alderspensjonen, skal pensjonen i et enkelt år ikke utgjøre en større andel av pensjonskapitalen enn dette året utgjør av gjenværende utbetalingsperiode. Ved beregning av gjenværende utbetalingsperiode kan det tas utgangspunkt i at pensjonen skal løpe i 10 år. Pensjonens løpetid kan likevel settes ned til det antall år som er nødvendig for at smalet årlig pensjon kommer opp på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

(3) Arbeidstakeren kan i stedet benytte pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbeviset til engangspremie for tillegg til alderspensjonsytelsen i henhold til individuell pensjonsforsikringsavtale etter lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning eller fripolise utgått fra ytelsesbasert tjenstepensjonsordning etter foretakspensjonsloven, dersom den institusjon det gjelder samtykker.

(4) Årlig utbetaling av alderspensjon kan ikke overstige differansen mellom 10,2 G og beregnet folketrygd etter lov om foretakspensjon § 5-5 første ledd for lønnsgrunnlag lik 12 G, der grunnpensjonen settes lik grunnbeløpet.

(5) Hvis pensjonskapitalen gir grunnlag for større utbetalinger enn det som framkommer av fjerde ledd skal utbetaling av alderspensjon fordeles over flere år.

§ 7-4. Utbetaling av alderspensjon

(1) Alderspensjon skal minst utbetales i et fast antall år fra uttak av pensjon og til fylte 77 år, men ikke i noe tilfelle i mindre enn i 10 år. Utbetalingstiden kan likevel settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på omlag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

(2) Arbeidstakeren kan bestemme at alderspensjon skal utbetales i en lengre periode enn fastsatt i første ledd eller utbetales inn til arbeidstakerens død.

(3) Er alderspensjonen garantert av institusjonen kan pensjonsytelsen ikke settes ned før etter 10 år. Dersom institusjonen ikke garanterer alderspensjonen, skal pensjonen i et enkelt år ikke utgjøre en større andel av pensjonskapitalen enn dette året utgjør av gjenværende utbetalingsperiode. Ved beregning av gjenværende utbetalingsperiode kan det tas utgangspunkt i at pensjonen skal løpe frem til fylte 77 år og i alle tilfelle minst i 10 år.

(4) En arbeidstaker kan kreve at alderspensjon ikke skal utbetales i den utstrekning arbeidstakeren mottar lønn fra foretaket eller fra annet foretaket. Ikke utbetalt alderspensjon blir værende i pensjonskapitalen.

§ 7-5. Forsikringsteknisk omregning av pensjonsforsikring

(1) Dersom tidspunktet for utbetaling, størrelsen av pensjonsytelsen, utbetalingsperioden eller opphørstidspunktet endres, skal alderspensjon i henhold til

pensjonsforsikringsavtale omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på endringstidspunktet. Slike endringer kan ikke gjøres etter arbeidstakeren har fylt 75 år.

(2) Alderspensjon som etter pensjonsforsikringsavtalen skal ytes så lenge arbeidstaker lever, kan ikke omdannes av arbeidstakeren til alderspensjon med annet bestemt opphørstidspunkt.

§ 7-6. Opplysningsplikt om pensjonsytelser

(1) Ved utsendelse av pensjonsbevis til arbeidstakere som fyller 61 år i løpet av året, skal pensjonsinretningen gi arbeidstakeren opplysninger om beregnet årlig pensjonsytelse ved krav om uttak av pensjon i hvert av årene fra fylte 62 til 67 år. Ved beregningen skal det legges til grunn at årlig opptjening av pensjon fortsetter fram til 67 år.

(2) Første ledd gjelder tilsvarende når pensjonsinretningen mottar krav om utbetaling av pensjon etter § 7-2 før fylte 67 år.

§ 7-7. Medlem som dør

(1) Dør et medlem etter uttak av pensjon, skal pensjonskapital som forvaltes i pensjonsspareavtale benyttes til barnepensjon til de barn medlemmet ved sin død forsørger eller plikter å forsørge og pensjon til ektefelle, samboer eller registrert partner.

(2) Barnepensjon utbetales etter reglene i § 7-4 7-3 tredje ledd. Pensjonen skal opphøre når barnet fyller 21 år.

(3) Er pensjonskapitalen større enn det som trengs for å sikre hvert barn en årlig pensjon etter annet ledd på 1 G, benyttes gjenværende kapital til å gi ektefelle, samboer eller registrert partner pensjon i minst 10 år etter reglene i § 7-4 7-3 tredje ledd. Bestemmelsene i lov om foretakspensjon §§ 7-3 og 7-8 annet og tredje ledd gjelder tilsvarende for etterlattepensjon etter bestemmelsen her.

(4) Overstiger pensjonskapitalen det som trengs for å gi barna pensjon etter paragrafen her, og har ingen rett til pensjon etter tredje ledd, utbetales gjenværende pensjonskapital som engangsbeløp til dødsboet.

(5) Har etterlatt ektefelle, registrert partner eller samboer som gis pensjon etter reglene i tredje ledd, også rett til pensjon etter forsikring tegnet etter § 2-4 første ledd, gjelder reglene om ervervsprøving i lov om foretakspensjon §§ 7-5 og 7-6. I så fall anses pensjon etter reglene i tredje ledd som ervervsinntekt.

Kapittel 8. Pensjonsordningens midler

§ 8-1. Midler knyttet til pensjonsordningen

(1) Pensjonsordningens midler omfatter pensjonskapitalen til enhver tid og innskuddsfond. Er pensjonsordningen opprettet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse, inngår også tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond tilordnet pensjonsordningen.

(2) Er pensjonsordningen opprettet med investeringsvalg for pensjonskapitalen, gjelder første ledd tilsvarende i forhold til de midler som er knyttet til samtlige medlemmer som inngår i pensjonsordningen.

Figur 1.32

(3) Pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbevis utstedt etter §§ 6-2 og 7-2 inngår ikke i pensjonsordningens midler.

§ 8-2. Rådighet over pensjonsordningens midler

(1) Pensjonsordningens midler skal disponeres i samsvar med regler gitt i eller i medhold av loven her.

(2) Midlene kan ikke benyttes til å utbetale ytelser til arbeidstakere som ikke er medlem av pensjonsordningen.

§ 8-3. Forholdet til foretaket m.v.

(1) Pensjonsordningens midler skal holdes atskilt fra foretakets midler.

(2) Midlene hefter ikke for foretakets forpliktelser. Midlene kan ikke ved pantsettelse eller på annen måte benyttes til å dekke foretakets eller medlemmenes kreditorer.

(3) Midler i innskuddsfond kan likevel tilbakeføres til foretaket etter reglene i § 9-4.

§ 8-4. Kapitalforvaltningen

(1) Pensjonsordningens midler skal forvaltes i samsvar med de regler for kapitalforvaltningen som gjelder til enhver tid for så vidt annet ikke følger av regler om forvaltning av egen investeringsportefølje fastsatt i eller i samsvar med §§ 3-2 til 3-4.

(2) Renten på lån til foretaket eller medlemmer skal settes lik vanlig markedsrente for tilsvarende lån. Lånevilkårene skal gi adgang til å endre renten i samsvar med utviklingen i rentemarkedet.

(3) Avkastningen og overskudd på midler i innskuddsfondet skal årlig tilføres innskuddsfondet. Det kan fastsettes at midler i innskuddsfondet skal forvaltes som egen investeringsportefølje i samsvar med § 3-4. Foretaket skal ha adgang til å endre den investeringsportefølje som er tilordnet innskuddsfondet.

§ 8-5. Flytting av pensjonsordningen m.v.

Pensjonsordningens midler kan flyttes til annen institusjon som nevnt i § 2-2 i henhold til ellers gjeldende regler. Før foretaket gjør dette, skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg.

Kapittel 9. Innskuddsfond

§ 9-1. Innskuddsfond for pensjonsordningen

(1) Foretaket skal ha et innskuddsfond for pensjonsordningen. Dette gjelder selv om pensjonsordningen har egen alderspensjonskonto for hver arbeidstaker.

(2) Midler i innskuddsfondet opprettet av samme foretak skal anses som et fond knyttet til alle pensjonsordninger foretaket har opprettet eller sluttet seg til.

§ 9-2. Midler i innskuddsfondet

Innskuddsfondet skal tilføres:

- a. alle tilskudd til innskuddsfondet som omfattes av skatteloven § 6-46
- b. avkastning på midlene i innskuddsfondet etter § 8-4 tredje ledd
- c. avkastning på pensjonskapitalen i samsvar med § 3-2 annet ledd
- d. innskudd for arbeidstakere med kortere medlemstid enn 12 måneder, jf. § 6-1 annet ledd, samt for meget forskuddsbetalt innskudd for medlemmer som slutter i foretaket i løpet av året.

§ 9-3. Bruk av midler i innskuddsfond

(1) Innskuddsfondet kan brukes til dekning av:

- a. årets innskudd i henhold til innskuddsplanen for pensjonsordningen
- b. alderspensjon til arbeidstakere som ikke har nådd fastsatt pensjonsalder, men som har fylt 67 år eller i tilfelle en lavere alder fastsatt etter § 7-1 annet ledd, *premie for forsikring av innskuddsfritak under uførhet og andre forsikringer knyttet til uførisiko*,
- c. kostnad i henhold til § 14-1 fjerde ledd.

(2) Foretaket kan ikke bruke midler i innskuddsfondet til formål som nevnt i første ledd bokstav b og c, med mindre innskuddsfondet fortsatt vil være tilstrekkelig til å sikre at forpliktelser som nevnt i første ledd bokstav a blir dekket for inneværende og neste år.

(3) Har en pensjonskasse tapt sin ansvarlige kapital, kan midler i innskuddsfondet også benyttes til å dekke manglende pensjonskapital.

§ 9-4. Overføring til foretaket

(1) Er innskuddsfondet ved årets utgang større enn seks ganger gjennomsnittet av årets innskudd etter innskuddsplanen og tilsvarende innskudd for de to foregående år, skal foretaket sørge for at det overskytende beløp overføres til foretaket.

(2) Foretaket kan bestemme at midler i innskuddsfondet som overstiger halvparten av grensen etter første ledd, skal overføres til foretaket. Før dette gjøres skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg.

Kapittel 10. Konsernforhold**§ 10-1. Felles pensjonsordning for konsernforetak**

(1) Flere foretak i samme konsern kan opprette felles pensjonsordning dersom de til sammen fyller minstekravene i § 2-3. Et foretak i konsernet kan også slutte seg til pensjonsordning som er opprettet av ett eller flere andre konsernforetak.

(2) Finanstilsynet kan samtykke i at andre foretak som har tilsvarende nær tilknytning til hverandre, har felles pensjonsordning.

§ 10-2. Gruppeinndeling

(1) Arbeidstakerne i hvert av foretakene skal utgjøre en egen gruppe innenfor pensjonsordningen. Finanstilsynet avgjør i tvilstilfelle hvilken gruppe en arbeidstaker skal tilhøre.

(2) Bestemmelsene i kapitlene 4 til 7 og 9 gjelder i forhold til medlemmene av hver gruppe. Det kan fastsettes særskilt innskuddsplan for hver gruppe.

(3) Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for at det fastsettes felles innskuddsplan for alle medlemmene i pensjonsordningen. ~~eller felles regler for bruk av pensjonskapitalen.~~

§ 10-3. Tilskudd til pensjonsordningen m.v.

(1) Årlige innskudd, premier og andre tilskudd til pensjonsordningen skal fordeles mellom foretakene på grunnlag av de beløp som trengs for å sikre rettighetene for de medlemmer som inngår i hver gruppe.

(2) Ingen av foretakene kan belastes med en større andel av tilskuddene enn fastsatt i første ledd.

(3) Avkastning og overskudd, samt andre inntekter og kostnader knyttet til pensjonsordningen, skal fordeles mellom gruppene etter gjeldende regler.

§ 10-4. Fellesfond m.v.

(1) Pensjonsordningen kan ha felles ordning for forvaltning av pensjonskapitalen i samsvar med reglene i §§ 3-2 til 3-4. Pensjonsordningen kan ha felles innskuddsfond.

(2) Ved disponeringen av felles innskuddsfond gjelder reglene i § 10-3 tilsvarende.

(3) Det skal føres regnskap for midler under felles forvaltning som sikrer at bestemmelsene i § 10-3 blir overholdt.

§ 10-5. Opphør av konsernforholdet

(1) Selges et konsernforetak eller opphører konsernforholdet på annen måte, skal foretaket og dets gruppe av medlemmer skilles ut fra den felles pensjonsordning. Tilsvarende gjelder dersom tilknytningsforhold som nevnt i § 10-1 annet ledd opphører.

(2) Ved utskillelsen skal den del av den felles pensjonsordnings midler som knytter seg til foretakets gruppe, tilordnes foretaket. Er foretaket solgt eller konsernforholdet opphørt på annen måte, kan innskuddsfondet unntas fra fordeling dersom foretakets gruppe av arbeidstakere med medlemskap utgjør mindre enn en tredel av de arbeidstakere som er medlemmer i den felles pensjonsordning.

(3) Er det for det utskilte foretakets gruppe tegnet forsikringer som nevnt i § 2-4, skal også avsetninger knyttet til slike forsikringer fordeles med mindre foretakets gruppe av arbeidstakere med medlemskap utgjør mindre enn en tredel av de arbeidstakere som er medlemmer i den felles pensjonsordning.

(4) Skal medlemmene av foretakets gruppe sikres pensjon i ny pensjonsordning i annen institusjon, skal tilordnede midler overføres til institusjonen etter § 8-5. For øvrig skal pensjonsordningen avvikles etter reglene i loven her.

Kapittel 11. Sammenslåing av foretak

§ 11-1. Virkeområde

(1) Bestemmelsene i kapitlet her gjelder ved sammenslåing av foretak når minst ett av foretakene har pensjonsordning etter loven her på tidspunktet for sammenslåingen. Dette gjelder selv om foretak som omfattes av sammenslåingen har pensjonsordning etter lov om foretakspensjon.

(2) Bestemmelsene i kapitlet her er ikke til hinder for at det sammenslåtte foretaket kan ha parallelle pensjonsordninger.

§ 11-2. Opprettelse av ny pensjonsordning etter loven her

(1) Skal foretaket etter sammenslåingen ha pensjonsordning etter loven her, må ny pensjonsordning opprettes. Pensjonskapital og innskuddsfond knyttet til tidligere ordninger overføres til den nye ordningen.

(2) Fastsetter innskuddsplanen for den nye ordningen lavere innskudd enn innskuddsplanen for en tidligere ordning, kan den tidligere innskuddsplanen videreføres for medlemmene av den tidligere ordningen på tidspunktet for sammenslåingen.

(3) Har et foretak som deltar i sammenslåingen pensjonsordning etter lov om foretakspensjon, kan den tidligere ordningen videreføres for medlemmene av ordningen på tidspunktet for sammenslåingen.

(4) Videreføring etter annet eller tredje ledd kan bare finne sted dersom samtlige tidligere innskuddsplaner eller foretakspensjonsordninger blir videreført.

§ 11-3. Foretaket skal ha foretakspensjonsordning

(1) Skal foretaket etter sammenslåingen ha pensjonsordning etter lov om foretakspensjon, gjelder reglene i lov om foretakspensjon kapittel 13.

(2) Har foretak som omfattes av sammenslåingen pensjonsordning etter loven her, skal pensjonsordningen omdannes etter reglene i § 14-1.

§ 11-4. Videreføring av tidligere pensjonsordning

(1) Skal det nye foretaket ikke ha egen pensjonsordning etter loven her eller etter lov om foretakspensjon, kan pensjonsordning for et foretak som omfattes av sammenslåingen videreføres for medlemmene av ordningen på tidspunktet for sammenslåingen. § 11-2 fjerde ledd gjelder tilsvarende.

(2) Pensjonsordning som ikke blir videreført, skal opphøre og avvikles etter reglene i loven her eller i lov om foretakspensjon.

Kapittel 12. Deling av foretak m.v.

§ 12-1. Deling av foretak

(1) Bli et foretak delt opp i to eller flere nye foretak, skal pensjonsordningen deles på samme måte, med mindre pensjonsordningen videreføres som felles

pensjonsordning for de nye foretakene etter reglene i kapittel 10. De medlemmer som skal overføres til hvert av foretakene skal anses som egen gruppe.

(2) Pensjonskapitalen knyttet til pensjonsordningen skal fordeles mellom medlemmene på grunnlag av opptjent pensjonskapital etter § 3-5 for hvert medlem. Avkastning frem til tidspunktet for deling av foretaket skal være tilført pensjonskapitalen før fordelingen. Innskuddsfondet skal fordeles og overføres til pensjonsordningene for de nye foretakene på grunnlag av innskuddet for hvert medlem i delingsåret.

(3) Hvert av de nye foretakene skal benytte midler tilordnet foretaket og dets gruppe av medlemmer for å sikre medlemmene tilsvarende pensjonsordning. Blir et foretak etablert ved delingen og deretter sluttet sammen med et annet foretak, gjelder reglene i kapittel 11.

(4) Medlemmer i pensjonsordningen som ikke skal overføres til de nye foretakene skal sikres rett til pensjonskapital etter reglene i kapittel 6. Blir en del av foretakets virksomhet avviklet i forbindelse med delingen, gjelder § 12-3 tilsvarende.

(5) Har det foretak som deles pensjonsordning i pensjonskasse, skal pensjonskassen avvikles etter § 13-3 fjerde ledd, likevel slik at sikkerhetsfond og egenkapital deles og tilordnes hvert av de nye foretakene på grunnlag av opptjent pensjonskapital for hvert foretaks gruppe av medlemmer.

§ 12-2. Utskilling av en del av foretaket

(1) Blir en del av foretaket utskilt til eget foretak, og skal en del av medlemmene i pensjonsordningen overføres til det nye foretaket, gjelder § 12-1 første til fjerde ledd tilsvarende. Er det mindre enn en tredel av de arbeidstakere som er medlemmer i foretakets pensjonsordning som skal overføres til det nye foretaket, kan innskuddsfondet unntas fra deling.

(2) Blir virksomhet i foretaket utskilt og overført til annet foretak, og skal en del av medlemmene i foretakets pensjonsordning overføres til dette foretaket, gjelder første ledd tilsvarende. Har dette foretaket egen pensjonsordning, gjelder reglene i kapittel 11 tilsvarende. For øvrig gjelder reglene i § 11-4 eller kapittel 6.

§ 12-3. Avvikling av virksomhet i foretaket

(1) Blir en virksomhet i foretaket utskilt og avviklet, skal midlene knyttet til pensjonsordningen fordeles mellom den gruppe av medlemmer som må slutte og den gruppe som blir tilbake i foretaket, etter reglene i § 12-1 annet ledd. Er det mindre enn to tredeler av de arbeidstakere som er medlemmer i foretakets pensjonsordning som må slutte i foretaket, skal innskuddsfondet unntas fra deling.

(2) Midler tildelt den gruppe som skal slutte i foretaket disponeres etter reglene i § 13-3 første til tredje ledd.

(3) Paragrafen her gjelder tilsvarende dersom virksomheten i foretaket innskrenkes i løpet av to år på en slik måte at det må likestilles med en avvikling av en virksomhet. Finanstilsynet avgjør i tvilstilfelle om dette er tilfelle.

Kapittel 13. Opphør og avvikling

§ 13-1. Opphør av pensjonsordningen

(1) Foretaket kan bestemme at pensjonsordningen skal opphøre. Før beslutning treffes skal spørsmålet om opphør forelegges styringsgruppen og styret i pensjonskassen.

(2) Pensjonsordningen skal opphøre når det treffes vedtak om at virksomheten i foretaket skal avvikles. Det samme gjelder når det følger av bestemmelse i loven her at pensjonsordningen skal opphøre.

(3) Sluttes foretaket å betale innskudd til pensjonsordningen, og foreligger det ikke midler i innskuddsfondet til dekning av innskuddene, skal ordningen opphøre.

§ 13-2. Avvikling av foretaket

(1) Skal foretaket avvikles fordi dets virksomhet overføres til annet foretak, gjelder reglene i kapittel 11 tilsvarende så langt de passer dersom minst to tredeler av de arbeidstakere som er medlemmer i foretakets pensjonsordning samtidig overføres til det andre foretaket. Medlemmer som ikke overføres, skal sikres rett til pensjonskapital etter reglene i kapittel 6.

(2) Skal mindre enn to tredeler av de arbeidstakere som er medlemmer i foretakets pensjonsordning overføres til det andre foretaket, skal pensjonsordningen opphøre og avvikles etter reglene i § 13-3.

§ 13-3. Avvikling av pensjonsordningen

(1) Når pensjonsordningen opphører, skal pensjonskapitalen knyttet til ordningen fordeles mellom medlemmene på grunnlag av opptjent pensjonskapital etter § 3-5 for hvert medlem. Avkastning frem til opphørstidspunktet skal være tilført pensjonskapitalen før fordelingen.

(2) Innskuddsfondet fordeles mellom medlemmene på grunnlag av innskuddet for hvert medlem i opphørsåret. Ingen skal likevel tildeles mer fra innskuddsfondet enn det som trengs for å sikre fortsatt innbetaling av innskudd i inntil 5 år eller i tilfelle en kortere periode frem til ~~oppnådd pensjonsalder~~ *uttak av alderspensjon fra pensjonsordningen ved fylte 67 år*. Resten av innskuddsfondet tilbakeføres til foretaket.

(3) Reglene i kapittel 6 gjelder tilsvarende. Midler tildelt et medlem fra innskuddsfondet tillegges opptjent pensjonskapital.

(4) Ved avvikling av pensjonskasse skal egenkapitalen etter sluttregnskapet anvendes som fastsatt i vedtektene. For øvrig kan egenkapitalen med Finanstilsynets samtykke utbetales til foretaket.

Kapittel 14. Endring av pensjonsordning

§ 14-1. Omdanning til foretakspensjonsordning

(1) Et foretak som vil opprette pensjonsordning etter lov om foretakspensjon i stedet for pensjonsordning etter loven her, skal avvikle pensjonsordningen etter reglene i kapittel 13. Innskuddsfond knyttet til pensjonsordningen skal likevel overføres som premiefond for den nye pensjonsordningen.

(2) Det kan fastsettes i regelverket for den nye pensjonsordningen at opptjent pensjonskapital benyttes som premiereserve for medlemmenes alderspensjonsrettigheter i den nye pensjonsordningen. Lov om foretakspensjon §§ 4-11 annet og tredje ledd, 4-12 og 4-13 gjelder tilsvarende. Bestemmelsen i leddet her gjelder ikke når pensjonsordningen er opprettet med investeringsvalg for pensjonskapitalen.

(3) Annet ledd gjelder ikke arbeidstakere som ~~har mindre enn 10 år igjen til pensjonsalderen på grunn av alder ikke har rett etter regelverket til å bli medlem av foretakspensjonsordningen~~, eller som for øvrig ikke har rett til å bli medlem av foretakspensjonsordningen etter reglene i lov om foretakspensjon kapittel 3, med mindre annet er fastsatt i regelverket. Innskuddspensjonsordningen videreføres for slike arbeidstakere.

(4) Dersom pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene knyttet til utstedelse av pensjonskapitalbevis ved omdanning etter paragrafen her, skal de resterende kostnadene først dekkes av midler i innskuddsfondet og deretter ved innbetaling fra foretaket dersom midlene i innskuddsfondet ikke er tilstrekkelige.

§ 14-2. Pensjoner under utbetaling

Omdanning etter reglene i § 14-1 er uten innvirkning på de rettigheter som tilkommer personer som får utbetalt pensjon.

Kapittel 15. Ikrafttredelse. Endring i andre lover

§ 15-1. Ikrafttredelse.

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

§ 15-2. Endringer i andre lover

1.4 LOV 2000-03-24 nr 16: Lov om foretakspensjon (foretakspensjonsloven)

Del I. Innledende bestemmelser

Kapittel 1. Virkeområde. Definisjoner

§ 1-1. Virkeområde

(1) Loven gjelder foretakspensjonsordning og foretak som har eller oppretter slik pensjonsordning.

(2) Pensjonsordning etter loven her kan opprettes ved avtale med

- a. selskap som har tillatelse fra norske myndigheter til å drive virksomhet livsforsikringsvirksomhet her i riket som livsforsikringsselskap,
- b. selskap som er hjemmehørende i annen stat innenfor EØS-området og som har adgang til å drive livsforsikringsvirksomhet i Norge pensjonskasse som har tillatelse fra norske myndigheter til her i riket å overta kollektive pensjonsordninger som regnes som livsforsikring,
- c. pensjonskasse som er forsikringsteknisk oppbygget og godkjent av Kredittilsynet selskap som er etablert i en annen stat innenfor EØS-området og som her i riket har adgang til å drive livsforsikringsvirksomhet,
- d. pensjonskasse som er etablert i annen stat innenfor EØS-området etter nærmere bestemmelser gitt av Kongen, og som har adgang til her i riket å overta kollektive pensjonsordninger som regnes som livsforsikring.

(3) Loven gjelder også for Svalbard, jf. lov om Svalbard av 17. juli 1925 nr. 11 § 1 annet ledd.

§ 1-2. Definisjoner

(1) I loven betyr:

- a. Pensjonsordning: Foretakspensjonsordning som nevnt i § 1-1 (2).
- b. Regelverket: Pensjonsforsikringsavtalen med tilhørende vilkår og pensjonsplan eller vedtektene for en pensjonskasse med tilhørende pensjonsplan.
- c. Pensjonsplan: Den del av regelverket som gjelder fastsettelsen av pensjonsytelsene.
- d. Premiereserve: Avsetning til dekning av kontraktmessige forpliktelser overfor de forsikrede, inklusive administrasjonsreserve til dekning av fremtidige kostnader.
- e. Pensjonistenes overskuddsfond: Fond for overskudd tilordnet premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling.
- f. Beregningsgrunnlag: Det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen.
- g. Folketrygdens grunnbeløp (G): Det til enhver tid gjeldende grunnbeløpet i folketrygden.
- h. Lønn: Skattepliktig lønnsinntekt, beregnet personinntekt og godtgjørelse til deltaker for arbeidsinnsats i deltakerlignet selskap.
- i. Ytellesbasert alderspensjon: Alderspensjon som gir rett til ytelser fastsatt etter § 5-2 første ledd a, b eller c, beregnet i samsvar med bestemmelser i regelverket.

Figur 1.40

- j. Engangsbetalt alderspensjon: Alderspensjon tilsvarende de rettigheter som angitt i § 5-2 annet ledd, beregnet i samsvar med bestemmelser i regelverket.
- k. Innskuddspremie: Premie som foretaket etter innskuddspremieplanen skal innbetale for de enkelte medlemmer og som årlig skal benyttes til å gi medlemmene rett til alderspensjon i samsvar med bestemmelser i regelverket.
- l. Innskuddspremieplan: Plan som angir hvordan de årlige innskuddspremier for medlemmene skal beregnes.
- m. *Opptjeningsalder: Den alder som er fastsatt i regelverket etter § 4-1 og som angir når medlemmenes rett til alderspensjon etter regelverket vil være opptjent.*
 - (2) I loven betyr:
 - a. Foretak: Aksjeselskap, allmennaksjeselskap, ansvarlig selskap, enkeltpersonforetak og ethvert annet rettssubjekt som har arbeidstaker i sin tjeneste.
 - b. Konsern: Konsern som nevnt i aksjeloven § 1-3 og allmennaksjeloven § 1-3, likevel slik at morselskapet ikke må være aksjeselskap eller allmennaksjeselskap.
 - c. Medlemmer: Arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pensjonsordningen. Som medlem regnes også ~~alderspensjonist som har sluttet hos forsikringstaker ved oppnådd pensjonsalder~~ arbeidstaker som har tatt ut alderspensjon, ~~og uførepensjonist samt arbeidstaker som er blitt ufør mens han var i forsikringstakers tjeneste, og som mottar uførepensjon eller det betales premie eller innskudd for i henhold til forsikring av premie- eller innskuddsfritak ved uforhet.~~

Når det følger av regelverket, skal arbeidstaker som slutter hos forsikringstaker før oppnådd pensjonsalder og samtidig mottar Avtalefestet Pensjon (AFP), regnes som medlem.
- d. Barn: Medlemmets barn, herunder stebarn og fosterbarn.
- e. Registrert partner: Partner i registrert partnerskap der partnerne ikke har samtykket til å omgjøre partnerskapet til ekteskap.
- f. Samboer: Person som medlemmet:
 - 1. har felles bolig og felles barn med, eller
 - 2. lever sammen med i ekteskaps- eller partnerskapslignende forhold når det godtgjøres at forholdet har bestått uavbrutt i de siste fem årene før dødsfallet, og det ikke forelå forhold som ville hindre at lovlig ekteskap eller partnerskap ble inngått.
- g. Forsikrede: Pensjonsordningens medlemmer, deres ektefelle, barn, registrert partner og samboer når de er sikret eller mottar pensjon etter regelverket.

§ 1-3. Forskrifter

- (1) Kongen kan fastsette nærmere regler til utfylling og gjennomføring av bestemmelsene i loven her.

Del 2. Pensjonsordningen

Kapittel 2. Opprettelse av pensjonsordninger

I. Pensjonsordning med foretakspensjon

§ 2-1. Adgang til å opprette pensjonsordning

(1) Et foretak kan opprette pensjonsordning i samsvar med reglene i loven her for å sikre arbeidstakere i foretaket og andre forsikrede pensjonsytelser i tillegg til de ytelser som til enhver tid utbetales i henhold til lov om folketrygd. *Regelverket for pensjonsordningen skal i sin helhet være i samsvar med bestemmelsene i loven her med tilhørende forskrifter.*

(2) Pensjonsordningen skal gi rett til alderspensjon *utformet enten som ytelsesbasert alderspensjon eller som engangsbetalt alderspensjon. Foretaket skal tegne forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak ved uforhet i samsvar med uføregraden etter reglene i § 6-7.*

(3) *Pensjonsordningen kan i tillegg til alderspensjon gi rett til uførepensjon, samt pensjon til etterlatt barn, ektefelle, registrert partner og samboer. Foretak som har pensjonsordning Det kan opprettes særskilt pensjonsordning for pensjonsytelser etter lovens kapittel 6 og 7.*

§ 2-2. Minstekrav til foretakspensjonsordninger

(1) Et foretak kan opprette pensjonsordning i henhold til loven her dersom foretaket har:

- a. minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling,
- b. minst én arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, eller
- c. personer i foretaket som hver har en arbeidstid og lønn som utgjør 20 prosent eller mer av full stilling, og som til sammen utfører arbeid som tilsvarer minst to årsverk.

(2) Pensjonsordning kan også opprettes i pensjonskasse som er i samsvar med bestemmelser gitt i eller i medhold av forsikringsloven. Skal pensjonskassen ha mindre enn 50 medlemmer, skal vedtektene for pensjonskassen inneholde særlige bestemmelser om gjenforsikring av forsikringsrisiko og begrensning av risiko knyttet til kapitalforvaltningen slik at medlemmenes rett til pensjon er betryggende sikret. Finanstilsynet fastsetter nærmere regler om dette.

(3) Dersom foretaket ved utløpet av et kalenderår ikke oppfyller vilkårene i første ledd, og foretaket heller ikke i løpet av et kalenderår igjen oppfyller vilkårene, skal pensjonsordningen opphøre og avvikles etter reglene i kapittel 15. Pensjonsordning i pensjonskasse som i en periode på seks måneder ikke oppfyller vilkårene i annet ledd, skal opphøre og avvikles etter reglene i kapittel 15 eller videreføres som pensjonsforsikring i samsvar med første ledd.

§ 2-3. *Pensjonsplan*

(1) Det skal fastsettes en pensjonsplan som angir vilkårene for og omfanget av pensjonsytelsene. Har pensjonsordningen engangsbetalt alderspensjon, skal pensjonsplanen også inneholde en innskuddspremieplan i samsvar med § 5-2 fjerde ledd.

(2) Ytelser opptjent etter pensjonsplanen skal være garantert av forsikringsselskapet for så vidt annet ikke følger av reglene om kollektivt investeringsvalg i § 11-1 a eller investeringsvalg for det enkelte medlem i § 11-2.

(3) Pensjonsplanen skal gjelde for alle arbeidstakere og andre forsikrede som omfattes av pensjonsordningen, med mindre annet følger av loven her med tilhørende forskrift. Det kan settes som vilkår for utbetaling at de forsikrede framsetter krav om ytelser etter lov om folketrygd.

§ 2-4. *Styringsgruppe*

(1) Foretak som har pensjonsordning som omfatter 15 eller flere medlemmer eller har pensjonsordning med kollektivt investeringsvalg etter § 11-1 a, skal opprette en styringsgruppe for pensjonsordningen på minst tre personer. Minst en av personene skal velges av og blant medlemmene.

(2) Styringsgruppen skal uttale seg om saker som gjelder forvaltningen og praktiseringen av pensjonsordningen. Regelverket skal behandles av styringsgruppen for det vedtas eller endres.

§ 2-5. *Livsforsikringsselskapets plikter*

(1) Et livsforsikringsselskap kan bare tegne « Foretakspensjonsordning med skattefordel » når forsikringsavtalen og pensjonsordningen er i samsvar med loven her med tilhørende forskrifter.

(2) Livsforsikringsselskapet skal påse at foretaket avgir skriftlig erklæring om at foretaket ikke har opprettet eller er tilsluttet annen pensjonsordning. Oversendelse kan skje ved bruk av elektronisk kommunikasjon dersom det er benyttet en betryggende metode som autentiserer avsender og sikrer kravets innhold. Dersom foretaket har annen pensjonsordning må forsikringsselskapet påse at samtlige pensjonsordninger sett i sammenheng, er i samsvar med loven her med tilhørende forskrifter.

(3) Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder så langt de passer for pensjonskasser.

§ 2-6. *Ligningsforhold*

(1) Det skal fremgå av regelverket for pensjonsordningen, premiekvitteringer og meldinger til ligningsmyndighetene at dokumentene gjelder foretakspensjonsordning etter loven her.

(2) Premiekvitteringer og meldinger til ligningsmyndighetene skal inneholde spesifiserte opplysninger om de innbetalinger som foretaket har foretatt av årets premie, tilskudd til premiefond og tilskudd til pensjonistenes overskuddsfond.

(3) Er årets premie betalt ved overføring fra premiefondet, skal dette angis særskilt. Tilsvarende gjelder ved tilbakeføring av premiefondsmidler til foretaket.

(4) Forsikringsselskapet, pensjonskassen og foretaket er ansvarlig for at opplysninger som nevnt i denne bestemmelsen er riktige. Det samme gjelder institusjon som forvalter premiefond.

§ 2-7. Tilsyn

(1) Finanstilsynet fører tilsyn med foretakspensjonsordninger.

(2) Finner Finanstilsynet at en pensjonsordning er eller forvaltes i strid med lov eller forskrift, kan Finanstilsynet pålegge forsikringsselskapet eller pensjonskassen å rette på forholdet innen en fastsatt frist.

(3) Finner Finanstilsynet at en beregning eller fordeling av midler er foretatt i strid med gjeldende regler, kan Finanstilsynet kreve at beregningen eller fordelingen endres innen en fastsatt frist.

(4) Dersom frist gitt i medhold av annet og tredje ledd ikke overholdes, kan Finanstilsynet gi nærmere retningslinjer for virksomheten, oppnevne nytt styre eller styringsgruppe for pensjonsordningen, eller bestemme at pensjonsordningen skal opphøre og avvikles etter bestemmelsene i kapittel 15.

(5) Bestemmer Finanstilsynet at pensjonsordningen skal opphøre, skal tilsynet gi melding om vedtaket til Skattedirektoratet.

§ 2-8. Informasjon til arbeidstakerne

(1) Foretaket skal gi arbeidstakerne en skriftlig oversikt over regelverket for pensjonsordningen. Det skal legges vekt på å gi arbeidstakerne et godt bilde av medlemmenes rettigheter, premiene og hvilken alderspensjon disse kan ventes å gi. Tilsvarende gjelder opplysninger om forsikring som vil gi uføreytelser eller ytelser til etterlatte.

(2) Foretaket skal gi arbeidstakerne skriftlig opplysning om endringer i regelverket av betydning. Krav om skriftlighet i eller i medhold av loven her er ikke til hinder for bruk av elektronisk kommunikasjon. Opplysninger som har betydning for arbeidstakers pensjonsrettigheter kan likevel bare gis ved bruk av elektronisk kommunikasjon dersom den enkelte arbeidstaker har gitt uttrykkelig samtykke til dette.

(3) Kongen kan fastsette regler om hvilken informasjon som skal gis fra institusjon eller foretak i tilknytning til ordningen.

II. Parallele pensjonsordninger

§ 2-9. Adgang til å ha parallelle pensjonsordninger

(1) Et foretak med pensjonsordning etter loven her kan samtidig ha en pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven. Et foretak kan ha to pensjonsordninger etter loven her dersom den ene har ytelsesbasert og den andre engangsbetalt alderspensjon.

(2) For et foretak som både har pensjonsordning etter loven her og etter innskuddspensjonsloven eller har både en ytelsesbasert og en engangsbetalt alderspensjonsordning etter loven her (parallele pensjonsordninger), gjelder følgende:

- a. ingen arbeidstaker kan på samme tid være medlem av mer enn en av ordningene,
- b. ~~aldersgrensen skal være de samme i begge ordninger,~~
- b. regelverket i de to ordningene skal utformes slik at alderspensjonsytelsene står i et rimelig forhold til hverandre og slik at urimelig forskjellsbehandling av grupper av arbeidstakere unngås,
- c. rett til ytelser ved uførhet og til etterlatte skal være utformet på samme måte i de to ordningene.

(3) Bestemmelsene i annet ledd gjelder tilsvarende ved endring av regelverket for en av eller begge pensjonsordninger.

§ 2-10. Arbeidstakernes valgrett

(1) Når et foretak oppretter parallelle ordninger, skal hver enkelt arbeidstaker ha rett til å velge hvilken pensjonsordning vedkommende skal være medlem av. Det kan likevel fastsettes i regelverket at arbeidstakerorganisasjoner som har medlemmer ansatt i foretaket kan velge ordning for sine medlemmer. Det skal fastsettes i regelverket hvilken ordning arbeidstaker som ikke foretar noe valg etter første punktum skal være medlem av.

(2) Bestemmelsen i første ledd gjelder tilsvarende for arbeidstaker som blir ansatt i foretaket.

(3) En arbeidstaker kan ikke velge å bli medlem av en pensjonsordning dersom reglene om medlemskap som gjelder for ordningen er til hinder for at arbeidstakeren opptas som medlem.

§ 2-11. Flytting av medlemskap

(1) Regelverket skal inneholde bestemmelser om i hvilke tilfeller en arbeidstaker kan flytte sitt medlemskap fra den ene til den andre pensjonsordningen.

(2) En arbeidstaker skal i alle tilfelle ha rett til flytting av medlemskap ved vesentlig endring av innskudds- eller ytelsesplan eller av regelverket for øvrig i en av pensjonsordningene, dersom endringen er av betydning for fremtidige rettigheter i ordningen.

(3) Ved flytting av medlemskap gjelder bestemmelsene om opphør av medlemskap tilsvarende. Grensen på 12 måneder i § 4-6 annet ledd gjelder samlet medlemskap i de to ordningene.

III. Kombinerte pensjonsordninger

§ 2-12. Adgang til å ha kombinerte pensjonsordninger

(1) Et foretak som har ordning med ytelsesbasert alderspensjon etter loven her, kan supplere denne med en pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven, eller en pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon etter loven her (kombinerte pensjonsordninger).

(2) For kombinerte pensjonsordninger etter første ledd gjelder følgende:

- a. samtlige ansatte som omfattes av regelverkets bestemmelser om medlemskap i pensjonsordningen med ytelsesbasert alderspensjon, skal være medlem av begge pensjonsordningene,

- b. innskuddspensjonen eller den engangsbetalte alderspensjonen skal utgjøre et tillegg til ytelsene i den ytelsesbaserte alderspensjonsordningen,
- c. regelverket i pensjonsordningene skal utformes med sikte på at forskjellsbehandling mellom arbeidstakere unngås så langt det er mulig når det gjelder samlet pensjon sett i forhold til lønn og tjenestetid i foretaket,
- d. et foretak kan ikke samtidig ha kombinerte pensjonsordninger og parallelle pensjonsordninger etter § 2-9 eller innskuddspensjonsloven § 2-10.

(3) Kongen kan fastsette nærmere regler om utformingen av kombinerte pensjonsordninger. Det kan fastsettes regler om at innskuddene det enkelte år til sikring av innskuddspensjon eller engangsbetalt alderspensjon ikke skal overstige en fastsatt prosent av lønn sett i forhold til pensjonsnivået i den ytelsesbaserte pensjonsordningen.

(4) Dersom pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene knyttet til utstedelse av fripoliser ved opprettelse av kombinerte pensjonsordninger etter paragrafen her, skal de resterende kostnadene først dekkes av midler i premiefondet og deretter ved innbetaling fra foretaket dersom midlene i premiefondet ikke er tilstrekkelige.

(5) Foretaket kan tegne uførepensjon enten i tilknytning til den ytelsesbaserte pensjonsordningen eller i tilknytning til begge pensjonsordningene i den kombinerte ordningen. Den samlede kombinerte ordningen skal legges til grunn ved fastsettelse av uførepensjonens størrelse etter § 6-3 første ledd. Dersom uførepensjonen er tegnet kun i tilknytning til foretakets ytelsesbaserte pensjonsordning, skal det fastsettes i regelverket at det skal ytes et tillegg til den uførepensjon som fastsettes på grunnlag av størrelsen på den ytelsesbaserte alderspensjonen.

~~(6) Et foretak kan ikke ha Forsikring av rett til premie- eller innskuddsfritak ved uføret etter reglene i § 6-7 skal knyttes til begge knyttet til bare en av pensjonsordningene.~~

(7) Foretaket kan tegne pensjon til etterlatte enten i tilknytning til den ytelsesbaserte pensjonsordningen eller i tilknytning til begge pensjonsordningene i den kombinerte ordningen. Den samlede kombinerte ordningen kan legges til grunn ved fastsettelse av etterlattepensjonens størrelse etter kapittel 7. Dersom etterlattepensjonen er tegnet kun i tilknytning til foretakets ytelsesbaserte pensjonsordning, kan det fastsettes i regelverket at det skal ytes et tillegg til den etterlattepensjon som fastsettes på grunnlag av størrelsen på den ytelsesbaserte alderspensjonen. Innskuddspensjonsloven § 7-4 femte ledd gjelder tilsvarende ved kombinerte pensjonsordninger dersom etterlatt ektefelle, registrert partner eller samboer gis pensjon etter reglene i innskuddspensjonsloven § 7-4 tredje ledd.

~~(8) Årlig utbetaling av alderspensjon fra de samlede kombinerte pensjonsordninger kan ikke overstige differansen mellom 10,2 G og beregnet folketrygd etter § 5-5 første ledd for lønnsgrunnlag lik 12 G, der grunnpensjonen settes til grunnbeløpet.~~

~~(9) Dersom de samlede kombinerte pensjonsordninger gir grunnlag for større årlige utbetalinger enn det som framkommer av åttende ledd, skal utbetaling av innskuddspensjonen eller den engangsbetalte alderspensjonen fordeles over flere år.~~

Figur 1.46

Kapittel 3. Medlemskap i pensjonsordningen

§ 3-1. *Krav til regelverket*

(1) Regelverket skal inneholde bestemmelser om medlemskap og opptak av medlemmer.

(2) I regelverket kan det gjøres unntak eller fastsettes særlige vilkår for særlige grupper av arbeidstakere for så vidt bestemmelsene er i samsvar med loven her med tilhørende forskrifter.

§ 3-2. *Alminnelige regler om medlemskap*

(1) Arbeidstakere i foretaket kan opptas i dets pensjonsordning.

(2) Pensjonsordningen kan også omfatte arbeidsgiveren og annen person som må anses som innehaver av foretaket. Bestemmelsene i § 3-5 gjelder tilsvarende. Finanstilsynet kan gi nærmere regler om hvilke personer som skal omfattes av dette ledd.

(3) Personer som ikke er pliktig medlem i folketrygden med medlemskap som omfatter opptjening av pensjonsrettigheter, kan ikke være medlem av pensjonsordningen med mindre annet følger av forskrift fastsatt av Kongen.

I. Rett og plikt til medlemskap

§ 3-3. *Hvem skal være medlem*

(1) Pensjonsordningen skal omfatte alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 20 år, med mindre annet er fastsatt i loven her eller i forskrifter fastsatt av Kongen. Det kan fastsettes lavere alder i regelverket.

(2) En arbeidstaker skal være medlem selv om det for tiden ikke opptjenes rett til pensjon i tillegg til ytelsene etter lov om folketrygd.

(3) Arbeidstakere som er medlemmer av en annen pensjonsordning som foretaket betaler premie eller avgift til og som gir ytelser av minst tilsvarende verdi, skal ikke være medlemmer av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

§ 3-4. *Nye arbeidstakere*

(1) En arbeidstaker som ansettes av foretaket og som fyller vilkårene for medlemskap i pensjonsordningen, opptas som medlem fra første arbeidsdag i foretaket.

(2) Forsikringsloven kapittel 11 gjelder ved flytting til pensjonsordningen av premiereserve og andre midler knyttet til fripolise for opptjent pensjon.

§ 3-5. *Arbeidstakere i deltidsstilling*

(1) Arbeidstaker som har mindre enn en femdel av full stilling i foretaket, skal ikke være medlem av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

(2) Opptjent pensjon for arbeidstaker i deltidsstilling skal utgjøre en forholdsmessig del av den pensjon som ville være opptjent dersom arbeidstakeren hadde hatt fulltidsstilling.

§ 3-6. Sesongarbeidere

(1) Arbeidstaker som er sesongarbeider og som i løpet av et kalenderår utfører arbeid i foretaket som tilsvarer mindre enn en femdel av tilsvarende fulltidsstilling, skal ikke være medlem av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

(2) I regelverket kan det fastsettes at en sesongarbeider bare skal opptas som medlem dersom det arbeid som er utført i løpet av de siste tre år, for hvert år minst utgjør en femdel av fulltidsstilling.

§ 3-7. Arbeidstakere med permisjon

(1) Arbeidstaker som har permisjon for et fastsatt tidsrom og som forutsettes å gjenoppta arbeid i foretaket etter endt permisjon, skal være medlem av pensjonsordningen i permisjonstiden.

(2) Bestemmelsene i første ledd kan fravikes for permisjon i henhold til avtale ved at det i regelverket fastsettes:

- a. særlige regler om opptjening av pensjon mens permisjonen varer, eller
- b. at medlemskapet skal opphøre fra permisjonstidspunktet.

Det samme gjelder for permisjon i henhold til lov dersom arbeidstakeren er medlem av en annen pensjonsordning i permisjonstiden.

(3) Regelverket kan fastsette at arbeidstakere som er permitterte som følge av driftsinnskrenkninger m.v. skal være medlemmer av pensjonsordningen.

§ 3-8. Arbeidstakere som ikke er arbeidsføre

(1) Arbeidstaker som ikke er arbeidsfør på den tid arbeidstakeren ellers skulle opptas som medlem, skal først bli medlem av pensjonsordningen når arbeidstakeren begynner å arbeide i stillingen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

II. Eldre og pensjonerte arbeidstakere**§ 3-9. Eldre arbeidstakere**

(1) En arbeidstaker skal tas opp som medlem av pensjonsordningen etter bestemmelsene i §§ 3-3 til 3-8 selv om arbeidstakeren ved ansettelsen har mindre enn 10 år igjen til **pensjonsalderen** *opptjeningsalderen etter § 4-1*.

(2) I regelverket kan det for slike arbeidstakere eller for bestemte grupper av slike arbeidstakere likevel bestemmes at de som har mindre enn et fastsatt antall år igjen til **pensjonsalderen** *opptjeningsalderen etter § 4-1*, ikke skal tas opp som medlemmer eller bare skal opptas på særskilte vilkår. *Arbeidstakere som ikke opptas som medlemmer i foretakspensjonsordningen, skal sikres alderspensjon ved engangsbetalt alderspensjon eller etter innskuddspensjonsloven.*

(3) Bestemmelser i regelverket om medregning av tidligere tjenestetid skal ikke gjelde for arbeidstakere som har mindre enn 10 år igjen til **pensjonsalderen** *opptjeningsalderen etter § 4-1* når de opptas, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

(4) Bestemmelsene i annet og tredje ledd gjelder ikke ordning med engangsbetalt alderspensjon.

§ 3-10. Fortidspensjonerte arbeidstakere *Arbeidstakere som har nådd opptjeningsalderen*

(1) ~~Fortidspensjonert arbeidstaker skal ikke være medlem av pensjonsordningen. Arbeidstakere som blir ansatt i stilling i foretaket etter å ha nådd opptjeningsalderen etter § 4-1, har ikke rett til å bli medlem i pensjonsordningen.~~

(2) ~~Arbeidstaker som mottar Avtalefestet Pensjon (AFP) kan fortsette som medlem av pensjonsordningen når dette følger av regelverket. Slike arbeidstakere skal sikres alderspensjon ved engangsbetalt alderspensjon eller etter innskuddspensjonsloven, med mindre de tas opp som medlem på særlige vilkår.~~

§ 3-11. Arbeidstakere som har nådd pensjonsalder *Pensjonerte arbeidstakere*

(1) ~~Arbeidstaker som etter å ha nådd pensjonsalderen uttak av alderspensjon fra pensjonsordningen fortsatt har fulltids- eller deltidsstilling i foretaket, beholder sitt medlemskap i pensjonsordningen og har opptjening etter bestemmelsene i § 4-5 har krav på at årlig premie eller innskudd innbetales inntil arbeidstakeren når opptjeningsalderen etter § 4-1.~~

(2) ~~Etter at arbeidstakeren har nådd opptjeningsalderen, gjelder reglene om opptjening av rett til pensjon i § 4-5.~~

Kapittel 4. Opptjening av pensjon

I. Almennelige regler

§ 4-1. Pensjonsalder *Opptjeningsalder*

(1) ~~Pensjonsalderen skal fastsettes i regelverket. Pensjonsalderen kan ikke sette lavere enn 67 år. I regelverket for pensjonsordningen skal det legges til grunn at de rettigheter til alderspensjon som medlemmene erverver i samsvar med regelverket vil være opptjent når medlemmene fyller 67 år (opptjeningsalderen). Opptjeningsalderen kan settes høyere enn 67 år.~~

(2) ~~I regelverket for pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon skal det legges til grunn at retten til full alderspensjon vil være opptjent av medlemmer som ved nådd opptjeningsalder har en pensjonsgivende tjenestetid som oppfyller minstekravet til tjenestetid fastsatt etter § 4-3 første ledd.~~

(3) ~~Kongen kan fastsette lavere pensjonsalder opptjeningsalder enn 67 år for stillinger som:~~

- a. medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller
- b. krever at de ansatte har særlige fysiske eller psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte.

§ 4-2. Opptjent pensjon

(1) ~~Opptjent ytelsesbasert alderspensjon for et medlem skal til enhver tid utgjøre en så stor del av full alderspensjon for medlemmet i henhold til pensjonsplanen, som den medlemmets pensjonsgivende tjenestetid fra medlemmet er opptatt i pensjonsordningen og til beregningstidspunktet utgjør i forhold til den~~

tjenestetid ved nådd opptjeningsalder som kreves for rett til full pensjon (lineær opptjening). Tjenestetiden som kreves for rett til full pensjon er tiden fra opptak i ordningen fram til pensjonsalderen, men ikke mindre enn tiden som følger av *Den pensjonsgivende tjenestetiden* som kreves for at et medlem skal ha rett til full alderspensjon, beregnes for det enkelte medlem og utgjør tiden fra medlemmet er opptatt i pensjonsordningen og til medlemmet vil nå den opptjeningsalder som er fastsatt i regelverket, likevel slik at det i alle tilfelle skal kreves en tjenestetid ved nådd opptjeningsalder som minst tilsvarer kravet til tjenestetid fastsatt i regelverket etter § 4-3 første ledd.

(2) Har pensjonsordningen engangsbetalt alderspensjon, skal opptjent pensjon til enhver tid utgjøre summen av de rettigheter til pensjon som medlemmet har ervervet i samsvar med regelverket og beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen. Avkastning i tillegg til midler tilført etter beregningsgrunnlaget skal hvert år benyttes som engangspremie for forhøyelse av opptjent pensjon. Forvaltes midler knyttet til alderspensjon med kollektivt investeringsvalg etter § 11-1 a eller med investeringsvalg for det enkelte medlem etter § 11-2, skal opptjent pensjon likevel ikke overstige den rett til pensjon som etter beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen motsvarer den premiereserven medlemmet har opptjent til enhver tid.

II. Ytelsesbasert pensjon

§ 4-3. Krav til tjenestetid

(1) I regelverket skal det kreves en tjenestetid i foretaket på minst 30 år ved den opptjeningsalder som er fastsatt etter § 4-1, men ikke mer enn 40 år, for å ha rett til fulle pensjonsytelser.

(2) Tjenestetiden regnes fra første arbeidsdag i foretaket. Det skal ses bort fra tjenestetid for opprettelsen av pensjonsordningen når annet ikke er fastsatt i regelverket.

(3) Ved beregning av etterlattpensjon og av uførepensjon regnes tjenestetiden fram til det tidspunkt medlemmet tidligst ville ha oppnådd rett til alderspensjon nådd opptjeningsalderen.

§ 4-4. Skifte av stilling i foretaket

(1) Dersom en arbeidstaker før fastsatt pensjonsalder opptjeningsalder går over fra fulltidsstilling til deltidsstilling, skal pensjon opptjent som følge av tjenestetid etter endringstidspunktet utgjøre en forholdsmessig del av den pensjon som ville være opptjent i full stilling. Har en arbeidstaker ved oppnådd pensjonsalder opptjeningsalder en samlet tjenestetid i det samme foretaket på mer enn kravet til tjenestetid etter § 4-3 første ledd, kan det ses bort fra at tjenestetid ut over det fastsatte minste antall år er i deltidsstilling.

(2) Dersom lønnen til en arbeidstaker blir satt ned som følge av skifte av stilling eller annen endring av arbeidsoppgavene, gjelder følgende fra og med endringstidspunktet:

- a. pensjonen skal beregnes ut fra den nye lønnen. I regelverket kan det likevel fastsettes at høyere lønn skal legges til grunn dersom skifte av stilling som medfører lønnsreduksjon skjer i løpet av de siste ti årene for pensjonsalder nådd

Figur 1.50

- opptjeningsalder,*
- b. tjenestetiden før endringstidspunktet skal medregnes ved beregningen av pensjonen, og
 - c. det skal utstedes fripolise etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 som sikrer arbeidstakerens rett til den del av opptjent pensjon på endringstidspunktet som overstiger den pensjon som da ville være opptjent om lønnen etter bokstav a legges til grunn ved beregningen.
- (3) Dersom en arbeidstaker skifter stilling i foretaket og dette fører til endring av pensjonsalderen *opptjeningsalderen*, skal opptjent pensjon beregnes særskilt for den tjenestetid arbeidstakeren har i hver av stillingene. I regelverket kan det likevel fastsettes at:
- a. opptjent pensjon skal beregnes ut fra samlet tjenestetid i foretaket og pensjonsalderen *opptjeningsalderen* i den nye stillingen. ~~og~~
 - b. ~~det skal utstedes fripolise etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 som sikrer arbeidstakerens rett til den del av opptjent pensjon på endringstidspunktet som overstiger den pensjon som da ville være opptjent om pensjonsalderen i den nye stillingen legges til grunn ved beregningen.~~

§ 4-5. Arbeidstakere Medlem som har nådd pensjonsalderen opptjeningsalderen

(1) *Opptjening av ytelsesbasert foretakspensjon opphører når arbeidstakere har fylt 75 år.*

(2) *Medlem som ved oppnådd pensjonsalder nådd opptjeningsalder ikke har opptjent full pensjon etter § 4-3 4-2 første ledd annet punktum, og som etter oppnådd pensjonsalder fortsatt har stilling i foretaket, skal godskrives etterfølgende tjenestetid. Ved beregningen av opptjent pensjon skal det ses bort fra endringer etter nådd opptjeningsalder i lønn og beregnet folketrygd for medlemmet. For øvrig gjelder bestemmelsene i § 4-4 tilsvarende.*

(3) *Har arbeidstakeren etter § 4-3 første ledd medlemmet opptjent full pensjon ved oppnådd pensjonsalder nådd opptjeningsalder eller før øvrig for fratredelsen på et senere tidspunkt som følge av godskriving av tjenestetid etter annet ledd, skal det når medlemmet deretter foretar uttak av alderspensjon, foretas omregning av pensjonen på grunnlag av den premiereserve som er knyttet til fullt opptjent pensjon. Forsikringsteknisk kontantverdi av ytelsene skal være den samme før og etter omregningen.*

(4) *Er en arbeidstaker etter å ha fratrudd sin stilling ved oppnådd pensjonsalder ansatt i annet foretak, kan arbeidstakeren kreve at pensjon ikke skal utbetales i den utstrekning det blir utbetalt lønn fra foretaket. I så fall skal det foretas omregning av pensjonen etter annet ledd. For medlem som har opptjent rett til full pensjon, og som fortsatt har stilling i foretaket, gjelder § 3-10 annet ledd tilsvarende.*

III. Opphør av medlemskap. Fripolise

§ 4-6. Opphør av medlemskap

(1) *Et medlem som slutter i foretaket uten rett til straks begynnende pensjon samtidig å foreta uttak av alderspensjon, opphører ved fratredelsen å være medlem av pensjonsordningen.*

(2) Medlemmet beholder sin rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve ved fratredelsen, *samt en forholdsmessig andel av pensjonsordningens tilleggsavsetninger. Dette gjelder likevel ikke dersom tjenestetiden ved fratredelsen med mindre tjenestetiden da er kortere enn 12 måneder.*

(3) Premiereserven kan ikke utbetales til medlemmet.

§ 4-7. Rett til fripolise

(1) Når et medlem slutter i foretaket med rett til opptjent pensjon, skal pensjonsinretningen sørge for at det utstedes fripolise som sikrer medlemmet rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve *og andel av tilleggsavsetninger.* Tilsvarende gjelder for medlem av ordning etter § 11-2 som slutter med rett til straks begynnende alderspensjon. Er opptjent premiereserve knyttet til alderspensjon mindre enn 50 prosent av folketrygdens grunnbeløp, har medlemmet likevel bare rett til at premiereserven blir overført til annen foretakspensjonsordning eller individuell pensjonsavtale etter lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning.

(2) Fripolise i henhold til foretakspensjonsforsikring skal utstedes av livsforsikringsselskapet som har tegnet forsikringen. Er pensjonsordningen i en pensjonskasse, utstedes fripolise etter reglene i § 4-8. Fripolise kan utstedes elektronisk dersom arbeidstakeren uttrykkelig godtar dette.

§ 4-8. Særregler for pensjonskasser

(1) En pensjonskasse kan inngå avtale med et livsforsikringsselskap som nevnt i § 1-1 annet ledd om at selskapet skal utstede fripolise til medlemmer som slutter i foretaket. Et medlems premiereserve ved fratredelsen skal i tilfelle beregnes etter selskapets beregningsgrunnlag.

(2) Pensjonskassen skal inngå slik avtale om utstedelse av fripolise til medlemmer som slutter i foretaket ~~mer enn ett år før pensjonsalderen, med mindre Kredittilsynet samtykker i at slike fripoliser utstedes av pensjonskassen selv dersom pensjonskassen etter sin tillatelse ikke har adgang til å utstede fripoliser.~~

(3) Når fripolise ikke skal utstedes av et livsforsikringsselskap, utstedes fripolisen av pensjonskassen. *Bestemmelsene i § 4-7 første ledd gjelder tilsvarende.*

§ 4-9. Forsikringsforholdet etter fripolise

(1) Fripolisen utgjør et eget rettsforhold mellom den som har mottatt fripolisen og livsforsikringsselskapet eller pensjonskassen som har utstedt den.

(2) Fortsettelsesforsikring som nevnt i forsikringsavtaleloven § 19-7 skal tegnes på samme vilkår som fripolisen, likevel slik at det kan avtales at forsikringen utvides til å omfatte uførepensjon og pensjoner til etterlatte etter kapittel 6 og 7 i loven her. Årlig premie for fortsettelsesforsikring for engangsbetalt alderspensjon kan likevel ikke overstige det beløp, justert for utviklingen i folketrygdens grunnbeløp, som ble innbetalt til alderspensjonskontoen siste år arbeidstakeren var medlem av pensjonsordningen.

(3) ~~Dersom en arbeidstaker har en stilling med høyere pensjonsalder enn den pensjonsalder som gjelder etter fripolisen, kan arbeidstakeren for fripolisens pensjonsalder er nådd, kreve at det skal foretas omregning av pensjonen etter stillingens pensjonsalder på grunnlag av den premiereserve som da er knyttet til~~

Figur 1.52

~~fripolisen. Samlet forsikringsteknisk kontantverdi skal være den samme før og etter omregningen. Reglene om uttak av alderspensjon i §§ 5-7a til 5-7c gjelder tilsvarende for fripoliser, med unntak av reglene om gradert uttak i § 5-7b annet og tredje ledd som ikke gjelder for fripoliser.~~

~~(4) En arbeidstaker som fratrer sin stilling ved oppnådd pensjonsalder ved fylte 67 år eller senere, men før pensjonsalderen etter fripolisen, kan kreve at det da foretas omregning av pensjonen etter tredje ledd. Midlene knyttet til en fripolise kan overføres til annet livsforsikringselskap eller pensjonskasse etter reglene i forsikringsloven kapittel 11. Midlene kan ikke overføres til annet livsforsikringselskap enn nevnt i § 1-1 annet ledd.~~

§ 4-10. Utenlandske statsborgere

(1) Utenlandske statsborgere som har hatt bopel her i riket i mindre enn tre år, og som slutter i foretaket med rett til opptjent pensjon og som deretter bosetter seg i utlandet, kan bruke tilhørende premiereserve til å sikre pensjonsrettigheter i livsforsikringselskap som ikke er etablert i Norge *utenlandsk pensjonsinnretning som ikke omfattes av § 1-1 annet ledd.*

IV. Medregning av tjenestetid i annet foretak

§ 4-11. Adgang til medregning

(1) Regelverket kan inneholde bestemmelser om medregning av tjenestetid og opptjent pensjon fra medlemskap i annen privat pensjonsordning. For eldre arbeidstakere gjelder § 3-9 tredje ledd.

(2) Medregningen skal gjennomføres ved at arbeidstakeren gis et tillegg i den pensjonsgivende tjenestetid.

(3) I regelverket for en pensjonsordning som har regler om medregning, skal det fastsettes som vilkår for medregning at midler knyttet til pensjon opptjent på grunnlag av tidligere tjenestetid i annet foretak blir overført til pensjonsordningen etter reglene i forsikringsloven kapittel 11.

§ 4-12. Regler for medregning

(1) Ved medregning av tjenestetid for medlemskap i annen pensjonsordning skal tillegget i tjenestetid settes lik tjenestetiden i den tidligere ordningen dersom premiereserven for den pensjon som er opptjent der, er minst like stor som premiereserven ville være i den nye ordningen etter like lang opptjeningstid. Ved beregningen av premiereserven i den nye ordningen legges de ytelser som gjelder for arbeidstakeren ved opptaket i den nye ordningen til grunn. Er premiereserven fra den tidligere ordningen mindre, avkortes tillegget i tjenestetid slik at det svarer til den overførte premiereserve.

(2) Foretaket kan likevel beslutte at ved medregning av tjenestetid for medlemskap i annen pensjonsordning skal tillegget i tjenestetid settes lik tjenestetiden i den tidligere ordningen.

§ 4-13. Overføring av premiereserve

(1) Midler som overstiger den premiereserve som etter § 4-12 medgår for å sikre full medregning av tidligere tjenestetid, herunder midler knyttet til rett til ytelser som ikke kan videreføres i pensjonsordningen, skal sikres ved fripolise etter § 5-9 annet ledd.

V. Fripoliseregister m.v.**§ 4-14. Registrering av fripoliser**

(1) Fripoliser utstedt i henhold til reglene i loven her skal registreres i Fripoliseregisteret. Registeret skal så vidt mulig omfatte fripoliser utstedt i henhold til tidligere gjeldende regler om private tjenstepensjonsordninger.

(2) Kongen gir nærmere regler om opprettelsen av Fripoliseregisteret og om føringen av registeret, samt om adgangen til å innhente opplysninger fra registerføreren. Kongen kan også gi regler om foretakenes, pensjonsinnretningenes og de forsikredes plikt til å gi opplysninger til Fripoliseregisteret.

§ 4-15. Sammenslåing av fripoliser

(1) Arbeidstaker som har flere fripoliser utstedt av samme pensjonsinnretning, kan kreve at rettighetene etter polisene blir slått sammen og at ny fripolise blir utstedt på grunnlag av de samlede rettigheter. Dette gjelder også i tilfelle av flytting som nevnt i § 4-9 femte ledd.

(2) Ved sammenslåing av fripoliser som gir ulike rettigheter, skal det foretas omregning av alderspensjon på grunnlag av premiereserver for alderspensjon på omregningstidspunktet. Samlet forsikringsteknisk kontantverdi skal være den samme før og etter omregningen. Det kan ikke legges til grunn en lavere pensjonsalder opptjeningsalder enn 67 år med mindre pensjonsalderen opptjeningsalderen etter alle fripolisene er lavere enn 67 år.

(3) Kongen kan fastsette nærmere regler om omregning av rettigheter etter fripoliser som slås sammen, herunder regler som gjelder sammenslåing av fripoliser knyttet til uførepensjon og etterlattepensjoner.

(4) Fripolise som gir rett til utbetaling av pensjon når krav om sammenslåing fremsettes, omfattes ikke av sammenslåing etter paragrafen her, med mindre pensjonsinnretningen samtykker.

Kapittel 5. Alderspensjon**I. Almennelige regler****§ 5-1. Retten til alderspensjon**

(1) Alderspensjon skal ytes fra den pensjonsalder regelverket fastsetter § 4-1, uttak av alderspensjon etter § 5-7a og så lenge arbeidstakeren lever.

(2) For stillinger med lavere pensjonsalder enn 67 år kan det i regelverket fastsettes at pensjonen bare skal løpe til fylte 67 år, eller at pensjonsytelsen skal settes ned ved fylte 67 år.

(2) Det kan fastsettes i regelverket at alderspensjon skal opphøre eller settes ned ved fylte 77 år eller senere, men ikke i noe tilfelle før alderspensjon har vært utbetalt minst i 10 år.

(3) Arbeidstakeren har ikke rett til utbetaling fra pensjonsordningen så lenge og i samme forhold som arbeidstakeren mottar lønn fra foretaket, jf. § 3-11. Er en arbeidstaker etter å ha fratrudd sin stilling ved oppnådd pensjonsalder ansatt i annet foretak, kan arbeidstakeren kreve at pensjon ikke skal utbetales i den utstrekning det blir utbetalt lønn fra foretaket. § 4-5 annet ledd gjelder tilsvarende ved omregning av pensjon etter leddet her.

(3) Kongen kan i særlige tilfelle gjøre unntak fra første og annet ledd.

§ 5-2. Alderspensjonens størrelse

(1) Ytelsesbasert alderspensjon kan fastsettes til:

- a. et beløp fastsatt ut fra lønn og beregnet folketrygd etter § 5-5,
- b. en bestemt del av medlemmets lønn, beregnet etter regler angitt i regelverket,
- c. et bestemt beløp pr. medlem, fastsatt i forhold til og ikke høyere enn folketrygdens grunnbeløp.

(2) Engangsbetalt alderspensjon tilsvarer summen av de pensjonsrettigheter som et medlem etter regelverket hvert år erverver som følge av innbetaling av årlig innskuddspremie tillagt årlig avkastning.

(3) Endring i lønn som følge av særskilt avtale eller av den alminnelige lønnsutvikling i foretaket, skal tillegges virkning fra det tidspunkt endringen trer i kraft. Det samme gjelder når pensjonen er fastsatt som en bestemt del av folketrygdens grunnbeløp. Ved opptjening av pensjon etter nådd opptjeningsalder gjelder reglene i § 4-5.

(4) I pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon skal innskuddspremieplanen utformes i samsvar med reglene gitt i eller i medhold av lov om innskuddspensjon kapittel 5. Innskuddspremieplanen skal angi hvor stor del av årlig avkastning som skal tilføres premiereserven og benyttes som engangspremie for tillegg til pensjonsrettighetene. Forvaltes midler knyttet til alderspensjon med kollektivt investeringsvalg etter § 11-1 a eller med investeringsvalg for det enkelte medlem etter § 11-2, skal årlig avkastning i sin helhet benyttes som engangspremie for tillegg til pensjonsrettighetene.

II. Ytelsesbasert alderspensjon

§ 5-3. Forholdsmessighetsprinsippet

(1) I pensjonsplanen skal ytelsene fastsettes slik at forholdet mellom de enkelte medlemmers samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd blir rimelig ut fra lønn og tjenestetid i foretaket. Det kan likevel fastsettes at alle medlemmer uten hensyn til lønn skal ha rett til en minste ytelse på inntil grunnbeløpet i folketrygden opptjent forholdsmessig etter tjenestetiden.

(2) De samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd skal ikke utgjøre en større prosentdel av lønnen for medlemmer med høyere lønn enn for medlemmer med lavere lønn.

(3) For medlemmer som omfattes av andre pensjonsordninger som foretaket har betalt eller betaler premie til, skal ytelser fra slike ordninger også inngå ved beregningen av de samlede pensjonsytelser.

(4) Ved beregningen av ytelsene fra folketrygden gjelder reglene i § 5-5.

§ 5-4. Beregning av lønn

(1) Ved beregning av pensjonsytelsene skal som et medlems lønn regnes den lønn som medlemmet mottar fra foretaket.

(2) Regelverket kan fastsette at:

- a. det skal ses bort fra godtgjørelse for overtid, skattepliktige naturalytelser og utgiftsgodtgjørelser eller andre varierende eller midlertidige tillegg,
- b. siste års lønn, eller gjennomsnittet av de to eller tre siste års lønn før pensjonsalderen oppnås, skal legges til grunn,
- c. det skal benyttes et normert lønnsgrunnlag for en eller flere grupper av medlemmer, med mindre dette gir et vesentlig annet resultat enn om det enkelte medlems lønn ble lagt til grunn,
- d. det skal ses bort fra en andel av lønn etter første ledd. Andelen skal ikke overstige 10 prosent av lønn. Hvis regelverket inneholder denne bestemmelse, kan det ikke inneholde regler etter bokstav a.

§ 5-5. Beregnet folketrygd

(1) Forutsetter pensjonsplanen at pensjonsytelsene for de enkelte medlemmer skal utgjøre et beløp fastsatt ut fra lønn og beregnet folketrygd, skal folketrygdens ytelser beregnes etter følgende regler:

- a. grunnpensjonen for samtlige medlemmer settes til grunnbeløpet eller tre firedeler av dette,
- b. tilleggspensjonen beregnes for hvert medlem etter folketrygdens regler på grunnlag av den lønn som er pensjongivende i ordningen. Dersom den beregnede tilleggspensjonen er mindre enn folketrygdens sært tillegg, skal beregnet tilleggspensjon settes lik sært tillegg,
- c. senere endringer i folketrygdens regelverk skal være uten betydning for rett til opptjent pensjon.

(2) I regelverket kan det fastsettes at arbeidstakere som på grunn av alder ikke har rett til full tilleggspensjon etter folketrygden, skal gis et tillegg til pensjonsytelsen som tilsvarer den manglende tilleggspensjon etter folketrygden.

(3) Skal det ved fastsettelse av pensjonsytelsen tas hensyn til deltidsansettelse, beregnes ytelsen fra folketrygden på grunnlag av lønn i full stilling og reduseres forholdsmessig på samme måte som ved beregningen av pensjonsgrunnlaget for deltidsstilling.

(4) Ved beregningen av ytelsene fra folketrygden i samsvar med bestemmelsene i første til tredje ledd skal det regelverk som gjaldt for folketrygden 31. desember 2009 legges til grunn. Som folketrygdens grunnbeløp benyttes likevel det til enhver tid gjeldende grunnbeløp i folketrygden.

Figur 1.56

§ 5-6. Særlige regler om beregning av pensjonsytelser

(1) I regelverket kan det fastsettes at:

- a. det ved endringer i lønn som går ut over den alminnelige lønnsutvikling i foretaket, ikke skal tas hensyn til tidligere tjenestetid,
- b. pensjonsgrunnlaget de siste ti år før et medlem når pensjonsalderen, bare skal reguleres etter den alminnelige lønnsutvikling i foretaket,
- c. grupper av arbeidstakere som etter reglene i kapittel 3 ikke har rett til medlemskap i pensjonsordningen, skal ha lavere ytelser enn andre medlemmer.

(2) Regelverket kan fastsette at pensjonens løpetid skal settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at årlig pensjon kommer opp på et nivå tilsvarende omlag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Forsikringsteknisk kontantverdi av pensjonen skal være den samme før og etter omregningen.

§ 5-7. Grense for samlede pensjonsytelser

(1) Pensjonsytelsene skal fastsettes slik at de samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd for hvert medlem ikke vil overstige:

- a. 100 prosent av medlemmets lønn inntil 6 G, og
- b. 70 prosent av den del av medlemmets lønn som ligger mellom 6 G og 12 G, og
- c. 0 prosent av den del av medlemmets lønn som overstiger 12 G.

(2) For medlemmer som ikke har full stilling i foretaket, skal grensen for de samlede pensjonsytelser utgjøre en forholdsmessig del av den grense som ville gjelde dersom medlemmet hadde hatt fulltidsstilling.

(3) I de siste to år før et medlem vil nå pensjonsalderen og i det år dette skjer, kan grensen for medlemmets samlede pensjonsytelser etter paragrafen her ikke beregnes på grunnlag av høyere lønn enn gjennomsnittet av medlemmets årslønn i disse tre årene.

(4) Ved beregningen av ytelsene fra folketrygden gjelder reglene i § 5-5.

IIa. Uttak av alderspensjon

§ 5-7a. Alder ved uttak av alderspensjon

(1) En arbeidstaker kan tidligst ta ut alderspensjon ved fylte 62 år. Kongen kan fastsette regler om uttak av alderspensjon før fylte 62 år for stillinger som:

- a. medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller
- b. krever at de ansatte har særlige fysiske eller psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte.

(2) Det kan ikke stilles som vilkår i regelverket at alderspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det kan heller ikke stilles som vilkår at arbeidstakeren ikke har heltids- eller deltidsstilling i foretaket eller hos annen arbeidsgiver.

§ 5-7b. Uttak av alderspensjon

(1) Ved uttak av pensjon skal arbeidstakeren gi pensjonsinnsretningen melding som angir fra hvilket tidspunkt alderspensjon skal utbetales. Utbetalingstiden kan settes ned i forhold til det som følger av § 5-1, til det antall hele år som er nødvendig

for at samlet årlig alderspensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

(2) Arbeidstakeren kan i meldingen bestemme at uttaket av alderspensjon bare skal gjelde en del av pensjonsytelsen. Graden av uttak kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

(3) Størrelsen av uttaket av pensjon kan endres ved nådd opptjeningsalder og deretter på tidspunkter fastsatt i regelverket. Dette er ikke til hinder for fullt uttak av alderspensjon på et annet tidspunkt.

(4) Arbeidstaker som mottar uførepensjon etter § 6-1 kan ikke samtidig ta ut alderspensjon i den utstrekning samlet uførepensjon og alderspensjon overstiger en pensjonsgrad på 100 prosent. Blir arbeidstakeren ufør etter uttak av alderspensjon reduseres alderspensjonen slik at pensjonsgraden ikke overskrider 100 prosent.

§ 5-7c. Forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelser

(1) Dersom en arbeidstaker foretar uttak av alderspensjon enten før eller etter opptjeningsalderen, skal alderspensjonen omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på uttakstidspunktet og lengden av utbetalingsperioden.

(2) Dersom størrelsen av pensjonsytelsen, utbetalingstiden eller opphørstidspunktet senere endres av arbeidstakeren, skal alderspensjonen omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på endringstidspunktet. Slike endringer kan ikke gjøres etter arbeidstakeren har fylt 75 år. Alderspensjon som etter pensjonsplanen skal ytes så lenge arbeidstakeren lever, kan heller ikke omdannes av arbeidstakeren til alderspensjon med annet bestemt opphørstidspunkt.

(3) Ved omregning av alderspensjon etter første eller annet ledd skal forsikringsteknisk kontantverdi av ytelsene være den samme før og etter omregningen. Ved uttak av pensjon kan likevel institusjonen gjøre et standardfradrag i premiereserven. Standardfradraget kan i tilfelle være inntil 0,5 prosent av premiereserven ved uttak ved 62 år og skal reduseres forholdsmessig per år ved senere uttak, med mindre Kongen ved forskrift har fastsatt andre regler for beregning av standardsatser for fradraget.

§ 5-7d. Opplysningsplikt om pensjonsytelser

(1) Ved utstedelse av pensjonsbevis til arbeidstakere som fyller 61 år i løpet av året, skal pensjonsinnretningen gi arbeidstakeren opplysninger om beregnet årlig pensjonsytelse ved krav om uttak av pensjon i hvert av årene fra fylte 62 år til nådd opptjeningsalder. Ved beregningen skal det legges til grunn at årlig opptjening av pensjon fortsetter frem til nådd opptjeningsalder.

(2) Første ledd gjelder tilsvarende når pensjonsinnretningen mottar melding etter § 5-7b om uttak av pensjon før nådd opptjeningsalder.

III. Endringer i pensjonsplanen m.v.

§ 5-8. Endring av pensjonsytelsene

(1) Regulering av pensjonsytelsene kan skje ved endring av pensjonsplanen i samsvar med bestemmelsene i loven her.

Figur 1.58

(2) Det kan ikke gjennomføres endringer i pensjonsytelsene som medfører reduksjon av medlemmers rett til opptjent pensjon eller av premiereserve knyttet til opptjent pensjon på tidspunktet for endringen.

(3) Det kan ikke foretas endring av beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen som medfører reduksjon av medlemmers rett til opptjent pensjon eller av premiereserve knyttet til opptjent pensjon på tidspunktet for endringen.

§ 5-9. Nedsettelse av ytelsesbasert pensjon

(1) Endres pensjonsplanen ved at pensjonsytelsene settes ned fra og med tidspunktet for endringen, skal tjenestetiden på endringstidspunktet medregnes ved fastsettelsen av den enkelte arbeidstakers rett til pensjon etter den nye pensjonsplanen.

(2) Det skal utstedes fripolise etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 som sikrer arbeidstakerens rett til den del av opptjent pensjon som overstiger det som ut fra lønn og tjenestetid på endringstidspunktet ville være opptjent etter den nye pensjonsplanen.

IV. Regulering av løpende pensjoner

§ 5-10. Årlig regulering

(1) Midler tilført pensjonistenes overskuddsfond skal hvert år benyttes som engangspremie for tillegg til alderspensjoner under utbetaling. Alle pensjoner skal gis samme prosentvise årlige tillegg.

(2) Omfatter pensjonsordningen uførepensjon eller etterlattepensjoner i tillegg til alderspensjon, skal slike pensjoner gis samme prosentvise tillegg som i tilfelle gis til alderspensjon under utbetaling.

(3) Det kan i regelverket fastsettes at midler i pensjonistenes overskuddsfond også skal benyttes som engangspremie for årlig tillegg til rett til alderspensjon for medlemmer som mottar uførepensjon. I det enkelte år skal det i tilfelle gis samme prosentvise tillegg som for pensjoner under utbetaling, jf. første ledd. Tillegget beregnes med utgangspunkt i den pensjon medlemmet vil ha rett til etter § 4-3 tredje ledd.

(4) Tillegg til pensjoner kan i et enkelt år prosentvis ikke overstige den prosentvise økning av folketrygdens grunnbeløp i året. Det kan likevel gis høyere tillegg for at reguleringen av pensjonene i året og de to foregående år til sammen skal svare til den prosentvise økning av grunnbeløpet i disse tre årene.

§ 5-11. Tilskudd til pensjonistenes overskuddsfond

(1) Er midlene i pensjonistenes overskuddsfond i et år ikke tilstrekkelige til å dekke engangspremien for tillegg etter § 5-10 i samsvar med den prosentvise økningen av folketrygdens grunnbeløp i året, kan foretaket bestemme at de nødvendige midler skal overføres fra premiefondet eller foretaket til overskuddsfondet.

§ 5-12. Overskudd i pensjonistenes overskuddsfond

(1) Overstiger midlene i pensjonistenes overskuddsfond i et år det beløp som trengs til engangspremie for tillegg til pensjoner fastsatt etter § 5-10, skal resten av midlene tilføres premiefondet, senest ved utgangen av året.

V. Utbetaling av pensjon

§ 5-13. Grense for årlig utbetaling av engangsbetalt alderspensjon

(1) Årlig utbetaling av alderspensjon kan ikke overstige differansen mellom 10,2 G og beregnet folketrygd etter § 5-5 første ledd for lønnsgrunnlag lik 12 G, der grunnpensjonen settes til grunnbeløpet.

(2) Gir premiereserven grunnlag for større årlige utbetalinger enn det som framkommer av første ledd, skal utbetaling av alderspensjon fordeles over flere år.

(1) Dersom institusjonen ikke garanterer alderspensjonen, skal pensjonen i ett enkelt år ikke være større enn at samme alderspensjon etter beregningsgrunnlaget vil kunne utbetales hvert år i gjenværende utbetalingsperiode.

Kapittel 6. Uførepensjon. Premiefritak ved uførhet

§ 6-1. Rett til uførepensjon

(1) I regelverket kan det fastsettes at det skal ytes uførepensjon til medlemmer med en uføregrad på 20 prosent eller mer. Det kan ikke settes som vilkår for rett til uførepensjon at uføregraden er mer enn 50 prosent.

(2) Uførepensjon begynner å løpe fra det tidspunkt rett til utbetaling av syke-, rehabiliterings- eller attføringspenger fra folketrygden opphører.

(3) Uførepensjonen løper så lenge uføregraden er så høy som regelverket krever, men ikke lenger enn til medlemmet får rett til alderspensjon fra pensjonsordningen har nådd opptjeningsalderen.

§ 6-2. Fastsettelse av uføregraden

(1) Er uføregraden etter folketrygden fastsatt til 50 prosent eller mer, skal uføregraden i folketrygden legges til grunn av pensjonsordningen. For øvrig skal uføregraden fastsettes etter folketrygdens regler på den måte regelverket angir.

(2) Når særlige grunner tilsier det, kan uføregraden fastsettes på annen måte.

§ 6-3. Uførepensjonens størrelse

(1) Uførepensjonen skal svare til den alderspensjon medlemmet ville ha rett til etter regelverket dersom lønnen på tidspunktet for uførheten og den tjenestetid som følger av § 4-3 tredje ledd legges til grunn.

(2) Uførepensjon skal ytes i forhold til uføregraden til enhver tid. I regelverket kan det fastsettes at uførepensjon ved uføregrad som er lavere enn 50 prosent, skal gis et tillegg som tilsvarer manglende utbetaling av uførepensjon fra folketrygden.

(3) I regelverket kan det fastsettes at det skal utbetales barnetillegg for barn som medlemmet forsørger eller plikter å forsørge og som ikke har fylt 21 år.

§ 6-4. Fradrag for andre ytelser

(1) I regelverket skal det fastsettes om det skal gjøres fradrag i uførepensjonen for erstatning for tap i ervervsevne fra yrkesskadeforsikring og i tilfelle inntas regler for beregning av slike fradrag. Fradraget gjøres ved utbetaling.

§ 6-5. Nedsetting av løpetiden

(1) Regelverket kan fastsette at pensjonens løpetid skal settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at årlig uførepensjon kommer opp på et nivå tilsvarende omlag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

§ 6-6. Førtidig Uttak av alderspensjon til ervervsuført medlem

(1) Når pensjonsordningen ikke omfatter uførepensjon, kan det fastsettes i regelverket at det skal utbetales alderspensjon til medlem med uføregrad i folketrygden på 80 prosent eller mer etter følgende regler:

a. alderspensjon kan utbetales i de siste frem år før pensjonsalderen eller, hvis den er høyere enn 67 år, fra fylte 62 år og

b. størrelsen av alderspensjonen skal beregnes på grunnlag av premiereserven og beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen. *et ervervsuført medlem ta ut alderspensjon etter reglene i §§ 5-7a og 5-7b.*

§ 6-7. Premiefritak Premie- og innskuddsfritak under uførhet

(1) Det kan i regelverket fastsettes at det for medlemmer som blir uføre, skal være premiefritak under uførhet i samsvar med uføregraden. Regelverket skal ha slike regler når pensjonsordningen omfatter uførepensjon. *Forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet, skal omfatte alle medlemmer som ikke har nådd opptjeningsalderen.*

(2) Reglene om uførepensjon i §§ 6-1 første og tredje ledd, 6-2 og 6-3 første ledd gjelder tilsvarende.

§ 6-8. Almennelige regler

(1) Bestemmelsene i §§ 5-2 til 5-9 gjelder tilsvarende for uførepensjoner så langt de passer.

Kapittel 7. Pensjoner til etterlatte

§ 7-1. Barnepensjon

(1) Omfatter pensjonsordningen barnepensjon, skal det i regelverket fastsettes regler om vilkårene for slik pensjon. Pensjonsordningen kan gi rett til barnepensjon til barn som medlemmet ved sin død pliktet å forsørge eller forsørget.

(2) Barnepensjonen skal løpe fra medlemmets død og skal senest opphøre når barnet fyller 21 år. Er barnet blitt ufør før opphørstidspunktet, utbetales barnepensjon så lenge uførheten varer.

(3) Barnepensjonen skal fastsettes som en del av medlemmets alderspensjon eller lønn ved medlemmets død. Dør medlemmet før pensjonsalderen er oppnådd *medlemmet har nådd opptjeningsalderen*, skal den tjenestetid som følger av § 4-3 tredje ledd legges til grunn. Det kan likevel fastsettes regler om minstebeløp for pensjon til hvert barn, beregning av ytelsene etter antall barn, og høyere ytelser til foreldreløse barn.

§ 7-2. Ektefellepensjon

(1) Omfatter pensjonsordningen ektefellepensjon, skal det i regelverket fastsettes regler om vilkårene for slik pensjon. Det kan ikke fastsettes forskjellige regler for ektefeller av ulike kjønn.

(2) Ektefellepensjon skal løpe fra medlemmets død og skal opphøre senest ved ektefellens død. Det kan i regelverket fastsettes at ektefellepensjonen skal opphøre når det er utbetalt ektefellepensjon i minst 10 år. Dersom det også utbetales barnpensjon, skal ektefellepensjon likevel løpe inntil retten til barnpensjon opphører i henhold til § 7-1 annet ledd første punktum.

§ 7-3. Fraskilt ektefelle

(1) Fraskilt ektefelles rett til etterlappensjon bestemmes av reglene i ekteskapslovgivningen.

§ 7-4. Ektefellepensjonens størrelse

(1) Ektefellepensjonen skal fastsettes som en del av medlemmets alderspensjon eller lønn ved medlemmets død. Dør medlemmet før ~~fastsatt pensjonsalder~~ *medlemmet har nådd opptjeningsalderen*, skal den tjenestetid som følger av § 4-3 tredje ledd legges til grunn.

(2) I regelverket kan det fastsettes at det skal gjøres fradrag i ektefellepensjonen etter reglene om forventet og faktisk ervervsinntekt i §§ 7-5 og 7-6.

§ 7-5. Ektefelle som ikke har fylt 67 år

(1) I etterlappensjon til ektefelle som ikke har fylt 67 år, skal fradrag ved ervervsprøving utgjøre 40 prosent av den del av forventet årlig ervervsinntekt som overstiger 8 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Det skal likevel ikke gjøres fradrag i årlig pensjon for beløp som er mindre enn 10 prosent av grunnbeløpet.

(2) Er forventet årlig ervervsinntekt fastsatt i folketrygden, skal denne legges til grunn. For øvrig skal ervervsinntekten settes til det beløp som ektefellen ut fra alder, ervervsevne, foreliggende ervervs muligheter og omstendighetene ellers må antas å kunne skaffe seg. Endrer forholdene seg vesentlig, skal forventet ervervsinntekt fastsettes på nytt.

§ 7-6. Ektefelle som er mellom 67 og 70 år

(1) I etterlappensjon til ektefelle som har ~~nådd folketrygdens pensjonsalder, men ikke folketrygdens aldersgrense~~ *fylt 67 år, men ikke 70 år*, skal fradrag ved ervervsprøving utgjøre 40 prosent av den del av årlig faktisk ervervsinntekt som overstiger 8 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Det skal likevel ikke gjøres fradrag i årlig pensjon for beløp som er mindre enn 10 prosent av grunnbeløpet.

§ 7-7. Etterlattpensjon til registrert partner

(1) Omfatter pensjonsordningen ektefellepensjon, skal den også omfatte etterlattpensjon til registrert partner.

(2) Reglene i §§ 7-2 til 7-6 gjelder tilsvarende for etterlattpensjon til registrert partner.

§ 7-8. Samboerpensjon

(1) Pensjonsordningen kan omfatte etterlattpensjon til samboer på det tidspunkt medlemmet dør. Reglene i §§ 7-2 til 7-6 gjelder i tilfelle tilsvarende for etterlattpensjon til samboer.

(2) Retten til etterlattpensjon for ektefelle eller registrert partner går foran rett til samboerpensjon.

(3) Hadde medlemmet ved sin død fraskilt ektefelle eller partner, ytes samboerpensjon med det beløp som samboeren ville hatt rett til om ekteskap eller registrert partnerskap var inngått med medlemmet da samboerforholdet ble etablert. Dette gjelder også når ekteskap eller registrert partnerskap er inngått under samboerforholdet.

§ 7-9. Almennelige regler

(1) Bestemmelsene i §§ 5-2 til 5-9 gjelder tilsvarende for etterlattpensjon så langt de passer.

(2) Pensjonsordningen kan omfatte barnpensjon selv om den ikke omfatter ektefellepensjon m.v.

Del 3. Pensjonsordningens midler

Kapittel 8. Almennelige regler

§ 8-1. Midler knyttet til pensjonsordningen

(1) En pensjonsordnings midler omfatter premiereserve til sikring av opptjent pensjon til enhver tid, premiefond og pensjonistenes overskuddsfond. Tilleggsavsetning og kursreserve knyttet til pensjonsordningen inngår også i pensjonsordningens midler.

(2) Midler knyttet til fripolise omfattes ikke av pensjonsordningens midler.

§ 8-2. Rådighet over pensjonsordningens midler

(1) Pensjonsordningens midler skal disponeres i samsvar med regler gitt i eller i medhold av loven her.

(2) Midlene kan ikke benyttes til å utbetale pensjoner eller andre ytelser til arbeidstakere som ikke er opptatt som medlem.

§ 8-3. Forholdet til foretaket

(1) Pensjonsordningens midler skal holdes atskilt fra foretakets midler.

(2) Midlene hefter ikke for foretakets forpliktelser. Midlene kan ikke ved pantsettelse eller på annen måte benyttes til å sikre eller å dekke foretakets kreditorer.

(3) Midler i premiefond kan likevel tilbakeføres til foretaket etter reglene i § 10-4.

§ 8-4. Kapitalforvaltningen

(1) Pensjonsordningens midler skal forvaltes i samsvar med de regler for kapitalforvaltning i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser som gjelder til enhver tid med mindre det i samsvar med bestemmelse i regelverket avtales forvaltning med investeringsvalg etter reglene i kapittel 11.

(2) Renten på lån til foretaket eller medlemmer skal settes lik vanlig markedsrente for tilsvarende lån. Lånevilkårene skal gi adgang til å endre renten i samsvar med utviklingen av markedsrenten.

(3) Avkastningen på midler knyttet til premiefond skal årlig tilføres premiefondet. Avkastning på midler knyttet til pensjonistenes overskuddsfond skal tilføres overskuddsfondet.

§ 8-5. Fordeling av overskudd

(1) Midler som tilføres pensjonsordningen som overskudd etter forsikringsvirksomhetsloven § 8-1 med tilhørende forskrifter, unntatt overskudd som nevnt i annet ledd, skal godskrives foretaket og overføres til premiefondet.

(2) Overskudd på premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling *helt eller delvis*, skal tilføres pensjonistenes overskuddsfond. Inneholder regelverket bestemmelse som nevnt i § 5-10 tredje ledd, skal også overskudd på premiereserve knyttet til rett til alderspensjon for medlemmer som mottar uførepensjon, tilføres fondet.

(3) Bestemmelsene i paragrafen her gjelder ikke for så vidt annet følger av regler gitt med hjemmel i § 9-7 eller av reglene om avkastning av investeringsportefølje i kapittel 11.

§ 8-6. Særregler for pensjonskasser

(1) Avkastningen på midler som er tilført en pensjonskasse som ansvarlig kapital, skal ikke overstige en rente som står i rimelig forhold til størrelsen av innskutt kapital og den risiko som knytter seg til innskuddet.

(2) Vedtektene for en pensjonskasse kan fastsette at en del av overskuddet etter § 8-1 i lov om forsikringsvirksomhet av 10. juni 1988 nr. 39,1 skal tilbakeholdes i pensjonskassen.

(3) Bestemmelsene i § 8-3 første og annet ledd gjelder tilsvarende for forholdet mellom foretaket og ~~sikkerhetsfond~~ og egenkapital i pensjonskassen.

§ 8-7. Flytting av pensjonsordningen

(1) Midler knyttet til en foretakspensjonsordning kan overføres til annen pensjonsinnretning etter reglene i forsikringsloven kapittel 11.

Kapittel 9. Premie. Premiereserve

§ 9-1. Premiereserve

(1) Premiereserven for en pensjonsordning skal til enhver tid være så stor at den etter beregningsgrunnlaget for ordningen er tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som medlemmene har opptjent, herunder rett til uførepensjon og etterlappensjon.

I. Pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon

§ 9-2. Årets premie

(1) Pensjonsordningen skal hvert år tilføres en premie som etter beregningsgrunnlaget for ordningen vil være tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som medlemmene opptjener i løpet av året, med tillegg av årets risikopremier og kostnader etter beregningsgrunnlaget. *I beregningsgrunnlaget skal opptjeningsalderen fastsatt i regelverket etter § 4-1 legges til grunn.*

(2) Er årets premie som følge av lønnsøkning høyere enn to ganger gjennomsnittet av premiene i de tre foregående år, kan en firedel av det beløp som overstiger premiefondet, innbetales neste år.

(3) Fastsettes det ved opprettelsen av en pensjonsordning regler om medregning av tidligere tjenestetid i foretaket, kan den premiereserve som trengs for å sikre den rett til pensjon slik medregning innebærer, innbetales som premietillegg med en tredel i hvert år deretter.

§ 9-3. Premieberegningen

(1) Årets premie for pensjonsordningen skal beregnes etter de retningslinjer (beregningsgrunnlaget) som selskapet eller pensjonskassen har meddelt Kredittilsynet. Grunnlagsrenten for ordningen skal være i samsvar med regler fastsatt av departementet.

(2) Er ~~pensjonsalderen~~ *opptjeningsalderen* for en gruppe medlemmer satt høyere enn den laveste tillatte ~~pensjonsalder~~ *opptjeningsalder*, kan premien beregnes slik at premiebetaling opphører ved den laveste tillatte *opptjeningsalder*. Omfatter pensjonsordningen premiefritak ved uføret, skal premien beregnes slik at det ikke skal betales premie for medlemmer som blir uføre, likevel slik at premiefritaket skal reduseres forholdsmessig etter uføregraden.

(3) Omfatter pensjonsordningen uførepensjon, skal premien beregnes slik at det ikke skal betales premie for medlemmer som får utbetalt uførepensjon. For medlemmer som får utbetalt delvis uførepensjon, reduseres premiefritaket forholdsmessig.

(4) Omfatter pensjonsordningen etterlappensjon, skal det legges til grunn at foretaket ikke skal betale premie for etterlappensjon for medlemmer som dør før ~~pensjonsalderen~~ *nådd opptjeningsalder*.

(5) Skal tidligere tjenestetid fra annen pensjonsordning medregnes etter reglene i §§ 4-11 og 4-12, regnes tidspunktet for medlemskap fra et tilsvarende tidligere tidspunkt.

§ 9-4. Arbeidstakernes tilskudd

(1) Skal arbeidstakerne betale tilskudd til pensjonsordningen, kan det årlige tilskudd for hver arbeidstaker ikke settes høyere enn 4 prosent av arbeidstakerens lønn beregnet etter § 5-4.

(2) Tilskudd fra en arbeidstaker skal ikke i noe tilfelle utgjøre mer enn halvparten av den premie uten omkostningstillegg som skal betales for arbeidstakeren.

§ 9-5. Endring av beregningsgrunnlaget

(1) Kredittilsynet kan kreve at beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen endres dersom beregningsgrunnlaget ikke gir betryggende sikkerhet for medlemmenes opptjente pensjon.

(2) Det nye beregningsgrunnlaget skal legges til grunn ved beregning av premier som forfaller etter Kredittilsynets vedtak. Inndekning av manglende premiereserve etter det nye beregningsgrunnlaget kan fordeles over tre år med en tredel hvert år.

(3) Regelverket skal inneholde forbehold om rett til endring av premien eller andre vilkår dersom vesentlige forutsetninger for beregningsgrunnlaget blir endret. *For øvrig gjelder forsikringsvirksomhetsloven § 9-4.*

II. Pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon

§ 9-6. Innskuddspremie m.v.

(1) Pensjonsordningen skal tilføres innskuddspremie for medlemmene i samsvar med det som er fastsatt i innskuddspremieplanen. *Ved beregningen av opptjent pensjon legges den opptjeningsalder som er fastsatt i regelverket etter § 4-1 til grunn.*

(2) Omfatter pensjonsordningen også uførepensjon og etterlattpensjon, skal pensjonsordningen hvert år også tilføres årets premier for slike ytelser, jf. § 9-2 første ledd, § 9-3 tredje og fjerde ledd og § 9-4 gjelder tilsvarende.

(3) Kostnader etter beregningsgrunnlaget skal dekkes i tillegg til premie etter første og annet ledd.

§ 9-7. Avkastning

(1) Kongen kan fastsette at premiereserven for opptjent alderspensjon, i tillegg til midler tilført etter beregningsgrunnlaget, årlig skal tilføres en bestemt del av overskudd eller annen avkastning som tilføres pensjonsordningen.

§ 9-8. Grense for innskuddspremie

(1) Kongen kan fastsette nærmere regler om at innskuddspremie for alderspensjon ikke skal overstige et fastsatt beløp for hvert medlem eller en fastsatt prosent av medlemmets lønn. Det kan fastsettes ulike proSENTSATSER for lønn inntil 6 G og for de deler av lønnen som ligger mellom 6 G og 12 G.

(2) Ved beregning av innskuddspremie etter innskuddspremieplanen kan det ikke benyttes høyere beløp eller prosentsatser enn det som til enhver tid er fastsatt av Kongen i henhold til paragrafen her.

Kapittel 10. Premiefond

§ 10-1. Premiefond for pensjonsordningen

- (1) Foretaket skal ha et premiefond for pensjonsordningen.
- (2) Midlene i premiefondet skal forvaltes og disponeres i samsvar med bestemmelsene i loven her.
- (3) Midler i premiefond opprettet av samme foretak skal anses som ett fond knyttet til alle pensjonsordninger foretaket har opprettet eller sluttet seg til.

§ 10-2. Midler i premiefondet

- (1) Premiefondet skal tilføres:
 - a. alle tilskudd til premiefondet som omfattes av skatteloven § 6-46 første ledd bokstav c,
 - b. avkastning på midlene i premiefondet etter § 8-4 tredje ledd,
 - c. overskudd som etter § 8-5 eller § 5-12 tilordnes foretaket,
 - d. midler knyttet til pensjoner som ikke kommer til utbetaling, og
 - e. for meget betalt forskuddspremie for medlemmer som slutter i foretaket i løpet av året.

§ 10-3. Bruk av premiefondet

- (1) Premiefondet kan bare brukes til dekning av:
 - a. årets premie for pensjonsordning etter § 9-2 og § 9-6,
 - b. overføring til pensjonistenes overskuddsfond etter § 5-11,
 - c. uførepensjon til medlemmer, dersom pensjonsordningen ikke omfatter uførepensjon,
 - d. alderspensjon til arbeidstaker som ikke har nådd den fastsatte pensjonsalder i ordningen, men som har fylt 67 år eller i tilfelle en lavere alder fastsatt etter § 4-1 annet ledd,
 - e. overføring som nevnt i § 11-1 fjerde ledd.
 - f. kostnad i henhold til §§ 15-5 syvende ledd og 15-6 femte ledd.
 - g. kostnad i henhold til § 2-12 fjerde ledd.
 - h. kostnad i henhold til §§ 15-5 syvende ledd og 15-6 femte ledd.
 - i. kostnad i henhold til § 2-12 fjerde ledd.

(2) Foretaket kan ikke bruke midler i premiefondet til formål som nevnt i første ledd bokstav b til d, d og e, med mindre premiefondet fortsatt vil være tilstrekkelig til å sikre at årets premie og premien for neste år blir betalt.

(3) Pensjonsytelser som nevnt i første ledd bokstav e og d skal så langt det passer fastsettes i samsvar med reglene i loven her.

(3) Har en pensjonskasse tapt sin ansvarlige kapital, kan midler i premiefondet også benyttes til å dekke manglende premiereserve.

§ 10-4. Overføring til foretaket

(1) Er premiefondet ved årets utgang større enn seks ganger gjennomsnittet av årets premie og premiene for de to foregående år for den eller de pensjonsordninger foretaket har, skal foretaket sørge for at det overskytende beløp tilbakeføres til foretaket.

(2) Foretaket kan bestemme at midler i premiefondet som overstiger halvparten av grensen etter første ledd, skal overføres til foretaket. Før beslutning om overføring treffes av foretaket, skal spørsmålet forelegges styringsgruppen for pensjonsordningen eller styret i pensjonskassen til uttalelse.

Kapittel 11. Pensjonsordning med investeringsvalg

§ 11-1. Ytelserbasert foretakspensjon med investeringsvalg

(1) Foretaket kan i samsvar med bestemmelser i regelverket avtale med institusjonen at midler tilsvarende pensjonsordningens premiereserve for alderspensjon eller for ytelser som nevnt i kapitlene 6 og 7, skal forvaltes som en investeringsportefølje tilordnet pensjonsordningen. Avtalen skal angi hvordan porteføljen skal sammensettes og hvilken adgang foretaket skal ha til å endre sammensetningen.

(2) Før foretaket inngår avtale etter første ledd eller endrer sammensetningen av investeringsporteføljen, skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg.

(3) Avkastning ut over det som er lagt til grunn i ordningens beregningsgrunnlag overføres premiefondet. Er avkastningen på den del av investeringsporteføljen som motsvarer premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling høyere enn lagt til grunn i ordningens beregningsgrunnlag tilføres overskytende avkastning pensjonistenes overskuddsfond.

(4) Er avkastningen på investeringsporteføljen i en regnskapsperiode ikke så stor som forutsatt i beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen, skal institusjonen straks kreve at differansen blir dekket ved overføring fra premiefondet eller ved tilskudd fra foretaket, med mindre differansen dekkes under avkastningsgaranti som nevnt i § 11-5 tredje ledd. Institusjonen svarer overfor de forsikrede for at differansen blir dekket.

§ 11-1a. Engangsbetalt foretakspensjon med kollektivt investeringsvalg

(1) Er det fastsatt i regelverket at midler tilsvarende pensjonsordningens premiereserve for alderspensjon skal forvaltes med kollektivt investeringsvalg, skal foretaket inngå avtale med institusjonen om hvordan investeringsporteføljen skal sammensettes og hvilken adgang foretaket skal ha til å endre sammensetningen. Før foretaket gjør dette, skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg.

(2) Avkastning og tap ved forvaltningen av investeringsporteføljen skal årlig tilordnes porteføljen og fordeles mellom medlemmene etter opptjent premiereserve.

(3) Det kan i regelverket fastsettes at medlemmenes premiereserve for alderspensjon skal forvaltes i ulike eller i samme investeringsportefølje. Utskillingen

skal i tilfelle foretas på bakgrunn av medlemmets alder eller antall år igjen til pensjonsalder. Dersom ikke annet er fastsatt i regelverket, skal foretaket inngå avtale med institusjonen om at opptjent premiereserve for alle de medlemmer som har sju år eller færre igjen til pensjonsalder, skal utskilles fra pensjonsordningens øvrige kapital og forvaltes som en egen investeringsportefølje. Investeringsporteføljene skal settes sammen med henblikk på at premiereserven slik at opptjent premiereserve for medlemmer med få år igjen til pensjonering blir forvaltet på en særlig betryggende måte. Første og annet ledd gjelder tilsvarende for hver enkelt portefølje.

§ 11-2. Individuell investeringsportefølje

(1) Når pensjonsordningen har engangsbetalt alderspensjon, kan foretaket i samsvar med bestemmelse i regelverket avtale at det skal opprettes egen pensjonskonto for hvert medlem og at hver pensjonskonto skal tilordnes en investeringsportefølje tilsvarende premiereserven for den alderspensjon medlemmet har opptjent.

(2) Kontohaveren skal ha adgang til å endre investeringsporteføljen. Kostnadene ved endring belastes pensjonskontoen eller dekkes av kontohaveren.

(3) Avkastningen på investeringsporteføljen skal hvert år tilføres pensjonskontoen. Kontohaveren bærer risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert, når annet ikke er fastsatt i regelverket eller ved avtale med institusjonen.

(4) Midler knyttet til egen pensjonskonto kan bare flyttes til en annen institusjon etter reglene i § 8-7.

§ 11-3. Premiefond med investeringsportefølje

(1) Foretaket kan avtale at midler i premiefondet skal forvaltes som en investeringsportefølje. Foretaket skal ha adgang til å endre investeringsporteføljen.

(2) Avkastningen på investeringsporteføljen skal hvert år tilføres premiefondet. Foretaket bærer risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert, når annet ikke er avtalt med institusjonen.

§ 11-4. Krav til investeringsportefølje

(1) En investeringsportefølje kan bestå av

- a) andeler i verdipapirfond,
- b) andeler i en særskilt investeringsportefølje, og
- c) kontanter og tilsvarende likvider.

(2) En særskilt investeringsportefølje sammensettes etter retningslinjer fastsatt av institusjonen i samsvar med retningslinjene for kapitalforvaltningen i livsforsikringselskaper og pensjonsforetak. Verdipapirfondloven §§ 4-6 til 4-9 gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 11-5. Registrering og endring av investeringsportefølje

(1) Eiendeler tilordnet den enkelte investeringsportefølje skal registreres slik at det til enhver tid er klart hvilke eiendeler som inngår i porteføljen.

(2) Ved endring av en investeringsporteføljes sammensetning skal markedsverdien av eiendelene legges til grunn ved avregningen.

(3) Knytter institusjonen avkastningsgaranti til en investeringsportefølje, skal institusjonen kreve særskilt godtgjørelse for dekning av garantirisikoen.

Del 4. Konsernforhold. Selskapsendringer. Opphør

Kapittel 12. Konsernforhold m.v.

§ 12-1. Felles pensjonsordning for konsernforetak

(1) Flere foretak i samme konsern kan opprette felles pensjonsordning dersom de til sammen fyller minstekravene i § 2-2. Et foretak i konsernet kan også slutte seg til pensjonsordning som er opprettet av ett eller flere andre konsernforetak.

(2) Kredittilsynet kan samtykke i at andre foretak som har tilsvarende nær tilknytning til hverandre, har felles pensjonsordning.

§ 12-2. Gruppeinndeling

(1) Arbeidstakerne i hvert av foretakene skal utgjøre en egen gruppe innenfor pensjonsordningen. Kredittilsynet avgjør i tvilstilfelle hvilken gruppe en arbeidstaker skal tilhøre.

(2) Bestemmelsene i kapitlene 3 til 7 og 9 til 11 gjelder i forhold til medlemmene av hver gruppe. Det kan fastsettes særskilt pensjonsplan for hver gruppe.

(3) Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for at:

- a. det fastsettes felles pensjonsplan og benyttes samme beregningsgrunnlag for alle medlemmene i den felles pensjonsordning,
- b. det fastsettes at tjenestetiden for medlemmene av den felles pensjonsordning skal beregnes som samlet tjenestetid ved sammenhengende ansettelse i foretak som inngår eller har inngått i konsernet.

§ 12-3. Premie, overskudd m.v.

(1) Årlig premie og andre tilskudd til pensjonsordningen skal fordeles mellom foretakene på grunnlag av de beløp som trengs for å sikre opptjent pensjon for de medlemmer som inngår i hver gruppe.

(2) Ingen av foretakene kan belastes med en større andel av premien enn fastsatt i første ledd.

(3) Avkastning og overskudd, samt andre inntekter og kostnader knyttet til pensjonsordningen skal fordeles mellom gruppene etter gjeldende regler.

§ 12-4. Fellesfond

(1) Pensjonsordningen kan ha ett felles premiefond og ett felles pensjonistenes overskuddsfond.

(2) Ved disponeringen av midler i et fellesfond gjelder reglene i § 12-3 tilsvarende. Det skal føres regnskap for fellesfond som sikrer at bestemmelsene i § 12-3 blir overholdt.

Figur 1.70

§ 12-5. Opphør av konsernforholdet

(1) Selges et konsernforetak eller opphører konsernforholdet på annen måte, skal foretaket og dets gruppe av medlemmer skilles ut fra den felles pensjonsordning. Tilsvarende gjelder dersom tilknytningsforhold som nevnt i § 12-1 annet ledd opphører.

§ 12-6. Tilordning av midler til det utskilte foretaket

(1) Ved utskillelsen skal den del av den felles pensjonsordnings midler som knytter seg til medlemmene i foretakets gruppe, tilordnes foretaket. Er foretaket solgt eller konsernforholdet opphørt på annen måte, kan premiefondet unntas fra fordeling dersom foretakets gruppe av arbeidstakere med medlemskap utgjør mindre enn en tredel av de arbeidstakere som er medlemmer i den felles pensjonsordningen.

(2) Skal foretaket utskilles fra felles pensjonsordning i pensjonskasse, skal foretaket også tilordnes

- a. ~~en del av sikkerhetsfondet, beregnet etter forholdet mellom premiereserven for medlemmene i foretakets gruppe og premiereserven for de øvrige medlemmene i pensjonsordningen,~~
- b. egenkapital som det utskilte foretaket har tilført pensjonskassen, samt en del av den egenkapital i pensjonskassen som ikke er innskutt egenkapital, beregnet etter forholdet mellom premiereserven for medlemmene i foretakets gruppe og premiereserven for de øvrige medlemmene i pensjonsordningen, med mindre foretaket er solgt eller konsernforholdet opphørt på annen måte og foretakets gruppe av arbeidstakere med medlemskap utgjør mindre enn en tredel av de arbeidstakere som er medlemmer i pensjonsordningen.

§ 12-7. Anvendelsen av midler tilordnet det utskilte foretaket

(1) De midler som er tilordnet det utskilte foretaket etter reglene i § 12-6, skal anvendes for å sikre medlemmene av foretakets gruppe tilsvarende rett til pensjon etter reglene i paragrafen her.

(2) Skal medlemmene av foretakets gruppe sikres rett til pensjon i ny pensjonsordning i annen pensjonsinnretning, skal de tilordnede midlene overføres til pensjonsinnretningen etter reglene i § 8-7. Er den nye pensjonsordningen opprettet i livsforsikringsselskap og er foretaket tilordnet midler etter § 12-6 annet ledd, skal likevel

- a. ~~tilordnet del av sikkerhetsfondet overføres til premiefond,~~
- b. tilordnet egenkapital tilbakeføres til foretaket.

(3) Skal pensjonsordningen for medlemmene i foretakets gruppe opphøre, skal medlemmene sikres rett til pensjon etter reglene i § 15-3. Er foretaket tilordnet midler etter § 12-6 annet ledd, gjelder annet ledd annet punktum tilsvarende.

Kapittel 13. Sammenslåing av foretak

§ 13-1. Virkeområde

(1) Bestemmelsene i kapitlet her gjelder ved sammenslåing av foretak når minst ett av foretakene har pensjonsordning på tidspunktet for sammenslåingen.

(2) Bestemmelsene i kapitlet her er ikke til hinder for at det sammenslåtte foretaket kan ha parallelle pensjonsordninger.

I. Foretaket skal ha pensjonsordning

§ 13-2. Opprettelse av ny pensjonsordning

(1) Skal foretaket etter sammenslåing ha pensjonsordning, må ny egen pensjonsordning opprettes etter reglene i loven her.

(2) Den nye pensjonsordningen skal overta forpliktelsene i henhold til tidligere ordninger i de foretak som slås sammen, med mindre alle tidligere ordninger skal opphøre og avvikles etter reglene i loven her.

(3) Fastsetter pensjonsplanen for den nye ordningen lavere ytelser enn pensjonsplanen for en tidligere ordning, kan den tidligere pensjonsplanen videreføres etter reglene i § 13-3. Blir pensjonsplanen ikke videreført, gjelder §§ 5-8 og 5-9 tilsvarende.

(4) Tredje ledd annet punktum gjelder tilsvarende dersom beregningsgrunnlaget for den nye pensjonsordningen innebærer endring som nevnt i § 5-8 tredje ledd.

§ 13-3. Videreføring av tidligere pensjonsplan

(1) Videreføring av pensjonsplan etter § 13-2 tredje ledd kan bare skje når samtlige pensjonsplaner for foretak som deltar i sammenslåingen, blir videreført. En pensjonsplan som videreføres, skal gjelde for medlemmene av den tidligere ordningen på tidspunktet for sammenslåingen.

(2) Er pensjonsordningen opprettet mindre enn tre år før tidspunktet for sammenslåingen, kan pensjonsplanen bare videreføres med samtykke fra Kredittilsynet. Det samme gjelder for endring i pensjonsplanen eller andre vesentlige endringer av regelverket foretatt mindre enn tre år før sammenslåingen.

(3) Kredittilsynet skal gis melding om videreføring av tidligere pensjonsplan, vedlagt redegjørelse og dokumentasjon som viser at vilkårene for videreføring er oppfylt.

§ 13-4. Midler knyttet til tidligere pensjonsordning

(1) Når den nye pensjonsordningen overtar forpliktelsene i henhold til tidligere ordninger i de foretak som slås sammen, skal midlene knyttet til de tidligere ordningene overføres til den nye pensjonsordningen. Reglene i § 8-7 gjelder så langt de passer. Før overføringen skal overskudd i en tidligere ordning være fordelt etter reglene i §§ 5-10, 5-12 og 8-5.

(2) Premiereserve knyttet til løpende pensjoner, samt premiefond og andre midler og avsetninger fra tidligere ordninger skal likevel behandles som særskilte deler av den nye pensjonsordningens midler i en periode på tre år fra tidspunktet for

Figur 1.72

sammenslåingen. Adgangen for foretaket til å tilbakeføre premiefondsmidler etter § 10-4 annet ledd gjelder i forhold til de særskilte delene i denne perioden. Inntil utløpet av tre-årsperioden gjelder reglene i § 12-4 om disponering av fellesfond tilsvarende.

(3) Opphører den nye pensjonsordningen før perioden på tre år er utløpt, skal hver del av premiefondet, pensjonistenes overskuddsfond og andre midler og avsetninger disponeres særskilt etter reglene i loven her. Det samme gjelder når foretaket blir delt eller dets virksomhet delt eller delvis avvirket.

(4) Har det sammenslåtte foretaket opprettet ny pensjonsordning i livsforsikringsselskap og har foretak som deltar i sammenslåingen hatt pensjonsordning i pensjonskasse, gjelder første til tredje ledd ved overføringen av pensjonsordningens midler til den nye pensjonsordningen. For øvrig skal slik pensjonskasse avvirkles etter § 15-4.

(5) Skal de tidligere pensjonsordningene i foretak som deltar i sammenslåingen opphøre og avvirkles fordi den nye pensjonsordningen ikke overtar forpliktelsene i henhold til de tidligere ordningene, gjelder reglene i §§ 15-3 og 15-4, likevel slik at

- a. fordeling av premiefond etter § 15-3 tredje ledd bare foretas for så vidt det trengs midler fra premiefondet for å sikre rett til opptjent pensjon i samsvar med §§ 5-8 og 5-9,
- b. øvrige midler i premiefondet overføres til premiefondet for den nye pensjonsordningen i samsvar med første til tredje ledd.

II. Foretaket skal ikke ha pensjonsordning

§ 13-5. Videreføring av tidligere pensjonsordning

(1) Skal det nye foretaket ikke ha egen pensjonsordning, kan pensjonsordningen for et foretak som omfattes av sammenslåingen, videreføres for medlemmene av ordningen på tidspunktet for sammenslåingen. Videreføring kan bare skje når samtlige ordninger blir videreført.

(2) Er pensjonsordningen opprettet eller endret mindre enn tre år før tidspunktet for sammenslåingen, gjelder § 13-3 annet ledd tilsvarende.

(3) Kredittilsynet skal gis melding som nevnt i § 13-3 tredje ledd.

§ 13-6. Midler knyttet til tidligere ordninger

(1) Skal to eller flere tidligere pensjonsordninger videreføres etter § 13-5, kan midlene knyttet til de tidligere ordninger slås sammen og i tilfelle behandles etter reglene i § 13-4.

§ 13-7. Avvikling av tidligere pensjonsordninger

(1) En pensjonsordning som ikke videreføres etter § 13-5, skal opphøre og avvirkles etter reglene i loven her.

Kapittel 14. Deling av foretak m.v.

§ 14-1. Deling av foretaket

(1) Blir et foretak delt opp i to eller flere nye foretak, skal pensjonsordningen deles på samme måte etter reglene i paragrafen her, med mindre pensjonsordningen videreføres som felles pensjonsordning for de nye foretakene etter reglene i kapittel 12. De medlemmer som skal overføres til hvert av foretakene, skal anses som en egen gruppe.

(2) Pensjonsordningens midler skal fordeles og overføres til pensjonsordningene for de nye foretakene på grunnlag av premiereserven for hver gruppes rett til pensjon. Før delingen av midlene skal overskudd i pensjonsordningen være fordelt etter reglene i §§ 5-10, 5-12 og 8-5. Premiefondet skal fordeles forholdsmessig etter gjennomsnittet for hver av gruppene av årspremiene i delingsåret og de tre følgende år, beregnet ut fra pensjonsytelsene og lønnsforholdene ved delingen.

(3) Har det foretak som deles pensjonsordning i pensjonskasse, skal pensjonskassen avvikles etter § 15-4, likevel slik at ~~sikkerhetsfond~~ og *egenkapital* deles og tilordnes hvert av de nye foretakene på grunnlag av premiereserven for hvert foretaks gruppe av medlemmer.

(4) Hvert av de nye foretakene skal benytte midler tilordnet foretaket og dens gruppe av medlemmer for å sikre medlemmene tilsvarende pensjonsordning i annen pensjonsinnretning. Medlemmer i pensjonsordningen som ikke skal overføres til de nye foretakene, skal sikres rett til opptjent pensjon etter reglene i §§ 4-7 til 4-9. Blir en del av foretakets virksomhet avviklet i forbindelse med delingen, gjelder § 14-3 tilsvarende.

(5) Blir et foretak etablert ved delingen og deretter sluttet sammen med et annet foretak, gjelder reglene i kapittel 13.

§ 14-2. Utskilling av en del av foretaket

(1) Blir en del av foretaket utskilt til eget foretak, og skal en del av medlemmene i pensjonsordningen overføres til det nye foretaket, gjelder § 14-1 tilsvarende. Er det mindre enn en tredel av de arbeidstakere som er medlemmer i foretakets pensjonsordning som skal overføres til det nye foretaket, kan likevel

- a. premiefondet unntas fra fordeling etter § 14-1 annet ledd,
- b. fordeling etter § 14-1 tredje ledd unnlates.

(2) Blir virksomhet i foretaket utskilt og overført til annet foretak, og skal en del av medlemmene i foretakets pensjonsordning overføres til dette foretaket, gjelder første ledd tilsvarende. Har dette foretaket egen pensjonsordning, gjelder reglene i §§ 13-2 til 13-4 tilsvarende. For øvrig skal midlene tilordnet denne gruppen av medlemmer benyttes til å sikre rett til pensjon etter § 13-5 eller §§ 4-7 til 4-9.

§ 14-3. Avvikling av virksomhet i foretaket

(1) Blir en virksomhet i foretaket utskilt og avviklet, skal midlene knyttet til pensjonsordningen fordeles mellom den gruppe av medlemmer som må slutte i foretaket, og den gruppe av medlemmer som blir tilbake i foretaket, etter reglene i § 14-1 *annet* ledd. Er pensjonsordningen pensjonskassen, skal ~~sikkerhetsfondet~~ fordeles etter § 14-1 tredje ledd.

Figur 1.74

(2) Medfører avviklingen av virksomhet at mindre enn to tredeler av de arbeidstakere som er medlemmer i pensjonsordningen må slutte i foretaket, skal likevel

- a. premiefondet ikke inngå i fordelingen etter første ledd,
- b. fordeling etter § 14-1 tredje ledd unnlates.

(3) Midlene tildelt den gruppe som skal slutte i foretaket, skal benyttes til å sikre medlemmenes rett til pensjon etter reglene i §§ 4-7 til 4-9. § 15-3 tredje ledd tredje og fjerde punktum gjelder tilsvarende.

(4) Paragrafen her gjelder tilsvarende dersom virksomheten i foretaket innskrenkes i løpet av to år på en slik måte at det må likestilles med en avvikling av en virksomhet. Kredittilsynet avgjør i tvilstilfelle om dette er tilfellet.

Kapittel 15. Opphør og avvikling

§ 15-1. Opphør av pensjonsordningen

(1) Foretaket kan bestemme at pensjonsordningen skal opphøre. Før beslutning treffes skal spørsmålet om opphør forelegges styringsgruppen for pensjonsordningen eller styret i pensjonskassen.

(2) Pensjonsordningen skal opphøre når det treffes vedtak om at virksomheten i foretaket skal avvikles. Det samme gjelder når det følger av bestemmelse i loven her at pensjonsordningen skal opphøre.

(3) Slutter foretaket å betale premie til pensjonsordningen, og det ikke foreligger midler i premiefondet til dekning av premien, skal ordningen opphøre.

§ 15-2. Avvikling av foretaket

(1) Skal foretaket avvikles fordi dets virksomhet overføres til annet foretak, gjelder reglene i kapittel 13 tilsvarende så langt de passer dersom minst to tredeler av de arbeidstakere som er medlemmer i foretakets pensjonsordning samtidig overføres til det andre foretaket. Medlemmer som ikke overføres, skal sikres rett til pensjon i samsvar med reglene i §§ 4-7 til 4-9.

(2) Skal mindre enn to tredeler av de arbeidstakere som er medlemmer i foretakets pensjonsordning overføres til det andre foretaket, skal pensjonsordningen opphøre og avvikles etter reglene i §§ 15-3 og 15-4.

§ 15-3. Avvikling av pensjonsordningen

(1) Når en pensjonsordning opphører, skal midlene knyttet til ordningen fordeles og anvendes i samsvar med bestemmelsene i paragrafen her, med mindre annet er særskilt fastsatt i loven. Fordelingen av midlene skal fastsettes på grunnlag av beregninger foretatt av ansvarshavende aktuar.

(2) Midlene knyttet til ordningen skal fordeles på medlemmene på tidspunktet for opphør av ordningen. Før fordelingen skal overskudd være fordelt etter reglene i §§ 5-10, 5-12 og 8-5.

(3) Pensjonsordningens midler skal fordeles på grunnlag av premiereserven for hvert medlem. Premiefondet fordeles mellom de medlemmer som på opphørstidspunktet ikke har rett til løpende pensjon, etter gjennomsnittet av årspremiene i opphørsåret og de tre følgende år for hvert medlem, beregnet ut fra

pensjonsytelsene og lønnsforholdene på opphørstidspunktet. Ingen skal likevel tildeles mer fra premiefondet enn det som trengs for å sikre fortsatt premiebetaling i inntil fem år eller i tilfelle en kortere periode fram til oppnådd pensjonsalder. Resten av premiefondet skal i tilfelle overføres til foretaket.

(4) Midler tildelt et medlem skal benyttes til å sikre medlemmets rett til pensjon etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 og fortsatt premiebetaling.

§ 15-4. Særregler for pensjonskasser

~~(1) Når en pensjonskasse opphører og skal avvikles, skal midler i sikkerhetsfondet overføres til premiefondet.~~

(1) Egenkapitalen i pensjonskassen etter sluttregnskapet skal anvendes som fastsatt i vedtektene. For øvrig kan egenkapitalen med Finanstilsynets samtykke utbetales til foretaket.

§ 15-5. Omdanning til annen foretakspensjonsordning og lukking

(1) Omdanning av pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon til en ordning med engangsbetalt alderspensjon, eller omvendt, gjennomføres ved at det blir foretatt nødvendige endringer i regelverket og pensjonsplanen.

(2) Premiereserve for rett til pensjon opptjent før omdanningen skal benyttes til å sikre rett til pensjon etter den nye pensjonsplanen. §§ 5-8 og 5-9 gjelder tilsvarende. Skal pensjonsordningen etter omdanningen ha ytelsesbasert alderspensjon, gjelder reglene om medregning av tjenestetid i § 4-12 tilsvarende ved beregningen av medlemmenes rett til pensjon etter den nye pensjonsplanen.

(3) Er premiereserven for rett til pensjon opptjent før omdanningen ikke tilstrekkelig til å sikre retten til pensjon etter den nye pensjonsplanen, dekkes det manglende ved overføring fra premiefondet eller ved tilskudd fra foretaket.

(4) Omdanning av en pensjonsordning er uten innvirkning på de rettigheter som tilkommer personer som får utbetalt pensjon.

(5) Ved opprettelse av ordning med engangsbetalt alderspensjon kan foretaket velge å videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av denne ordningen på tidspunktet for opprettelsen. Arbeidstakerne skal kunne velge å gå over til ny ordning med engangsbetalt alderspensjon. Den videreførte ordningen kan ikke endres slik at utformingen av rett til alderspensjon, uførepensjon og etterlattepensjon i de to ordningene gir ytelser som står i et mindre rimelig forhold til hverandre enn på tidspunktet for opprettelsen av ny ordning.

(6) Foretaket kan velge å kun videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av ordningen på tidspunktet for opprettelse av ny foretakspensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon, og som da har 15 år eller mindre igjen til ~~oppnådd pensjonsalder~~ *opptjeningsalderen*. Ved slik videreføring av foretakspensjonsordning, omfattes ikke disse arbeidstakere av femte ledd annet punktum. Femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

(7) Dersom pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene knyttet til utstedelse av fripoliser ved omdanning og lukking etter paragrafen her, skal de resterende kostnadene først dekkes av midler i premiefondet og deretter ved innbetaling fra foretaket dersom midlene i premiefondet ikke er tilstrekkelige.

Figur 1.76

§ 15-6. Omdanning til innskuddspensjonsordning og lukking

(1) Et foretak som har pensjonsordning etter loven her og som i stedet vil opprette pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven, skal avvikle pensjonsordningen etter reglene i kapitlet her. Premiefond knyttet til pensjonsordningen kan likevel overføres som innskuddsfond for den nye pensjonsordningen.

(2) Foretaket kan velge å videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av denne ordningen på tidspunktet for opprettelsen av ny innskuddspensjonsordning. Arbeidstakerne skal kunne velge å gå over til ny innskuddspensjonsordning. § 15-5 femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

(3) Foretaket kan velge å kun videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av ordningen på tidspunktet for opprettelse av ny innskuddspensjonsordning, og som da har 15 år eller mindre igjen til **oppnådd pensjonsalder-opptjeningsalderen**. I så fall skal også medlemmer som er uføre eller arbeidsuføre med rett til sykepenger inngå i den videreførte ordningen. Ved slik videreføring av foretakspensjonsordning, omfattes ikke disse arbeidstakere av annet ledd annet punktum. Medlemmer som nevnt i annet punktum skal ved friskmelding uten rett til uførepensjon gå over til innskuddspensjonsordningen. § 15-5 femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

(4) Foretaket kan etter avtale med arbeidstakerne eller deres organisasjoner videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for medlemmer som er uføre eller arbeidsuføre med rett til sykepenger på tidspunktet for opprettelse av ny innskuddspensjonsordning. Medlemmer med rett til uførepensjon med en uføregrad på 100 prosent skal likevel sikres ved fripolise. Medlemmer som nevnt i første punktum skal ha rett til å velge å gå over til ny innskuddspensjonsordning. De skal gå over til innskuddspensjonsordningen ved friskmelding uten rett til uførepensjon, og det skal da utstedes fripolise fra den videreførte ytelsesbaserte foretakspensjonsordningen. § 15-5 femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

(5) Dersom pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene knyttet til utstedelse av fripoliser ved omdanning og lukking etter paragrafen her, skal de resterende kostnadene først dekkes av midler i premiefondet og deretter ved innbetaling fra foretaket dersom midlene i premiefondet ikke er tilstrekkelig.

Kapittel 16. Ikrafttreden. Overgangsregler. Endringer i andre lover**§ 16-1. Ikrafttreden**

(1) Loven trer i kraft fra den dag Kongen bestemmer.¹ De enkelte deler av loven kan settes i kraft til ulik tid.

§ 16-2. Overgangsregler

(1) Regelverket for pensjonsordninger som er opprettet før loven er trådt i kraft, skal være endret i samsvar med kravet i § 2-1 fjerde ledd senest to år etter at loven trådte i kraft.

(2) Pensjonsordning som er opprettet før loven er trådt i kraft, og som ikke fyller minstekravene i § 2-2 første og annet ledd, kan ikke kreves avvirket etter § 2-2 tredje ledd før fem år etter at loven trådte i kraft.

(3) I forhold til reglene om medlemskap i §§ 3-3 til 3-11 gjelder følgende overgangsregler:

- a. Bestemmelsene i §§ 3-3 første ledd, 3-5 første ledd og 3-6 trer i kraft syv år etter at loven er trådt i kraft. I tiden inntil disse bestemmelser er trådt i kraft gjelder i stedet de tilsvarende bestemmelser i § 4 nr. 1 annet punktum og § 4 nr. 2 bokstav a og b i forskrift 28. juni 1968 nr. 3 om private tjenestepensjonsordninger i henhold til skatteloven § 44 første ledd bokstav k.
- b. Når annet ikke følger av bokstav a, skal reglene om rett til medlemskap gjelde i forhold til pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft fra det tidspunkt regelverket for pensjonsordningen er endret som nevnt i første ledd, eller, for pensjonsordninger opprettet av foretak med arbeidstakere som er medlem av Pensjonstrygden for sjømenn, senest ti år etter at loven trådte i kraft. Bestemmelsene i § 3-11 og § 5-1 tredje ledd første punktum gjelder arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen etter det tidspunkt som er nevnt i første punktum.
- c. Utvidelser som følge av bestemmelsene i bokstav a eller b skal ikke ha virkning på den grunnlagsrente som den opprinnelige livsforsikringsavtalen la til grunn.

(4) For pensjonsordninger opprettet før loven trådte i kraft, gjelder § 4-2 første ledd bare opptjening av pensjon på grunnlag av tjenestetid etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd. Pensjon opptjent ved tjenestetid før dette tidspunkt, beregnes etter tidligere gjeldende regelverk.

(5) Bestemmelsene i § 4-4 gjelder ved skifte av stilling etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd.

(6) Bestemmelsene i § 4-5 gjelder arbeidstakere som når pensjonsalderen etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd.

(7) Bestemmelsene i §§ 4-6 og 4-7 gjelder medlemmer som slutter i foretaket etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd, likevel slik at § 4-7 første ledd tredje punktum om adgang til overføring av premiereserve til individuell pensjonsforsikringsavtale etter skatteloven, også gjelder for fripolise utstedt i henhold til tidligere gjeldende regler.

(8) I forhold til pensjonsordning opprettet før loven er trådt i kraft, gjelder §§ 4-11 til 4-13 bare personer som er blitt medlemmer etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd.

(9) For pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft gjelder §§ 5-1 til 5-6 fra det tidspunkt regelverket er endret i henhold til første ledd. Bestemmelsen i § 5-1 tredje ledd gjelder arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen etter dette tidspunkt.

(10) Bestemmelsene i § 5-7 er ikke til hinder for at pensjonsordning som er opprettet før loven er trådt i kraft, viderefører bestemmelser i pensjonsplanen som vil være i strid med § 5-7, for så vidt gjelder personer som var medlem av pensjonsordningen da loven trådte i kraft. Regulering av pensjoner etter §§ 5-10 til 5-12 foretas første gang etter at pensjonistenes overskuddsfond er tilført overskudd etter § 8-5 annet ledd.

(11) For pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft, gjelder bestemmelsene i kapitlene 6 og 7 fra det tidspunkt regelverket er endret i henhold til første ledd.

Figur 1.78

(12) Bestemmelsene i § 8-2 annet ledd er ikke til hinder for utbetaling av pensjon til arbeidstakere eller deres etterlatte som har mottatt slik utbetaling før loven er trådt i kraft, likevel ikke ut over en periode på tre år fra dette tidspunkt.

(13) Bestemmelsene i § 8-5 gjelder fordeling av overskudd som blir tilført pensjonsordningen fra og med det første kalenderår etter at loven er trådt i kraft.

(14) Dersom en pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft, har premiereserve etter § 9-1 som ikke er tilstrekkelig dersom opptjent pensjon for alle medlemmene beregnes etter § 4-2 første ledd på grunnlag av samlet tjenestetid i foretaket, skal manglende premiereserve tilføres fra premiefondet eller fra foretaket innen 10 år etter at loven er trådt i kraft. Minst 20 prosent av manglende premiereserve skal være dekket innen 3 år, minst 40 prosent innen 5 år og minst 80 prosent innen 8 år. Er ikke minst halvparten av denne manglende premiereserve dekket innen 5 år etter at loven trådte i kraft, skal overskudd som omfattes av § 8-5 første ledd tilføres premiereserven inntil den manglende premiereserve er dekket, med mindre annet fastsettes av Kredittilsynet etter § 2-7.

(15) § 9-2 tredje ledd gjelder tilsvarende ved opptak av nye grupper av arbeidstakere som følge av bestemmelsene i kapittel 3.

(16) For pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft, skal premie etter § 9-2 beregnes på grunnlag av tjenestetid etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd.

(17) Midler i premiefondet som overstiger grensen i § 10-4 første ledd skal innen to år etter at loven er trådt i kraft benyttes til å dekke opp manglende premiereserve som nevnt i 14. ledd og for øvrig overføres til foretaket.

(18) Tilbakeføring av midler i premiefondet i henhold til § 10-4 annet ledd kan ikke foretas før manglende premiereserve som nevnt i 14. ledd er dekket.

(19) Ved anvendelse av § 10-4 første og annet ledd i de ti første årene etter at loven er trådt i kraft, skal grensen for premiefondets størrelse beregnes på grunnlag av gjennomsnittet av årets premie og premien for de fire foregående år, men slik at premien for et enkelt år ikke settes lavere enn halvparten av premien i det av disse fem årene hvor premien er høyest.

(20) For pensjonsordninger som er opprettet før loven er trådt i kraft, gjelder §§ 11-1 og 11-3 fra det tidspunkt regelverket for pensjonsordninger er endret i samsvar med første ledd.

(21) Bestemmelsene i kapitlene 13 til 15 gjelder ikke avtale eller beslutning vedrørende sammenslåing, deling eller avvikling inngått eller truffet før loven er trådt i kraft. Avtalen eller beslutningen må være gjennomført senest to år etter at loven trådte i kraft. Fristen på to år i § 14-3 fjerde ledd regnes fra det tidspunkt loven trådte i kraft. Før fordeling av midlene i premiefondet i henhold til § 15-3 tredje ledd skal premiefondet først benyttes til å dekke opp manglende premiereserve som nevnt i 14. ledd. Det samme gjelder ved omdanning etter § 15-6.

(22) Midler i premiefond som nevnt i § 16 punkt 6 i forskrift av 28. juni 1968 nr. 3 om private tjenstepensjonsordninger i henhold til skatteloven § 44 første ledd bokstav k, skal være overført til pensjonsordningens premiefond innen fem år etter at loven trådte i kraft. Forskriften § 17 gjelder tilsvarende.

(23) For pensjonsfond opprettet før 1. juli 1968 gjelder bestemmelsene i § 16 punkt 7 og § 17 i forskrift av 28. juni 1968 nr. 3 om private tjenstepensjonsordninger i henhold til skatteloven § 44 første ledd bokstav k. For pensjonsfond som er suppleringsfond etter § 9 i forskriften gjelder bestemmelsene i § 17.

(24) Innen 5 år etter det år lov om foretakspensjon er trådt i kraft, skal pensjonsreguleringsfond etter skatteloven avvikles ved at midlene i fondet benyttes til pensjonsregulering i samsvar med regelverket for pensjonsordningen, eller overføres til premiefond knyttet til foretakets foretakspensjonsordning.

(25) Kongen fastsetter øvrige overgangsregler.

§ 16-3. Endringer i andre lover

A

Fra den tid loven trer i kraft, gjøres følgende endringer i andre lover: - - -

1. I lov av 26. mars 1999 nr. 14 om skatt på formue og inntekt (skatteloven) gjøres følgende endringer: - - -

§ 6-46 skal lyde: - - -

2. Overgangsregler til § 6-46 skal lyde:

(1) Dersom premiereserven knyttet til en foretakspensjonsordning ved lovens ikrafttredelse ikke er tilstrekkelig til å sikre opptjent pensjon som følge av at denne beregnes etter det regelverket som gjelder etter at loven er trådt i kraft, og tjenestetid fra tiden før loven trådte i kraft medregnes ved beregningen, gjelder følgende: Foretaket kan i disse tilfeller benytte midler i premiefondet til å dekke opp manglende premiereserve, eller dekke denne ved tilskudd fra foretaket dersom dette gjøres før utløpet av ti år etter det år lov om foretakspensjon trådte i kraft. For slike tilskudd kan foretaket kreve fradrag som premie etter lov av 26. mars 1999 om skatt på formue og inntekt § 6-46.

(2) Pensjonsfond etter lov av 18. august 1911 nr. 8 om skatt på formue og inntekt § 44 første ledd bokstav k som er oppsamlingsfond som nevnt i § 10 i forskrift av 28. juni 1968 nr. 3 om private tjenstepensjonsordninger etter skatteloven av 1911, skal tilbakeføres til foretaket dersom foretakspensjonsordning ikke er opprettet innen tre år etter at lov om foretakspensjon er trådt i kraft. Beløp som tilbakeføres til foretaket, skal tas til inntekt i tilbakeføringsåret.

(3) Pensjonsfond etter skatteloven av 18. august 1911 nr. 8 § 44 første ledd bokstav k som er suppleringsfond etter § 9 i forskrift av 28. juni 1968 nr. 3 om private tjenstepensjonsordninger etter skatteloven av 1911, og tilsvarende pensjonsfond opprettet før 1968, skal avvikles innen tre år etter at lov om foretakspensjon er trådt i kraft dersom foretaket har foretakspensjonsordning. Midlene i suppleringsfondet skal i tilfelle tilføres pensjonsordningen. Fradragsretten etter lov av 26. mars 1999 om skatt på formue og inntekt § 6-46 gjelder tilsvarende for tilskudd til suppleringsfond som ikke skal avvikles, likevel ikke i mer enn tre år fra og med det inntektsår lov om foretakspensjon trer i kraft.

(4) Departementet kan fastsette øvrige overgangsregler i forbindelse med gjennomføringen av lov om foretakspensjon.

Figur 1.80

Vedlegg 2**Tabeller utarbeidet av Norwegian Insurance Partner AS****2.1 Ny alderspensjon fra folketrygden med levealderjustering ved fleksibelt uttak 62 – 75 år**

Tabell 2.1 Årskull 1943 - 1953 (får gammel folketrygd)

Født	1949	
Lønn	400 000	
Pensjonsgrunnlag	400 000	
Lønnsvekst	0,0 %	
Grunnpensjon	0,85	
Grunnbeløp	72 881	
Ant. år opptjening ved 62 år	40	
Uavkortet pensjon ved 67 år	203 806	51,0 %

Pensjon fra år	Lønn	Årlig pensjon		Endring	
		i kroner	i pst.	i kroner	i pst
62	400 000	154 398	38,6	(49 407)	-24,2
63	400 000	161 622	40,4	(42 183)	-20,7
64	400 000	169 414	42,4	(34 391)	-16,9
65	400 000	177 996	44,5	(25 809)	-12,7
66	400 000	187 321	46,8	(16 484)	-8,1
67	400 000	197 869	49,5	(5 936)	-2,9
68	400 000	209 246	52,3	5 440	2,7
69	400 000	222 252	55,6	18 447	9,1
70	400 000	236 708	59,2	32 902	16,1
71	400 000	252 860	63,2	49 055	24,1
72	400 000	271 018	67,8	67 212	33,0
73	400 000	291 567	72,9	87 762	43,1
74	400 000	315 488	78,9	111 683	54,8
75	400 000	342 530	85,6	138 725	68,1

Tabell 2.2 Årskull 1943 - 1953 (får gammel folketrygd)

Født	1949	
Lønn	500 000	
Pensjonsgrunnlag	500 000	
Lønnsvekst	0,0 %	
Grunnpensjon	0,85	
Grunnbeløp	72 881	
Ant. år opptjening ved 62 år	40	
Uavkortet pensjon ved 67 år	236 347	47,3 %

Pensjon fra år	Lønn	Årlig pensjon		Endring	
		i kroner	i pst.	i kroner	i pst
62	500 000	179 051	35,8	(57 296)	-24,2
63	500 000	187 428	37,5	(48 919)	-20,7
64	500 000	196 465	39,3	(39 882)	-16,9
65	500 000	206 417	41,3	(29 930)	-12,7
66	500 000	217 231	43,4	(19 116)	-8,1
67	500 000	229 463	45,9	(6 884)	-2,9
68	500 000	242 656	48,5	6 309	2,7
69	500 000	257 740	51,5	21 392	9,1
70	500 000	274 503	54,9	38 156	16,1
71	500 000	293 235	58,6	56 888	24,1
72	500 000	314 292	62,9	77 944	33,0
73	500 000	338 122	67,6	101 775	43,1
74	500 000	365 863	73,2	129 515	54,8
75	500 000	397 222	79,4	160 875	68,1

Tabell 2.3 Årskull 1954 - 1962 (vekting gammel og ny folketrygd med forholdstall og delingstall)

Født	1960
Grunnbeløp	72 881
Lønn	400 000
Pensjonsgrunnlag dagens regler (maks 12G)	400 000
Pensjonsgrunnlag nye regler (maks 7,1G)	400 000
Lønnsvekst	0,0 %
Opptjeningsprosent	18,1 %
Ant. år opptjening ved 62 år	40
Andel av ytelse med forholdstall	30 %
Andel av ytelse med delingsstall	70 %
Folketrygd ved 67 år etter dagens modell	201 106
	50,3 %

Pensjon fra år	Lønn	Årlig pensjon		Endring	
		i kroner	i pst.	i kroner	i pst
62	400 000	147 295	36,8	(62 627)	-29,8
63	400 000	156 443	39,1	(53 480)	-25,5
64	400 000	166 323	41,6	(43 600)	-20,8
65	400 000	177 211	44,3	(32 711)	-15,6
66	400 000	189 107	47,3	(20 815)	-9,9
67	400 000	202 245	50,6	(7 677)	-3,7
68	400 000	216 723	54,2	6 800	3,2
69	400 000	232 930	58,2	23 007	11,0
70	400 000	250 850	62,7	40 928	19,5
71	400 000	270 991	67,7	61 069	29,1
72	400 000	293 694	73,4	83 771	39,9
73	400 000	319 360	79,8	109 437	52,1
74	400 000	348 708	87,2	138 786	66,1
75	400 000	381 977	95,5	172 055	82,0

Tabell 2.4 Årskull 1954 – 1962 (vekting gammel og ny folketrygd med forholdstall og delingstall)

Født	1960	
Grunnbeløp	72 881	
Lønn	500 000	
Pensjonsgrunnlag dagens regler (maks 12G)	500 000	
Pensjonsgrunnlag nye regler (maks 7,1G)	500 000	
Lønnsvekst	0,0 %	
Opptjeningsprosent	18,1 %	
Ant. år opptjening ved 62 år	40	
Andel av ytelse med forholdstall	30 %	
Andel av ytelse med delingsstall	70 %	
Folketrygd ved 67 år etter dagens modell	225 900	45,2 %

Pensjon fra år	Lønn	Årlig pensjon		Endring	
		i kroner	i pst.	i kroner	i pst.
62	500 000	173 166	34,6	(89 238)	-34,0
63	500 000	184 118	36,8	(78 285)	-29,8
64	500 000	195 952	39,2	(66 451)	-25,3
65	500 000	208 997	41,8	(53 406)	-20,4
66	500 000	223 246	44,6	(39 158)	-14,9
67	500 000	238 982	47,8	(23 422)	-8,9
68	500 000	256 317	51,3	(6 087)	-2,3
69	500 000	275 740	55,1	13 337	5,1
70	500 000	297 204	59,4	34 801	13,3
71	500 000	321 343	64,3	58 939	22,5
72	500 000	348 543	69,7	86 139	32,8
73	500 000	379 301	75,9	116 898	44,5
74	500 000	414 461	82,9	152 058	57,9
75	500 000	454 338	90,9	191 935	73,1

Tabell 2.5 Eksempel årskull 1963-1973 (får ny folketrygd)

Født	1963	
Grunnbeløp (G)	72 881	
Lønn	400 000	
Pensjonsgrunnlag dagens regler (maks 12G)	400 000	
Pensjonsgrunnlag nye regler (maks 7,1G)	400 000	
Lønns- og G-vekst	0,0 %	
Opptjeningsprosent	18,1 %	
Ant. år opptjening ved 67 år	45	
Folketrygd ved 67 år iht. dagens modell (grunnp. 0,85G)	200 370	50,1 %

Beregning ved fortsatt arbeid i stilling 100 %

Pensjon fra år	Lønn	G	Pensjonsgrunnlag	Ant. år opptjening	Pensjonsbeholdning	Årlig pensjon		Endring	
						i kroner	i pst.	i kroner	i pst.
62	400 000	72 881	400 000	40	2 896 000	145 528	36,4	(60 284)	-29,3
63	400 000	72 881	400 000	41	2 968 400	155 495	38,9	(50 317)	-24,4
64	400 000	72 881	400 000	42	3 040 800	166 437	41,6	(39 375)	-19,1
65	400 000	72 881	400 000	43	3 113 200	178 407	44,6	(27 405)	-13,3
66	400 000	72 881	400 000	44	3 185 600	191 442	47,9	(14 369)	-7,0
67	400 000	72 881	400 000	45	3 258 000	205 812	51,5	-	0,0
68	400 000	72 881	400 000	46	3 330 400	221 731	55,4	15 919	7,7
69	400 000	72 881	400 000	47	3 402 800	239 465	59,9	33 653	16,4
70	400 000	72 881	400 000	48	3 475 200	259 150	64,8	53 338	25,9
71	400 000	72 881	400 000	49	3 547 600	281 109	70,3	75 298	36,6
72	400 000	72 881	400 000	50	3 620 000	305 743	76,4	99 931	48,6
73	400 000	72 881	400 000	51	3 692 400	333 852	83,5	128 040	62,2
74	400 000	72 881	400 000	52	3 764 800	365 870	91,5	160 058	77,8
75	400 000	72 881	400 000	53	3 837 200	402 222	100,6	196 410	95,4

Tabell 2.6 Eksempel årskull 1963-1973 (får ny folketrygd)

Født	1963	
Grunnbeløp (G)	72 881	
Lønn	500 000	
Pensjonsgrunnlag dagens regler (maks 12G)	500 000	
Pensjonsgrunnlag nye regler (maks 7,1G)	500 000	
Lønns- og G-vekst	0,0 %	
Opptjeningsprosent	18,1 %	
Ant. år opptjening ved 67 år	45	
Folketrygd ved 67 år iht. dagens modell (grunnp. 0,85G)	225 032	45,0 %

Beregning ved fortsatt arbeid i stilling 100 %

Pensjon fra år	Lønn	G	Pensjonsgrunnlag	Ant. år opptjening	Pensjonsbeholdning	Årlig pensjon		Endring	
						i kroner	i pst.	i kroner	i pst.
62	500 000	72 881	500 000	40	3 620 000	181 910	36,4	(75 355)	-29,3
63	500 000	72 881	500 000	41	3 710 500	194 369	38,9	(62 896)	-24,4
64	500 000	72 881	500 000	42	3 801 000	208 046	41,6	(49 219)	-19,1
65	500 000	72 881	500 000	43	3 891 500	223 009	44,6	(34 256)	-13,3
66	500 000	72 881	500 000	44	3 982 000	239 303	47,9	(17 962)	-7,0
67	500 000	72 881	500 000	45	4 072 500	257 265	51,5	-	0,0
68	500 000	72 881	500 000	46	4 163 000	277 164	55,4	19 899	7,7
69	500 000	72 881	500 000	47	4 253 500	299 331	59,9	42 067	16,4
70	500 000	72 881	500 000	48	4 344 000	323 937	64,8	66 673	25,9
71	500 000	72 881	500 000	49	4 434 500	351 387	70,3	94 122	36,6
72	500 000	72 881	500 000	50	4 525 000	382 179	76,4	124 914	48,6
73	500 000	72 881	500 000	51	4 615 500	417 315	83,5	160 050	62,2
74	500 000	72 881	500 000	52	4 706 000	457 337	91,5	200 073	77,8
75	500 000	72 881	500 000	53	4 796 500	502 778	100,6	245 513	95,4

2.2 Omregning av ytelsesbasert pensjon ved fleksibel pensjonsalder

Kjønn	Kvinne
Fødselsår	01.01.1949
Ansatt / innmeldt	01.01.1975
Pensjonsgrunnlag	400 000
Grunnpensjon	0,75
Grunnbeløp	72 881
Pensjonsnivå	66,0 %
Andel av full pensjon	30

AP = livsvarig årlig alderspensjon (99=livsvarig)

Beregningen er basert på fullt uttak av pensjon ved fratredelse						Eks. ved årlig lønnsvekst 0,0 %			
Når alder	Dato fratredelse	Full pensjon	Lineær opptjening		Opptjent AP 67-99	Omregnet AP periode	pensjon	Endring i pensjon ¹ i kroner i prosent	
62	01.01.2011	67 483	432	492	59 253	62-99	43 088	-16 165	-36,1
63	01.01.2012	67 483	444	492	60 899	63-99	47 033	-13 866	-30,3
64	01.01.2013	67 483	456	492	62 545	64-99	51 385	-11 160	-23,9
65	01.01.2014	67 483	468	492	64 191	65-99	56 200	-7 991	-16,7
66	01.01.2015	67 483	480	492	65 837	66-99	61 540	-4 296	-8,8
67	01.01.2016	67 483	492	492	67 483				

¹ Endring i omregnet livsvarig årlig pensjon vs. livsvarig pensjon fra 67 år

Beregningen er basert på fullt uttak av pensjon ved fratredelse						Eks. ved årlig lønnsvekst 0,0 %			
Når alder	Dato fratredelse	Full pensjon	Lineær opptjening		Opptjent AP 67-99	Omregnet AP periode	pensjon	Endring i pensjon ¹ i kroner i prosent	
62	01.01.2011	67 483	432	492	59 253	62-99	43 088	-16 165	-46,2
63	01.01.2012	69 844	444	492	63 030	63-99	48 679	-14 351	-39,3
64	01.01.2013	72 289	456	492	67 000	64-99	55 045	-11 955	-31,3
65	01.01.2014	74 819	468	492	71 169	65-99	62 310	-8 860	-22,3
66	01.01.2015	77 438	480	492	75 549	66-99	70 619	-4 930	-11,9
67	01.01.2016	80 148	492	492	80 148				
68	01.01.2017	80 148			80 148	68-99	86 085	5 937	7,4
69	01.01.2018	80 148			80 148	69-99	92 585	12 437	15,5
70	01.01.2019	80 148			80 148	70-99	99 714	19 566	24,4

¹ Endring i omregnet livsvarig årlig pensjon vs. livsvarig pensjon fra 67 år

² Est. økning av premiereserven fra 67 år ved fortsatt tjeneste etter 67 år (tilført rente og dødelighetsarv) 4,0 %

Kjønn	Kvinne
Fødselsår	01.01.1949
Ansatt / innmeldt	01.01.1975
Pensjonsgrunnlag	500 000
Grunnpensjon	0,75
Grunnbeløp	72 881
Pensjonsnivå	66,0 %
Andel av full pensjon	30

AP = livsvarig årlig alderspensjon (99=livsvarig)

Beregningen er basert på fullt uttak av pensjon ved fratredelse						Eks. ved årlig lønnsvekst 0,0 %			
Når alder	Dato fratredelse	Full pensjon	Lineær opptjening		Opptjent AP 67-99	Omregnet AP		Endring i pensjon ¹	
						periode	pensjon	i kroner	i prosent
62	01.01.2011	100 941	432	492	88 631	62-99	64 452	-24 179	-36,1
63	01.01.2012	100 941	444	492	91 093	63-99	70 352	-20 741	-30,3
64	01.01.2013	100 941	456	492	93 555	64-99	76 862	-16 693	-23,9
65	01.01.2014	100 941	468	492	96 017	65-99	84 064	-11 953	-16,7
66	01.01.2015	100 941	480	492	98 479	66-99	92 053	-6 426	-8,8
67	01.01.2016	100 941	492	492	100 941				

¹ Endring i omregnet livsvarig årlig pensjon vs. livsvarig pensjon fra 67 år

Beregningen er basert på fullt uttak av pensjon ved fratredelse						Eks. ved årlig lønnsvekst 0,0 %			
Når alder	Dato fratredelse	Full pensjon	Lineær opptjening		Opptjent AP 67-99	Omregnet AP		Endring i pensjon ¹	
						periode	pensjon	i kroner	i prosent
62	01.01.2011	100 941	432	492	88 631	62-99	64 452	-24 179	-46,2
63	01.01.2012	104 474	444	492	94 281	63-99	72 814	-21 467	-39,3
64	01.01.2013	108 130	456	492	100 218	64-99	82 337	-17 882	-31,3
65	01.01.2014	111 915	468	492	106 456	65-99	93 203	-13 252	-22,3
66	01.01.2015	115 832	480	492	113 007	66-99	105 632	-7 374	-11,9
67	01.01.2016	119 886	492	492	119 886				
68	01.01.2017	119 886			119 886	68-99	128 767	8 881	7,4
69	01.01.2018	119 886			119 886	69-99	138 489	18 603	15,5
70	01.01.2019	119 886			119 886	70-99	149 153	29 266	24,4

¹ Endring i omregnet livsvarig årlig pensjon vs. livsvarig pensjon fra 67 år

² Est. økning av premiereserven fra 67 år ved fortsatt tjeneste etter 67 år (tilført rente og dødelighetsarv) 4,0 %

2.3 Fleksibel alderspensjon frå folketrygden og YTP-ordning

Født	1949
Lønn	400 000
Lønnsvekst	0,0 %
Grunnpensjon folketrygd, antall G	0,85
Grunnpensjon YTP-pensjon, antall G	0,75
Grunnbeløp	72 881
Antall år opptjening i folketrygden ved 62 år	40
Pensjonsnivå YTP-pensjon	66 %
Andel av full ytp-pensjon ved 67 år	30
Lineær opptjening ved 62 år	432
Lineær opptjening ved 67 år	492

Pensjon fra år	Lønn	Årlig pensjon		
		periode	kroner	pst. av lønn
62	400 000	62 - 99	197 486	49,4 %
63	400 000	63 - 99	208 655	52,2 %
64	400 000	64 - 99	220 799	55,2 %
65	400 000	65 - 99	234 196	58,5 %
66	400 000	66 - 99	248 861	62,2 %
67	400 000	67 - 99	265 352	66,3 %
68	400 000	68 - 99	281 727	70,4 %
69	400 000	69 - 99	300 206	75,1 %
70	400 000	70 - 99	320 664	80,2 %

Født	1949
Lønn	500 000
Lønnsvekst	0,0 %
Grunnpensjon folketrygd, antall G	0,85
Grunnpensjon YTP-pensjon, antall G	0,75
Grunnbeløp	72 881
Antall år opptjening i folketrygden ved 62 år	40
Pensjonsnivå YTP-pensjon	66 %
Andel av full ytp-pensjon ved 67 år	30
Lineær opptjening ved 62 år	432
Lineær opptjening ved 67 år	492

Pensjon fra år	Lønn	Årlig pensjon		
		periode	kroner	pst. av lønn
62	500 000	62 - 99	243 503	48,7 %
63	500 000	63 - 99	257 780	51,6 %
64	500 000	64 - 99	273 327	54,7 %
65	500 000	65 - 99	290 481	58,1 %
66	500 000	66 - 99	309 284	61,9 %
67	500 000	67 - 99	330 404	66,1 %
68	500 000	68 - 99	351 074	70,2 %
69	500 000	69 - 99	374 344	74,9 %
70	500 000	70 - 99	400 085	80,0 %

Vedlegg 3**Banklovkommisjonens tidligere utredninger**

- 1 NOU 1994: 19 Finansavtaler og finansoppdrag.
Avgitt til Justis- og politidepartementet 15. desember 1994.
- 2 NOU 1995: 25 Sikringsordninger og offentlig administrasjon m.v. av finansinstitusjoner.
Avgitt til Finansdepartementet 28. november 1995.
- 3 NOU 1996: 24 Betalingssystemer m.v.
Avgitt til Finansdepartementet 11. november 1996.
- 4 NOU 1998: 14 Finansforetak m.v.
Avgitt til Finansdepartementet 18. august. 1998.
- 5 NOU 1999: 31 Oppkjøp og inndrivning av fordringer m.v.
Avgitt til Justis- og politidepartementet 18. november 1999.
- 6 NOU 2001: 23 Finansforetakenes virksomhet.
Avgitt til Finansdepartementet 29. juni 2001.
- 7 NOU 2001: 24 Ny livsforsikringslovgivning.
Avgitt til Finansdepartementet 29. juni 2001.
- 8 NOU 2002: 14 Finansforetakenes virksomhet II.
Avgitt til Finansdepartementet 28. november 1995.
- 9 NOU 2002: 21 Oppsigelse mv. av forsikringsavtaler.
Avgitt til Justis- og politidepartementet 18. desember 2002.
- 10 NOU 2003: 11 Konkurransen i kollektiv livsforsikring
Avgitt til Finansdepartementet 5. mars 2003.
- 11 NOU 2003: 28 Kjønn- og aldersnøytralitet i kollektive pensjonsordninger
Avgitt til Finansdepartementet 10. desember 2003.
- 12 NOU 2004: 24 Pensjonskasselovgivning. Konsolidert forsikringslov
Avgitt til Finansdepartementet 11. november 2004.
- 13 NOU 2005: 15 Obligatorisk tjenestepensjon
Avgitt til Finansdepartementet 1. juli 2005.
- 14 NOU 2006: 12 Fellespensjonskasser
Avgitt til Finansdepartementet 2. mai 2006.
- 15 NOU 2006: 17 Kredittforening som konsernspiss
Avgitt til Finansdepartementet 8. september 2006.
- 16 NOU 2007: 1 Meglerprovisjon i forsikring
Avgitt til Finansdepartementet 16. januar 2007.
- 17 NOU 2007: 5 Frarådningssplikt i kredittkjøp
Avgitt til Justis- og politidepartementet 29. mai 2007.
- 18 NOU 2007: 17 Individuell pensjonsordning
Avgitt til Finansdepartementet 19. desember 2007.
- 19 NOU 2008: 13 Eierkontroll i finansinstitusjoner
Avgitt til Finansdepartementet 6. august 2008.
- 20 NOU 2008: 20 Skadeforsikringsselskapenes virksomhet
Avgitt til Finansdepartementet 16. desember 2008.
- 21 NOU 2008: 21 Nettbankbasert betalingsoverføring
Avgitt til Finansdepartementet 18. november 2008.
- 22 NOU 2009: 2 Kapital og organisasjonsformer i sparebanksektoren mv.
Avgitt til Finansdepartementet 9. januar 2009.
-
-

Norges offentlige utredninger 2009 og 2010

Statsministeren:

Arbeids- og inkluderingsdepartementet:
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 2009.
NOU 2009: 7.

Arbeidsdepartementet:
Medvirkning og medbestemmelse i arbeidslivet.
NOU 2010: 1.
Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2010.
NOU 2010: 4.
Aktiv deltakelse, likeverd og inkludering.
NOU 2010: 5.

Barne- og likestillingsdepartementet:
Farskap og annen morskap. NOU 2009: 5.
Tilstandsrapport ved salg av bolig. NOU 2009: 6.
Kompetanseutvikling i barnevernet. NOU 2009: 8.
Et helhetlig diskrimineringsvern. NOU 2009: 14.
Adopsjon – til barnets beste. NOU 2009: 21.
Det du gjør, gjør det helt. NOU 2009: 22.

Barne-, likestillings- og inkluderings- departementet:

Finansdepartementet:
Kapital- og organisasjonsformer i sparebanksektoren mv.
NOU 2009: 2.
Tiltak mot skatteunndragelser. NOU 2009: 4.
Fordelingsutvalget. NOU 2009: 10.
Bedre pensjonsordninger. NOU 2009: 13.
Globale miljøutfordringer – norsk politikk.
NOU 2009: 16.
Pensjonslovene og folketrygdreformen I.
NOU 2010: 6.

Fiskeri- og kystdepartementet:

Fornyings- og administrasjonsdepartementet:
Individ og integritet. NOU 2009: 1.

**Fornyings-, administrasjons- og kirke-
departementet:**
Håndhevelse av offentlige anskaffelser. NOU 2010: 2.

Forsvarsdepartementet:

Helse- og omsorgsdepartementet:
Drap i Norge i perioden 2004–2009. NOU 2010: 3.

Justis- og politidepartementet:
Lov om offentlige undersøkelseskommissjoner.
NOU 2009: 9.
Kredittavtaler. NOU 2009: 11.
Et ansvarlig politi. NOU 2009: 12.
Skjult informasjon – åpen kontroll. NOU 2009: 15.
Ny grenselov. NOU 2009: 20.

Kommunal- og regionaldepartementet:
Sikring mot tap av felleskostnader i borettslag.
NOU 2009: 17

Kulturdepartementet:

Kunnskapsdepartementet:
Rett til læring. NOU 2009: 18.

Landbruks- og matdepartementet:

Miljøverndepartementet:

Nærings- og handelsdepartementet:

Olje- og energidepartementet:

Samferdselsdepartementet:
På sikker veg. NOU 2009: 3.

Utenriksdepartementet:
Skatteparadis og utvikling. NOU 2009: 19.

Offentlige publikasjoner

Opplysninger om abonnement, løssalg og pris får man hos:

Fagbokforlaget

Postboks 6050, Postterminalen

5892 Bergen

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Faks: 55 38 66 01

www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på

www.regjeringen.no